

**İBRAHİM YASA’NIN 25 YIL SONRA HASANOĞLAN
KÖYÜ ÇALIŞMASININ TOPLUMSAL DEĞİŞİM
AÇISINDAN DÜN-BUGÜN KARŞILAŞTIRMASI**

Sinem BAŞ

**Yüksek Lisans Tezi
Genel Sosyoloji ve Metodoloji Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Nuray KARACA
2023
Her Hakkı Saklıdır**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GENEL SOSYOLOJİ VE METODOLOJİ ANA BİLİM DALI

Sinem BAŞ

İBRAHİM YASA'NIN 25 YIL SONRA HASANOĞLAN ADLI
TOPLUMSAL YAPI ÇALIŞMASININ TOPLUMSAL DEĞİŞİM
AÇISINDAN DÜN-BUGÜN KARŞILAŞTIRMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Nuray KARACA

ERZURUM-2023

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “İBRAHİM YASA’NIN 25 YIL SONRA HASANOĞLAN ADLI TOPLUMSAL YAPI ÇALIŞMASININ TOPLUMSAL DEĞİŞİM AÇISINDAN DÜN-BUGÜN KARŞILAŞTIRMASI ” adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

12/05/2023

Sinem BAŞ

Aslı Islak İmzalıdır

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü tezle ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Nuray KARACA danışmanlığında, Sinem BAŞ tarafından hazırlanan bu çalışma 12 / 05 / 2023 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Nuray KARACA

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Erdi AKSAKAL

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Doçent Dr. Oğuzhan EKİNCİ

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Bu çalışma Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince Desteklenmiştir.

Proje Numarası: 10670

This work was supported by Research Fund of the Ataturk University.

Project Number: 10670

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	IV
TABLolar DİZİNİ	V
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	VIII
ÖNSÖZ.....	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. TÜRKİYE’DE KÖY SOSYOLOJİSİ	4
1.2. KÖY NEDİR VE KÖYÜN ÖZELLİKLERİ NELERDİR?	7
1.2.1. Köy Çeşitleri.....	9
1.2.1.1. Dağınık Köy Çeşidi	9
1.2.1.2. Toplu Köy Çeşidi	9
1.2.1.3. Hat (Yol) Köyü.....	10
1.2.1.4. Köşebaşı Topluluğu.....	11
1.2.1.5. L Çeşidi Köy.....	11
1.2.1.6. Altıgen ve Yuvarlak Köy Çeşidi	11
1.2.2. Kurumların Köydeki Yapısı	12
1.2.2.1. Aile	12
1.2.2.2. Ekonomi	13
1.2.2.3. Eğitim	13
1.2.2.4. Siyaset.....	14
1.2.2.5. Din	15
1.2.3. Köy-Şehir Farklılaşması.....	15
1.2.3.1. İbn-i Haldun’ Da Köy- Şehir Farklılaşması	16
1.2.3.2. E. Durkheim’da Mekanik-Organik Dayanışma.....	17
1.2.3.3. Ferdinand Tönnies’ de Cemaat-Cemiyet.....	17
1.2.3.4. Cooley’ de Birincil-İkincil Grup	18
1.2.3.5. P.Sorokin ve C.Zimmerman’da Köy-Şehir	18

1.2.4 Köyde Toplumsal Değişme	20
1.3. TOPLUMSAL YAPI ÇALIŞMALARI.....	21
1.3.1. Niyazi Berkes Bazı Ankara Köyleri Üzerinde Bir Araştırma	22
1.3.2. Behice Boran ve Toplumsal Yapı Araştırmaları	25
1.3.3. Mübaccel Belik Kırday ve Ereğli Çalışması	30
1.3.4. İbrahim Yasa	34
1.3.4.1. İbrahim Yasa'nın Hayatı	34
1.3.4.2. İbrahim Yasa Sosyolojisinin Kavramsal ve Kuramsal Çerçevesi	36
1.3.4.3. İbrahim Yasa'nın Toplumsal Yapı Çalışmaları.....	45
1.3.4.3.1. Hasanoğlu'nın İktisadi ve İktisadi Yapısı.....	45
1.3.4.3.2. Sindel Köyü Çalışması	63
1.3.4.3.3. Taygeldi Ailesi.....	69
1.3.4.3.4. Ankara'da Gecekondulu Aileleri Çalışması	71
1.3.4.3.5. Yurda Dönen İşçiler ve Toplumsal Değişme.....	81
1.3.4.3.5.1. Alamancı Aile	86
1.3.4.3.6. 25 Yıl Sonra Hasanoğlu Köyü	87
1.3.4.3.6.1. Tarih ve Doğal Çevre.....	87
1.3.4.3.6.2. Ulaşım	88
1.3.4.3.6.3. Nüfus ve Toplumsal Hareketlilik.....	89
1.3.4.3.6.4. Evlilik ve Aile	91
1.3.4.3.6.5. Aile İçi Yaşam	93
1.3.4.3.6.6. Tarım- Hayvancılık, İş Güç Tarzı ve Harcamalar.....	95
1.3.4.3.6.7. Siyaset ve Yönetim	99
1.3.4.3.6.8.Eğitim ve Öğretim.....	101
1.3.4.3.6.9. Boş Zaman Faaliyetleri	103
1.3.4.3.6.10. Din ve İnançlar.....	104
1.3.4.3.6.11. Sonuç.....	106

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. AMAÇ	111
2.2. ÖNEMİ.....	111

2.3. ARAŞTIRMA SORULARI.....	112
2.4. ARAŞTIRMANIN TEKNİĞİ	113
2.5. SINIRLILIKLAR.....	115

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HASANOĞLAN KÖYÜ ÇALIŞMASININ DÜN-BUGÜN KARŞILAŞTIRMASI

3.1. NÜFUS	117
3.2. AİLE ve AİLE İÇİ YAŞAM.....	118
3.2.1. Aile İçi Yaşam.....	128
3.3. EĞİTİM-ÖĞRETİM	136
3.4. TARIM- HAYVANCILIK, SANAYİ VE İŞ-GÜÇ TARZI.....	148
3.5. EKONOMİK HARCAMALAR.....	158
3.6. ULAŞIM VE TOPLUMSAL HAREKETLİLİK	163
3.7. SİYASET.....	172
3.8. DİN	177
3.9. BOŞ ZAMANLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	188
SONUÇ.....	194
KAYNAKÇA	205
EKLER.....	212
ÖZGEÇMİŞ.....	244

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İBRAHİM YASA’NIN 25 YIL SONRA HASANOĞLAN KÖYÜ ÇALIŞMASININ
TOPLUMSAL DEĞİŞİM AÇISINDAN DÜN-BUGÜN KARŞILAŞTIRMASI

Sinem BAŞ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nuray KARACA

2023, 244 sayfa

Jüri: Prof. Dr. Nuray KARACA

Doç. Dr. Erdi AKSAKAL

Doç. Dr. Oğuzhan EKİNCİ

Köy sosyolojisi köyün toplumsal yapısını, özelliklerini açıklamaya ve analiz etmeye kodlanmış bir alt disiplindir. Köye dair toplumsal yapı çalışmaları da bu bağlamda köyün analizini ve bilgisini sunan saha araştırmalarıdır. Bu çalışmada İbrahim Yasa’nın Ankara’da gerçekleştirdiği *25 Yıl Sonra Hasanoğlan Köyü* (1969) adlı çalışmasının bugün tekrar uygulanması ve bu iki çalışmanın karşılaştırılması sonucunda Hasanoğlan’da hangi alanlarda ne tür değişimler yaşandığının sorusuna cevap aranmıştır. Ayrıca Yasa’nın çalışmayı yaptığı 1968 yılından bugüne Hasanoğlan’da ne değişti? ne değişmedi? Sorularına yönelik akademik merak da bu çalışmanın amacıdır. Araştırmamızda Hasanoğlan’da 187 haneye anket uygulayarak elde ettiğimiz veriler SPSS programında analiz edilerek değerlendirilmiştir.

Dün-bugün bağlamında çalışmaya yönelik sonuçlar ise Hasanoğlan’da aile yapısı, ekonomik geçim kaynağı, yaşam biçimi, ulaşım, toplumsal hareketlilik, boş zaman etkinlikleri ve siyasi bağlamda önemli değişimler yaşandığı fakat din konusunda diğerlerine nazaran daha yavaş ve sekülerleşmeye yönelik bir değişimin olduğu yönündedir. Tüm bu karşılaştırma ve sonuçlar doğrultusunda Yasa’nın modernleşmenin belirtilerini gözlemlediği ve ‘şehir uydusu’ olarak tanımladığı Hasanoğlan’ın toplumsal değişimi Türkiye’nin modernleşmesine paralel gelişme ve değişme göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Hasanoğlan, Değişme, İlerleme

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****YESTERDAY-TODAY COMPARISON OF THE İBRAHİM YASA'S SOCIAL
STRUCTURE STUDY NAMED HASANOĞLAN 25 YEARS LATER IN TERMS
OF SOCIAL CHANGE****Sinem BAŞ****Advisor: Prof. Dr. Nuray KARACA****2023, 244 Pages****Jury: Prof. Dr. Nuray KARACA****Assoc. Prof. Dr. Erdi AKSAKAL****Assoc. Prof. Dr. Oğuzhan EKİNCİ**

Village sociology is a sub-discipline coded to explain and analyze the social structure and characteristics of the village. In this context, social structure studies on the village are field studies that present the analysis and knowledge of the village. In this study, an answer was sought to the question of what kind of changes were experienced in Hasanoğlan as a result of the re-application of İbrahim Yasa's study called Hasanoğlan Village (1969), 25 Years Later, which he carried out in Ankara, and the comparison of these two studies. Also, what has changed in Hasanoğlan since 1968, when Yasa did the work? what hasn't changed? Academic curiosity about their questions is also the aim of this study. In our research, the data we obtained by applying a questionnaire to 187 households in Hasanoğlan were analyzed and evaluated in the SPSS program.

The results of the study in the context of yesterday-today are that there are significant changes in family structure, economic livelihood, lifestyle, transportation, social mobility, leisure activities and political context in Hasanoğlan, but there is a slower and secularization change in religion than others. In line with all these comparisons and results, the social change of Hasanoğlan, which the Law observes the signs of modernization and defines as a 'city satellite', has developed and changed in parallel with the modernization of Turkey.

Key Words: Hasanoğlan, Change, Progress

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AP : Adalet Partisi

CHP : Cumhuriyet Halk Partisi

DP : Demokrat Parti

GAP : Güneydoğu Anadolu Projesi

M.E.B. : Milli Eğitim Bakanlığı

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

vb. : Ve Benzeri

T.O.D.A.İ.E : Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü

SPSS : Statistical Package for the Social Sciences

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1.	Yurtdışından Dönen Türkler Çalışmasının Araştırma Grubu ve Çerçevesi.....	83
Tablo 3.1.	2021 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarının Beşli Yaş Grubuna Göre Mahalle Nüfusları	118
Tablo 3.2.	Hasanoğlan'da Kişi Sayılarına Göre Hane Ortalaması.....	120
Tablo 3.3.	Aile Başkanları ve Eşlerin İlk Eş Olup Olmadıklarına Dair Soruya Verdikleri Cevaplar	121
Tablo 3.4.	2021 Yılı Hasanoğlan Mahalleleri Medeni Durum Tablosu.....	122
Tablo 3.5.	Eşlerin Nereli Olduğuna Yönelik Soruya Verilen Cevaplar	123
Tablo 3.6.	İki Ayrı Çalışmada Sahip Olunan Çocuk ve Olunmak İstenen Çocuk Oranları	124
Tablo 3.7.	Aile Başkanları ve Eşlerinin Çocukların Eğitimiyle İlgilenme Oranları	125
Tablo 3.8.	Aile Başkanları ve Eşlerinin Önemli Sorunlarda Danıştıkları Kişiler	126
Tablo 3.9.	Aile Başkanlarına Göre Ailede Karar Alan Üyeler.....	127
Tablo 3.10.	Hasanoğlan'da Kışın Isınma Türleri	128
Tablo 3.11.	Evlerde Kullanılan Araç Gereçler ve Hane Sayıları	129
Tablo 3.12.	Hasanoğlan'da Evlerde Bulunan Oda Sayıları.....	130
Tablo 3.13.	Hasanoğlan'da Evlerin Kat Sayısı	131
Tablo 3.14.	1969 ve 2022 Yıllarında Kışlık Yiyecekleri Evinde Yapan Ailelerin Oran Olarak Karşılaştırması.....	132
Tablo 3.15.	Ailede Üyelere Göre Pijama Giyme Sayıları ve Oranları.....	133
Tablo 3.16.	Elbiseleri Ütülenen Aile Üyelerinin Sayı ve Oranları.....	134
Tablo 3.17.	Aile Başkanları ve Eşlerinin Mikrop Hakkındaki Tanımlamaları	134
Tablo 3.18.	Aile Başkanları ve Eşlerin Hasanoğlan Köy Enstitüsüne Yönelik Düşünceleri	137
Tablo 3.19.	2021 Yılında Hasanoğlan Mahallelerinde Eğitim Durumu	142
Tablo 3.20.	Aile Başkanları ve Eşlerinin Öğretim Durumları	144
Tablo 3.21.	Hasanoğlan'da Erkek ve Kız Çocuklarının Eğitim Durumu.....	145
Tablo 3.22.	Aile Başkanları ve Eşlerinin Erkek Çocukları İçin Meslek Dilekleri	145
Tablo 3.23.	Aile Başkanları ve Eşlerinin Kız Çocukları İçin Meslek Dilekleri.....	147

Tablo 3.24.	Aile Başkanları ve Eşlerine Eğitim-Öğretimdeki Eksiklikler	148
Tablo 3.25.	Toprak Sahibi Ailelerin Dönümlere Göre Dağılımı	149
Tablo 3.26.	Toprak Sahibi Ailelerin Topraklarının Durumu	149
Tablo 3.27.	Sahip Olunan Tarlaların Parça Sayıları	151
Tablo 3.28.	Toprak Sahibi Ailelerde Miras Biçimi	151
Tablo 3.29.	Hasanoğlan'da Sahip Olunan Hayvanlar Hane Sayısı ve Ortalamaları	152
Tablo 3.30.	Hayvansal Ürün Elde Eden Aileler	153
Tablo 3.31.	Yasa'nın Çalışmasında ve Şimdiki Çalışmada Üretim Araçlarına Sahip Olan Hane Sayısı	154
Tablo 3.32.	Sulu ve Kuru Araziye Göre Üretilen Ürünlerin Dekar Cinsinden Sayısı	155
Tablo 3.33.	Aile Başkanlarının Ailesinde Mirasın Dağıtılma Biçimi	157
Tablo 3.34.	Hasanoğlan'da Geçim Kaynakları	158
Tablo 3.35.	Aile Başkanlarının Aylık Gelir Tablosu	159
Tablo 3.36.	Hanelerde Çalışan Diğer Üyeler	159
Tablo 3.37.	Aile Başkanlarının Eşlerinin Çalışmasını Hoş Karşılayanlar-Karşılamayanlar	160
Tablo 3.38.	Ailelerin Ödediği Vergi Tutarı Ortalamaları ve Vergi Verenlerin Yüzdesi	161
Tablo 3.39.	Ailelerin Yıllık Harcamaları ve Ortalamaları	161
Tablo 3.40.	Aile Başkanlarının Hasanoğlan Dışında Gittiği Yerler	164
Tablo 3.41.	Aile Başkanlarının Hasanoğlan Dışına Gitme Nedenleri	164
Tablo 3.42.	Eşlerin Ankara'dan Başka Hasanoğlan Dışında En Çok Gittikleri Yerler	165
Tablo 3.43.	Aile Başkanlarının ve Eşlerinin Ankara'ya Gitme Sıklığı	166
Tablo 3.44.	Aile Başkanlarının Hasanoğlan Dışına Gitme Sıklığı	164
Tablo 3.45.	Aile Başkanlarının ve Eşlerinin Gördükleri Şehir Sayısı	167
Tablo 3.46.	Ailelerin Hasanoğlan Dışına Yerleşen Yakınları	170
Tablo 3.47.	Hasanoğlan Dışına Yerleşenlerin Gittikleri Yerler	170
Tablo 3.48.	Aile Başkanlarının Şehirde Yaşamayı İsteyip İstememeleri	171
Tablo 3.49.	Aile Başkanları ve Eşlerinin Devlet Tanımlamaları	172

Tablo 3.50.	1696 yılı Çalışması ve 2022 Yılı Çalışması Aile Başkanları ve Eşlerin Siyasetle İlgilenme Düzeyleri Karşılaştırması.....	173
Tablo 3.51.	Aile Başkanları ve Eşlerinin Muhtar Olmaları Durumunda Yapmak İstedikleri.....	175
Tablo 3.52.	Aile Başkanları ve Eşlerinin Devlet Dairelerinde Eşit Muamele Görüp Görmediklerine Dair Düşünceleri.....	176
Tablo 3.53.	Yasa'nın Çalışmasında ve Güncellenen Çalışmada Erkek ve Kız Çocuklarının Kuran Kursuna Gitme Oranları	178
Tablo 3.54.	Aile Başkanları ve Eşlerinin Namaz Kılma Sıklığı	179
Tablo 3.55.	Aile Başkanları ve Eşlerinin Ramazanda Oruç Tutma Oranları	181
Tablo 3.56.	Aile Başkanları ve Eşlerinin Çeşitli İnançlara İnanma Durumu.....	184
Tablo 3.57.	Aile Başkanları ve Eşlerinin Tevekküle Karşı Tutumları	185
Tablo 3.58.	Aile Başkanları ve Eşlerinin Alinyazısına Karşı Tutumları.....	186
Tablo 3.59.	Aile Başkanları ve Eşlerinin Alçakgönüllülüğe Karşı Tutumları	187
Tablo 3.60.	Hasanoğlan'da İnternetin Kullanım Amaçları	190
Tablo 3.61.	Aile Başkanları ve Eşlerinin Kitap Okuma Sıklığı	190
Tablo 3.62.	Aile Başkanları ve Eşlerinin Radyo Dinleme Sıklığı.....	191
Tablo 3.63.	Yasa'nın 1969 Yılı Çalışması ve Güncellenen Çalışmada Aile Başkanları ve Eşlerinin Sinemaya Gitme Sıklığı	193

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 3.1.	1968 ve 2022 Yıllarındaki Hasanoğlu Çalışmalarına Tanıklık Eden Çift.....	128
Fotoğraf 3.2.	Hasanoğlu'da Köy Enstitüsü Adına İnşa Edilen İlk Bina ve Hasanoğlu'na Öğrenciler Tarafından Getirilen Suyun Aktığı İlk Çeşme	138
Fotoğraf 3.3.	Hasanoğlu Köy Enstitüsü Arazisinde Yer Alan Heykeltraş Nusret Suman' ın Eserleri Olan Büstler	139
Fotoğraf 3.4.	Yatakhane, Derslikler ve Atölyeleri İçinde Barındıran Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü Binası.....	139
Fotoğraf 3.5.	Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü Ahşap Atölyesi	140
Fotoğraf 3.6.	Hasanoğlu Köy Enstitüsünde Ayakkabı Tamirciliği, Dikiş-Nakış ve Elektrik İşlerinin Yapıldığı Bina	140
Fotoğraf 3.7.	Mimar Mualla Eyüboğlu'nun Orak Biçiminde Tasarladığı Ses Geçirmez Müzik Odaları	141
Fotoğraf 3.8.	Mimar Mualla Eyüboğlu'nun Hasanoğlu Köy Enstitüsü İçin Tasarladığı Amfi Tiyatro.....	141
Fotoğraf 3.9.	Mimar Mualla Eyüboğlu'nun Hasanoğlu Köy Enstitüsü İçin Tasarladığı Hamam ve Göbektaşı	142
Fotoğraf 3.10.	Artık Kullanılmayan, Sergilenen Eski Tarım Aletleri (Tekne, Yarma Tokmağı, Dirgen ve Yaba)	156
Fotoğraf 3.11.	Eski Bir Yatay Yayık	156
Fotoğraf 3.12.	Hasanoğlu'da Önceden Kullanılan At Arabalarından Kalma Bir Tekerlek.....	168
Fotoğraf 3.13.	Hasanoğlu'dan Geçen Yolcu Treni	168
Fotoğraf 3.14.	Hasanoğlu'da Bulunan En Eski Camii 'Büyük Camii'	181
Fotoğraf 3.15.	Hasanoğlu'da Büyük Camii İçerisinde Bulunan Tarihi Sütunlar ve Camii Duvarındaki Yazı.....	181

ÖNSÖZ

Bu çalışma Cumhuriyet modernleşmesinin halktaki karşılığının ne olduğunu bize gösteren, toplumsal yapı çalışmaları içerisinde önemli bir yere sahip olan İbrahim Yasa'nın *25 Yıl Sonra Hasanoğlu Köyü* adlı çalışmasının günümüzde tekrarlanarak sonuçlarının Yasa'nın çalışmasının sonuçlarıyla karşılaştırılması sonucunda yaşanan değişimin tüm boyutlarıyla gösterilmesini amaçlamaktadır. Değişmeyen tek şeyin değişim olduğu düşüncesinin vurgulandığı felsefi altyapıda değişimin kaçınılmazlığı, her toplumun ve bireyin değişime uğradığı düşüncesinden yola çıkılarak bu çalışmada Hasanoğlu'nın değişimi sosyolojik olarak tekrar ele alınmak istenmiştir. Çalışmanın kapsamı ve sınırları neticesinde oldukça geniş bir alana yayılması sebebiyle bu çalışmada bütüncül ve yapısal işlevselci bir yaklaşım izlenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde kavramsal ve kuramsal çerçeve verilecek olup ikinci bölümde çalışmanın metodolojisi ve son bölümde de İbrahim Yasa'nın çalışmasının sonuçları ile güncellenen çalışma sonuçları karşılaştırılarak Hasanoğlu'nın değişim çizgisine yönelik analizler yapılacaktır.

Öğrenciliğim boyunca değerli bilgilerini aktarmasının yanı sıra sosyolojiye böylesine sahip çıkan ve sosyolojiyi benimseyen, kişisel olarak da gelişime katkıda bulunan danışman hocam Prof. Dr. Nuray KARACA' ya, bilgi ve donanım olarak nitelikli öğrenciler yetiştiren değerli bölüm hocalarıma, bu süreçte yardım ve yönlendirmeleriyle beni aydınlatan Arş. Gör. Pınar LALOĞLU' na ve bu dönemin stresinde, yoğunluğunda bana karşı sabırlı davranan annem Halime, ablalarım Ayşe ve Saliha'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Erzurum-2023

Sinem BAŞ

GİRİŞ

Yerleşik hayata ve tarıma geçiş tarihinde ilk kez Dicle-Fırat bölgesinde yani Orta Doğu bölgesinde başlamış, ilk ziraat köyleri ve medeniyetler bu bölgelerde kurulmuştur (Kurtkan, 1988: 14). Köy tanımlamaları köylerin var olduğu dönemden beri tarım ile birlikte yapılmakta tarımla uğraşma köylere has bir özellik olarak anlatılmaktadır. Bu tanımlamaların dışında köyler gerek Amerika ve Avrupa’da gerek ülkemizde nüfus eksenine bağlı olarak da tanımlanmaktadır (Tezcan, 1970: 152-153). Nüfus eksenli köy tanımlamaları nüfusu 2000’den aşağı olan yerleşim yerlerini köy, 2000-20000 arası olan yerleşim yerlerini kasaba ve 20000’den fazla nüfuslu yerleri de şehir olarak tanımlamaktadır (Türkdoğan, 2016: 157). Sosyolojik köy tanımlamaları ise köyün nüfus eksenli tanımlanmasının eksikliğini belirterek bu tanımlamalara ek olarak ekonomik, siyasi, kültürel ve toplumsal özelliklerin eklenmesiyle yapılmaktadır (Keleş ve Mengi, 2022: 24).

Bir alan olarak köy sosyolojisinin doğuş yeri ise Amerika ve Amerikan sosyolojisidir (Özensel, 2015: 31). Köy sosyolojisi Amerika’nın çok fazla göç alması, Avrupa’nın ise sanayi ülkesi olması gibi nedenlerle Amerika’da doğmuştur (Türkdoğan, 2016: 21-24). Türkiye’de köy sosyolojisi ise Köy kanunu ve Halkevlerinin açılması gibi siyasi altyapı sağlandıktan sonra gelişmeye başlamış, Mehmet Ali Şevki’nin Kurna Köyü monografisiyle bu alanda ilk çalışma gerçekleştirilmiş fakat çalışmalar araştırma zemininin müsait olmaması ve literatürün eksikliği sebebiyle yeterli olamamış ve İkinci Dünya Savaşı sonrası bu alanda teorik ve uygulamalı çalışmalar hız kazanarak ilerlemiştir (Planck ve Küçükboyacı, 2010: 225-228). Daha sonra sosyolojide Le Play’ in uygulamalı/ yerinden sosyoloji görüşünü savunan Prens Sabahaddin ve Durkheim’in teorik araştırma yöntemlerini savunan Ziya Gökalp’in oluşturduğu görüşler doğrultusunda sosyolojik alanlarda çalışmalar yapılmıştır. Le Play ve Prens Sabahaddin taraftarlarına (Selahaddin Demirkan, Mehmet Ali Şevki vb.) ek olarak Niyazi Berkes, Behice Boran, Mübeccel Belik Kıray ve İbrahim Yasa gibi isimler uygulamalı köy araştırmaları ve yöntemi sunarak bu yönde literatür oluşturmuşlardır ve bu literatür çalışmalarının yanı sıra kurulan Köy İşleri Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı gibi kuruluşlar da köye ve köy sosyolojisine önemli katkılar sunmuşlardır (Türkdoğan, 2016: 25- 26). Daha sonra ise köyde tarımın makineleşmesi neticesinde iş gücünün açığa

çıkması, ailenin ve toprağın parçalanması, köyün itip şehrin çekmesi gibi sebeplerle köy sosyolojisinin alanları köyden şehre göç, gecekondu olgusu, köylünün şehre uyumu gibi konularla genişlemiştir (Planck ve Küçükboyacı, 2010: 234). Köyün ve köylülerin özellikleri ise tarıma dayalı iş gücü tarzının ve geleneksel aile tipinin görülmesi, cemaat ilişkilerinin ve yüz yüze samimi ilişkilerin kurulması, doğum oranının fazla olması, ailede baba otoritesinin hakim olması, akrabalık bağlarının güçlü olması ve meslek alanında az çeşitlilik, kapalılık, homojenlik, muhafazakarlık, dini inanç ve ibadetlere bağlılık olarak sayılabilir (Tezcan, 1970: 168-171). Köy ve şehir ilişkisinin sosyolojik bağlamda ele alındığı kuramlar ise İbni Haldun'un göçebe- köy hayatı ve yerleşik- şehir hayatının farklılıklarını anlattığı, Ferdinand Tönnies'in cemaat- cemiyet ayrımı ile köy ve şehrin özelliklerinden bahsettiği, C.H. Cooley'in birincil ve ikincil grupları ve Pitirim Sorokin ve Carl Zimmerman'ın köy- şehir farkları doğrultusunda şekillenmiştir (Tezcan, 1970: 157). Bu çalışmada toplumsal yapı çalışmaları bağlamında Niyazi Berkes'in Ankara çalışması, Behice Boran'ın dağ köyü- ova köyü çalışması, Mübeccel Belik Kıray'ın Ereğli çalışması ve İbrahim Yasa'nın Hasanoğlan çalışmaları başta olmak üzere diğer çalışmalara da yer verilmiştir. İbrahim Yasa'nın 1944 ve 1969 yıllarında yayımladığı Hasanoğlan çalışmaları köy sosyolojisi ve sosyal değişim alanındaki karşılaştırmalı çalışmanın ilklerindendir (Türkdoğan, 2016: 31). Yasa'nın Hasanoğlan çalışmaları Hasanoğlan'da aile, ekonomi, eğitim, din, siyaset, toplumsal hareketlilik ve boş zaman etkinliklerinin aynı yerde aynı sorularla 25 yıl sonra tekrar uygulandığı ve toplumsal değişimin gözlemlendiği çalışmalardır. Yasa 1969 yılında yayımladığı çalışması sonucunda Hasanoğlan'ı ne tam bir köy ne de tam bir kasaba olarak adlandırabilmiş, Hasanoğlan'ı gelişime ve değişime açık bir 'şehir uydusu' olarak tanımlamıştır (Yasa, 1969: 281). Çalışmamızda Yasa'nın 25 Yıl Sonra Hasanoğlan Köy araştırmasında sorduğu sorular güncellenerek tekrar uygulanmıştır. Çıkan sonuçlar Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında Hasanoğlan'ın toplumsal değişim sürecinin Türkiye'de yaşanan değişim sürecine paralel olduğu iddiasını doğrulamak fırsatını verdiği gibi dün bugün bağlamında değişime yönelik genellemeler yapmaya da imkan vermektedir. Ayrıca değişim için gerekli olan sürecin örneğini oluşturan 25 Yıl Sonra Hasanoğlan Köyü çalışmasının günümüzde tekrarlanması Cumhuriyetle birlikte yaşadığımız Türk modernleşmesinin yarattığı değişimin boyutunu anlamamızı

sağlayacağı gibi konuyla ilgili elde ettiğimiz verilerin analiz edilerek yorumlanması bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran bir özellik olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE

Köy sosyolojisi; kırdaki/köyde yaşayan grup ve toplulukların toplumsal yapılarını, sorunlarını ve çözümlerini, insan ilişkilerini, davranışlarını, genel özelliklerini ve değişim- dönüşümlerini inceleyen sosyolojinin alt dalı olarak tanımlanabilir iken köy sosyolojisinde doğal (fiziki) ve toplumsal unsurların kendi içlerinde ve birbirleriyle karşılıklı etkileşimi neticesinde köyün analiz edilmesi de mümkündür (Özensel, 2015: 30). Köyü köy yapan unsurlar köyün doğal/ fiziki ve toplumsal unsurlarıdır ve köy bu unsurlar etrafında şekillenir. Bir başka deyişle köy sosyolojisi köyün doğal/coğrafi (konumu, coğrafi özellikleri, şartları vb.) ve toplumsal (insan ilişkileri ve yaşantısı) unsurlarının araştırılmasından ibarettir (Tezcan, 1970: 157). Köy sosyolojisinin kullandığı araştırma teknikleri ise; monografi, gözlem, mülakat ve ankettir (Özensel, 2015: 34). Sosyolojinin alt alanlarından birisi olan köy sosyolojisinde Amerika'daki Ruzel Köy Hayatı Komisyonu araştırma merkezi ve Charles J. Galpin, Carl C. Zimmerman ve Pitirim Sorokin gibi sosyologların çalışmaları önem arz etmektedir (Türkdoğan, 2016: 21). Amerika'da köy sosyolojisinin gelişmesinin nedenleri ise Amerika'nın göç alan bir ülke olması sebebiyle bu alanın araştırılmaya gerek olması, Amerika'daki köy sosyolojisi çalışmalarının sorunların çözümü noktasında desteklenmesidir (Özensel, 2015: 32). Amerika'nın toplumsal ve sosyolojik altyapısı köy sosyolojisinin doğuşuna uygun bir ortam sağlamış böylelikle köy sosyolojisi ilk kez Amerika'da gelişmeye başlamıştır. Avrupa'da köy sosyolojisinin Amerika'ya göre daha geç gelişmesinin sebepleri ise Avrupa'nın uzun yıllardır sanayi ülkesi olması sebebiyle köy nüfusunun az olması ve Avrupalı sosyologların teoriğe ve sosyal felsefeye ağırlık vermesidir (Türkdoğan, 2016: 24).

1.1. TÜRKİYE'DE KÖY SOSYOLOJİSİ

Türkiye'de köy sosyolojisinin varlığından önce siyasi olarak köyün geliştirilmesine dair adımlardan bahsedilmelidir. 1924 Köy Kanunu ve CHP yönetiminde halkevlerinin açılışıyla birlikte köyün gelişmesine dair siyasi reformlar gerçekleştirilmiştir (Planck ve Küçükboyacı, 2010: 225).

1930’larda köyün geliştiğine, ilerlediğine dair spekülasyonlarla birlikte Hilmi Ziya Ülken köy monografilerinin köye dair gerçekleri yansıtacağı düşüncesiyle uygulamalı çalışmaları desteklemiştir ve aynı yıllarda Mehmet Ali Şevki’nin Kurna Köyü çalışması ilk köy monografisi olarak köy araştırmalarının gerekliliğini ve faydalarını gösteren bir çalışma olmuştur (Planck ve Küçükboyacı, 2010: 226-227).

1940’lı yıllarda ise İkinci Dünya Savaşı sebebiyle köy sosyolojisine dair uygulamalı çalışmaların duraksaması teorik yönden gelişmelere sebep olmuş, bu teorik gelişmeleri Selahattin Demirkan, Gerhard Kessler, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu ve Orhan Tuna’nın uygulamalı köy monografileri ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Enstitüsünün teorik çalışmaları takip ederek Türkiye’de köy sosyolojisi gelişimine devam etmiş aynı şekilde Berkes ve Boran’ın Marksist görüşlü köy çalışmaları dönemin söz sahibi ekolü olan Le Play temsilcileri tarafından reddedilse de bu çalışmalar köy sosyolojisine önemli katkılar sunmuştur (Planck ve Küçükboyacı, 2010: 227-228). Planck Anadolu köylerindeki yapıları, insan ilişkilerini, şartları, olayları ve olguları açıklayabilecek tek bir etkenin bulunmadığını, birden fazla etkenin belirleyici olduğunu kabul etmek gerekliliğine vurgu yaptığı zamanlarda da yönetim köyün ve köylünün gelişip eğitilmesi için seçilmiş bazı askerleri köylere okuma yazma öğretmek amaçlı göndermiş ve köy enstitülerini faaliyete geçirmiştir fakat daha sonra köy enstitülerine siyasi- ideolojik gerekçelerle ve enstitülerin beş yılda detaylı bilgi ve donanımın verilmesinin imkansızlığı sebebiyle son verilmiştir (Planck ve Küçükboyacı, 2010: 228-230). Köy enstitülerinin tüm iyi niyet ve etkilerine rağmen beş yıl gibi kısa bir sürede öğrencileri tarımsal anlamda eğitmenin ve yetiştirmenin pek mümkün olmadığı, köy kalkınmasını sağlamada yetersiz kaldığı ve köy enstitülerinin siyasi amaçları olduğu yönündeki görüşler de belirtilmiştir (Türkdoğan, 2016: 224-225).

1950’lerde Mahmut Makal’ın Bizim Köy adlı kitabında köye dair üzücü gerçekleri, uygunsuz şartları ve köyün gelişmemişliğini anlatması üzerine siyasi ve toplumsal dikkat köyün üzerine geçmiş, bu dikkat köyde sağlık, ulaşım, tarıma yönelik olumlu gelişmeler yaşanmasına sebep olmuştur ve bu gelişmeleri Behice Boran’ın, Mümtaz Turhan’ın ve İbrahim Yasa’nın çalışmaları takip etmiştir (Planck ve Küçükboyacı, 2010: 230). Tüm bu gelişmeler neticesinde köy sosyolojisi alanında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

1960’larda köy sosyolojisinin bazı üniversitelerde ders olarak okutulmaya başlanması ve Köy İşleri Bakanlığı’nın kurulması Türkiye’de köy sosyolojisinin önemini artırmıştır ayrıca sanayileşme ve kırsal kalkınma arasında farkın iyice açılmasıyla birlikte kırsal kalkınma Devlet Planlama Teşkilatı’nın ilk beş yıllık kalkınma planında ve sonraki planlarında yer almıştır (Planck ve Küçükboyacı, 2010: 231-232). Bu kırsal kalkınma politikaları köyün gelişmesini, ilerlemesini ve kendi ayakları üstünde duracak şekilde kalkınmasını hedefleyen politikalardır. Köy İşleri Bakanlığı’nın köye dair istatistiki verileri sağlaması, artan köy monografilerinin daha sayısal verilerle donanması köy sosyolojisi çalışmalarının geçerliğini ve güvenilirliğini artırırken köyden şehre göç ve gecekondulaşmaları köy sosyolojisinin alanını genişletmiştir (Planck ve Küçükboyacı, 2010: 233-234).

1970 sonrası kır sosyolojisine olan ilginin azlığı nüfusun kırdan kente göç etmesine ve kentin ön plana çıkmasına dayanmakta, 1980 sonrasında da kır sosyolojisi kentleşme bağlamında toplumsal, ekonomik vb. dönüşümü ele alınan bir araştırma sahası olarak kalmıştır (Özensel, 2015: 64).

Orhan Türkdoğan’a göre Türkiye’de köy alanında kullanılan yöntemler ikiye ayrılır. Bunlar:

1. Pür Sosyoloji ve Sosyal Antropoloji bilimleri açısından yapılan köy çalışmalarıdır. Bu yöntemin temelleri;
 - Le Play temsilcisi Prens Sabahaddin ve arkadaşlarının çalışmalarıdır. Bu yöntemin örnekleri Prens Sabahaddin- Türkiye Nasıl Kurtarılabılır? , Mehmet Ali Şevki- Kurna Köyü, Memleketi Tanıma Yolu, Selahaddin Demirkıran- Köy Nasıl Tetkik Edilir? Ve Tecrübi Sosyolojiye Giriştir.
 - Alan araştırması, karşılaştırmalı kültürel araştırma yöntemleriyle araştırmacının araştırdığı gruba katılarak yaşantılarını tespit amacı taşıyan tekniktir. Mümtaz Turhan’ın Kültür Değişimleri bu tekniğin ilk örneklerindendir.
 - Üretim ilişkilerini başat varsayan sosyoekonomik araştırma tekniklerinde Behice Boran’ın toplumsal yapı araştırmaları örnek teşkil eder.
 - Köyün toplumsal yapısının bir bütün içinde değerlendirilmesiyle dinamiklik kazanacağı modeliyle köydeki değişim sosyal sistemdeki değişikliklerle

ilişkilendirilir. Köyün yapısal bütünlüğü sayesinde köyde gerçekleşen değişimin sistemsal olarak da yaşanacağına dair bu yöntem gerek Yasa'nın Hasanoğlu çalışmalarında gerek bu çalışmada geçerlidir.

- Bütüncül araştırma yöntemleridir.

2. İkinci yöntem beşeri coğrafya yönünden yapılan açıklamalardır. Tarım, toprak mülkiyeti, ekonomik tarih, yerleşme, nüfus, çevre ve iklimi ele alan monografiler köylerin coğrafi yöntemlerle nasıl araştırılabileceğinin modelini sunar (Türkdoğan, 2016: 345-351).

Sonuç olarak Türkiye'de köy sosyolojisi belirli görüş ve yöntemler etrafında oluşmuş, bu oluşumlar çerçevesinde çalışmalar gerçekleştirmiştir.

1.2. KÖY NEDİR VE KÖYÜN ÖZELLİKLERİ NELERDİR?

Köy kavramı tanımlamaları Amerika'da ve Avrupa'da nüfus sınırlandırılmasıyla yapılmakta olup bu sınır 2000'dir yani nüfusu 2000'den az olan yerler köy olarak tanımlanmaktadır ve Türkiye'deki köy tanımlamaları da bu tanımlar doğrultusunda yapılmış olup 1924 Köy Kanununda köy, nüfusu 2000'den az olan yerleşim yerleri olarak tanımlanmış olup köylerin tarım eksenli oluşu belirtilmiştir (Tezcan, 1970: 152-153). Tezcan'a göre köyün nüfusunun, yoğunluğunun, kapladığı alanın veya isminin köyü tanımlamada yetersiz olması, şehre veya köye özgü özelliklerin ve birbirlerinin farklarının sıralanması ve köyün şehirle birbirlerinden tamamen ayrı yerleşim yerleri olarak ele alınması köy tanımlamalarının yapılmasını zorlaştırmaktadır çünkü köy ve şehir birbirleriyle ilişki içinde bulunan, köyde şehir şehirde köy özelliklerinin bulunabileceği, genelde de daha köysel ya da daha şehrsel niteliklere sahip olabilecek yerleşim yerleridir (Tezcan, 1970: 153-154). Bir başka deyişle bir yerleşim yeri ne tam köydür ne de tam şehirdir. Bu yerleşim yerleri köy ve şehrin fonksiyonel ve karşılıklı ilişkisi çerçevesinde birbiriyle alışveriş halindedir.

Köydeki temel sorun köydeki ana geçim kaynağının değişmeye başlaması ve köyde meslek çeşitliliğinin artmasıdır. Köye dair sosyolojik tanımlamalarda öne çıkan bazı özellikler:

- Köyde herkesin birbirini tanıması ve ilişkilerin yüz yüze kurulması,

- Yüz yüze ilişkiler neticesinde oluşan bağlılık ve yakınlık hissi,
- Ana geçim kaynağının tarım ve hayvancılık olması,
- Cami, okul, kahvehane gibi merkezi bir konumun varlığı ve
- Yardımlaşmadır (Tezcan, 1970: 156).

Sonuç olarak köy tanımlamaları sosyolojik boyutta holistik olmakla birlikte bu tanımlamalarda ekonomik, toplumsal ve kültürel özellikler öne çıkmaktadır (Tezcan, 1970: 156). Sosyolojik köy tanımlamalarında nüfusun yanında ekonomik, kültürel ve davranışsal pek çok etken ele alınmaktadır. Köy tanımlamaları nüfus ölçütüne, yönetsel ölçüte, ekonomik, toplumsal ve kültürel ölçütlere göre yapılmaktadır; nüfus ölçütüne göre nüfusu 2000'den az olan yerler köy iken yönetsel ölçüte göre belediye sınırları içinde olmayan yerler köydür; ekonomik ölçüte göre ana geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan yerler köydür ve son olarak ise toplumsal/ kültürel ölçüte göre işbölümü ve uzmanlaşma olmayan, gelenek göreneklere bağlı ve homojen topluluklar köydür (Keleş ve Mengi, 2022: 24- 25).

Tezcan'a göre köylerin/ köylülerin özellikleri ise şöyledir:

- Toprağa ve doğa olaylarına bağlılıkları sebebiyle daha dindar ve daha kadercil olmaları,
- Mesleki çeşitliliğin az olması,
- Nüfus yoğunluğunun az olması,
- Doğurganlık oranının şehre göre fazla olması,
- Kültürel anlamda muhafazakarlık ve geleneklere bağlılık,
- Durgunluklarıyla toplumsal dengeyi sağlamaları,
- Homojen, farklılaşmamış aynı özellikleri içermeleri,
- Toplumsal tabakalaşmada alt ve orta sınıfta yer almaları ve
- Toplumsal hareketliliğin yani yer, meslek, sınıf ve statü değişikliği gibi yatay ve dikey hareketliliklerin az olduğu topluluklar olmalarıdır (Tezcan, 1970: 168-171).

Bu özelliklere ek olarak köylülerde pratiklik, kadercilik, kültürü öğrenme-öğretme ve büyüklere saygı gösterme özellikleri de mevcuttur (Tezcan, 1970: 174). Tezcan'ın ifade ettiği gibi köylerin en önemli özelliklerinden birisi de komşuluk ilişkilerinin gelişmişliğidir yani köylerde maddi ve manevi ihtiyaçların karşılandığı yüz yüze- samimi ilişkiler komşularla kurulur iken köylerde üst sınıfı oluşturan gruplar ise geleneksel toprak ağaları, imamlar, öğretmenler, serbest meslek sahipleri ve doğal liderlerdir (Tezcan, 1970: 176-178).

1.2.1. Köy Çeşitleri

1.2.1.1. Dağınık Köy Çeşidi

Dağınık köy çeşidi genelde Birleşik Amerika'nın çiftlik koşullarında görülen köy çeşididir ve bu köy çeşidinde çiftlikler fazla yer kaplarken evler birbirinden uzak ve dağınık şekilde kurulmuştur (Kurtkan Bilgiseven, 1988: 53). Adından da anlaşılacağı üzere bu köy çeşidi dağınık bir şekilde geniş bir alana yayılan çiftlik evlerinin kendi içinde kapalı, diğer evlerden uzak bir yaşam sürdüğü ve ev ve işin aynı alanda bulunduğu bir köy çeşididir. Bu köy çeşidi Türkiye'de arazi şartları sebebiyle en fazla Doğu Karadeniz bölgesinde görülmektedir (Türkdoğan, 2016: 102). Bu köy çeşidinin faydaları: çiftlik sınırlarının belirli ve keskin oluşu, iş ve evin birbirine yakınlığı sebebiyle zaman kaybının olmayışı, aile fertlerine yakın olacak şekilde işte çalışma, ekonomik esneklik, makine kullanımına elverişli oluşu ve ziraat ile sanayinin bütünleşme imkanlarının varlığı iken zararları ise sosyal ilişki kurma imkanlarının azlığı, ulaşım masraflarının fazla oluşu, altyapı ve tesisat imkanlarının kurulmasının zorluğu, okul, hastane gibi imkanlardan yararlanmanın zorluğu, bireysel masrafların fazlalığı ve kamu dairelerine uzaklıktır (Kurtkan Bilgiseven, 1988: 55-59).

1.2.1.2. Toplu Köy Çeşidi

Toplu köy çeşidi ise evlerin birbirine yakın olduğu ancak tarlaların evden ayrı ve uzak yerlerde bulunduğu en eski köy çeşididir (Kurtkan Bilgiseven, 1988: 59). Bir başka deyişle toplu köy çeşidi dağınık köy çeşidinin tam zıttı şekilde kurulmuş köylerdir. Yüz yüze ilişki ve komşuluk bağlarının gelişmişliği sebebiyle bu köy tipi cemaat yaşantısına daha uygundur (Tezcan, 1970: 164). Bu köy çeşidine etki eden faktörler korunma ve

güvenlik faktörü, kültürel homojenlik (aynı grupların birlikte ve toplu yerleşmesi gibi) faktörü, ekonomik faktör, hukuki faktör ve coğrafi faktördür (Kurtkan Bilgiseven, 1988: 61-63). Toplu köy çeşidinin fiziki olarak görünüşü: köyün bulunduğu çekirdek kısım, bahçeler, ekili alanlar, otlaklar ve boş araziler olarak sınıflandırılır (Türkdoğan, 2016: 102). Bu köy çeşidinin faydaları dağınık köy çeşidinin zararlarından ibarettir. Bunlar; sosyal ilişki kurma imkanlarının varlığı, ulaşım masraflarının düşüklüğü, altyapı ve tesisat imkanlarının kurulması kolaylığı, okul, hastane gibi imkanlardan yararlanmanın kolaylığı ve kamu masraflarının düşüklüğüdür; zararları ise dağınık köy çeşidinin faydaları şeklinde tezahür eder ve bunlar; sınırları belirlemenin zorluğu, iş yeri ve ev arasındaki mesafe sonucu gidip gelme zorluğu, aile fertlerinden uzakta çalışma zorluğu, ekonomik anlamda esneklikten yoksunluk, arazilerin küçüklüğü sebebiyle makine kullanımının zorluğu, ziraat ve sanayinin birleşmesi zorluğu, salgın hastalıkların kolayca yayılması, özel hayat algısının, özgürlüğünün yokluğu ve nüfus yoğunluğunun fazlalığıdır (Kurtkan Bilgiseven, 1988: 63-67). Bu köy tipinde toplu ve beraber yaşama neticesinde köylerde homojenlik, bağlılık ve yakınlık hissi görülmekte, köylüler toplu halde yaşamının avantajlarını ve dezavantajlarını deneyimlemektedirler. Bu köy tipi Türkiye’de en yaygın köy çeşididir (Türkdoğan, 2016: 102). Türkiye’de toplu köy çeşidinin yaygın olmasının nedenleri doğal afetlere, felaketlere, düşman saldırılarına karşı korunma eğilimi ve dini, etnik homojenliktir (Tezcan, 1970: 164-165).

1.2.1.3. Hat (Yol) Köyü

Hat köyü çeşidi tarlaların bir vadi, yol veya nehir boyunca sıralandığı, ince ve uzun bir araziye sahip olduğu, evlerin ise tarlalar üzerinde birbirine yakın olduğu köy çeşididir (Kurtkan Bilgiseven, 1988: 72). Bu köy çeşidi Türkiye’de Kars’ta ve Bursa’da bazı köylerde görülmektedir (Türkdoğan, 2016: 103). Bu köy çeşidinin faydaları: evlerin yakınlığı sebebiyle sosyal ilişki kurma ve karşılıklı yardımlaşma imkanı, ulaşım kolaylığı, araziden ulaşım, ekim, avlanma, yakacak ihtiyaçlarının karşılanması gibi imkanların varlığı iken zararları ise tarlaların sıralandığı nehrin ya da yolun şeklini alarak düzensiz ve biçimsiz olmaları, toprağı işleme zorluğudur (Kurtkan Bilgiseven, 1988: 73-74). Hat köyünde yol köyün dışarıya açılmasını, açık bir topluluk olmasını sağlamaktadır (Tezcan, 1970: 165). Yolların yerleşim yerlerinin açıklık-kapalılığını belirleme noktasında önemli

olması sebebiyle yol hattı üzerinde kurul yol köyleri açık, gelişime uygun yerleşim yerleridir.

1.2.1.4. Köşebaşı Topluluğu

İsminden de anlaşılacağı üzere köşebaşı topluluğu köyler köşebaşlarında çiftlik evlerinin bulunduğu küme evler şeklinde olup bu köy çeşidinin faydası: sosyal ilişki ve temasların artması iken zararları ise toplu köy çeşidinin zararlarından ibarettir (Kurtkan Bilgiseven, 1988: 74-76).

1.2.1.5. L Çeşidi Köy

L çeşidi köyler çiftliklerin L şeklinde bölünmesiyle oluşan sekizli çiftlik evidir ve faydaları sosyal ilişki, temasların artması ve çeşitli masrafların azalması iken zararları toprağın işlenmesi zorluğu ve bu köy çeşidinin çiftçiler tarafından benimsenememesidir (Kurtkan Bilgiseven, 1988: 76). Aynı zamanda toprağın L şeklinde girintili çıkıntılı yapısının toprağın işlenmesini zorlaştıran etmenlerdendir (Tezcan, 1970: 165).

1.2.1.6. Altıgen ve Yuvarlak Köy Çeşidi

Bu köy çeşidinde ise evler altıgen bir köy alanı içerisinde üçgenlere ayrılmış tarlaların sivri ucunda yer alırlar (Kurtkan Bilgiseven, 1988: 76). Bu köy çeşidi dünyada genelde İsrail’de görülmektedir (Türkdoğan, 2016: 103). Altıgen veya yuvarlak hattın ortasında okul, hastane, idare heyeti gibi ortak kamusal alanlar bulunmaktadır ve bu alan merkez niteliği taşımaktadır (Tezcan, 1970: 165). Bu köy çeşidinin faydaları: çiftçinin kendi toprağına sahip olması, işinin ve evinin birbirine yakınlığı, aile fertlerine yakınlığı, komşuluk ilişkilerinin gelişmişliği, sosyal ilişki, temas imkanı ve kamu imkanlarından yararlanma iken zararları: toprağı işleme zorluğu, mirasın parçalanmasıdır (Kurtkan Bilgiseven, 1988: 78).

Yerleşme düzenine göre köy çeşitleri ise dağ- orman köyleri, ova köyleri ve geçiş (yamaç) köyleridir. Dağ ve orman köyleri engebeli ve dik arazilerde kurulu, elverişli tarım arazileri az olduğu için de hayvancılıkla geçinen kapalı topluluklardır (Tezcan, 1970: 166). Ova köyleri dağ- orman köylerine zıt olarak tarıma elverişli, açık ve şehirleşmeye, değişmeye eğilimli topluluklar olarak tanımlanmaktadır (Tezcan, 1970:

166). Behice Boran dağ ve ova köylerini ekonomi, nüfus, yerleşim ve hayat seviyeleri bakımından farklılıklar gösteren topluluklar olarak anlatırken dağ köylerini hayvancılıkla geçinen, fakir, az nüfuslu, kapalı, az gelişmiş topluluklar; ova köylerini ise tarımla geçinen, zengin, açık ve gelişmiş topluluklar olarak belirtir ve geçiş köylerini ise dağ ve ova köyleri arasında yer alan ova köylerindeki şartların dağ eteklerine yayılmasıyla bunlardan ilk etkilenen köyler olarak belirtir (Boran, 1945: 22-23). Tezcan'a göre bu tip köyler genellikle ova köylerine benzemekte, ova köylerinin özelliklerini taşımaktadır (Tezcan, 1970: 166).

Bu sınıflandırmalar dışında köy toplulukları, köy, mahalle, yurtlar, mezra, çiftlik, çadır, oba, kom, zoma, barhane, yayla vb. olmak üzere sıralanmaktadır (Türkdoğan, 2016: 105). Tezcan bu köy topluluklarına ek olarak dam, divan ve ağıldan da bahsetmektedir (Tezcan, 1970: 168). Şehirden küçük köyden büyük kır ve şehir arasında bir konuma sahip olan kasaba da kırsal yerleşim birimi olarak bu sıralamaya dahil edilebilir (Özensel, 2015: 37). Bu doğrultuda köy topluluklarının çok ve çeşitli olduğunu, her birinin benzerlikler ve farklılıklar içerdiğini söylemek mümkündür. Bu kavramların tanımlamalarına detay içerdiği için girmemenin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak yerleşme şekillerini ve köy çeşitlerini belirleyen tek bir etken yoktur, birden fazla etken vardır bu etkenler ise coğrafi ve toplumsal faktörlerdir (Kurtkan Bilgiseven, 1988: 79). Bu etkenler kişinin yerleşim yerinden, yaşam ve insan ilişkilerine kadar her şeyde bir etkiye sahiptir.

1.2.2. Kurumların Köydeki Yapısı

1.2.2.1. Aile

Köy aileleri tarımsal iş gücünün aile üyeleri tarafından görüldüğü, iş gücü şeklinin miras gibi babadan oğula geçtiği, baba otoritesinin kuvvetli olduğu, kadının değerinin ve statüsünün az olduğu, geleneklerine, ailesine ve yerine (evine) bağlı olan, erken yaşta evlenme ve doğum oranlarının yüksek olduğu geniş aile özelliği gösteren topluluklardır (Tezcan, 1970: 178-179). Bu doğrultuda köy ailesi geleneksel, homojen ve uzmanlaşmamış bir yapıya sahiptir. Türkiye'de üç tür aile yapısı görülmektedir. Bunlar; geleneksel aile tipi (büyük aile), geçiş ailesi ve modern ailedir ayrıca sosyal değişimle

birlikte köydeki aile yapısında meydana gelen değişimler ise ailedeki kişi sayısının azalması, aile yapısının ferdiyetçiliğe doğru evrilmesi, ailede baba otoritesinin sarsılması, eşitlikçi aileye doğru geçiş, kadının ve çocuğun aile içinde yerinin, statüsünün yükselmesi, boşanma oranlarının artması ve eş seçiminde dıştan evliliğin yaygınlaşmasıdır (Türkdoğan, 2016: 201-208). Ailedeki bu değişmelerle birlikte köy aile yapısı ve şehir aile yapısı birbirine yaklaşmış, bu iki aile tipi arasında gecekondü ailesi gibi geçiş niteliği gösteren aile tipleri de oluşmuştur. Ailede bu değişimi sağlayan etmenler ise şehirleşme ve sanayileşmedir (Türkdoğan, 2016: 209-210).

1.2.2.2. Ekonomi

Köy ekonomisi ise genellikle tarıma dayalı, fakirliğin bulunduğu, işbölümü ve uzmanlaşmanın az olduğu veya hiç olmadığı, alışveriş aracının para değil de değiş tokuş yani takas olduğu ekonomik modele dayanır (Tezcan, 1970: 179). Köy ekonomisinde tarıma dayalı geçimden dolayı geçimlik ekonomiye dayanmaktadır aynı zamanda köyde ekonomik güç köy ağalarında toplanmaktadır. Kooperatifçilik ise toplum kalkınması başlığı altında ele alınabilecek halkın özellikle köylülerin sorunlarını, çözümlerini demokratik ve özgür bir ortamda konuşup çözdükleri bir örgütlenmedir ve kooperatifçiliğe dair en önemli felsefe uzlaşma, birlik olma bilincidir ve bu bilinç küçük toplumların kalkınmasında gereklidir (Türkdoğan, 2016: 364-365). Ayrıca köylerin kapalı cemaat halinden açık cemiyet haline geçişinde kooperatifler (menfaat birlikleri) gereklidir (Kurtkan Bilgiseven, 1988: 177-178).

1.2.2.3. Eğitim

Eğitim kültür, ekonomik kalkınma ve büyümeye doğrudan etki eden, birbirleriyle etkileşen bir sistem ve kurumdur (Türkdoğan, 2016: 213-214). Köyde eğitim çocuğun doğduğu andan itibaren çevresinden öğrendiği sosyal, kültürel ve davranışsal etkinliklerin yanı sıra çocuğa okulda verilen eğitimi ve dini eğitimi içerir fakat köy topluluklarında dini eğitime diğer tüm eğitim türlerinden daha fazla önem verilmektedir (Tezcan, 1970: 180). Dini eğitimin ön plana çıkması sebebiyle köylerde imamın rolü öğretmenlerden daha fazladır. Köylerdeki eğitim 1923 yılında okul içi eğitim ve yetişkinlerin eğitimi olmak üzere ikiye ayrılarak uygulandı ve yetişkinlerin eğitimi noktasında Halk eğitim,

Öğretmen Birlikleri, Türk Ocakları ve ordu okuma yazma oranlarını artırmada önemli katkılar sunmuştur ayrıca İzmir Ekonomi Kongresi de ziraatta eğitimi konu alan köy eğitimine yönelik önemli çalışmalardandır ve bu kongrede alınan kararlar köyde tarım ve eğitimi birleştiren köy enstitülerinin de temelini atmıştır (Türkdoğan, 2016: 218-220). Köy eğitimine yönelik adımlardan bir diğeri de köy enstitüleridir. Cumhuriyet döneminde eğitmen kursları ve köy enstitüleri öğretmen yetiştirilen, köy eğitimi ve kalkınmasının amaçlandığı bu sistemde köyde eğitime yönelik ciddi adımlar atılmıştır fakat köy enstitülerinin ömrü fazla uzun olmamıştır (Türkdoğan, 2016: 224). Cumhuriyet dönemiyle birlikte köylerde imamın etkinliği azalmış, öğretmen ön plana çıkmıştır.

1.2.2.4. Siyaset

Köydeki siyasi yapılanma; muhtar, ihtiyar heyeti ve halk şeklindedir bu siyasi yapılanmanın gerçekleştirdiği köy işleri zorunlu ve gönüllü işler olmak üzere ikiye ayrılır; zorunlu işler sağlık, bayındırlık, sosyal ve kültürel işler iken gönüllü işler köylünün isteğiyle gerçekleşen hizmetlerdir; köydeki gelirler imece, salma (köy işleri için köylülerden alınan bir çeşit vergi), köy parası olarak sınıflandırılmaktadır ve köydeki idare mekanizmasının kadrosu ise köy derneği, köy muhtarı, ihtiyar meclisi, köy korucuları, köy imamı ve köy katibi şeklindedir (Türkdoğan, 2016: 158-159). Tüm bunlar dışında 1960'lı yıllarda köye dair çalışmaları gerçekleştiren, hizmetleri köye götüren siyasi unsurlar Devlet Planlama Teşkilatı ve Köy İşleri Bakanlığı'dır (Türkdoğan, 2016: 162). Bugünlerde ise bu kurumların yerini Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve Tarım ve Orman Bakanlığı almıştır.

Köylülerin devletle ilişkileri genelde askerlik ve vergi işlemlerinden ibarettir yani köylüler devlet için önemli bir askeri ve ekonomik kaynaklardır aynı zamanda köyler tarımsal üretimin pazara yönelmesiyle şehrin tüketim ihtiyacının karşılandığı yerlerdir (Özensel, 2015: 83). Siyaset köy topluluklarında çoğunlukla erkeklerin ilgi gösterdiği bir alandır ve köylerin çoğunluğu oluşturduğu toplumlarda köylüler seçmen olarak önemli bir oy oranına sahiptirler (Tezcan, 1970: 180-181). Cumhuriyet döneminde yürütülen köycülük politikası da köylülerden gelecek oy oranının önemli bir siyasal bir güç teşkil ettiği anlaşılmıştır. Köylülerin daha sonraları siyasal bir güce sahip olduklarını fark etmeleri sonucunda köylü de siyasal bilinç oluşmaya başlamış, köylüler siyasetin öznesi haline gelmişlerdir (Yıldırım, 2021: 237).

1.2.2.5. Din

Köy topluluklarında din inanç, inanış ve ibadetler bakımından hakim kurumlardandır bunun yanı sıra köylerde dinin toplumsal denetim aracı oldukları da aşıkardır ayrıca köylerde dinin başat kurum olmalarından kaynaklı olarak köylüler dinî ibadet ve tutumlara önem veren dindar kesimi oluşturmaktadır, kadınlar ise dinî konularda daha fazla dinine bağlıdır (Tezcan, 1970: 181- 182). Türkdoğan'a göre dinin köy hayatındaki önemi; dini doktrini öğretmek, inananları ibadete ve itaate yönlendirmek, dini faaliyetlerde kolaylıklar sağlamak, bireysel konularda inananlarla temas sağlamak ve toplumsal kontrolün merkezi olmaktır ve bu doğrultuda köyde dini hayat şehre nazaran daha belirleyici ve etkindir (Türkdoğan, 2016: 242-244). Bu belirleyicilikte dini kişilik ve mekanların da rolü oldukça fazladır. Dini kişiliklerden birisi olan imamın köylerde statüsü ve otoritesi bulunmakta, herhangi bir soruda veya sorunda imamlar köylerde yol gösterici özelliklere sahiptirler (Tezcan, 1970: 182). Köyde kutsal mekanlardan olan cami de köy yaşamında merkez konumundadır ve bu camide görev alan imamın rolleri; ibadet işlerini yürütme, dini konularda cemaate yardım etme, dini seremonileri idare etme, cami faaliyetlerinde maddi yardım sağlama, cemaat ve aile yaşantısında rol oynama ve cemaatin dini, günlük konularında cemaate hizmet etmektir (Türkdoğan, 2016: 244- 245).

Dini anlamda yaşanan değişikliklerle birlikte köylerde imamın rolü ve statüsü azalmış, işlevleri sınırlanmış, camiler merkezi konum olma özelliğini yitirmiş, dinin gündelik yaşamda kapladığı alan ve önem azalmıştır. Bu durum sosyolojik bağlamda modernleşmeyle birlikte gelişen sekülerleşmenin ve kapitalistleşmenin sonuçlarıdır.

1.2.3. Köy-Şehir Farklılaşması

Cavit Orhan Tütengil kırsal ve kentlerin yaşam şekillerinin, bağlarının ve ortak özelliklerinin anlatımında kolaylaştırıcı olması amacıyla kırsal ve kent ayrımının gerekliliğinden bahsetmiştir (Tütengil, 1983: 8). Bu gerekliliğinden yola çıkarak bu bölümde İbn-i Haldun'un, Emile Durkheim'ın, Ferdinand Tönnies'in, Charles Cooley'in ve Sorokin ve Zimmerman'ın köy-şehir farklılaşmasına dayandırılabilir ikilikleri ele alınacaktır.

1.2.3.1. İbn-i Haldun' Da Köy- Şehir Farklılaşması

Ortaçağ'da sosyolojik bilgi ve verileri sunan, köy şehir sosyolojisinden ilk kez bahseden İbni Haldun köy şehir farklılaşmasını dokuz maddede belirtmiştir (Türkdoğan, 2016: 59). İbni Haldun'a göre köy-şehir farkları şunlardır;

1. Bedevilik (göçebelik, köy hayatı) hadarilikten (yerleşik hayattan) öncedir, göçebe hayatı şehir hayatından öncedir.
2. Hadariler (yerleşik düzende yaşayanlar) bedevilerden (göçebelerden, köylerden) daha az hayır işlerler çünkü hadariler zevk ve arzularla sık sık karşılaşp nefslerine yenilirler.
3. Bedeviler hadarilere göre daha cesur, özgür, dayanıklı ve atılgandır.
4. Hadari aile hayatı, bedevi aile hayatının zayıflamış, bozulmuş ve kötü bir kopyasıdır.
5. Toplumsal bilinç, (bedevide) köyde şehirden (hadariden) daha fazladır.
6. Yaşlılara ve kadınlara gösterilen saygı köyde (bedevide) daha fazla yer kaplar.
7. Şehir nüfusu köyden gelen göçlerle gelişir.
8. Şehre göç edenler genellikle köyün refah sahibi aile ve kişileridir.
9. Uygunsuz sağlık şartları, lüks yaşam tarzı ve sapkın davranışlar şehir hayatını çökerten durum ve koşullardır (İbni Haldun, 2017: 325-343), (Türkdoğan, 2016: 59).

İbni Haldun köy ve şehir farklarını belirttikten sonra şehir hayatının ve yaşamının dört kuşaklık bir ortalama süresinin bulunduğunu bu süreden sonra bu hayatın son bulunduğunu, çöktüğünü belirtir (İbni Haldun, 2017: 348). İbni Haldun köy ve şehri birbirinden farklı yapılar olarak ele almış ve bu görüş Sorokin ve Zimmerman'ı da etkilemiştir (Türkdoğan, 2016: 59). Fakat bu noktada köy ve şehrin birbirinden farklı olmadığı, birbirini etkileyerek değiştirdiği dönüştürdüğü görüşü belirtilmemiş, bu görüş daha sonraları ortaya atılmıştır.

1.2.3.2. E. Durkheim’da Mekanik-Organik Dayanışma

Emile Durkheim’a göre toplumsal dayanışmanın ve toplumların farklı türleri vardır: bu türler mekanik dayanışma- organik dayanışma ve mekanik toplum-organik toplumdur. Mekanik dayanışma, bireysel benzerliklerin değil de aynılıkların ön plana çıktığı, toplu iradenin bireyleri yönettiği bir dayanışma türü iken organik dayanışma bireysel farklılıkların bireyin bağımsızlığını ön plana çıkardığı, toplu iradenin zayıfladığı bir dayanışma türüdür (Durkheim, 1995: 9-10). Bu doğrultuda mekanik toplumlar zihin, duygu, fikir birliğine ve homojenliğe dayanmaktadır. Mekanik dayanışma bireysel farklılıkların en aza indiği, toplumun refahı doğrultusunda benzerliklerin ön plana çıktığı dayanışma şekli iken organik dayanışma ise farklılıkların ve işbölümünün bir ürünüdür (Coser, 2008: 129). Mekanik toplumlar ilkel, aynılıklar içeren ve işbölümünün bulunmadığı köy topluluklarıyla ilişkilendirilirken organik toplumlar modern, farklılıkların ve işbölümünün bulunduğu toplumlarla ilişkilendirilmektedir. Bu sebeple ilkel, geleneksel topluluklar ve köy toplulukları mekanik dayanışmanın bulunduğu mekanik toplumlar olarak sınıflandırılırken modern şehir toplulukları organik dayanışmanın görüldüğü organik topluluklar olarak sınıflandırılmaktadır. Böylelikle Durkheim’ın mekanik toplumları ve dayanışması köy sosyolojisi içinde kendisine yer bulmaktadır.

1.2.3.3. Ferdinand Tönnies’ de Cemaat-Cemiyet

Sosyolojinin başat ve önemli ikiliklerinden birini ortaya koyan Ferdinand Tönnies toplulukları Cemaat (Gemeinschaft) ve Cemiyet (Gesellschaft) olmak üzere ikiye ayırır ve bu topluluk ayrımı köy sosyolojisinde köy ve şehire karşılık gelmektedir. Tönnies’ e göre cemiyet toplumlarında bireycilik ve çıkar ön planda iken cemaat biriminin prototipi ailedir ve cemaatin üç önemli ögesi; kan, yer (toprak) ve zihin ya da akrabalık, dostluktur (Nisbet, 2013: 102- 103). Cemiyetin özü akılcılık ve rasyonalite iken cemiyet kentin evi, cemaat ahlakın evi olarak nitelendirilir ve Tönnies tüm bu ayrımı ideal tip olarak kullanır buna rağmen cemaatin içinde cemiyet özelliklerinin, cemiyetin içinde de cemaat özelliklerinin bulunabileceğini belirtmeden geçmez (Nisbet, 2013: 104-106).

1.2.3.4. Cooley’ de Birincil-İkincil Grup

‘Benlik ve toplum, ikiz kardeşlerdir’ düşüncesini belirten Cooley’ e göre birey ayna benlikle ve birincil grupla birey-toplum bütünleşmesini deneyimlemektedir ve birincil grup ile yakın yüz yüze ilişkiler ve işbirliğinin görüldüğü kesimler kastedilmektedir (Coser, 2008: 271- 273). Bu kesimler ise genelde aile, oyun grupları ve komşuluk ilişkilerinin başat rol oynadığı, toplumda yer edinebilmek için birey olmaktan vazgeçen, benzerliklere ve duygusal bağlara dayanan kesimlerdir ve Cooley’in bahsettiği birincil gruplar geleneksel köy topluluklarına işaret etmekte iken ikincil gruplar (Cooley her ne kadar ikincil gruplar kavramsallaştırmasını kullanmasa da) ise bireyciliğe, duygusal mesafeye ve resmiğe dayanan gruplardır (Coser, 2008: 274). Bu gruplar ise modern şehir topluluklarına işaret etmektedir.

1.2.3.5. P.Sorokin ve C.Zimmerman’da Köy-Şehir

Amerika’da köy sosyolojisinin kurucuları sayılan Carl Zimmerman ve Pitirim Sorokin’in köy- şehir farklarını ele aldığı başlıklar toplamda dokuz tanedir. Bu başlıklar;

1. Mesleki farklar; köylünün işi bitki toplama ve hayvan yetiştirmek iken şehirli onları endüstriye bağlı kalarak işler. Bir başka deyişle köylünün işi yetiştirme ve toplamaya dayalı tarımdır ve bu sebeple köylü toprağa bağlıdır.
2. Çevre farkları; köylü doğayla ve toprakla yakından ilişkili olduğu için doğa olaylarından kolay etkilenen dindar ve kaderci bir karaktere sahiptir, şehirli ise ‘kalın bir kültür battaniyesi’ ile örtülüdür ve şehirlinin doğayla ilişkisi sınırlıdır.
3. Toplulukların büyüklüğüne dair fark; toplulukların büyüklüğünü sayısal olarak sunan nüfus oranlarına göre köyde nüfus daha az iken şehirde nüfus köyden daha fazladır.
4. Nüfus yoğunluğu farkı; şehirde nüfus yoğunluğu daha fazladır ve bunun sebepleri şehirdeki apartmanlar, fabrikalar vesairedir.
5. Nüfusun homojenliği/heterojenliği farkları; köy topluluklarında dil, din, inanç, âdet ve davranış bağlamında benzerlikler, şehirde ise farklılıklar daha ön plandadır.

6. Sosyal hareketlilik farkları; yatay hareketlilik, meslekler arası hareketlilik ve dikey hareketlilik bağlamında şehirdeki hareketlilik daha fazladır. Yatay hareketlilik bağlamında köylü toprağın taşınmazlığı, tarımın devam zorunluluğu sebepleriyle daha az hareket ederken; şehirli iş olanaklarının yatay hareketi mecbur kılması itibariyle daha fazla hareket halindedir. Meslekler arası hareketlilik ise köyde işbölümü ve uzmanlaşmanın olmayışı sebebiyle köyde daha azdır. Dikey hareketlilik yani bireyin toplumdaki konum, rol ve statüsündeki değişiklik şehirde daha fazladır. Dikey hareketliliği zorunlu kılan durumlar; köyde sosyal tabaka piramidinin yüksek olmayışı, şehirde seçkinlerin dolaşımı ilkesiyle yukarıda boşalan konumların aşağıdan gelenlerle kapatılması zorunluluğu ve şehirde soy karışımı sonucu aile içinde bile farklılıklar görülmesi durumudur.
7. Göçün yönüne dair farklar; savaş, kıtlık vb. gibi istisnai durumlar dışında göçlerin yönü genelde köyden şehre doğrudur.
8. Sosyal farklılaşma ve tabakalaşma farkı; iş bölümü ve uzmanlaşmanın köyde bulunmaması sebebiyle sınıflar arası farklılık ve tabakalaşma köyde şehirdeki kadar göze batmaz.
9. Sosyal ilişkiler sistemindeki farklar; şehirlinin haberleşme araçlarının gelişmişliği sayesinde iletişim kurduğu alan köylüden daha fazladır fakat şehirlinin yüz yüze temas kurduğu ilişkiler köylüden daha azdır. Köylü genelde yüz yüze ve samimi ilişkiler kurmaktadır (Kurtkan Bilgiseven, 1988: 83-89).

Köy ve şehre dair bu farklılaşmalar bir yandan da köyün ve şehrin sosyolojik yönden ele alınmasını içeren temel konulardır. Bu farklılaşmalar baz alınarak topluluklara ve toplumlara dair özellikler köy ve şehir bağlamında sosyolojik fikirler sunabilir. Bu çalışmada da yer alan 'şehirli' kavramsallaştırması Sorokin ve Zimmerman'ın bu köy-şehir farklılaşmasından hareketle kullanılan bir kavramdır. Bir başka deyişle bu çalışmada bahsedilen şehirliden kastedilen Sorokin ve Zimmerman'ın köy-şehir ayrımındaki farklara gönderme yapmaktadır.

1.2.4 Köyde Toplumsal Değişme

Değişmenin kaçınılmazlığı sonucu her toplumda ve köy-şehir gibi toplumsal alanlarda sürekli devam eden bir değişme süreci yaşanmaktadır. Toplumsal değişme; toplumun yapısında meydana gelen farklılıklar ve değişiklikler olmakla birlikte toplumsal değişmeler coğrafi, teknolojik ve kültürel nedenlere bağlı olarak yaşanmakta olup coğrafi nedenler toplumsal ilerlemenin coğrafi değişikliklerin sonucu olduğu tezini savunurken, teknolojik nedenler üretim tekniklerinin değişimi etkilediği tezini savunmaktadır ve kültürel nedenli toplumsal değişmeler ise tutum ve davranış değişikliklerini içermektedir (Türkdoğan, 2016: 41-43). Bu değişiklikler akıllara Ogburn' un kültürel gecikme kavramını getirmektedir. Sosyal değişimin yönünü, hızını belirleyen planlamalara ise sosyal planlama denilmektedir ve sosyal planlama olmaksızın başlayan bir değişme amacından ve yönünden şaşma riski taşımaktadır (Kurtkan Bilgiseven, 1988: 216). Türk köylerinde şehirle aralarındaki sürekliliği canlı kılan dolayısıyla sosyal değişmeyi etkileyen nedenler ise şunlardır;

- Ulaşım araç gereçlerinin yanında yolların köylere kadar gelmesi köy şehir arasındaki ilişkileri arttırmıştır (Türkdoğan, 2016: 44).
- Köylere kadar ulaşan yol ve ulaşım araçları şehre göçü hızlandırmıştır (Türkdoğan, 2016: 45). Göçler sürekli ve geçici göçler olarak sınıflandırılır ve gelir yetersizliği, toprak yetersizliği, tarımda makineleşme, şehirdeki iş ücretinin yüksekliği, şehrin imkan ve olanaklarının fazlalığı, köyde kamu hizmetlerinin yetersizliği, nüfus artışı ve yenilikler köyden şehre sürekli göçü etkileyen etmenler iken köyden şehre kalıcı göçler sonucunda gecekondulaşma, köylünün şehir yaşamına uyumu gibi sorunlar ortaya çıkarmaktadır ve köyden şehre geçici göçler ise kısa süreli olarak aile ekonomisine katkı amaçlı yapılan göçlerdir (Tezcan, 1970: 171-172). Şehirden köye geçici göçler yazlıklara ve turistik bölgelere doğru gerçekleşirken sürekli göçler kriz zamanlarında, emeklilik zamanlarında ve şehrin insanı yıprattığı zamanlarda gerçekleşmektedir (Tezcan, 1970: 172-173).
- Köye modern, gelişmiş tarım aletlerinin girmesi köydeki iş gücünün değişmesine ve işlenen arazinin artmasına yol açmıştır (Türkdoğan, 2016: 45).

- Gazete ve radyo gibi kitle iletişim araçlarının köyde yaygınlaşması köyün değişimine etki eden faktörlerdendir (Türkdoğan, 2016: 45).
- Köy- şehir farklılığının ve ilişkisinin yayılması kentleşme olgusunu yaratmıştır (Türkdoğan, 2016: 46). Köy ve kent sosyolojisi içerisinde göçle birlikte kentleşme köyün itmesi şehrin çekmesi sonucu oluşan bir durum olarak açıklanmış, kentleşmenin nedenleri itici nedenler (tarımda makineleşme, toprağın ve ailenin parçalanması vb.) iken çekici nedenler (şehirdeki iş imkanlarının ve olanakların fazlalığı vb.) ve iletici nedenler (ulaşım araç ve imkanlarında gelişme) olarak detaylandırılmıştır (Bal, 2011: 85).
- Köy yerleşme şekillerinin eskilerine ek olarak köy yollarının girişlerinde ticari yapı arz eden yeni köy şekilleri eklenmiştir ve bu eklenmeyle birlikte köyler ticari faaliyetlerden etkilendi, sınıf yapıları meydana geldi, başta aile yapısı olmak üzere köylerde toplumsal değişme meydana geldi (Türkdoğan, 2016: 46).

Köyün ve şehrin yapısını sosyolojik analiz etmeye, bu konuda bir literatür oluşturmaya yarayan bazı toplumsal yapı çalışmalarına da bu araştırmada yer verilecektir. Bu toplumsal yapı çalışmaları Türkiye'deki köylerin yapısını, özelliklerini ve köy sosyolojisinin içeriğini, metodolojisini gösteren belirli bölgelerde gerçekleştirilmiş literatür oluşturan çalışmalardır.

1.3. TOPLUMSAL YAPI ÇALIŞMALARI

Toplumsal yapı çalışmaları toplumun yapısını oluşturan aile, eğitim, din, siyaset vb. gibi kurumların yapısını, değişimini analiz eden, toplumsal olay ve olgulara ilişkin gelişmelere dair sosyolojik veriler sunmaktadır. Böylece toplumları bilimsel ve sosyolojik bir zeminde anlama, analiz etme ve açıklama imkanı doğar. Ayrıca toplumsal yapı çalışmaları Türkiye'de modernleşmenin halk nezdinde nasıl algılandığını, halkta yer edip etmediğini sosyolojik verilerle ve analizlerle göstermesi açısından da son derece önemlidir. Türk toplumunun kendi yaşam alanı içinde modernleşmeyi algılayıp, kabul etme süreci sivil modernleşme ile daha da pekişmiş ve modernleşmeye uyum süreci sağlanmıştır bu bağlamda toplumsal yapı çalışmaları modernleşmeye uyum sürecini sosyolojik verilerle analiz edip, açıklamakta da yol/ yöntem belirlemektedir (Karaca, 2020, 122).

1.3.1. Niyazi Berkes Bazı Ankara Köyleri Üzerinde Bir Araştırma

Niyazi Berkes sosyoloji literatürünün oluşmasına katkı sağlayan önemli bir toplumbilimcidir. Behice Boran, Mübeccel Belik Kıray ve İbrahim Yasa ile toplumsal yapı araştırmalarının önde gelen isimlerindendir.

Berkes'e göre sosyoloji araştırma sahalarını açıklayarak bir yöntem ve literatür oluşturma amacı içerir. Berkes'e göre sosyolojinin araştırma sahası insan topluluğu, sosyal organizasyonu, değerleri, kurumlarla ilişkileridir ve tüm bu alanların toplulukla ilişkisi sosyal rollerle açıklanmaya çalışılır (Berkes, 1942: 5). Berkes'e göre köy araştırılırken kişiler arası ilişkiler, akrabalık sistemleri, ekonomik ve dini yapı ve tüm bunların sosyal hayata etkileri araştırılmalıdır fakat bu araştırma sonuçlarının tüm Türk köylerine genellenemeyeceğini ifade eder ancak bulunduğu bölgedeki ortaklıklarla sınırlandırılabilirliğini, bu araştırma alanlarının yöntem olarak yol gösterici ve literatür oluşturmada faydalı olabileceğini belirtir (Berkes, 1942: 9-10).

Berkes'in araştırmasını yaptığı on üç köy Ankara iline 20-22 kilometrelik bir alanda bulunmaktadır (Berkes, 1942: 12). Köylerin şehirle ilişkilerini sağlayan devamlı bir ulaşım aracı olmamakla birlikte bu köylerde çoğunlukla eşek ulaşım aracı olarak kullanılmaktadır ve köyler şehirlere demiryolu aracılığıyla bağlanmaktadır (Berkes, 1942: 13). Araştırılan köylerdeki ulaşım araçlarının gelişmemiş olması köylerin kapalılığını etkileyen etmenlerdendir. Araştırılan köyler toplu köy özelliği göstermekle beraber köylerde yaşam ve iş alanları birbirinden ayrılmıştır (Berkes, 1942: 14). Dış vasıflar bölümünde evlerle, köylerin merkezleriyle ve diğer konularla ilgili bilgiler verilmekte ve araştırılan köyler birbirleriyle karşılaştırılmaktadır.

Nüfus bölümünde araştırılan on üç köyün ortalama nüfusu 375'tir ve bu sayı 1935 yılı nüfus sayımlarındaki Ankara ilindeki köylerin ortalama köy nüfusu aralığındadır (Berkes, 1942: 22). Köylerde erkek çocuğu doğurmak kadın için statü yükseltici bir durumdur ayrıca çocuk ailede önemli bir işgücü kaynağıdır (Berkes, 1942: 30-31). Çünkü bu köylerde uzmanlaşma ve işbölümünün olmayışı bu işlerin ailedeki üyeler tarafından yapılmasını gerektirmektedir ve ailede çocuklar dahil herkes işgücü kaynağıdır. Araştırılan köylerde dikkat çeken bir göç yoğunluğunun olmaması sebebiyle köylerin kapalı bir nitelik taşıdığı sonucu çıkarılmaktadır (Berkes, 1942: 33).

Ekonomik hayat kısmında ise köylerin ana geçim kaynağı tarım olmakla birlikte, köylerde çoğunlukla arpa ve buğdayın üretildiği fakat Ankara'nın şehirleşmesiyle şehirde satmak amaçlı sütçülük ve sebze üretimi gibi iş alanları oluşmuştur (Berkes, 1942: 36). Tarımın ana geçim kaynağı olduğu bu yerlerde üretimin sınırlı oluşu toprağın yetersizliği, verimsizliği ve verimi artıracak araç ve tekniklerin yokluğu ile ilişkilendirilir (Berkes, 1942: 43). Toprağın ve ailenin küçülüp parçalanmaya başladığına dikkat çeken Berkes ileriki zamanların sürekli tekrarlanan sonuçlarına ilk parmak basanlardandır. Berkes'e göre Köylülerin ekonomik servetlerine göre köyde fakir-zengin ayrımı oluşmuş, kendi işlerini yapamayanlar ise ortakçılık, çobanlık veya amelelik yapmaktadır (Berkes, 1942: 51). Köylerdeki fakir-zengin ayrımı sonucu oluşan toplumsal sınıfın köylülerde bir sınıf bilinci oluşturarak sınıflar arası ilişkileri etkilemesi de muhtemel bir durumdur. Bu verilerden hareketle araştırılan köylerde geçimlik ekonomiyle üretim yapıldığı, şehir ve köy arasında gıda alışverişi noktasında değiş tokuş yapıldığı ve parayla alışverişin çok az olduğu görülmektedir (Berkes, 1942: 54-56). Ekonomik olarak Berkes'in araştırdığı köyler kapalı ve geçimlik ekonomiyle kıt kanaat geçinen, bir sınıf bilincinin henüz oluşmadığı köylerdir.

İşlerin tanzimi ve bölünüşü konusunda geçim kaynağı tarım olan bu köyler işlerini de tarıma bağlı olarak düzenleyip planlamaktadırlar (Berkes, 1942: 57). Dini vakit ve güneşin doğuş batışına göre insanlar gündelik hayatlarını düzenler ve bu düzen mevsime göre değişmektedir (Berkes, 1942: 59). Köy hayatı yazın tarım işleriyle uğraşma, kışın ise dinlenme şeklinde gerçekleşmektedir. Kadın-erkek arasındaki iş paylaşımı da yazları kadınlar ve erkeklerin yoğun olarak çalıştığı fakat kadınların kışın da yoğun şekilde çalışması şeklindedir (Berkes, 1942: 69). Bu verilerden hareketle kadınların erkeklere göre daha fazla iş yüküne sahip oldukları ve cinsiyete dayalı işbölümünün kadınlar aleyhine olduğu söylenilebilir. Berkes'e göre tüketim faaliyetlerinde belirli bir meslek veya sınıf yoktur fakat erkeklerin üretimle, çiftçilikle, kadınların ev işi ve gıdayla uğraştığı cinsiyete dayalı bir işbölümü vardır bunun dışında işbölümü cinsiyete, yaşa ve ferdin ailedeki statüsüne göre belirlenir (Berkes, 1942: 70).

Berkes köyün şehirle ilişkisi yani uzaklığı ve yakınlığı bağlamında kadınların yaptıkları işler arasında bir ilişki kurarak şehre yakın yerlerde kadınların tarla işlerine daha az gittiklerini fark eder (Berkes, 1942: 73). Şehre yakın yerlerde kadınların tarla işlerinden uzaklaşarak ilgi alanının değişmesi durumu bir modernleşme ve şehirleşme

belirtisi olarak görülebilir. Berkes çiftçilik ve geçimlik işler dışında işleri aile içindeki işler (dikiş, ev işi ve yemek gibi vb.) ve aile dışındaki uzmanlaşmış işler olarak ikiye ayırır; aile dışı işler ise dokumacılık ve değirmencilik gibi maddi işler ve öğretmenlik, imamlık ve koruculuk gibi sosyal ve dini işler olarak ikiye ayırır (Berkes, 1942: 75- 76). Bunlar dışında köylere pırtıcı, ayakkabıcı, sepetçi vb. gibi seyyar satıcılar gelmekte ve köylüler ihtiyaçlarını gidermektedir (Berkes, 1942: 81-82). Köylülerin ihtiyaçlarını seyyar satıcılarla gidermesi şehirle ilişkilerini sınırlı kılan, köylerin kapalılığını devam ettiren nedenlerdir. Köydeki yabancılar ise köylere yenilikler getirmektedir (Berkes, 1942: 84). İmamlığın önemini ve fonksiyonlarını anlatırken evlilikte resmi nikahla birlikte imamın bu konudaki işlevinin azaldığına da dikkat çekilir (Berkes, 1942: 85). Bu işlevsel sınırlamaya dikkat çekiş daha sonraları toplumsal yapı araştırmalarında da fark edilecek ve artarak devam edecektir. Sonuç olarak bu köylerde mesleklerde uzmanlaşmama, paranın işlevsizliği ve ticaretle uğraşmama etkenleri köylerin bu tür ekonomik ticari ilişkilerde gelişmemişliğini gösterir (Berkes, 1942: 88). Bu sebeple köylerde ilerleme ve gelişmeye yönelik faaliyetler yok denecek kadar azdır.

Tarımda kullanılan alet ve teknikler eski, geleneksel özellikler taşımakta olup tarımda gücünden faydalanan hayvanlar manda ve öküzdür (Berkes, 1942: 90-91). Evlerin mimari yapısı, düzeni, kullanılan ev eşyaları, radyo ve dikiş makinesi gibi diğer aletler, kıyafetler ve yemekler hakkındaki bilgilerden yola çıkarak köylerde ilkel ve geleneksel yaşam tarzının hakim olduğu anlaşılmaktadır.

Aile başlığı altında köydeki insan ilişkilerine, derecelerine ve bunların bilinçli veya bilinçsizce kurallı olarak gerçekleştirdikleri karşılıklı ilişkilere odaklanılır (Berkes, 1942: 113). Berkes'in çalışmasında köylüler kendilerini köylü olarak tanımlamaktadır (Berkes, 1942: 114). Bu durum köylülerde bu bilincin varlığını göstererek Orhan Türkdoğan'ın 'köylülük bilinci/duygusu' kavramsallaştırmasına işaret etmektedir (Türkdoğan, 2016: 291). Berkes köy-şehir farklılaşmasına dikkat çekerek köyün tekil bir cemiyet şekli olmadığını, şehre dayandığını belirtir (Berkes, 1942: 115). Bu doğrultuda köy ve şehrin birbirinden ayrı iki farklı yerleşim yeri olduğuna dair görüşler bu iki yerleşim yerinin birbirini etkilediği yönünde değişmiştir. Bu köylerde yabancıların yerlilerden ayrı grup olarak anlatılması sonucu köylerde yabancı algısı görülmektedir (Berkes, 1942: 117). Köylülerde var olan bu yabancı algısı yabancılara karşı farklı davranış ve düşüncelere sebep olmakta, köylüler bu kişilere mesafeli davranmaktadır. Köylerde beklenildiği üzere

geniş, geleneksel/ büyük aile tipi yaygındır (Berkes, 1942: 119). Karı-koca ilişkilerinde erkek otoriterdir ve aile ataerkildir iken çocuk ve ebeveyn ilişkileri ise normal ve disiplinlidir (Berkes, 1942: 128). Miras konularında da erkek çocukların lehine kız çocukların aleyhine olan paylaşırma yöntemi yaygındır ve bu durum gelenekselliğe işaret etmektedir (Berkes, 1942: 133).

Berkes bu köylerde akrabalık ilişkilerinin oldukça geniş, sıkı olduğunu ve bu ilişkilerin baba tarafından devam ettiğini belirterek bu köylerde bir veya iki nesil sonra akrabalık bağlarının zayıflayabileceği hipotezini ortaya atar (Berkes, 1942: 134-135). Bu hipotez göç ve ailenin dağılması olgularıyla doğrulanmıştır. Berkes akrabalık bağı ve mekan bağı arasında ilişki kurarak aynı soydan akrabaların aynı çevrede oturduğunu, uzak oturanların ise akrabalık hissinden uzaklaştığını belirtir (Berkes, 1942: 136). Bu durum mekanın yakınlık ve duygusal bağlar üzerinde bir etkisi bulunduğuna yöneliktir.

Evlenmede evlenilen yere göre yaygın olan evlilik türü patrilokaldır yani kadın kocanın evine gelir, evlilik koca evinde sürer ve evliliklere karar veren ise babadır (Berkes, 1942: 154-156). Köylerde eşin seçildiği gruba göre endogami (içten evlilik) ve egzogami (dıştan evlilik) türleri yaygın iken eş sayısına göre evlilik türü ise genelde monogami (tek eşli evlilik) olmakla birlikte bir erkeğin birden çok kadınla evlendiği (polijini) durumlar da vardır (Berkes, 1942: 160-161). Berkes'in araştırdığı köylerde evlilik konusunda da bir geleneksellik göze çarpmaktadır. Düğün adetleri pek çok ortak nokta içermesine rağmen bu adetler köylerin geleneklerine, ekonomik durumlarına ve şehre yakınlık uzaklığına göre değişmektedir (Berkes, 1942: 170). Evliliklerde boşanmaların varlığından da bahsedilerek boşanma seviyesi normal olarak addedilmektedir ve boşanma oranları şehirlerden azdır (Berkes, 1942: 172).

Berkes çalışmasının bir sosyal yapı ve analiz çalışması olduğunu böylece sosyolojik analize de önemli görevler düştüğünü belirtir (Berkes, 1942: 172). Bu noktada araştırılan köylerin yapı analizi sosyolojik olarak bir kaynak niteliği taşımaktadır.

1.3.2. Behice Boran ve Toplumsal Yapı Araştırmaları

Bir sosyolog olarak pozitivist, marksist görüşleri bulunan ve siyasi olarak da aktif dönemler geçiren Behice Sadık Boran toplumsal yapı araştırmaları konusunda oldukça önemli veriler sunan başarılı bir sosyal bilimcidir.

Behice Boran *Toplumsal Yapı Araştırmaları İki Köy Çeşidinin Mukayeseli Tetkiki* adlı çalışmasında Manisa'daki iki köyden ve sosyolojik olarak bir köy probleminden bahseder ve bu problemi kendisi şöyle tanımlar: 'Bir topluluğun sosyal yapısının farklılaştığı fonksiyonel kısımlar arasındaki, bilhassa iki esas kısmı arasındaki, münasebetleri aydınlatmaktır (Boran, 1945: 1).' Boran bu çalışmasında açıklamalı ve karşılaştırmalı bir araştırma gerçekleştirmiştir.

Boran köy problemine doğrudan veya dolaylı olarak etki eden etkenleri belirlemek ve problem odaklı farklılıklara yoğunlaşmak için coğrafi ve idari şartları mümkün olduğu kadar birbirine benzer iki farklı köy çeşidi ele alır ve bu köy çeşitlerinden ilki sekiz köyden oluşan, şehre yakın, ulaşım imkanları gelişmiş bir köy iken; ikincisi beş köyün oluşturduğu şehirden uzak, kapalı ve ulaşımı zor bir köydür (Boran, 1945: 19).

Araştırmanın konusu Boran tarafından ekonomik ve ekolojik olarak farkları belirlemek ve bu farkların sosyal yapıya, gündelik hayata, ilişkilere vb. olmak üzere genel yapıya etkisini analiz etmek olarak belirlenmiştir (Boran, 1945: 19).

Manisa ovasında yer alan köyler ova köyü-dağ köyü olmak üzere ikiye ayrılmıştır ve bu köyler geçim kaynağına, ekonomik ve sosyal yapısına göre sınıflandırılmış olup ova köyleri daha gelişmiş, kasaba özelliği kazanmış, daha zengin ve daha açık topluluklar iken dağ köyleri kendi geçimi için tarımla uğraşan, ova köyüne göre daha az gelişmiş, fakir ve kapalı köylerdir (Boran, 1945: 22). Bu iki köy çeşidi arasındaki sınır veya geçiş köyü olarak adlandırılan konum ve yapı olarak da iki köy arasında geçiş halinde olan köyler de vardır (Boran, 1945: 23). Köyler arasındaki temel ayırt edici etkenler ise ekolojik ve ekonomik farklılıklardır (Boran, 1945: 24).

Dağ köylerinde değişme daha yavaş ve nüfus sabittir (Boran, 1945: 38). Bunun nedeni dağ köylerine ulaşımın zor olması ve kapalılık olarak belirtilebilir. Ova köylerinde ise sosyal değişme, gelişme ve hareketlilik daha fazladır çünkü ova köyleri açık, gelişmiş ve ileri topluluklardır (Boran, 1945: 40). Dağ ve ova köylerinde nüfusu belirleyen iki etken; ekonomik seviye ve gelişmiş ulaşım (Boran, 1945: 41). Ekonomik seviyenin yüksek olduğu ve ulaşımın gelişmiş olduğu yerlerde gelişmeden, değişmeden bahsedileceği görüşünden hareketle Boran'ın çalışmasında ova köyleri gelişmeye ve değişmeye daha müsaittir, denilebilir.

Ova köyü ana örnekleme olan Adiloba köyüne dair detaylı bilgiler şöyledir; Nüfusu 615 olmak üzere bu nüfusun yarısından fazlası kadındır (Boran, 1945: 43). Doğum oranları sanayileşmiş, şehirleşmiş yerlerle benzerlik göstermektedir (Boran, 1945: 49).

Dağ köyü ana örnekleme olan Siyetli köyünde ise toplam nüfus 454'tür (Boran, 1945: 51). Ova köyü ile karşılaştırıldığında dağ köyü örnekleme olan Siyetli nüfusunun doğal artış oranı azalmaktadır (Boran, 1945: 57).

Köylerde bir merkez oluşumuna dikkat çekilerek tüm ihtiyaçların bu merkezlerde giderilmesi alışkanlığının yeni yeni oluştuğundan bahsedilir (Boran, 1945: 62). Bu merkezlerle doğru ihtiyaç gidermek amaçlı gidip gelmeler olmuş, köylülerin şehre gidip gelme sıklığı artmış ve köylerin ilgi alanı şehre doğru kaymıştır (Boran, 1945: 66). Köylülerin ilgi alanının şehre doğru kayması, şehirle ilişkilerin artmasına ve değişme, gelişmenin başlamasına öncülük edecek bir başlangıçtır.

Dağ köyleri üretimi ve nüfusu az, şehirden uzak, geri kalmış ve fakir köylerdir ve bu köylerin yerleşim şekli toplu olsa da evler birbirinden ayrıdır (Boran, 1945: 75-76). Ana örneklem grubu seçilen Siyetli köyünde okul ve bakkal gibi imkanların diğer köylere göre daha gelişmiş olması sebebiyle Siyetli küçük dağ köylerinin merkezi olabilecek yeterliğe sahip iken dağ köylerinde merkezileşme başlangıç aşamasındadır ve iş bölümü zayıftır (Boran, 1945: 76-77).

Boran bir topluluğun ileri veya geri kalma durumu ile mekanda yayılıp yayılmaması arasında ilişki kurar (Boran, 1945: 83). Kurulan bu ilişki çerçevesinde ova köyleri merkezileştiği, mekanda yayıldığı için diğerlerine göre daha ileri durumdadır. İlk bakışta merkezileşme ve mekanda yayılma zıt durumlar gibi görünse de köyde bir merkezin oluşması ve bu merkezlerde mekanların bölünerek, alanlara ayrılarak çoğalması söz konusu ilerlemeyi gerçekleştiren birbirini tamamlayıcı durumlardır.

Köylerdeki teknolojik durum ve gelişmişlik yok denecek kadar azdır çünkü köylerde hala kas ve hayvan gücü kullanılmaktadır (Boran, 1945: 84). Teknik ve usul konusundaki teknolojik farklılıklarda da ova köyleri daha gelişmiş ve ileridir (Boran, 1945: 87).

İktisadi faaliyetleri temel ve tamamlayıcı faaliyetler olarak ikiye ayıran Boran, ova köylerinde temel iktisadi faaliyeti tarımın oluşturduğunu, tarım alanında yaşanan hububat tarımından bağcılığa, tütün ve pamuk üretimine geçişin de nüfusta ve sosyal yapıda

değişikliklere yol açtığını belirtir (Boran, 1945: 92). Bu noktada Boran'ın bahsettiği ekonomik değişim ve farklılıkların toplumsal yapı ve nüfus gibi diğer bileşenleri etkilemesi yönünde bir kanıt elde edilir. Genel işletim sistemi ise kendi toprağını işleme ve ortaklıktır iken ova köylerindeki mülkiyet ise köye ve şahsa ait olarak ayrılmaktadır (Boran, 1945: 95-96).

Boran'a göre ova köylerinde iş bölümü mesleğe, cinsiyete ve yaşa göre ayrılmış olmakla birlikte mesleki anlamıyla bir sınıflaşma söz konusu değildir ve bu durum tam oturmayan bir iş bölümüne sebep olmaktadır (Boran, 1945: 102).

Boran dağ köylerinde teknolojik olarak insan ve hayvan gücü kullanıldığını, toprağın verimsiz ve kullanılan tarım aletlerinin ise ova köylerine göre daha az çeşitli ve gelişmemiş olduğunu belirtir (Boran, 1945: 104-105). Dağ köylerinde toprağın verimsizliğinden kaynaklı olarak hayvancılık daha yaygın ve önemli iken her iki köy çeşidinde de en önemli servet topraktır (Boran, 1945: 107-109).

Dağ köylerinde ulaşım ise önceden kamyonlarla sağlanırken şimdi develerle sağlanmaktadır ve bu durum Boran için bir gerileme ve kapalılık belirtisidir (Boran, 1945: 125).

Boran iş bölümünde dayanışmanın dağ köylerinde daha fazla olduğunu ve bu sebeple dayanışma olduğu için dağ köylerinin cemaat formunda, kapalı, az gelişmiş ve kapitalist sistemin aktörleri ve üreticileri haline gelmemiş topluluklar olduğunu belirtir (Boran, 1945: 127). Kadın-erkek arasındaki iş bölümünde eşitsizlik, kadının daha düşük statüye sahip olması durumu ise iki köy çeşidinde de aynıdır.

Özetle ova köyleri toprağı verimli ve geçim kaynakları daha iyi gelir sağlayan, dışarıyla ilişkileri gelişmiş, kapitalist sistemin birer aktörü olmuş köyler iken; dağ köyleri toprağı verimsiz, geçim kaynakları sınırlı ve az gelir sağlayan, dışla ilişkileri birkaç kişi üzerinden sağlanan, üretimi kendi ihtiyacı kadar ve geçinmek için olan köylerdir.

Sosyal tabakalanma başlığı altında ova köylerinde sosyal tabakalardaki ayrımın keskin ve belirgin olmadığı belirtilir (Boran, 1945: 132). Bir başka deyişle ova köylerinde sosyal sınıf ve tabakalar arasındaki bilinç ve ayrım çok fazla gelişmemiştir. Boran'a göre gelişen, 'açılan' ova köyleri değişme halindedir ve bu değişme eski yapıyı bozmuş, eski köy ağalarının yerini toprak zenginleri almıştır (Boran, 1945: 140). Bu durum feodal rejimin modern çağa uyumunu gösteren bir örnek olarak görülmektedir. Boran dağ

köylerinde geçimi ve tabakaları etkileyen unsurların ziraat, hayvancılık ve ticaret olduğunu belirterek ekonomik farklılıkların önemine bir kere daha dikkat çeker.

Ova köylerinde ulaşım otobüsler veya at arabalarıyla gündelik olarak sağlanmaktadır ve bu sıklık dışarıyla ilişkileri artırmış, köylerin gelişip, değişmesine yardımcı olmuştur ayrıca haberleşme ise posta, gazete ve mektup gibi iletişim araçlarıyla sağlanmaktadır (Boran, 1945: 163). Dağ köylerinde ise ulaşım, haberleşme, ekonomik faaliyetler, hukuki ilişkiler neticesinde şehirle çok az temas olduğu bu sebeple dağ köylerinin kendi içine kapanık yerler olduğu Boran tarafından daha önce de belirtilmiştir (Boran, 1945: 171).

Aile yapısında meydana gelen değişiklikler ailenin küçülmesi (nüfusun azalması) ve basitleşmesi (tek evli çiftlerden oluşması)'dır (Boran, 1945: 181). Bu değişiklikler modern aile yapısına ve modernleşmeye işaret eden değişimlerdir. Ova köylerinde değişen aile yapısında akrabalık ilişkilerinin de zayıfladığı Boran tarafından belirtilmektedir (Boran, 1945: 186).

Boran'a göre ova köylerinde ailede üretim birliği artık yoktur ve bu birlikler azaldıkça aile bağları gevşer, ferdiyet artar ve büyüklere karşı saygı azalmaya başlar (Boran, 1945: 187-189). Karı-koca ilişkilerinde ise erkeğin otoritesi, söz sahibi olması geleneksel ataerkillik çerçevesinde değişime uğramadan devam etmektedir (Boran, 1945: 189).

Dağ köylerinde görülen hakim aile türü ise ailenin devamlılığının erkek tarafından sürdürüldüğü patrilokal ailedir ve buna rağmen iç güveyliğe karşı olumsuz bir algı ve tutum da yoktur (Boran, 1945: 196).

Boran köylerin şehirleşmesinin bir kültür yayılımı olduğunu ve bu yayılımın ulaşım araçları olmadan önce merkezden çevreye daire şeklinde yayıldığını fakat ulaşım araçlarıyla yayılımın bir yerden bir yere sıçrama özelliği de gösterdiğini belirtir. 'Kültür birimlerinin bir cemiyetten diğerine geçmesine veya bazı merkezlerden aynı cemiyet içince yayılmasına 'kültür yayılması' diyoruz (Boran, 1945: 206).' Kültür yayılımı hem yayıldığı bölgeye göre değişme hem de yayıldığı bölgeyi değiştirme özelliği gösterirler (Boran, 1945: 207).

Boran'a göre köy/ köylü ve şehir/şehirli arasındaki her türlü ekonomik, sosyal fark ve imkansızlıklar köylüde köye olan bakışı değiştirmekte, inancı sarsmakta ve şehre karşı

da güvensizlik ve çekingenlik oluşmaktadır (Boran, 1945: 216). Bu durum köylünün şehre olan önyargısı yıkıldıktan sonra göçe olan eğilimi artırmakta, göçün sebebi olarak da köyün itmesi, şehrin çekmesi olarak açıklanmaktadır.

Boran dağ ve ova köylerinde farklar olsa da her iki köy tipinin içinde bulunduğu sürecin son durağının şehirleşme olduğunu ve bu şehirleşmede dağ köylerinin ova köylerinden daha az ve yavaş bir şekilde değişmekte ve şehirleşmekte olduğunu belirtir (Boran, 1945: 221). Bu noktada her iki köy tipi değişme yolculuğundadır fakat dağ köyleri bu yolculukta daha geride kalmıştır, denilebilir.

Sonuç olarak Boran'ın iki farklı köy tipinde gerçekleştirdiği bu toplumsal yapı çalışması toplum-doğa ilişkisinin önemini daha da artırdığı, ekonomik duruma ve açıklığa bağlı olarak gelişen, yayılan etkilenmeleri ve sosyal yapıları analiz etmenin iyi bir yöntem olduğunu gösterdiği ve coğrafi temel şartlarla değişimin örneklerini gösterdiği için önemlidir. Bu noktada coğrafi ve ekonomik şartların mümkün kıldığı derecede bir gelişmeden, değişmeden bahsedilmekte ve iki köy tipi arasındaki farklılıklar bu zemine oturtulmaktadır.

1.3.3. Mübeccel Belik Kıray ve Ereğli Çalışması

Toplumsal değişme anlamında öne sürdüğü kavram ve görüşlerle sosyoloji alanında önemli yere sahip olan Mübeccel Belik Kıray'ın gerçekleştirdiği Ereğli çalışması önsözünde yer alan bilgi doğrultusunda Türkiye'de yapılmış ilk kent topluluğu araştırmasıdır. Çalışmanın amacı Ereğli'nin sosyal yapısını, insan ilişkilerini analiz etmek ve bölgeye kurulacak olan demir- çelik sanayi tesislerinin bölgeye etkilerini gözlemlemek olarak belirtilmiştir (Kıray, 1964: 1). Mübeccel Belik Kıray bunu yaparken de sosyal bilimlerde saha araştırmaları tohumlarını serpmeye cesaretini göstermiştir.

Kıray'a göre ister feodal ister modern toplumlar olsun hepsinde toplumsal yapı birer bütündür, bu bütünlük içinde her değişim birbirini etkilemektedir ve bahsedilen bütünlüğün değişim hızı çoğu zaman aynı değildir, değişimdeki esas ilke ise hızlı değişen yönlerle yavaş değişen yönler arasındaki boşluğu dolduran dengedir, denge halinde değişme ile tüm yapı bütünlüğünü koruyacaktır (Kıray, 1964: 6). Orta hızdaki bir değişme sürecinde ortaya çıkan, ne eskiye ne yeniye ait olan, çözülmeyi ve buhranı

önleyerek adeta arabuluculuk rolü üstlenen kurum, yapı, grup veya kişiliklere Kıray ‘tampon kurum ve tampon mekanizma’ adını vermiştir (Kıray, 1964: 7).

Ereğli ise Batı Karadeniz’de yer alan yüksek sahilli bir kıyı kasabasıdır (Kıray, 1964: 16). Ereğli’de hem deniz hem de demir yolu ulaşımının sadece belirli amaçlar için kullanılması sebebiyle köyde bu ulaşım türleri çok fazla kullanılmamakta, ulaşım kara yolunda kamyon ve otobüslerle gerçekleştirilmektedir (Kıray, 1964: 30-32).

1960 yılı Ereğli nüfusu 8.815 olmakla birlikte Kıray’a göre bu nüfus artış eğilimi göstermektedir (Kıray, 1964: 35). Ereğli nüfusu hareketli, dışarıya açılmış, kasabalaşmış ve şehirleşme özellikleri taşıyan bir yerleşim yeridir (Kıray, 1964: 55).

Kıray Ereğli’de yoğunlukta olan meslek gruplarını sırasıyla esnaf- tüccar grubu, memurlar- işçiler, askerler, devlet memurları, serbest meslekler, balıkçılar ve çiftçiler olarak belirlemiştir (Kıray, 1964: 57). Meslek gruplarında en az oranın çiftçilerde olması Ereğli’nin köy değil de şehir özelliği taşıdığını göstermektedir (Kıray, 1964: 58). Esnaf-tüccar sınıfı Ereğli’de feodal yapıyı devam ettiren ağalık rolünü üstlendiği özelliklerinin yanında şehir tüccarının zihniyet ve düşüncesine de sahiptir ve bu özelliklerin karması olarak tampon kurum/ mekanizma olan esnaf tüccar sınıfı Ereğli’de en önemli gruptur (Kıray, 1964: 63).

Kıray’a göre Ereğli’de feodal düzenden moderne geçişte üç önemli aşama vardır ve bu aşamalar şunlardır;

1. 1850-1890 arası kömürün bulunup sistematik bir şekilde işletilmesi dönemi,
2. 1890-1924 arası Ereğli’deki belirli bir ailenin kömür madenlerini işletmesiyle birlikte bu ailenin bir ağırlık ve otorite sağladığı dönem ve
3. 1925- 1940 zamanı kömür işletmelerinin devlet elinde tekelleştirilerek gelişen ‘tahmilatçılık’ dönemi ve sonrasında gelişen ticari olaylardır (Kıray, 1964: 67).

Kıray, Ereğli’de sosyal tabakaları belirleyici etkenin meslekler değil de gelir düzeyi olduğu sonucuna varmıştır (Kıray, 1964: 79). Bu durum sosyal tabakalar ve sınıfların gelir seviyesine göre değer kazandığı bir yapı ortaya çıkarmış, mesleki grupların sosyal tabakalardaki etkisi azalmıştır.

Kıray verdiği sosyo- ekonomik bilgiler doğrultusunda Ereğli’nin feodal bir düzene sahip olmadığı, kasabalaşma sürecini aştığı ve şehirleşmeye başladığı sonucuna da

varmıŖtır (Kıray, 1964: 87). Bu durum Kıray'ın Ereğli'nin deđiŖim çizgisini feodalden moderne doğru çizmesine sebep olmuŖtur.

Kıray Ereğli'nin, tüketim alışkanlıkları bakımından genç ve yaŖlı kuŖaklar arasında çatıŖmalar yaŖanan, sosyal tabakalarda yer edinmede gösteriŖçi tüketimin belirleyici bir rol oynadığı yerleŖim yeri haline geldiğini belirtmiŖtir (Kıray, 1964: 94). Bu durum Ereğli'de sosyoekonomik olarak da bir geçiŖ aŖamasının yaŖandıđının kanıtıdır. Kıray'ın lüks ve israf algısına yönelik vardığı sonuçlar Ereğli'nin tutumlu, israfı sevmeyen, kaderci ve azla yetinen bir topluluk olduğunu göstermektedir fakat yeni yeni ortaya çıkan gösteriŖçi tüketim algısı sosyal tabakada yer edinme ve sosyal konumunu yükseltme amacına hizmet etmektedir ki Kıray bu tespitiyle bugünün sorununa da parmak basmıŖtır (Kıray, 1964: 102-104).

Kıray'ın aile yapısına iliŖkin verdiği genel bilgiler ise Ereğli'de çekirdek aile yapısı görüldüğüne yöneliktir (Kıray, 1964: 113). Çekirdek aile yapısında deđiŖme ve geliŖmeyle birlikte aile üyelerinin rolü ve konumu da deđiŖikliğe uğramıŖ, baba- oğul arasında ayrıŖmalar yaŖanmıŖ, bu ayrıŖmalar neticesinde feodal düzenin eski baba-oğul iliŖkileri çözülmüŖtür bu durum ise anne ve babalarda erkek çocuğa karŖı güvensizlik durumunun, bazı tampon kurumların ortaya çıkmasını sađlamıŖtır ve bu tampon kurumlar ailelerin kendini daha güvende hissedeceği ev sahibi olmak, ek gelir getirecek fazladan bir mülke sahip olmak ve kız çocuğunun sadakati, anne babaya olan saygısı ve kızlarının yanında kalma durumu sonucu deđiŖen kız çocuğu algısıdır (Kıray, 1964: 119).

Ataerkil gelenek ve toplumsal cinsiyet algısı bakımından anneler için erkek çocuk doğurmak statü sağlayıcı, yer sađlamlaŖtırıcı bir olay olmakla birlikte Kıray'a göre erkek çocukla daha duygusal ve yakın bağ kuran anneler 'baba otoritesine' karŖı oğlunu savunan, onunla iŖ birliği yapan arabuluculardır (Kıray, 1964: 120). Kıray karı-koca iliŖkileri bağlamında ise kadına söz hakkı vermeyen, sınırlandıran geleneksel yapının deđiŖmesiyle karı-koca birlikte karar almaların çoğaldığını ve bu durumun kadının ailedeki, sosyal hayattaki yerini ve statüsünü arttırdığını belirtir (Kıray, 1964: 122).

Kıray'ın araŖtırma süresince gözlemlediği Ereğli'de Kıray doğum, sünnet, düğün ve ölüm gibi olayların insan iliŖkileri çerçevesinde belirli bir toplumsallıklar, ritüeller, yazısız kanunlar ve roller içerdığini belirtir (Kıray, 1964: 124). Kıray'ın belirttiği bu olay ve durumlar bireylere birlik, beraberlik, yardımlaŖma ve duygudaŖlık aŖılayan, kolektif

bilinci kuvvetlendiren olaylardır. Kıray'ın bu ritüellerde dikkat çektiği yönler ise; ritüellerdeki dini etkilerin azalması, kadınlara ve kız çocuğuna yönelik algının olumlu anlamda değişmesi ve ritüellerin daha masraflı ve daha modern yapılmaya başlanmasıdır (Kıray, 1964: 130).

Kıray'a göre Ereğli eğitimin önemini kavramış bir şekilde eğitimin gerekli olduğu algısına sahiptir ve bu sebeple Ereğli'de aileler çocuklarını okutma taraftarıdır (Kıray, 1964: 133). Erkek çocuklarını okutma amacı para kazanmaları, 'adam olmaları' ve vatana, millete hayırlı olmaları noktasındadır (Kıray, 1964: 136). Kızları okutma amacı ise gündelik hayatlarını devam ettirmeleri için 'yeteri kadar' bilgi sahibi olmalarıdır (Kıray, 1964: 139). Erkek ve kız çocuklarını okutma amaçlarının farklılık göstermesi erkek eğitimine hala daha fazla önem verildiğini, kız çocuklarının eğitilme amacının daha minimal boyutlarda olduğunu göstermektedir.

Kıray Ereğli'de boş zaman faaliyetlerinde bir yapılaşamama, kadın erkek faaliyetlerinde bir ayrışma olduğunu, bu faaliyetlerin eğitici, öğretici ve sanatsal bir yön taşımadığını belirterek kadınların ziyaret, gün, dikiş- nakış, kışlık yiyecek hazırlama, mevlit okutma gibi amaçlarla sosyalleşme ihtiyaçlarını giderdiği bunun dışında radyo dinleme gibi faaliyetlerle boş zamanlarını geçirdiğini vurgulanmıştır (Kıray, 1964: 142-144). Erkeklerin gittiği kahveler ise sosyalleşme ihtiyacını gidermenin yanında dışarıyla ilişkilerde bilgi ve haber akışını sağlayan, muhabbet edilen, oyunlar oynanılan, evden ve işten sonra en çok vakit geçirilen yerler olduğu için daha da önem arz eden, tampon mekanizmalar olarak ele alınır (Kıray, 1964: 145). Bu açıdan derneğe veya sinemaya gitme, radyo dinleme, kadınlı erkekli gezme, danslı eğlenme gibi boş zaman faaliyetleri Kıray tarafından Ereğli'nin değişmeye ve şehirleşmeye başladığının göstergesi olarak kabul edilir (Kıray, 1964: 152).

Ereğli'de haberleşme araçları ise; posta, gazete, radyo, dergi ve sinemadır. Bu haberleşme araçları içerisinde gazetenin yeri ayrıdır çünkü haber ve bilgi açısından en kabul gören araç gazetelerdir (Kıray, 1964: 162).

Kıray dini inançlar bakımından Ereğli'de doktora karşı güven ve saygının yanında muska yazdırma, okutma, kurşun döktürme, fal baktırma, yatıra gitme, adak adama, nazar gibi işlemlere başvuranların da olduğunu belirtir (Kıray, 1964: 185). Genel olarak ise

Ereğli dini faaliyetlerde fazla aktif olmayan, akılcı, bireysel, çalışmanın önemini anlamış ve hoşgörölü bir kesim olarak analiz edilmektedir (Kıray, 1964: 188).

Demir çelik fabrikasının çevresine sağladığı ekonomik fayda ve istihdamın yanında Ereğli'ye faydaları; Ereğli'ye yapılacak lise için maddi destek verme, erkek öğrencilere okuyup fabrikada iş sahibi olma isteği aşılayarak öğrencileri teşvik etme ve buralarda iş bulma fırsatını verme, kadınların dernekte dikiş nakış yaparak veya hademe sıfatıyla gelir elde etmesini sağlama, fabrika sebebiyle köye gelen yabancı dergilerin artması, fabrikada çalışanların ekonomik ihtiyaçlar doğrultusunda Ereğlilileri ticari atılımlara ve alışverişlere yönlendirme olarak belirtilir (Kıray, 1964: 132- 193). Kıray bu faydalar neticesinde Ereğli'yi feodalden moderne geçiş sürecini yaşayan, süreci sancısız bir şekilde tampon kurumlarla atlatan bir yerleşim yeri olarak ele almıştır.

Kıray gelişme ve değişme yolculuğunda Türkiye'nin, Ereğli'nin ve demir çelik fabrikasının bütünleşme derecesinin bu sürecin sonucuna etki edeceğini belirtmiş, yeni kurulan fabrikanın Ereğli'yle ve Türkiye'yle kurduğu ilişki ve bütünleşme derecesiyle Ereğli'ye etkileri arasında doğru bir orantı kuran Kıray fabrika ne kadar insan ve toplum hayatına dokunursa o kadar etkili olur, der (Kıray, 1964: 239-240). Fabrikanın etkisi noktasında sadece bir fabrika olmaması, insan ve toplumla ilişkiye girerek değiştirip dönüştürmesi gerektiği vurgulanmıştır.

1.3.4. İbrahim Yasa

1.3.4.1. İbrahim Yasa'nın Hayatı

1906 (Yasa'nın doğum yılı hakkında net olarak bir bilgi bulunmamaktadır) yılında Serez doğumlu olan çiftçi Hasan Bey ve Adiye Hanımın oğlu olarak dünyaya gelen İbrahim Yasa ilkokuldan sonra İzmir Muallim Mektebini bitirmiş, bir süre Konya'da öğretmenlik yaptıktan sonra eğitim gördüğü üniversiteden aldığı devlet bursuyla yurt dışında okumaya hak kazanmıştır (Tüzün, 2012: 207). 1934 yılına kadar çeşitli okullarda öğretmenlik yapmış olan İbrahim Yasa 1937 yılında Missouri Üniversitesinde yüksek lisansını, 1940'ta Cornell Üniversitesinde doktorasını tamamlamış ve Columbia Üniversitesinde Körler Enstitüsünde Sosyoloji hocalığı yapmıştır (Mücellidoğlu, 1968: 1210). Yasa İkinci Dünya Savaşı sebebiyle bir süre Türkiye'ye dönememiştir fakat yurt

dışından döndüğünde İsmail Hakkı Tonguç'un yönlendirmesiyle Hasanoğlan' da hem askerliğini yapmış hem de orada bulunan köy enstitüsünde eğitim vermiştir (Tüzün, 2012: 208). 1947 yılında öğretmen Lütfiye Malatyalı ile evlenerek iki kız çocuğu babası olan İngilizce ve Fransızca bilen İbrahim Yasa 1993 yılında Ankara'da kanserden vefat etmiştir (Başak, 2008: 197), (Mücellidoğlu, 1968: 1210). İbrahim Yasa 1947 yılına kadar Hasanoğlan Köy Enstitüsünde çalışmış ve Ankara Gazi Lisesi başta olmak üzere çeşitli okullarda öğretmenlik yapmış daha sonra T.O.D.A.İ.E' de görev aldıktan sonra 1957'de Siyasal Bilgiler Fakültesinde Sosyoloji doçentliği yapmıştır (Mücellidoğlu, 1968: 1210).

İbrahim Yasa'nın kendi anlatımıyla Hasanoğlan çalışmasının öğrencilerin isteğiyle yapıldığını ancak başkaları tarafından çalışmada sebebi belirtilmeyen bir şaibe olduğuna dair görüşün olması sebebiyle Yasa, bu şaibelere aldırış etmeden Sindel köyü çalışmasını yapmış daha sonra her ne kadar şaibenin hala ortadan kalkmadığını hissetse de ona yapılan teklifleri reddederek kendi alanına ve çalışmalarına odaklanarak alanında profesörlüğe kadar yükselmiştir ayrıca Yasa 'Hayatta övünebileceğim tek bir şey varsa, o da Siyasal Bilgiler Fakültesine sosyolojiyi yerleştirmemdir, oturtmamdır' diyerek sosyolojiye bağlılığını devam ettirmiştir (Başak, 2008: 919). Yasa gerek akademik gerek toplumsal alanda oldukça önemli katkılarda bulunmuştur. Sosyolojiyi bir toplum bilim olarak ele alan ve toplumsal yapı çalışmalarında adından söz ettiren İbrahim Yasa pek çok alan çalışması ile literatüre de katkıda bulunmuştur. Hayatı boyunca gerçekleştirdiği çalışmalarından bazıları '*Sindel Köyü Çalışması*', '*Ankara'da Gecekondu Aileleri*', '*Taygeldi Ailesi*', '*Yurtdışından Dönen Türkler*', '*Alamancı Aile*', '*Türkiye'de kız kaçırma gelenekleri*' ve farklı zamanlarda iki kez gerçekleştirdiği *Hasanoğlan çalışmalarıdır*.

İbrahim Yasa aile yaşantısı dışında akademik hayatı boyunca da genelde sosyoloji özelde köy sosyolojisi ve toplumsal değişim alanlarında çalışmalar yaparak önemli başarılar elde etmiş, sosyolojinin önemli isimleri arasında yer almıştır.

1.3.4.2. İbrahim Yasa Sosyolojisinin Kavramsal ve Kuramsal Çerçevesi

Bu başlık altında Türkiye’de toplumbilim ve toplumbilimcilerin iki ana görüş doğrultusunda gruplandırılmasıyla ilgili genel sosyolojik bilgiler verilecek olup bu doğrultuda İbrahim Yasa’nın sosyolojik bakış açısı ve görüşlerinin literatürdeki yeri tasvir edilmeye çalışılacaktır.

Türkiye’deki toplumbilim noktasında iki ana görüş olan İlm-i İctimai ve İctimaiyat ekolleri temsilcileri ise Prens Sabahattin ve Ziya Gökalp’tir (Karaca, 2015: 1). İlm-i İctimai ekolünün uygulamalı, pratik sosyolojiyi öncelemesi sebebiyle köye ve şehirleşmeye yönelik alan ve saha çalışmaları bu dönemde popülerleşmiştir. Le Play ve Prens Sabahattin’in görüşleri doğrultusunda uygulamalı sosyoloji ve köy sosyolojisi alanında atılan adımlar ve etkilenen isimler modernleşme ve literatür alanına oldukça önemli katkılar sunmuşlardır (Yıldırım, 2016: 54). Yasa, Ankara ekolü olarak adlandırdığımız İlm-i İctima ekolünün savunucularındandır (Karaca, 2015: 2). Bu ekol içerisinde yer alan isimler toplumsal yapı araştırmalarında ve analizlerinde ilkleri gerçekleştiren, literatür oluşturan isimlerdir. Yasa, özellikle köy monografileri çalışmalarında Le Play’in ekolüne mensuptur bu ekolün görüşlerini paylaştığı için de köye dair incelemelerinde maddi ve manevi tüm alanlara dair veriler toplamıştır.

Yasa’nın bilim anlayışı zaman zaman fenomenolojik yaklaşımı içerse de genellikle toplum-doğa ilişkisini temel alan pozitivist paradigmadır (Başak, 2008: 921). Yasa da dahil olmak üzere toplumsal yapı çalışmalarının kuramsal çerçevesi yapısal işlevselcilik ve Marksist ideoloji etrafında şekillenmiştir (Karaca, 2019: 10). Yasa pozitivist paradigma içerisinde parça bütün ilişkisini ve sürekliliğini önceleyen işlevselci görüşe sahip kitaplar yazmış, görüşler ileri sürmüştür. Yapısal işlevselciliğin anahtar kavramları ise parça- bütün, birey- toplum, sistem, denge, işlevsizlik ve iş bölümü iken temel varsayımları: toplumun denge halinde birbirleriyle ilişkili, belirli işlevleri yerine getiren parçalardan oluşan bir sistem olduğu, toplumun basitten karmaşığa doğru bir evrilme yaşadığı ve uyumun toplumu bir arada tuttuğu görüşleridir (Neuman, 2013: 114). Yapısal işlevselcilikte sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte toplumların da gelenekselden moderne doğru bir değişim geçirdiği, eski ve geleneksel kurumların yerini modern kurumlara bıraktığı görüşleri hakimdir (Neuman, 2013: 113). Yasa’nın sosyolojik kimliğinde bu yapısal işlevselci kuramsal çerçevenin izleri görülmektedir. Toplumsal

değişme sürecinde dengesizliğin kaçınılmaz olduğu Yasa tarafından kabul edilir fakat bu dengesizliğin yerini dolduracak yeni bir dengenin varlığı görüşleri Ogburn'u 'kültürel gecikme/boşluk', Kıray'ı ise 'tampon mekanizma' kavramlarını geliştirmeye yönlendirmiştir. Yasa da William F. Ogburn ve Kıray'ın bu düşüncelerine katılmış ve onların bu kavramsallaştırmalarını kendi çalışmalarında kullanmıştır. Ogburn kültürü maddi ve manevi kültür olmak üzere ikiye ayırmış ve değişen maddi ve manevi kültür öğelerinin değişim hızının aynı olmadığı, maddi kültür öğelerinin daha hızlı manevi kültür öğelerinin ise daha yavaş değiştiğini belirterek maddi ve manevi kültür arasındaki boşluğu kültürel boşluk olarak tanımlamıştır (Yasa, 2011: 228-229). Kongar'a göre ise Ogburn'un kuramı iki yönlüdür: birinci yön yenilik yaratmanın niteliği (belli bir ortamın belli icatçıları ortaya koyması) iken ikinci yön bu yeniliklerin insanlar tarafından kabul edilmesi iken bu kuram yapısalcılarının ve Merton'ın toplumsal yapı ve kültürel yapı uyumsuzluğunun esasını oluşturmaktadır (Kongar, 2022: 172). Kıray'ın tampon mekanizma kavramı ise eski ve yeni, değişen ve değişmeyen arasında aracı rol üstlenen bir niteliğe işaret etmektedir. Tüm bu kavramsal çerçeveyi kullanan Yasa, Ogburn ve Kıray yapısal işlevselciliğin gelenekselden moderne doğru çizdiği evrimi kavramsallaştırmalarıyla fikrî olarak sürdürmüştür. Bir başka deyişle tampon mekanizma kavramının kendisi toplumların gelenekselden moderne doğru izlediği evrim çizgisinde bir tampon mekanizma olmuştur. Yapısal işlevselciliğin toplumu dengeli bir sistem olarak görmesi sonucu herhangi bir dengesizlik veya kültürel boşluk durumunda tampon mekanizmaların ortaya çıktığı görüşü yapısal işlevselciliğin dengeye dayanan yapısını da devam ettirmektedir.

Yasa yapı kavramını küçük gruplar ve daha büyük topluluklar için işlevsel bir araç olarak kullanır (Başak, 2005: 47). Yasa'nın toplumsal yapı ve toplumsal değişme kavramlarını açıkladığı görüşlerinde yapısal işlevselciliğin temsilcisi olan Talcott Parsons'ı ve ekonomik alt yapının üst yapıyı belirlediği görüşünü savunan Marx'ı görmek mümkündür. Bu sebeple Yasa'nın kuramsal çerçevesinin yapısal işlevselciliğe ve Marksizme dayandığı bir kez daha anlaşılmaktadır. Yasa toplumsal yapı tanımlamalarında toplumsal yapı ile görevleri arasındaki ilişkileri ele alan Talcott Parsons ve Karl Marx'tan yararlandığını düşünmektedir (Yasa, 1973: 4). Yasa toplumbilimsel açıdan toplumsal yapıyı, toplumun kuruluşu, kuruluşun işleyişi, birtakım görevleri yerine getiren örgütlü düzen olarak tanımlamaktadır (Yasa, 1973: 2). Yasa'nın insan ilişkilerinin

uyuma dayandığına dair görüşü, Parsons'ın uyuma dair etkileşim süreçleriyle uyushmaktadır ve aynı zamanda Yasa'nın kültürel yapı ve toplumsal yapı ayrımı Parsons'ın toplumsal sistem, kültürel sistem ve kişilik sistemleri ayrımıyla da benzeşmektedir (Tüzün, 2012: 229). Parsons'ın sistemlerinin birbirleriyle karşılıklı ilişkileri ve Yasa'nın aile, din, eğitim, dil ve siyaset gibi kültür öğelerinin toplumsal yapıyı etkilediği görüşü de birbiriyle örtüşmektedir (Yasa, 1973: 20-25). Parsons'ın meşhur AGIL şemasındaki Adaptation (uyum) sistemsel sorununu çözecek kurumun ekonomi olduğu görüşü Yasa'nınki ile benzeşmektedir ayrıca aynı şemadaki Latent Pattern Maintenance- tension management (gizli kalıbı koruma- gerilim yönetimi) sistem sorununda gizli kalıbı koruma işlevini aile ve eğitim kurumunun, gerilim yönetimini de din kurumunun sağladığı yönündeki görüşleri Yasa'nın görüşlerinde de yer bulmuştur (Wallace ve Wolf, 2012: 71-72). Bir başka deyişle Parsons'ın AGIL şemasındaki uyum sorununun çözümünün ekonomide; gizli kalıbı koruma sorununun çözümünün aile ve eğitimde ve gerilim yönetimi sorununun çözümünün din kurumunda bulunması Yasa'nın görüşleriyle uyushmaktadır.

Yasa'nın toplumsal ve kültürel değişmelerde ana etkenin maddi yani ekonomik etken olduğu görüşü de Marksist kurama dair görüşlerinin belli başlılarından (Yasa, 1973: 20). Bu noktada Marksist görüş bilimsel açıklamaların soyut ekonomik gerekçelere dayanması gerektiğini belirterek ekonominin soyut gücünü ve etkinliğini gösterme niyetindedir (Erkan, 2004: 8). Bir başka deyişle Marksist görüşün vurguladığı ana ekonomik etkenin belirleyiciliği düşüncesini Yasa da tekrarlamaktadır.

Yasa'nın toplumu bir organizma ve aileyi de bu organizmaların hücresi olarak görmesi durumu Herbert Spencer'ın müdahalesiz evrim kuramıyla benzeşir (Tüzün, 2012: 229).

Önemli yapısal işlevselcilerden olan Robert K. Merton'ın kavramsallaştırmaları olan açık/gizil işlevler ve işlevsel seçenekler Yasa'nın kuramsal çerçevesinde yer edinen kavramsallaştırmalardır. Açık işlevler insanların beklediği, tahmin ettikleri sonuçlardır, gizil işlevler ise beklenilmeyen, tahmin edilmeyen sonuçlar iken geleneksel evliliklerde eşitliğin yaygınlaşması ve erkeklerin ev işlerine yardım etmesi örnekleriyle işlevsel seçenekler açıklanmaktadır (Wallace ve Wolf, 2012: 88-92). Yasa'nın çalışmasında

aileye yönelik benzer değişikliklerle işlevsel seçeneklere dair örneklerin bulunduğu söylenebilir.

Yasa'nın sosyolojik olarak eklektik kimliğine dair örnekler ise şu şekildedir; Yasa'nın 1940'lı dönemlerde hakim iki sosyolojik görüş arasında yer aldığını belirten dönem yazıları bu eklektik yapının varlığından söz eder (Yıldırım, 2016: 60). Yasa'yı toprak reformu ve tarım reformu arasında arabulucu rol üstlenen bir konumda ele alan görüşler de bir diğer örneklerdendir (Türkdoğan, 2016: 141). Son olarak Yasa'nın pozitivist ve fenomenolojik bilim anlayışlarını birbirine yaklaştıran her iki anlayıştan da veriler sunması onun eklektik kimliğine örnektir (Başak, 2008: 955). Tüm bunlar Yasa'nın eklektik ve arabulucu kimliğini yansıtan örneklerdir.

Boran ve Yasa'nın görüşleri aynı ekol içerisinde bulunmalarından kaynaklı olarak köy ve şehir arasındaki ilişkiyi analiz etme, toplumsallığı ortaya koyma ve nihayetinde toplumsal değişmeyi gerek şehirleşme gerek uyum ile açıklama niyetinde olmaları noktasında benzerlik gösterir (Karaca, 2015: 7). Bu iki önemli ismin bir diğer benzerlik gösterdikleri alan ise bir yerin kapitalistleşmesinde ulaşımın ana etken olduğu noktasında vardıkları görüş birliğidir. Bir yerin dışarıyla olan ilişkisinin ulaşım ile gerçekleştiği düşünüldüğünde içeriyle dışarı arasındaki ilişkiyi sürdüren ve kapitalist düzene uyumu sağlayan en önemli etken ulaşım (Karaca, 2015: 13). İbrahim Yasa da Hasanoğlu çalışmasında köyden geçen tren yolu hattının toplumsal değişme, gelişme, ilerleme ve son safhada kapitalistleşmeye neden olduğu savını ortaya atmıştır, bu noktada da Yasa ve Boran benzer görüşlere sahiptir.

Yasa'nın etkilendiği bir diğer isim ve çalışma olarak Mübeccel Belik Kıray'ın Ereğli çalışması da eklenebilir. Boran'ın açık- kapalı köy yani dağ köyü- ova köyü ve yine aynı biçimde Kıray'ın tampon kurum/meکانizma kavramsallaştırması Yasa'nın benimsediği, görüşlerinin altyapısında izleri bulunan kavramlardır. Bu toplumbilimciler ve saha araştırmacılarının toplumsal değişme bağlamında köye bakış açıları ve köyü ele alış biçimleri sosyolojik anlamda önemli bir mihenk taşıdır. Yol açıcı ve yol gösterici bir niteliğe sahip olan bu bakış açıları ve alan çalışmaları günümüz sosyolojisinde hala büyük bir boşluğu doldurmaktadır.

Yasa, bilimsel araştırmaların en temel amacını hayatı ve olayları anlayabilmek, gerektiğinde kontrol altına alabilmek olarak belirtir ve bu amaç doğrultusunda birbirine

benzer olan karmaşık olayları parçalara ayırmak, ayrı ayrı ele almak ve daha sonra genel kanıya vararak tekrar bir bütünlük etrafında toplamak gerekliliğini ve örnekölay inceleme ve geniş alanlı müşahede (Gözlem) metotlarının da bu amaç doğrultusunda kullanılan yöntemler olduğunu belirtir (Yasa, 1959: 87). Bu yöntemlere mülakat ve sosyal istatistik yöntemleri de eklenmektedir.

Yasa bir araştırmada belirlenmesi gereken ilk konuların amaç, konu ve içerik olduğunu belirtir. Köy araştırmalarını dar ve geniş kapsamlı araştırmalar olarak ikiye ayıran Yasa'nın çalıştığı alan ise geniş kapsamlı köy araştırmalarıdır (Yasa, 1962b: 1). Köy hayatının kültürel, sosyal, ekonomik vb. tüm alanlarına yönelik araştırma yaparak köyü analiz eden Yasa'nın geniş alanlı köy araştırmalarına Hasanoğlu ve Sindel köylerindeki çalışmaları örnektir.

Yasa'ya göre hipotez araştırmanın olmazsa olmazlarından (Yasa, 1962b: 1). Bu ana fikir etrafında her şey temellendirilip sonuca bağlanır. Yasa'nın araştırmalarında sunduğu hipotezler üç ana başlık altında toplanabilir.

Bunlar;

1. Araştırmanın konusuna yönelik hipotez; belirli bir ana sebep ve bu ana sebep sonucunda gelişen olaylar ve değişimlerdir. *Sindel Köyü ve Hasanoğlu Köyünün İctimai İktisadi Yapısı* çalışmaları bu hipotez türüne örnektir. Hasanoğlu çalışmasında belirtilen ana sebep Hasanoğlu'ndan tren yolu hattının geçmesiyle Hasanoğlu'nda yaşanan değişiklikler de bu hipotez türüne örnektir.
2. Araştırmanın bulgularına yönelik hipotez; bu hipotezde bir aile veya topluluğun, gelişme ve geçiş aşamaları söz konusudur. *Gecekondu aileleri ve 25 Yıl Sonra Hasanoğlu Köyü* çalışmaları da bu hipoteze örnektir.
3. Neden-sonuca bağlı hipotez; bu kısımda ise Yasa'nın *Yurda Dönen İşçiler ve Toplumsal Değişme* çalışmasında yurda dönen Türkler' in döndükleri yerde bir değişime yol açtığı hipotezi söz konusudur ve bu hipotezin sonucu da 'Alamancı aile' kavramının oluşmasına yol açmıştır (Tüzün, 2012: 213-214). Alamancı aile olgusu ve bu ailelere yönelik algılar günümüzde de devam etmektedir. Alamancı aileler hala dönüş yaptıktan sonra ya da yıllık ziyaretleriyle kendi özel ve genel çevrelerinde değişimin tetikçisi olmaya devam etmektedirler. Bu noktada Yasa'nın bu hipotezinin hala geçerli olup güncelliğini koruduğu söylenebilir.

Yasa küçük topluluklar ve köy araştırmalarında köyü; köyün tarihi, doğası, nüfusu, yakın- uzak ilişkileri, köy topluluğunun kültürü ve kültür unsurlarında değişme ve şehirleşme eğilimleri noktasında araştırır ve bu başlıklar doğrultusunda bir köy ve küçük toplulukları araştırma kılavuzu elde etmeye çalışır (Yasa, 1962b: 2). Köydeki kültür unsurlarında değişme denilince Mümtaz Turhan'ın kültürel değişmeyi serbest ve zorunlu kültür değişimleri olarak ikiye ayırmasından bahsetmek gerekmektedir (Turhan, 2016: 39). Turhan köylerdeki kültürel değişimin serbest kültürel değişme yani baskısız ve benimsenen bir kültürel değişme olduğunun şehirdekilerin ise baskıcı ve karmaşık olduğunu belirtmektedir (Turhan, 2016: 155). Bu bilgiden hareketle Yasa'nın Hasanoğlu araştırmalarında konu olan kültürel değişmelerin serbest kültürel değişmeler örnek oluşturduğu söylenilebilir.

Diğer İlmi İçtima ekolü temsilcilerinin de araştırmalarında tarih, çevre, nüfus, kültür, değişme ve şehirleşme konularından yola çıkması hem toplumun analizinin doğru, güvenilir ve bütünlüklü şekilde yapılmasına hem de uygulamalı sosyolojisi alanında bahsi geçen kılavuzun oluşmasına yol açmıştır, denilebilir.

Yasa, küçük toplulukları inceleme kılavuzunda yer alabilecek ve araştırmacılara yol gösterebilecek sorulara değinmiştir. Bu sorulara aşağıdaki ilgili maddelerde yer verilecektir.

- Köyün var olan tarihi (zaman) ve üzerinde kurulduğu doğa (mekân) birbiriyle ilişkilidir (Yasa, 1962b: 3). Yapısal işlevselciliğin 'yapı mekanda örgütlenme ise işlev de zamanda örgütlenmedir' temel varsayımını Yasa zaman ve mekanın birbiriyle ilişkisinde devam ettirmiştir (Abrahamson, 1990: 12). Zaman ve mekân ilişkisi çerçevesinde sosyolojik bir araştırma sonunda köy, köyü oluşturan tüm soyut-somut, maddi-manevi etkenler konunun kapsamına girer. Bu kapsam alanındaki veriler köyü meydana getiren cami, okul gibi tüm fiziki yerlerin yanında dağ, dere, tepe gibi coğrafik ve insan ilişkileri kapsamında sosyolojik verilerdir (Yasa, 1962b: 3). İnceleme kılavuzunda köyün tarihi, topluluğun konumu ve doğal çevresi ile ilgili sorular şunlardır;

1- 'Topluluğun adının ve kuruluşunun tarihi kökeni nedir?'

2- 'Topluluğun komşuluk, semt, mahalle gibi bölümlere ayrılmasında temel etmenler nelerdir? Ve topluluğun genel planı ne biçimdedir?'

3- ‘Topluluğun içinde bulunduğu coğrafi bölge, bağlı bulunduğu il, ilçe ve komşu köylerin adları, topluluğa uzaklıkları ve ilişkileri nelerdir?’ (Yasa, 1976b: 309-310).

- Nüfus yönünden ise köyde yaşayan insanlar bir sayıyı nitelemelerinin yanında nitelik bakımından da pek çok sosyolojik veri barındırmaktadır ve nüfusla ilgili detaylı ve geçerli bilgilere sahip olmadan araştırmanın içeriğine yönelik doğru gözlemler yapmak pek mümkün değildir (Yasa, 1962b: 4). Nüfusla ilgili inceleme kılavuzunda bulunan sorulardan birisi şudur;

1. ‘Topluluk nüfusunun ne kadarı kadın, ne kadarı erkektir ve bunlar ayrı ayrı kaç aile ve hanede toplanmaktadır?’ (Yasa, 1976b: 310).

- Köyün yakın-uzak çevresi ile ilişkisi haberleşme ve ulaşım vasıtaları sebebiyle kaçınılmazdır (Yasa, 1962b: 4). Bu ilişkiler köylerin değişmesine, gelişmesine ve kasabalaşmasına sebep olur. Yasa’nın Hasanoğlan çalışması da ulaşım ve haberleşme vasıtalarıyla köyde yaşanan değişimi ele alır. Böylelikle Yasa’nın savunusu doğrultusunda köy değişmeye, şehirleşmeye başlamıştır. Bu değişim de kapitalizmin köye girmesine ön ayak olmuştur. Yasa haberleşme imkanlarının gelişmesini kapitalizmin ön koşulu olarak görürken haberleşme imkanlarının gelişmesi sınıflar arası sınırları belirsizleştirdiği bir alan ve yumuşama olarak görülmektedir (Mardin, 2015: 27).

- Kültürü maddi kültür ve manevi kültür öğeleri oluşturur (Yasa, 1962b: 4). Kültürün maddi (özdeksel) ve manevi (tinsel) ayrımında maddi kültür soruları insan ve hayvan barınakları, beslenme ve giyinme alışkanlıkları, iş-güç çeşitleri, gelir kaynakları ve bütçelerle ilgili sorular iken manevi (tinsel) kültürle ilgili sorular ise aile, akrabalık, çocukluk, ergenlik çağlarıyla, eğitim- öğretimle din, siyaset, sağlık ve boş zamanları değerlendirme ile ilişkilidir (Yasa, 1976b: 312-321). Manevi kültür öğeleri başlığında yer alan tüm bu alanlar toplumsal yapıyı oluşturan kurumlardır. Bu kurumların köyde veya herhangi bir küçük toplulukta işleyişine, düzenine ve sistemine yönelik sorulara verilen cevaplar araştırmacılara toplumsal yapı ve kültüre yönelik veriler sunmaktadır. Bu bağlamda kültür, araştırılan topluluğu en iyi anlatan, yansıtan bir anlatıcıdır.

- Kültür unsurlarında değişme ve şehirleşme eğilimleri noktasında ise değişimin kaçınılmaz olduğu bilinmektedir fakat önemli olan bu değişimlerin nedenlerini,

sonuçlarını var olan düzenle açıklamak, bunları birbirleriyle ilişkilendirmektir (Yasa, 1962b: 5). Bu noktada da sosyolojiye önemli görevler düşmekte, toplumu analiz ve anlama amaçlanmaktadır. Değişme ile ilgili kılavuz soruları ise küçük topluluklarda değişimin hangi alanlarda olduğu, yaşanan değişimin nedenine, hızına, çeşidine ve topluluğa etkilerinin nasıl ve neler olduğuna dair sorulardır (Yasa, 1976b: 321). Örneğin Hasanoğlu'nun çalışması için köyden geçen tren yolu hattının ve köyde kurulan köy enstitüsünün köyde değişime etki edip etmediği sorusu bu sorulardandır.

Sonuç olarak bu beş önemli unsur ve inceleme kılavuzunda yer alan sorular araştırmanın birer adımıdır ve bu adımların bir bütünlük kazanması, araştırmacıyı da bir sonuca götürmesi gereklidir.

Bilimsel araştırmalarda ve saha araştırmalarında kullanılan teknik ve metotlar ise;

1. Gözlem; Yasa gözlemi katılımlı (araştırmacının araştırdığı alanı doğrudan o alanın içinde bulunarak yaptığı gözlem) ve katılımsız (araştırmacının dışarıdan bir gözle olaylara müdahil olmayarak yaptığı gözlem) gözlem olarak ikiye ayırır (Yasa, 1962b: 5). Yine Yasa'ya göre gözlem belirli bir yetenek gerektirir ve bu yeteneğin yanına dikkatli olmak, araştırmaya önyargılı belirli kalıp yargılarla başlamamak hususları eklenince yapılan gözlemin niteliği artar (Yasa, 1959: 92).
2. Mülakat; belirli bir plan ve düzen çerçevesinde görüşme yapmak amacıyla iki veya daha fazla kişinin toplanarak belirli bir alanda sorulan sorulara cevap vermesi olarak tanımlanabilen mülakat kısa ve uzun süreli mülakat olmak üzere ikiye ayrılır (Yasa, 1962b: 6). Yasa mülakattan önce soruların hazırlanması cevapların kayıt şeklinin önceden ayarlanması/ belirlenmesi gerektiğini belirtir (Yasa, 1959: 93).
3. 'Örnekolay (Hayat Tarihi) Metodu; Örnek olay usulü, köy hayatından örnek olarak seçilen bir olay, durum, şahıs veya ailenin manalı görülen taraflarını mülakat metoduna nazaran, daha şümüllü ve dramatik bir şekilde tespit etme işidir (Yasa, 1962b: 7).'

Örnekolay yönteminde belirlenen örnekolay üzerinde derinlemesine inceleme ve bilgi edinme söz konusu iken, geniş alanlı müşahade (gözlem) yönteminde olayların belirli bir özellik etrafında ele alınması söz konusudur (Yasa, 1959: 87). Gözlem ve

örnekolay yöntemi aynı amaçlar doğrultusunda kullanılan iki farklı veri toplama yöntemidir fakat iki yöntem de birbiriyle ilişkili ve birbirini tamamlayıcıdır (Yasa, 1976a: 276).

İlk olarak örnekolay kelimesini iki farklı amaca hizmet eden fakat aynı isimle kullanılan bir kelime olarak tanımlayan Yasa, örnekolayı eğitimsel ve araştırma kaynaklı örnekolay olmak üzere ikiye ayırır ve sosyoloji alanında araştırma kaynaklı bir yöntem olan örnekolay; konunun ele alınış ve işleniş tarzı olarak adlandırılır (Yasa, 1959: 88). Eğitimde öğrenci yetiştirmek amaçlı kullanılan yöntem ise örnekolay çalışması denilmektedir (Yasa, 1976a: 278).

Örnekolay yönteminin kaynakları; yaşam belgeleri ve yaşam hikayeleridir (Yasa, 1976a: 279-280). Köy araştırmalarında tarihi belge ve fotoğraflardan, kayıtlardan yararlanmak da mümkündür fakat daha araştırması gerektiren bir konuda köylülerden, ailelerden dinleyerek, onları gözlemleyerek, onlarla birebir temas kurarak daha ‘canlı’ veriler elde etmek çok daha önemlidir (Yasa, 1962b: 5).

Örnekolay yöntemi eleştirileri konusunda belirlenen örnek olayları genellenebilir ve kapsamlı olması gerekmektedir çünkü bu örnekolaylar genellenemediğinde, araştırılan alanı temsil edecek büyüklükte olmadığında toplumsal olma niteliğini kaybeder aynı zamanda örnek olay yönteminde toplanan verilerin geçerlilik ve güvenilirlik seviyeleri de oldukça önemli iken bu yöntemle dair bir diğer eleştiri ise örnekolay yöntemi ile anlatılanların edebi alana kayması, olayların romantikleştirilmesi meselesidir (Yasa, 1976a: 285). Ki Yasa’nın ilk Hasanoğlu çalışmasında da bu edebiyat, romantizm hissi ve bir köy romanı havası sezilse de yazar bu alandan kolaylıkla ayrılmış ve toplumbilim alanına dönmüştür.

4. ‘Sosyal istatistik; Sosyal istatistik, sayılabilen ve ölçülebilen köy gerçekleri hakkında bilgi ve malzeme toplama ve bunları tasnif ve mânâlandırma işidir (Yasa, 1962b: 7).’ Bu manada sosyal istatistik yöntemi nicel araştırmalar için geçerli bir yöntem olarak görülebilir. Sosyal istatistikte ön plana çıkan nicel veriler olsa da önemli olan bu nicel verilerden nitel ve toplumsal sonuçlar çıkarabilmektir (Yasa, 1962b: 8).

Yukarıda belirtilen metotlarla veriler toplandıktan sonra sağlaması yapılması, doğruluğunun ve genel geçerliğinin denetimi için veriler;

- Denetimi kolay fakat zaman isteyen veriler (toprak miktarı, hayvan sayısı, nüfus ve gelenek görenekler),
- Denetimleri kolay olan veriler (köylülerin süt, yün, gübre kullanımı),
- Denetimleri güç olan veriler (ailelerin sütün ürettiği yiyecek miktarı) ve
- Denetimi gerektirmeyen veriler (salmalar ve vergiler) olarak sınıflandırılır (Yasa, 1976b: 323-325).

Sonuç olarak Yasa'nın sosyolojisini oluşturan kuramsal çerçevesi toplumu karşılıklı etkileşime ve dengeye dayalı bir organizma bir sistem olarak gören yapısal işlevselcilik kullandığı yöntemler ise örnek olay inceleme yöntemi, deney ve gözlem vb. iken teknik olarak hem nicel hem nitel teknikleri kullanır. Başak'ın ifade ettiği gibi Yasa'nın niceliksel çalışmalarından olan toplumsal yapı çalışmaları makro; köy, göç, gecekondü vb. çalışmaları mezzo ve doktora tezi ise mikro boyuttadır. Bu noktada Yasa'nın araştırma çerçevesini çok yönlü ve değişken olarak tanımlamak doğru olacaktır.

1.3.4.3. İbrahim Yasa'nın Toplumsal Yapı Çalışmaları

1.3.4.3.1. Hasanoğlu'nın İktisadi ve İktisadi Yapısı

Türkiye'de Cumhuriyetin ilanından sonra başlayan bir batılılaşma süreci doğrultusunda sosyal bilimlerde de bu batılılaşma, ilerleme ve gelişme kavramlarından etkilenecek bu kavramları araştırma alanlarının merkezine koymuşlardır. Sosyoloji alanında da bu kavramların köydeki yansımaları gözlemlene ve analiz etme amacı taşıyan İbrahim Yasa gibi toplumbilimciler Hasanoğlu gibi köyleri araştırma sahası olarak ele almışlardır.

Birinci Hasanoğlu çalışması olan *Hasanoğlu Köyünün İktisadi ve İktisadi Yapısı* araştırmasının verileri 1944-1945'te toplanmış ve veriler 1946 yılında değerlendirilerek bir kitap olarak 1955 yılında ancak basılabilmektedir (Yasa, 1955: 7). *25 Yıl Sonra Hasanoğlu Köyü* adlı çalışması ise toplumsal değişimin yönünü ve sonuçlarını görmek için tekrarlanarak Hasanoğlu'nda değişkenler ve değişimin sosyolojik boyutu analiz edilmiştir.

Hasanoğlan'ın İctimai ve İktisadi Yapısı çalışması toplumsal değişimin Hasanoğlan özelinde gözlemlendiği bir sosyolojik inceleme çalışmasıdır. Bu değişimin sebepleri ise Yasa'ya göre köyden geçen tren yolu hattı, köye inşa edilen köy enstitüsü ve Cumhuriyetin yenilikleri doğrultusunda Ankara'nın başkent oluşuyla Ankara'ya merkezi önem verilmesidir, tüm bu sebepler Hasanoğlan'ın değişim sürecinin fitilini ateşlemiştir.

İlk olarak Hasanoğlan Köyü Yasa'nın çalışmayı gerçekleştirdiği 1940'lı yıllarda Ankara'nın kuzeydoğusunda yer alan Çankaya ilçesine bağlı, içinden tren yolu hattı geçen ve bir enstitüye sahip olan bir köy konumundadır (Yasa, 1955: 20). Ana geçim kaynağı tarım, küçükbaş hayvancılık olmak üzere bunlara ek olarak arıcılık ve yeni keşfedilen taş ocakları da köydeki iş alanlarındandır aynı zamanda küçükbaş hayvancılığın yanında tarımla ilgilenenlerin tarlalarında arpa, buğday, nohut vb. gibi kuru baklagiller: üzüm vb. gibi meyveler ve domates, biber gibi sebzeler ekilmektedir (Yasa, 1955: 31-33).

Yasa, Hasanoğlan köyünün tarihçesinden, coğrafi konumundan, çevre köylerinden, köydeki evlerden, köy meydanından, köyün iklim yapısından ve köydeki ilişkilerin yakınlığından bahseder.

Yasa, Hasanoğlan'a tren yolu hattının girişinin Birinci Dünya Savaşı sırasında 1915'te olduğunu belirtir (Yasa, 1955: 3). Bu tren yavaş olduğu ve sık sık bozulduğu için köyde pek etkili olmamıştır fakat 1925 yılında standart hattın köyden geçmesiyle trenin köylüler üzerindeki etkisi ve şaşırtıcılığı daha belirgin olmuştur (Yasa, 1955: 39). Tren hem Ankara'ya güneybirlik gitme konusunda hem köye yabancıların gelmesi konusunda hem de köyün ve enstitünün ihtiyaçlarını köye taşıma konusunda çok fazla etkili olmuştur (Yasa, 1955: 40). Bir ulaşım aracı olarak trenin köye gelmesiyle birlikte Hasanoğlan'da dışarıyla ilişkiler artmış, köyün şehirle ilişkileri sıklaşmıştır. Trenle birlikte köylülerin zaman-mekân mefhumları değişmeye başlamış, Ankara'ya gidiş geliş süreleri önemli oranda azalmış, köye maharet/ yetenek fikri girmiş, işçi ve sanatkârlar yeteneklerini gösterme fırsatı bulmuştur (Yasa, 1955: 49).

Tren dışında köydeki vasıtalar Ankara- Elmadağ şosası, keçi ve patika yollarında köylülerin yerden bir yere gitme araçları olan eşek ve kağnı arabalarıdır. Bunların kullanılma sebebi Lalahan istasyonundan köye eşyalar taşıma sebebiyle gelir elde etme ve tarlaları sürme ve benzeridir (Yasa, 1955: 42).

Köyün haberleşme vasıtaları ise postane, telgraf, telefon ve radyodur aynı zamanda bu haberleşme vasıtalarının köye gelmesinde ana etkenler; tren yolu, köy enstitüsü ve köye gelen birkaç yabancınn köyle radyoyu tanıştırmasıdır (Yasa, 1955: 44-46). Hasanoğlan'daki haberleşme araçlarının yerleşmesi dışarıyla ilişkiyi geliştiren, köyü açık hale getiren diğer etkenlerdendir. Telefon köye 1944 yılında köylülerden salma adı altında alınan vergilerle, imece ve iş bölümü ile gelmiş, radyo ise köyde köylülerin taşımacılıkla elde ettiği gelirlerin isteğe bağlı toplanmasıyla ve köy öğretmenlerinin yardımlarıyla yaygınlaşmıştır (Yasa, 1955: 44-47).

Hasanoğlan köyünde ihtiyaçlar, köy-amme hizmeti ve ailelerin kendi ihtiyaçları olmak üzere iki ana başlık altında toplanmakta köy ve amme hizmeti türü kendi içinde de geçici ve kalıcı olarak ayrılan ihtiyaçlar için harcanan para köylülerden 'salma' adı altında alınan vergilerle veya imece usulü ile sağlanmaktadır (Yasa, 1955: 110). Yukarıda bahsedilen haberleşme araçları da köye bu yöntemlerle getirilmiştir. Köylülerin haberleşme araçlarının köye gelmesindeki istekleri, çalışma karşılığında maddi kaynaklar sağlama fedakârlığı ve iş bölümüyle alt yapının köye getirilmesinde çalışma azimleri köyün açık hale gelmesinde, değişim ve ilerleme zihniyetinin köyde yerleşmesinde önemlidir. Tren yolu, köy enstitüsü veya çevrede kurulan fabrikalar köyün iktisadi ve içtimai yapısını etkiler, hipotezi ile Yasa bu hipotezin doğruluğunu test etmek istemiştir.

Araştırmanın niteliği ve sağlamlığı bakımından aynı köyün belirli bir zaman sonra tekrar araştırılması düşüncesini daha çalışmanın ilk sayfalarında belirten Yasa, daha sonra yapılması düşünülen çalışma ile çalışmanın niteliğinin ve öneminin daha da artacağını belirtir (Yasa, 1955: 5).

Araştırmanın yapıldığı 1944'lü yıllarda köyün geçmişine dair bilgiler öğrenmek isteyen Yasa bu konuda köyün yaşlılarından, köyün tarihi kaynaklarından bilgi toplayarak 1914'lü yıllarla 1944'lü yılları karşılaştırmıştır. Köyde 30 yıl öncesi ile karşılaştırıldığında göze çarpan ilk değişim; Köy meydanı 30 yıl önce cami önü, köy odaları iken köy meydanının köyden tren yolu geçmesiyle ticari amaçlı açılmış dükkân ve işyerlerinin olduğu yöne doğru kayması, cami önü ve köy odalarının eski önemlerini yitirerek yerlerini kahvelerin, parti ocaklarının ve dükkanların almasıdır (Yasa, 1955: 24), (Yasa, 1955: 36).

Araştırmanın başında Yasa'nın en zorlandığı konu, 30 yıl öncesine ait Hasanoğlan köyüne dair bilgilerin sınırlı olması, bilgi alınan yaşlıların söylediklerinin doğruluk derecesinin yanıltıcı olma ihtimali ve ele alınan belgelerin, kaynakların az olması iken Yasa araştırmanın bu konudaki eksikliğinin bilincinde olup gelebilecek eleştirileri kabul etmiştir.

Çalışmanın ana amacı ise köyün geleceği hakkında birtakım sağlam olmayan öngörüler sunmak yerine köyün şu anki durumunu ve yapısını analiz etmektir (Yasa, 1955: 16). Bu noktada toplumsal yapı çalışmalarının ilkinden olan bu araştırma analize, gözleme odaklanmış ve anlama amacı gütmektedir.

Yasa araştırma verilerini iki farklı zamanda iki ayrı soru kağıtlarıyla toplamış olup ilk soru kağıtlarında ailelerin içtimai yapılarını, ikinci soru kağıtlarında ise köyün zirai ve iktisadi yapılarını analiz etmeye yönelmiştir aynı zamanda yapılan çalışmaya ve sorulan sorulara köylünün alıştırılması, verilen cevaplardan çekinilmemesi vb. için ilk anketler köyün muhtarı ve ileri gelenlerine uygulanmış, bu durum köylüleri katılımcı olmak için istekli hale getirmiştir (Yasa, 1955: 7-8). Yani bir bakıma köyün muhtarı ve ileri gelenleri köylünün araştırmaya katılımında öncü rol üstlenmiştir.

Köylünün tüm değişimlere nasıl uyum sağladığı sorusu çalışmadaki temel sorudur (Yasa, 1955: 15). Uyum konusunda tüm bu var olan fiziki ve toplumsal durumlara uyum sağlayan Hasanoğlan'lılar, tren yolu ve enstitülerin sağladığı değişimlere de başarıyla uyum sağlamış ve bundan maddi- manevi kazanç sağlamıştır (Yasa, 1955: 36). Bu durum İbni Haldun'un 'Coğrafya kaderdir.' düşüncesinin izlerini taşımaktadır (İbni Haldun, 2017: 267). Bu coğrafyada yaşayabilmek için bu durumu kabul etme, şartlarına uyum sağlama ve adapte olma ile fayda sağlanabilir, düşüncesi Hasanoğlan'lılar tarafından dile getirilmese de doğal akış içerisinde temel algı ve zihniyet bu yöndedir ve bu durum sadece Hasanoğlan için geçerli değildir, maddi imkansızlıkları bulunan ya da yaşadığı yere bağlılığı bulunan kişiler bu uyum gösterme ve adapte olma sürecini yaşamaktadır.

Değişimin Hasanoğlan köyünde etki ettiği alanlar ise nüfus, iş, tarım, aile, eğitim, kültür, din ve siyaset alanlarıdır.

Nüfusun sadece sayılardan ibaret olmadığının bilincinde olan Yasa iktisadi ve içtimai yapıda nüfusun etkilerinin olduğunu belirterek çalışmasında nüfusa da değinmiştir. Bunu şöyle açıklar; 'Hasanoğlan topluluğunu ve bu topluluk içindeki beşerî

münasebet ve faaliyetleri anlayabilmek için köyün nüfus durumunu gözden geçirmiş oluyoruz (Yasa, 1955: 50).’

Sayısal verilerle 1944 yılı Hasanoğlan nüfusu 1403 kişi ve 267 hanedir, bunun 736’sı erkek, 667’si kadındır (Yasa, 1955: 52). Yasa, köydeki kadın- erkek, evli- bekar- dul oranları ve köyden gidenler ile köye gelenler hakkında sayısal veriler sunarak önemli tespitlerde bulunur. Bunlara ek olarak köydeki 0-15 yaş arası çocuklarda yaygın olan çocuk ölümlerine de değinen Yasa, bu sorunun akademik alt yapısını Darwin’in ‘doğal ayıklanma’ teorisine dayandırır (Yasa, 1955: 67). Bu teoriye göre köydeki 0-15 yaş arası çocuklar en güçsüz, en savunmasız, tehlikeye en açık kesim olmalarından ötürü doğal yaşam akışından elenmektedirler. Çocuk ölümlerinin sosyolojik ve kültürel nedenleri ise hamilelik, doğum ve bebek bakımı noktasında bilinçsizlik, dikkatsizlik, çocuk bakımında ev içinde gereken sağlıklı, steril ortamın yaratılamaması ve köyde yoksulluğun olması olarak açıklanır (Yasa, 1955: 67-69).

Nüfus alanında; tren yolunun Hasanoğlan’ dan geçmesi ve daha sonra Hasanoğlan’da durağının olması sebebiyle köyde nüfus hareketliliği yaşanmış, köye gelenler ve köyden gidenler olmuştur. Köydeki nüfus hareketlerinin ekonomik sebeplerinin yanında Birinci Dünya Savaşı’nın da etkileriyle köyden ayrılanlar ve köydeki tren yolu, enstitü sebebiyle de köye gelenlerin benzer oranlarda olduğunu belirterek köyden gidiş ve köye geliş oranlarının birbirini dengelediği belirtilir ve köylülerin köye gelen kesimler içinde Türk askerlerinden iktisadi bakımdan, İngilizlerden hijyen, öz bakım ve temizlik bakımından ve Rumlardan ise sanat yönünden etkilendiği gözlemlenir yani bir başka deyişle kapalı köy konumundan açık köy konumuna geçen Hasanoğlan Köyü ile ilişkili olan her birey veya grup bir etkileme ve etkilenme potansiyeline sahiptir (Yasa, 1955: 56).

Sonuç olarak Yasa tüm bunların Hasanoğlan nüfusunun büyümesi, gelişmesi noktasında bir engel olmadığı, sürecin normal şekilde işlediği görüşüne sahiptir (Yasa, 1955: 71).

İş güç çeşitliliği açısından köyde 30 yıl öncesinde (1910’lu yıllarda) sadece küçükbaş hayvancılık hakimken 1940’lı yıllarda köyde 267 haneden yarı kadarı çiftçi, kırkı amele, geri kalanları da temel işleri çiftçilik olan sanatkâr, çoban ve memurlardır

(Yasa, 1955: 87). Bu durum köyde iş gücü yönünde değişimler olduğunu gösteren önemli verilerdir. Köyde görülen iş gücü çeşitliliğinin artmasındaki etkenler;

- Birinci Dünya Savaşı ile çeşitli illerden gelen ‘muhacirlerin’ köye göç etmesiyle bu muhacirler köylülere temel ihtiyaçlarını kendileri yapmaları, ev ve el sanatlarını öğrenmeleri noktasında öğreticilik yapmışlardır.
- Tren yolunun köyden geçişiyle yeni oluşan temel, ekonomik kazançların yanı sıra at arabasıyla taşımacılık gibi ihtiyaçların da köylüler tarafından giderilmesiyle köylüler ek kazanç elde etmiş, bu işleri ilerletmişlerdir. Bu durumun en güzel örneği olarak köylülerin demiryolunun odun ihtiyacını karşılamak amacıyla ortaya çıkan ve bir şirket kurmaya kadar uzanan, köye ilk traktörü getiren sonunda da zincir market anlayışının köydeki en ilkel uygulamasına kadar varan bir girişimcilik hikayesi verilebilir.
- Köy enstitüsü ile köye gelen öğrenci ve öğretmenlerin ihtiyaçlarını karşılama noktasında da önemli kazançlar elde eden köylüler ticari atılım ve girişimcilikle marketler açmış, kadınlar kendi yaptıkları el işlerini öğrenci öğretmenlere satmıştır (Yasa, 1955: 80-88).

Hasanoğlan’da iş alanındaki değişiklik belirgin bir şekilde gözle görülmesine de iş alanı hayvancılık ve tarımdan biraz olsun uzaklaşarak ticarete kaymıştır. Köydeki tarım ve hayvancılık faaliyetleri hala ana geçim kaynağıdır (Yasadan, 1955: 109). Kimisi toprak sahibi kimisi toprağı işleten kimisi de amele/ işçi sınıfında geçimini sağlamaktadır. Yasa köyde içtimai ve iktisadi gruplaşma ve tabakalaşmaların daha belirgin olduğu, eski köy ağalarına ek olarak tüccar, esnaf, müteahhit ve memur grubunun ortaya çıktığı bu gruba ek olarak da orta ve alt grupların, tabakaların oluştuğu sonucuna varır (Yasa, 1955: 88). Sonuç olarak Hasanoğlan’ da iktisadi gelişmelerin yaşanması, ‘köye para ile birlikte ticaretin ve kapitalizmin girmesiyle’ köy kasabalaşmaya başlamış, üretim zincirinin en önemli halkası olan köylüler tüketim zincirinin yeni müşterileri olmaya başlamıştır.

Hasanoğlan köyünün geçim kaynaklarını ele alan Yasa, bu kaynaklardan elde edilen ürünleri de ayrı başlıkta ele alır. İlk olarak Hasanoğlan’ da tarım arazileri köylüler arasında kıraç, sulak, bağlık ve bahçelik araziler olarak sınıflandırılır (Yasa, 1955: 90). Hasanoğlan’ işlenebilir tarım arazisinin da o zamanlarda 50.000 dekar olduğu bunun

ancak yarısının işletildiği belirtilir ve toprakların işletimi konusunda ise kendi tarlasını kendi ekenin yanında ortakçılık ve icarcılık da yaygındır (Yasa, 1955: 107).

İkinci olarak küçük ve büyükbaş hayvanların sayılarını ve aile gruplarına göre dağılışı ele alınır. Küçükbaş hayvan kategorisinde yer alan koyun ve tiftik keçisi köylüler için önemli geçim kaynaklarındandır: at, eşek, inek, manda ve öküzlerin yer aldığı büyükbaş hayvan kategorisinde de Yasa, mandaların kullanımının 30 yıl öncesine göre azaldığını, at kullanımının ise enstitü ile birlikte arttığını belirtir (Yasa, 1955: 96-97).

Üçüncü olarak köyde en çok kullanılan tarım aletleri sırasıyla saban (154 adet), döven (139 adet), kağrı (128 adet), kazma (440 adet), kürek (393 adet), pulluk (62 adet) ve at arabası (29 adet) olarak Yasa tarafından tablolaştırılırken bu veriler doğrultusunda Yasa'nın vardığı sonuç; ilkel tarım aletlerinin köyde yaygın olması, çiftçiye fayda sağlayabilecek modern tarım aletlerinin olmaması nedeniyle çiftçiliğe gösterilen rağbet azalmış, köylülerin mesleki ilgisi başka alanlara kaymıştır (Yasa, 1955: 98-99). Tarım alanında kullanılan yerel ve ilkel malzemelerin yerini modern ve teknolojik aletlerin alamayışı da tarım alanındaki ilerlemenin aksine gerilemenin ve mesleki alandaki değişikliklerin nedeni olmuştur.

Tarım arazilerinden elde edilen ürünleri ise tahıl (buğday ve arpa), üzüm ve hayvan ürünleri (süt, yün-tiftik ve yumurta) olarak ayırıp bu ürünlerin yıllık ortalamalarına ve aile gruplarına göre dağılımına dair veriler sunan Yasa, bazı verilerde köylülerin bunları takip etmesindeki eksikliğinden ötürü yanlışlar olabileceğini belirtir (Yasa, 1955: 104). Bu ürünlerin kişilerin ihtiyaçlarını karşılama noktasında ancak yeterli olduğu, bu ürünlerin satışından gelir elde eden ailelerin çok az olduğu belirtilmesine rağmen tarım ve küçükbaş hayvancılık köyde hala ana iş gücü şeklidir (Yasa, 1955: 109). Bu noktada Hasanoğlan'da iş gücü çeşidindeki değişiklik yavaş da olsa gerçekleşmiş, mesleki çeşitlilik artmıştır.

Köydeki ailelerin gelir-giderleri arasında giderlerin gelirden daha fazla olduğu Yasa tarafından tespit edilmiştir ve bu durum Hasanoğlan köyündeki ekonomik durumun fazla gelişmemiş olduğunun göstergesidir (Yasa, 1955: 115). Köyün ekonomik durumunu belirleyebilmek için a-) gelir kaynaklarına göre, b-) yıllık tarım üretimlerine göre ve c-) yıllık zorunlu ihtiyaçlarına göre gruplandırmalar yapılarak bu gruplandırmalarda sayısal verilere ve ailelerin gruplara dağılışına yer verilmiştir (Yasa, 1955: 118). Bu

gruplandırmalarda zenginlerin tüm karşılaştırmalarda adet olarak en fazla ürüne sahip olduğu sonucu ise köyde başlayan farklılaşmanın, gruplaşmanın ve tabakalaşmanın gelir kaynaklarına, tarım ürünlerine ve zaruri ihtiyaçlara yansımalarıdır. Köylülerin ekonomik durumunu sayısal verilerle ve tablolarla açıklayan Yasa, köyde oluşan zengin- fakir ayrımının bir ‘zümre’ yarattığını ve bu zümrenin farklılaşmayı belirgin kıldığını da belirtir (Yasa, 1955: 125).

Hasanoğlan’ da aile kurulmasında etkili üç olay vardır;

- 1) Evlilik öncesinden nişanlanmaya kadar olan süreç; evliliği hazırlayan tanışma, dünür yollama vb. gibi geleneksel ritüeller içerir. Bu süreç de kendi içerisinde kız seçme (beğenme), seçilen kızın özellikleri, erkekle tanışması, kız isteme (kadın dünür) ve söz kesme (erkek dünür) aşamalara ayrılır.
- 2) Nişanlanma ve evlenme arasındaki süreç; nişanlanma, yarı nikah ve küçük-büyük yol açar (kız ve erkek tarafının tanışma sürecinde hediyeleşerek yakınlaştığı süreç) aşamaları vardır.
- 3) Evlenme sonrası gelişen olaylar: bu süreçle iki kişinin evliliği köydeki diğer tüm kişiler tarafından kabul edilir. Bu olaylar ise; düğünün kararlaştırılması, askı (evlenecek kişilerin kimliklerinin muhtarlıkta asılarak sergilenmesi olayı) ve resmi nikah, düğün hediyeleri, çeyiz, eğlenceler, güvey tıraşı, kulak vurmak, güvey kınası, kına gecesi, düğün sonu ve köy toplumu ve evlenme olayı aşamalarıdır (Yasa, 1955: 126-138). Tüm bu evlilik sürecinde Hasanoğlan’a ve yöreye özgü adet ve gelenekler bulunmaktadır fakat bu geleneklerin yapılma sıklığı aradan geçen zamanla birlikte azalmaktadır.

Köy düğünleri evliliklerin köye ilan edilmesi noktasında geleneksel bir tören olmalarının yanında evlenen kişilerin ve ailelerinin dışında tüm köyün ilgilendiği, görüş bildirdiği ve söz sahibi olduğu bir durumdur. Bu düğünler ve diğer tüm olaylar köydeki tüm yakınlığı, samimiyeti ve ‘cemaat duygusunu’ devam ettiren, canlı tutan bir bütünleştirici tören özelliğine de sahiptir (Yasa, 1955: 159).

Hasanoğlan’ da kız çocukları 11-15 yaşları arasında evlenmekte olup, 18 yaşına kadar evlenmeyen kız çocuklarına da geç kalmış gözüyle bakılmaktadır ancak ‘Kızların ortalama evlilik yaşı 19,6, erkeklerinki ise 22,4 dür’ diye belirtilmiş olup yukarıda belirtilen 11-15 yaş arası evliliklerin o dönemki Hasanoğlan için daha doğru olduğu

düşünülmektedir bu durum da kızlarda ortalama evlilik yaşının bazı kaygılarla geç söylendiği de görülmektedir (Yasa, 1955: 139-143). Kızların yaşı küçükken evlendirilmeleri ve erkeklerin askerden önce evlenme düşüncesinin yaygınlığından ötürü köyde evlilikler genç yaşlarda yapılmaktadır.

Köyde geçerli sayılan nikah türü imam nikahı olmakla birlikte resmi nikah da yaygınlaşmaktadır bunun sebebi ise kadınların eşleri sayesinde sahip oldukları yasal hak ve miraslarından faydalanma isteğidir (Yasa, 1955: 132-145). Resmi nikahı gerekli kılan Medeni kanunun varlığı köye bir yasallık ve resmiyet getirmiştir.

Yasa, Hasanoğlan köyü üzerinden hane- aile ayrımı yaparak bu ikisinin farklı anlamlar içerdiğini belirtir ve bu ayrıma göre hane aynı çatı altında yaşayan kişilerin ortaklaşa ve iş bölümüyle gelir elde edip giderleri beraber üstlendiği iktisadi bir nitelik taşıırken, aile kan bağı ve akrabalık dolayısıyla daha toplumsal, resmi ve sosyal bir nitelik taşır (Yasa, 1955: 146), (Yasa, 1976: 310). Aynı ayrımı Boran'ın da yaptığı düşünüldüğünde bu ayrımın yerinde ve doğru olduğu söylenilebilir ki bu ayrım daha sonralarda da sosyal bilimlerde yer almıştır ve hala kullanılmaktadır. Bir başka bakımdan hane aynı çatı altında yaşanan ekonomik niteliği ön plana çıkan ev olarak düşünüldüğünde içerisinde birden fazla aile hesabının tek elde toplandığı, maddi birliğin olduğu bir biçimde yaşayabilir veya tek kişinin yaşadığı bir ev de hane olarak sayılabilir. Sonuç olarak hane, aile kavramını içerebilen veya tek bir kişinin de hane olabildiği iktisadi içeriğe sahip bir kavramdır.

Hasanoğlan' da hanelerde yaşayan kişi sayısı dört- beş kişi ortalamasına sahiptir (Yasa, 1955: 147). 1940'lı yıllarda Hasanoğlan'da ve Türkiye'de bu ortalama sayısı normal ve olağan kabul edilebilir.

Hasanoğlan' da genel evlilik kanısı yakın akrabalarla bilindik ve tanıdıklarla kız alıp verme şeklindedir. Yakın akraba evliliklerinin tercih edilmesi sebebi ise; ailelerin birbirini tanınması, miras ve gelir paylaşımının ailede kalmasına yönelik düşüncenin köyde hâkim olması ve aile içinde iş birliği, yardımlaşmanın devamını sağlamaktır (Yasa, 1955: 154).

Yasa'ya göre akrabalık-komşuluk ilişkilerinde ve dışardan evliliklere dair tutumlarında Hasanoğlanlılar çevre köylere göre daha gevşek ve açık konumda yer alırlar (Yasa, 1955: 152). Evlilik kurumunda değişimler yaşanmış olup aile içi veya akrabalarla

evlenme ihtimaline ek olarak aile veya köy dışından başkasıyla evlenme ihtimali doğmuştur. Bu da ailedeki akrabalık ilişkilerini zayıflatmıştır. Akrabalık ilişkilerinin gevşek olmasının sebebini aile dışı evliliklerin yaygınlaşmasına bağlayan Yasa, dışardan evliliklere müsaade edilmesinin kriteri ise köy dışından kızlarına talip olan kişilerin memur veya şehirli olmasıdır (Yasa, 1955: 154).

Aileleri yapıları itibariyle normal aile ve anormal aile olarak sınıflandıran Yasa, normal aileyi anne- baba ve çocuklardan oluşan aile olarak tanımlarken, anormal aileyi ise savaş, ölüm gibi çeşitli sebeplerle üyelerinden biri eksik aile olarak tanımlar (Yasa, 1955: 157).

‘Aile anormalliklerinin başlıca iki sebebi vardır:

- 1) Aile üyelerinin kontrolü dışında olan sebepler. Ölüm gibi.
- 2) Aile üyelerinin şahsiyetlerinden ileri gelen sebepler.’ (Yasa, 1955: 155).

Sonuç olarak Yasa 1910’lu yıllardaki Hasanoğlan aile yapısını 1940’lı yıllardaki Hasanoğlan aile yapısı ile karşılaştırarak aradaki farkları ve değişimi gözlemlemiştir. Bu noktada köyde 1910 ve 1940 yılları arasında evlenme- boşanma kolaylığı, çok eşlilik, demiryoluyla köye para, çay ve kahvelerin girmesi, yeni evlenen çocukların aileden ayrılarak kendi evlerine taşınmaları gibi bariz farklar vardır (Yasa, 1955: 166). Erkek çocuğun yaptığı evliliklerde ayrı eve taşınma aileden ayrılma olaylarının yaşanmasıyla modern aile yapısı görülmeye başlanarak aile içinde görüş ayrılıkları da yaşanmıştır. Tüm bunlar Hasanoğlan aile yapısının köklü bir değişikliğe maruz kalmasa da modern aile tipi özelliklerine doğru evrildiğine, ilişkilerin zayıfladığına yönelik veriler sunmaktadır (Yasa, 1955: 167).

Aile alanındaki değişiklikler de aile yapısı temelde büyük çaplı bir değişikliğe uğramamıştır, eski geleneksel ve yapısal özelliklerini korumaktadır (Yasa, 1955: 168). Bir diğer değişim de aile ve köy içinde kültürün üretilmesi, sürdürüp devam ettirilmesi boyutunda nesli devam ettirme sorumluluğu olan çocuklara verilen eğitim alanında yaşanan değişimdir. Kültürün üretimi, sürdürülüp devam ettirilmesi ve nesilden nesle aktarımı konusunda bu aktarımın köylüler tarafından nasıl gerçekleştirildiği de merak konusudur (Yasa, 1955: 169). Bu noktada kültürün maddi ve manevi kültür öğeleri olarak sınıflandırılabilirken, maddi kültür öğeleri iş, güç, tarım ve sanat alanında işi ve işin püf noktalarını öğretme olarak tanımlanırken manevi kültür öğeleri ise köyün sahip olduğu

evlenme, ailenin kuruluşu gibi geleneksel, içtimai tüm birikimler olarak tanımlanabilir. Maddi- manevi kültür öğelerinin aktarılmasında eğitimin önemi bilinmekte olup bu öğelerin aktarımı eğitimle gerçekleşmektedir. Bu noktada köydeki eğitimin süreci ikiye ayrılır;

a) Cumhuriyet öncesi eğitim dönemi: Cumhuriyet öncesi dönem eğitimi dini eğitimidir ve bu eğitimin verildiği kurumlar ise Mahalle mektepleri ve İptidaiye mektepleridir. Hasanoğlan köyünde Şükrü Hoca'nın öğretici konumunda uzun yıllar öğrenci yetiştirdiği, eski tarzda okuma yazma öğrettiği ve yetenekli gördüğü öğrencilere ise medreseye gitmeleri konusunda yardımcı olduğu belirtilir. Bu noktada köyde dini eğitimdeki yetki onda bulunmaktadır. Fakat köye yeni açılan İptidaiye mektebinin verdiği eğitimin içeriğinin Mahalle mektebinden farklı oluşu, hoca ve öğretmenler arasındaki görüş ve eğitim farklılıkları eğitimde bir rekabet başlatmıştır. Artık mahalle mektebi yerine iptidaiye mektebine gönderilen çoğunluğu erkek çocuklar hoca yerine memur olma yoluna girmiş bulunurlar. Millî Mücadele zamanı savaşın etkisi ile eğitime verilen önem biraz azalmış olsa da köydeki İptidaiye mektebine öğretmen ataması yapılmıştır. Bu noktada savaşta olunsa bile eğitimin aksamaması için yapılan atamalar çok önemli ve yerindedir ki buna rağmen Hasanoğlan yine bir süre öğretmensiz kalmıştır. Köyde verilen eğitimlerde ailelerin tutumu ise tabiri caizse 'Adam olsun da ne olursa olsun' veya 'Eti senin kemiği benim' tarzında geleneksel bir tutumdur. Bu sebeple veliler okullarda öğrenciye yönelik şiddete bile susmuş, göz yummuştur.

b) Cumhuriyet sonrası eğitim dönemi: Cumhuriyet döneminin eğitime yönelik Tevhid-i Tedrisat ve Harf İnkılabı gibi yenilikleri ile köyde yeni ilkokul ve Uygulama Okulu yapılmıştır. Bu okullardaki eğitim modeli Cumhuriyetin temel teknik ve amaçlarını içerecek şekilde belirlenmiştir. Hasanoğlan köyünde yapılan ilk okul ve uygulama okullarının mimari projelerinde de dersliklerin geniş, havadar ve bol ışıklı olmasına vb. dikkat edilmiştir. Tüm bunlar sonucunda Hasanoğlan köyü modern yöntem ve tekniklerle yapılmış okula sahip olmuştur (Yasa, 1955: 170-177).

Hasanoğlan'ın okuma yazma oranı %38,70'tir ancak bu oranın çoğunluğunu hem okuyup hem de yazabilen erkekler oluşturmaktadır aynı zamanda 1946 verilerine göre ilkokulda 260, uygulama okulunda 50 öğrenci eğitim almaktadır (Yasa, 1955: 179). Öğrencilerin okula devamı konusunda kız çocuklarının erkeklere göre okula daha az

devam ettiğini fark eden Yasa, bunu köyde erkek çocukların fazla olmasına, batıl, gerici inançlara ve iktisadi nedenlere dayandırır (Yasa, 1955: 181).

Ailelerin eğitim seviyelerine gelindiğinde ise köyde var olan 267 aileden 209'unda eski ve yeni yazıyı okuyabilecek en az bir kişi bulunmaktadır fakat geri kalan 58 ailede ise okuyup yazabilecek kimsenin olmadığı tespit edilmiştir (Yasa, 1955: 184). Okuma yazmaya karşı bu ilgisizliğin sebebi ise; iktisadi seviyenin düşük veya yüksek olmasına ve dışarıyla bağlantının sık veya seyrek olması olarak gösterilirken köylülerin halk eğitimi, sosyalleşme ve gündelik yaşamları konularında en çok vakit geçirdikleri yerler: kahvehaneler, köy odaları, parti ocakları, cami, çamaşırhaneler ve halk odalarıdır (Yasa, 1955: 187-189). Bu mekanların en önemlileri erkekler için kahvehaneler, kadınlar için çamaşırhaneler ve yaşlılar için de camidir. Bu bağlamda erkekler için kahvehanelerin, yaşlılar için de camilerin günümüzde de rol ve işlevlerinin hala devam ettiği, hala önemlerini koruduğu bilinmektedir. Ancak bu noktada günümüzde kadınların birbirleriyle konuşup, sohbet ettikleri alanlar artık çamaşırhaneler değildir, çamaşırhanelerin yerini kafeler, alışveriş merkezleri gibi farklı mekanlar almıştır.

Yasa başlarda köylülerin sadece bir inşaat olarak gördükleri köy enstitüsünün faaliyete geçtikten kısa süre sonra tarım ve halk eğitimi vb. konularında köylülere pek çok katkı sağladığını vurgulamış olup eğitime yönelik algının köy içerisinde değişmesine sebep olan köy enstitüleri bu değişimi, erkeklerin askerde okuma-yazma öğrenmesi gerektiği ve kızların okuma yazma bilmesine gerek olmadığı algılarını kırarak gerçekleştirmiştir (Yasa, 1955: 190-191).

Cumhuriyet sonrası dönemde dini eğitimin yerini alan laik eğitim ilk okul, uygulama okulu ve Köy Enstitüsü eğitim modelleriyle pratiğe geçirilmiştir (Yasa, 1955: 191). Kendisi de bir köy enstitüsü öğretmeni olan Yasa köy enstitülerinin kapatılmasıyla ilgili 'karanlığın aydınlığa çıkmasından rahatsızlık duyanlar köy enstitülerini kapattı' diyerek bu kapatılmanın yanlış olduğu düşüncesini belirtmektedir ve bunun üstüne köy enstitülerinin tekrar aynı yapı ve düzen içerisinde tekrar kurulamayacağını ama köy enstitüsü gibi belirli bir amaç ve düzene sahip farklı kurumlar kurulması gerektiğine dair düşüncesini paylaşır (Yasa, 1973: 231-232).

Sonuç olarak köyde eğitim yenilikleri çerçevesinde bu durumdan hoşnutsuz olanlar köyün yeniliklere açılmasını istemeyenler olduğu gibi köydeki enstitü ve eğitim

kurumlarıyla iletişimde olarak bundan faydalananlar da olmuştur (Yasa, 1955: 192). Köylüler köy enstitüsünün sağladığı tüm imkanları kullanarak sosyal ve ekonomik bir ilerleme kaydetmişlerdir. Köy enstitülerinin kuruluşu ile İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin iktidarı Cumhuriyet Halk Partisi ‘köycülük’ politikası gereği köylülerin köyde kalması, kente göç etmesi süreci ertelenmeye çalışılmış, köylü aileler tarımsal ve sosyal alanda eğitime, kalkındırılmaya ve geliştirilmeye çalışılmıştır (Yıldırım, 2016: 21). Köylü aileler de dönemin tarımsal politikalarından ve enstitülerden tarımsal bilgiler öğrenerek köyde kalarak üretimlerine devam etmişlerdir. Türkdoğan ise bu süreci CHP’nin halkçılık ve köycülük politikası gereği köylülüğün yeniden canlanması olarak ele almıştır (Türkdoğan, 2016: 468). Bu bağlamda köy enstitüleri köylünün eğitimini ve gelişimini köyde gerçekleştiren siyasi bir araç olarak da işleve sahiptir. Fakat Şerif Mardin CHP’nin bu politikasının yanında sürdürdüğü seçkin bürokratik ve burjuvazi kültürünün DP’nin iktidara gelmesiyle sonlandığını, DP’nin köylüye daha yakın politikalar izlemesiyle köyün hızla şehirleşmesi ve şehrin hızla kırsallaşması ile bir ‘elitsizleşmenin’ meydana geldiğini ve bu boşluğun doldurulamadığını öne sürmektedir (Mardin, 2015: 274). Bu noktada siyasi stratejiler neticesinde ertelenen köy-şehir ilişkisi köylünün şehre göçüyle birlikte farklı bir kimliğe bürünmüştür.

Siyasi olarak köyde düzeni devam ettiren, kontrolü sağlayanlar ise köyün muhtarı ve ihtiyar heyeti iken köyün idari işlerini ve dışarı ile olan gerekli bağlantılarını gerçekleştirmekle yükümlü İhtiyar Heyeti köyde öne çıkan şahsiyetlerden seçilir (Yasa, 1955: 193-194). İhtiyar heyetine ek olarak köydeki İmam, öğretmenler ve Kâtip ihtiyar heyeti yardımcılarını olarak geçerler bunun yanında köyde güvenliği sağlamak ve bazı gerekli işler için bekçiler ve hizmetçiler bulunmaktadır (Yasa, 1955: 198).

Yasa köyde seçim işlerinin dört yılda bir yapıldığını fakat seçimlerin köyde önceden belirlenmiş kişilerin seçilmesini resmîyete döken formalite icabı gerçekleştirilen siyasi bir eylem ve seçimlerde kadınların rol ve ilgilerinin oldukça az olduğunu belirtir (Yasa, 1955: 199). Bu noktada Yasa’ya göre seçilenleri daha önceden belirleyen, seçimin formalite icabı olmasında büyük rol oynayan kişiler köyün ağaları ve ileri gelenleridir (Yasa, 1955: 201).

Yasa yeni çıkarılan köy kanunu ile muhtarlığın görev ve sorumlulukları artırılması sonucu bunu öğrenen köylülerin muhtarlığa olan ilgilerinin azaldığını belirtir ve 30 yıl

öncesinde köyde bazı olaylar neticesinde ortaya çıkan Eskiler-Yeniler ayrımının, bu ayrımın olduğu zamanda yapılan seçimde yolsuzluk olduğu iddiasının ve seçimin tekrarlanmasının köydeki siyasi bilincin gelişmeye başladığının göstergesi olarak ele alınır (Yasa, 1955: 200-201). Tüm bunların yanında muhtarlık ve ihtiyar heyetinin ilgili olduğu köy işleri; evrak işleri sebebi ile ilgili kurumlarla iletişim kurmak, köy ihtiyaçlarının bütçe doğru doğrultusunda salmalarla veya iş birliğiyle yapılmasına karar vermek ve güvenlik doğrultusunda bekçileri yönlendirerek köyde çıkan sorunları çözmektir (Yasa, 1955: 203-206).

Muhtarlığın siyasi vasıf ve görevlerinden çok sağladığı avantajları kullanma noktasında muhtarlığın bir araç olarak görüldüğü, bir sorumluluk, vazife bilincini değil, çıkar ve faydacılık bilincini içerdiği Yasa tarafından belirtilir (Yasa, 1955: 207).

Köydeki siyasi olayların dışında ülke genelinde çok partili döneme geçişte yaşanan siyasi görüş ayrılıkları ve taraf tutmalar köyde de etkisini göstermiş, var olan iki büyük parti olan Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti Hasanoğlan köyünde de kendilerine taraftar bulmuşlardır fakat sahip olduğu parti üyelerini, taraftarlarını kaybeden ve seçimlerde de rakibi DP'ye yenik düşen CHP'nin açtığı kurum olan Köy Enstitüleri öğretmen ve öğrencilerine karşı köy içinde 'bizden olmayan' algısı baş göstermiştir (Yasa, 1955: 208- 209).

Yasa'ya göre Hasanoğlan köyünde dini yaşayışın en önemli unsurları cami ve cami görevlileridir bunun yanında caminin inşa edilişi noktasında hayırseverlerin, köylülerin resmî kurumların yardımlarıyla bir camiye kavuşan Hasanoğlan 'da camiye dini bir simge olarak kutsallık atfedilir ve bu kutsallığın yanında köylüler tüm dini görev ve sorumluluklarını yerine getirmeye, çocuklarını da bu görev ve sorumluluklar çerçevesinde yetiştirmeye özen gösterir (Yasa, 1955: 222-223).

Yasa Hasanoğlan köyünde dini inanç ve ritüellerin doğum, ölüm, düğün, sünnet gibi toplumsal olaylarda da oldukça önemli yer kapladığı, bu dini inanç ve batılların köyde hala geçerliliğini koruduğu ve yağmur duası, yatır ve sihir (muska yazdırma, üfürükçüye gitme ve kurşun döktürme) gibi inanışların batıl, ilkel ve geleneksel temellere dayandığı tespitini yapmıştır (Yasa, 1955: 223). Toplumsal olaylar içerisinde kendine yer bulan dini ritüel ve inançlara örnek verilecek olursa, köyde her işe besmele ile başlanması, doğumda imamın bebeğin kulağına adını fısıldaması, ölüm, düğün ve

sünnet gibi önemli olaylarda mevlit okutulması, yağmur yağmadığı zaman dualar okunan taşların dereye atılması, yatırlarda taş üzerine uzanılması, çaput bağlanması gibi olaylar dini inançların toplumsal alanda varlığını sürdürdüğü ritüellerdir (Yasa, 1955: 214-219). Fakat köylüler son zamanlarda ya dini inançlara ya da ilme inanıyor, çare bulunamadığında ise ikisine birden inanarak çare aramaktadır fakat nedeni bilimsel dayanaklar olan olayların, dini veya batıl inançlarla bağlantısız olduğu kanıtlanınca bu inançların unutulup, etkisini yitireceği de belirtilir (Yasa,1955: 224). Ancak bu inanç ve batılların gerçekleştirilişinde ‘kültürel çatışma veya değerlerin çatışma’ durumundan da bahseden Yasa, bu kültürel çatışmalara köylülerin doktora gidip reçete yazdırdıktan sonra bir yandan da yatırlara gidip uzandıklarını veya içkinin haram olduğunu bilmelerine rağmen içki içmelerini örnek olarak verir (Yasa,1955: 242).

Sonuç olarak köyden geçen tren yolu hattının köyün dışarıyla münasebetini arttırdığı, bu münasebetin de köydeki dini alanın, dini kişilik ve ritüellerin etkisini azalttığı belirtilmektedir örneğin imamın köy içindeki etkisinin eskisi kadar olmayışı, imama hukuki konularda daha az danışılması, erkeklerin kadınlara göre dini inançlara daha az bağlı olmasının sebebi erkeklerin köy dışına kadınlardan daha fazla gidip gelmesi ve bunlardan kolayca etkilenmesidir (Yasa,1955, 212),(Yasa,1955: 224).

1910’lu yıllarla ve 1940’lı yılları karşılaştırma noktasında köyün en yaşlısı Ali Pekmezci ile görüşme fırsatı bulan Yasa Pekmezci’nin verdiği bilgiler doğrultusunda şu sonuçlara varmıştır;

- Köyden geçen tren yolu sayesinde köyde parayla alışveriş kültürü yerleşmiş, çay ve kahve içilmeye başlanmış, kılık kıyafet noktasında köylüler daha modern paltolara vb. yönelmiş, köyde ısı ve ışık kaynağı olarak odun, kömür ve idare lambası kullanılmaya başlanmış son olarak da keyfi ve eğlencelik ihtiyaçlar daha açık seçik giderilmeye başlanmıştır.
- İş gücü konusunda ameleliğin azalması, ulaşımın eskisine nazaran daha hızlı ve kolay olması, hastalık durumunda doktora gitme oranının artması ve köyde dayanışma, birlik ve beraberliğin yerini çıkarıcılığın aldığı kanısına varılmıştır (Yasa, 1955: 225-227).

Fiziki yapıda meydana gelen değişimler evlerin sayısının artması ve köy meydanının cami ve köy odalarının olduğu alandan kahve ve dükkanların olduğu alana

kayması olarak belirtilirken taşıt ve haberleşme noktasında köye posta, telefon, telgraf, radyo gibi aletlerin girmesiyle köyün iktisadi ve içtimai açıdan açık hale gelmesidir (Yasa, 1955: 228). Tüm bu değişimler Hasanoğlu'nın gelişim ve ilerleme fırsatını değerlendirmesine sebep olmuştur.

Tren yolu ile köyde zaman-mekân algısı değişmiş, kasaba/şehir hayatının ölçü ve ağırlık birimleri köyde de yaygınlaşmıştır, bunun yanında köye birtakım yetenek gerektiren sanat ve zanaatlar girerken nüfus konusunda ise 30 yıl öncesine nazaran durgun olan Hasanoğlu nüfusu şu an savaş, köye iş alanının girmesi vb. sebepleriyle gidenler ile gelenlerin birbirini dengelediği hareketli bir nüfusa sahiptir (Yasa, 1955: 228-229). Bu gelenlerle gidenler arasında savaş sebebiyle köye geçici veya kalıcı yerleşmiş olan muhacir veya askerler sadece nüfusu hareketlendiren nicel veriler değil köylülerin bakış açısını değiştirme, köylülere yeni şeyler öğretme konusunda nitel değişikliklere de sebep olmuşlardır (Yasa, 1955: 229).

Ekonomik anlamda ana geçim kaynağının hala tarım ve küçükbaş hayvancılık olmasının yanında yeni ortaya çıkan dükkân veya kahvehaneler vb. sebebiyle köyde eski köy ağalarının yanında esnaf, tüccar, müteahhit ve memur gibi sınıflar da oluşmuştur ve tüm bu iktisadi sınıf ve ilişkiler bağlamında köye parayla birlikte kapitalizm de ayak basmış ve köy kasabalaşmaya başlamıştır (Yasa, 1955: 230- 231).

Aile yapısı konusunda 30 yıl öncesine nazaran köklü değişiklikler olmamış, bazı gelenekler unutulmaya başlanmıştır. Bunlara ek olarak Yasa aile yapısının daha çekirdek ve modern aile yapısına doğru evrilmeye başladığının kanıtı olarak erkek çocuk babalarıyla geçimsizlik sonucu evlerini ayırmaları, akrabalık bağlarının zayıflamasını verir (Yasa, 1955: 231). Yasa'nın aile yapısını analiz ettiği veriler aile yapısının değişimini sosyolojik olarak sunan önemli verilerdir. Aynı konuda Yasa Medeni Kanun'un aile yapısını değiştirme konusunda büyük etkisinin bariz olduğunu ve buna örnek olarak imam nikahının yanında resmi nikah kıyma oranlarının artmasını, çok eşliliğin önlenmesini ve mirasta herkese eşit pay verilmesinden bahseder fakat Medeni Kanun'u köye resmiyet ve çağdaşlık getirmesi yönünden önemli görürken aynı zamanda ailenin yapısını daralttığı ve işlevini azalttığına dair görüşlerle de eleştirir (Yasa, 1955: 231).

Kültürel gelişme noktasında ise eğitim dini/ uhrevi eğitimden dünyevi/ laik eğitime doğru yönlendirilmiş bunun yanında iş eğitimi de esas alınmıştır ancak Yasa'ya tüm bu değişimler köy eğitim-öğretim problemini çözememiştir (Yasa, 1955: 232-233).

Siyasi olarak ise devletin köye ve köy işlerine önem vermesi ile muhtarlığın rol ve sorumlulukları artmış, bu durum muhtarlığa ilgiyi azaltmıştır fakat 'muhtarlık' kavramı tabiri caizse hala köyün ağalarının, en zenginlerinin istediği gibi yönlendirdiği bir oyuncaktır (Yasa, 1955: 233).

Yasa'ya göre araştırmanın iki amacı; enstitü öğrencilerine köye dair yapılan araştırmanın özelliklerini, yapılış şeklini öğretmek ve köyden geçen tren yolu hattının köyde meydana getirdiği toplumsal-ekonomik değişimleri objektif bir gözle tespit etmek iken araştırmanın hipotezi ise; 'Köyden geçen tren yolu hattı Hasanoğlu'nun toplumsal ve ekonomik yaşayışını değiştirmiştir.' şeklindedir (Yasa, 1955: 234). Yasa bu araştırma ile bu hipotezin doğruluğunu saptamak istemiştir.

Çalışmanın üç ana kısmı;

1. 30 yıl öncesine dair geçerli bilgilere ulaşma,
2. 30 yıl önce ile şimdiye dair karşılaştırma yapma ve
3. Bu karşılaştırmada tren yolu ile köy enstitüsünün etkisini öğrenme olarak aktarılır.

Bu karşılaştırmalara rağmen Yasa, bu çalışmanın bir karşılaştırma çalışması olmadığını fakat her hâlükârda sosyolojik öneme sahip olduğunu belirtir (Yasa, 1955: 235).

Kapalı köy konumundan açık köy konumuna geçen Hasanoğlu Köyü ile ilişkili olan her birey veya grup bir etkileme ve etkilenme potansiyeline sahiptir. Yasa bu etkilenme sürecine odaklanarak bu süreci ikiye ayırır; bunlar dolaylı etkiler ve doğrudan etkilerdir (Yasa, 1955: 237). Dolaylı etkilere örnek olarak savaştan dolayı köyde bulunan askerlerin köylülere hijyen, zanaat veya maddi anlamda öğrettikleri ve Hasanoğlu'na başka illerden gelen muhacir veya göçmen Hasanoğlu köylülerine dingilli kağıt veya peynir yapımını öğretmesiyle köylülerin bunlardan ekonomik gelir sağlaması verilebilir (Yasa, 1955: 56), (Yasa, 1955: 78-79). Doğrudan etkilere örnek olarak ise Cumhuriyet devrimleriyle eğitim alanında dini eğitimden laik eğitime geçiş, alfabenin değişmesi vb.

verilebilir. Bu doğrudan ya da dolaylı etkilenmeler süreci çok karmaşık olmasının yanında çok yönlü, değişken ve esnek bir yapıya sahiptir.

Etkileme ve etkilemelerin olumlu yanlarının yanında olumsuz yanlarını da belirten Yasa, köy enstitüsünün genç köylüleri şarap üretimi noktasında cesaretlendirdiğini, şarap içenlerin de ailelerin de huzursuzluklar olduğunu ve köy enstitüsünün açılmasıyla köyde daha önce hiç rastlanılmayan dilenciliğin baş gösterdiğini belirtir (Yasa, 1955: 241).

Enstitünün Hasanoğlan' a kasaba özellikleri katan iki etkisi şunlardır:

- 1) İktisadi etkiler: bu etkiler köylülerin çeşitli işlerden ekonomik kazanç sağlamasına, köyde esnafılık, tüccarlık ve müteahhitlik gibi yeni iş kollarının oluşmasına, köye rekabetin girmesine sebep olmuştur. Sonuç olarak tüm bu etkiler Hasanoğlan' ı kasabalaşma sürecine sokmuştur.
- 2) Kültürel ve İctimai etkiler: köy enstitüsünde yer alan öğrenci ve öğretmenler ile köylünün iletişim kurması sonucu kurulan ilişki köylüleri faaliyetlere ve eğlencelere katılım, enstitüden bilgi alma vb. noktalarında kültürel ve içtimai olarak etkilemiştir (Yasa, 1955: 238).

Yasa, bu etkilerle toplumsal temasların arttığını, çeşitlendiğini belirterek, Hasanoğlan'ın açık köy konumuna geçtiğini, geliştiğini ve bu gelişmenin devam edeceğini belirtir (Yasa, 1955: 240).

Toplumların, grupların veya köylerin yenilikler karşısında kabulleniş süreçlerine dair akademik analizler de yapan Yasa, kabulleniş süreçlerinde ilk olarak en benzer ve en yakın olan yeniliklerin kabul edildiğini ve diğer tüm kabullenişlerde bir şeylerin değiştirilip, dönüştürüldüğünü de belirtir ve Hasanoğlan köyünde bu durumlara örnek olarak köyde süt ve dikiş makinelerinin kolaylıkla kabul gördüğünü, köyde daha önceden süt sağma ve dikiş dikme faaliyetlerinin çok olması sebebiyle bu makinelerle benzerlik ve yakınlık kurulmasına bağlar (Yasa, 1955: 242). Bu noktada maddi kültür öğelerinin manevi kültür öğelerinden daha kolay kabullenildiğine dair hipotez Hasanoğlan özelinde de doğrulanmıştır. Tüm bu kültürel değişim meselesinin akademik zeminini Ogburn' un 'kültür unsurlarının aynı hızla değişmemesi' olarak tanımladığı ve daha sonra 'Kültürel boşluk' olarak adlandırılan kavrama dayandıran Yasa, bu değişimin hızı ve yönünün hiçbir zaman aynı olmayacağını, zıtlıklar arasındaki dengenin gerekliliğini vurgular (Yasa, 1955: 243).

Sonuç olarak Hasanoğlan köyü değişimlerin getirdiği açık köy olmayı deneyimleyerek, uyum sağlamakta, içselleştirme ve kasabalaaşmaktadır (Yasa, 1955: 244). Kitaplaştırılan çalışmanın son kısımlarına bakıldığında ise köyde hâkim olan dini ve batıl inançlar zl sözlerle örneklendirilir. Bu örneklere köy içinde çalışmaya verilen önemi anlatan en iyi rnek ‘Allah, alışkan kulunu mahrum etmez.’ olabilir (Yasa, 1955: 260). Bu bağlamda bu dini inancın Emile Durkheim’ ın Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhundaki çalışmaya, emeğe verilen önemle örtüşen tarafları vardır.

Araştırmanın başka dikkat çeken tarafı ise, çalışma sonunda ailelere uygulanan anket sorularına yer verilmesidir. Anket sorularının kitapta yer alması hakkında bilinçli yapılan bu davranışın amacı sosyal bilimlerde uygulama alanında yol gösterme ve örnek oluşturma’dır.

Hasanoğlan’ a dair bu araştırma gerek otuz yıl öncesine dair ulaşılan verilerin doğruluğu ve güvenilirliği açısından gerek toplumsal yapı çalışmalarında ilklerden birisi olduğu için yol açıcı nitelik taşması açısından önemlidir ve bu sebeplerle ilk Hasanoğlan alışmasının Yasa’nın ıracılık eseri olarak tanımlanabilir.

1.3.4.3.2. Sindel Köyü alışması

Toplumbilim alanındaki önemli isimlerden birisi olan İbrahim Yasa’nın köy çalışmalarından birisi de İzmir ilinin Bergama ilçesine bağlı Sindel Köyünde gerçekleştirdiği araştırmasıdır.

Eserin önsözünde belirtilen Sindel Köyünün araştırmaya değer görülmesindeki etkenler ise, köyde göçebe yaşamdan yerleşik hayata geçen birkaç aşiretin var olması, bu yerleşik düzene geçişin aile ve köy yapısında meydana getirdiği değişikliklerin ve son olarak köyde meydana gelen iş g değişikliklerinin sonuçlarının analiz edilme ihtiyacıdır. Önsözde çalışmanın yapıldığı ve yayınlandığı zaman arasındaki 10 yıllık süreçte Sindel Köyü tarım, iş güç vb. konularında geçiş yaşarken toplumsal, kültürel alanlarda durgun hatta gerilemiş denilebilecek bir konumdadır.

Yasa’nın çalışmasında araştırma alanı olarak seçtiği Sindel Köyü Bergama ilçesine bağlı 226 nüfuslu, ana geçim kaynağı tarım ve ortaklık olan, göçebe yaşamdan yerleşik hayata geçmiş aşiretlerin yaşadığı bir köydür (Yasa, 1960: 3).

Yasa çalışmanın hipotezini Sindel Köyü'nde meydana gelen iş güç değişikliği toplumsal düzende, zamanda ve mekânda değişikliğe yol açar görüşü olarak belirtir ve bahsi geçen iş değişiklikleri köye yerleşilen dönemde devam eden çobanlık- devecilik, tarım-odunculuk dönemi ve ortakçılık- karakullukçuluk (Amelelik) dönemidir (Yasa, 1960: 4-5).

Yasa araştırmanın ana planını ise köyün fiziki ve coğrafi yapısını tanıtmaya, iş düzeni, aile yapısı, toplumsal farklılaşma ve toplumsal kurum ve değerler olarak belirtirken çalışmada köylülerin iş güç değişikliklerine nasıl uyum sağladıkları ve bu değişimler karşısında maddi- manevi tüm ihtiyaçları karşılamak için ne yaptıkları soruları çalışmanın ana problemi olarak belirler (Yasa, 1960: 13).

Yasa bu çalışmasında Behice Boran'ın dağ ve ova köyleri incelemesinden de yararlanır. Boran'ın Manisa'daki dağ köyü- ova köyü çalışması ve Yasa' nın Sindel köyündeki çalışmasında coğrafi konum olarak yakınlık dikkat çekmekte olup bu yakınlık dışında Yasa'nın edindiği bilgilerin Boran'ınkilerle benzer olduğunu, birbiriyle örtüştüğünü göstermektedir (Yasa, 1960: 23).

Tarihi olarak Sindel Köyü dönemin siyasi politikası gereği yerleşik düzene geçmeye zorlanan, ana geçim kaynağı devecilik ve çobanlık olan birkaç aşiretin meydana getirdiği yeni sayılabilecek zamanda kurulan bir köydür (Yasa, 1960: 23). Kuruluşunda etrafındaki su kaynağının önemli etkisi vardır ki köy bu suyun etrafına yani Bakırçay'ına kurulmuştur ve köylüler bu suya önem atfetmiştir (Yasa, 1960: 25). Suyun yanında göçebe hayat ve çobanlığı merkeze alan bir yaşam şekli benimsemiş köylüler, yerleşik hayata ve tarıma zorlanınca yeni bir uyum sürecine girmiştir ve bu uyum süreci sadece düzen ve ekonomik açıdan değil toplumsallık ve ilişkiler bakımından da yaşanmıştır ve bu doğrultuda köylüler eski değerlerin zedelendiğini belirtmiştir (Yasa, 1960: 26).

Yasa'nın evlerle ilgili dikkat çektiği bir özellik kapılarının develerin geçebileceği şekilde olmasıdır bu da iş güç şeklinin köylülerin yaşam şekillerinden evlerinin mimarisine kadar etki ettiğini gösterirken iş güç şeklinin değişmesi ile tüm bu etkiler de ortadan kalkmıştır fakat bu iş güç şeklinin çeşitlenmesi, değişmesi köyün küçük ve yetersiz fiziki yapısından dolayı köye pek fazla etki etmemiş, köyde tarımdan başka pek fazla bir alanda çeşitlilik görülmemiştir (Yasa, 1960: 29-31).

Hasanoğlan köyü ile Sindel köyünü karşılaştıran Yasa, Hasanoğlan' da köy enstitüsünün var olmasını iki köy arasındaki en önemli fark olarak görür ve enstitüyü değişimin önemli bir etkeni olarak ele alır.

Diğer çalışma ise Boran'ın Sindel' e yakın olan Manisa'nın dağ ve ova köylerinde gerçekleştirdiği çalışmadır. Boran'ın köye dair elde ettiği tarihi ve sosyolojik veriler Yasa'nın *Sindel Köyü* çalışması ile benzeşmektedir. Bu benzerlikler köylerde önceden âyanların var olması ve tarım alanı dışında değişimin, çeşitliliğin gözlenmemesidir (Yasa, 1960: 23), (Yasa, 1960: 31).

'Köyün dar ve geniş iş alanlarındaki bu münasebetlerin mahiyetini şartlandırma hususunda fizik yakınlık, iş-güç benzerliği, belirli soylardan gelme gibi etkenler asıl rolü oynar. Ve bu etkenler Sindel topluluğunu Cooley' in asli (primary) grup dediği bir grup haline getirir ve onu toplumsal münasebetler bakımından Bergama'ya bağlı olduğu halde ondan farklı kılar. (Yasa, 1960: 33). ' Bu durumda Sindel köyünün bir asli grup olduğu ve cemaat yapısı gösterdiği söylenilebilir.

Yasa'nın araştırmasında Sindel köyü nüfusu 110'u erkek, 116'sı kadın olmak üzere toplamda 226 kişidir (Yasa, 1960: 34). Yasa; Kasımlar, Hasanoğlan, Sindel köylerinin ve Boran'ın araştırma sahası olan Manisa köylerinin hane birimlerinin küçülmesini ortak bir sebeplere yani topraksızlığa/ toprak yetersizliğine ve tarım araçlarının eksikliğine bağlar (Yasa, 1960: 36).

Dağın eteklerine toplu bir şekilde kurulan Sindel köyü, tarım arazilerinin az olması sebebiyle toprağı verimli bir şekilde kullanmaya çalışan bir köydür. Sindel' de ekilebilen toprağın genel araziye oranı yaklaşık % 16 gibi düşük bir oran iken köyde ekilen ürünler ise; tahıl, nohut vb. gibi ürünlerle tütün, pamuk ve susamdır (Yasa, 1960: 41). Bu doğrultuda Sindel köyü toprağın kıymetini bilen, verimli şekilde kullanmaya çalışan bir yerleşim yeridir.

Devletin geçmiş zamanda göçebeleri yerleşik düzene geçirme politikası sonucu odunculuk, devecilik ve çobanlık gibi göçebe ailelerin meslekleri ortadan kalkmış, bunun yerine hayvancılık, tarım ve ortakçılık gibi meslekler ortaya çıkmıştır (Yasa, 1960: 41). Köyde kullanılan tarım aletleri ise çoğunlukla kürek, saban, keser, tırmık ve balta gibi ilkel tarım aletleri olmakla birlikte köyde kullanılan modern tarım aleti pulluktur (Yasa, 1960: 43).

Yasa köyde belirgin bir etken olan iş- güç şeklinin köyü toplumsal ve ekonomik olarak üç gruba ayırdığını belirtir. Bunlar;

1-) Ortakçılar: köyde sayıları 32'yi bulan bu grup üyeleri kendi topraklarını ve Bergamalıların topraklarını işlerler.

2-) Karakullukçular: tarım işçisi veya amele denilebilecek bu grubun köydeki sayısı 16'dır. Bu gruptakilerin sahip olduğu tarla sayısı yok denecek kadar azdır.

3-) Arazi Sahipleri ve Çobanlar: kendi arazilerinin işleyen ve çobanlık da yapan bu grup üyeleri köyün zenginlerini oluşturur. Bu gruba köyün ağası da dahildir (Yasa, 1960: 44).

Genel olarak köyünün ana iş güç şekli kendi toprağını işleme ve başkalarının toprağını da ortakçılık usulüyle işleyerek geçinme şeklindedir fakat karakullukçuluk ve ortakçılığın yaygın olduğu Sindel köyünde toplumsal- ekonomik durum yukarı doğru hareketliliğin çok az olduğu, aşağı doğru dikey hareketliliğin ise daha fazla olduğu, sabit ve az değişen bir yapıya sahiptir (Yasa, 1960: 45-46).

Sindel köyünü Sindel Köyü yapan özellikler düşünüldüğünde bu köy göçebe düzenden yerleşik düzene geçmeye zorlanan ve aynı zamanda bölgeye daha önce kurulmuş yerleşik düzenden sonra yerleşmenin dezavantajını dar ve dağlık alanlarda zorlu yaşamla deneyimleyen bir köy olarak anlatılabilir.

Yasa'ya göre köyde ekonomik ve toplumsal ilişkilerin kurulup devam edeceği bir dükkân, bakkal veya kahve olmamakla birlikte Sindel'liler bu ilişkileri ve ihtiyaçlarını Bergama pazarında gidermektedir fakat köyde sanat ve iş alanlarında özel girişimcilik faaliyetleri bulunmamaktadır (Yasa, 1960: 50).

Sindel' deki aile yapısı anne baba ve çocuklardan oluşan dar aile tipidir fakat ailede üyelerin eşit hakka sahip olmaması, babanın otoritesinin hâkim olması ve köyde geleneksel yapının devam etmesi gibi sebeplerle bu aile modern aile olarak da tanımlanamamaktadır aynı zamanda aile içinde babanın var olan hâkim otoritesi ve belirleyici gücü devam etmekte olup, tüm ekonomik idare babanın elindedir bu sebeple tabiri caizse ev içinde babadan habersiz kuş uçmaz (Yasa, 1960: 59-60). Bu noktada ailede ataerkil toplum içinde erkeğin/babanın devam eden geleneksel rolleri, baskınlığı ve otoriterliği söz konusudur. Yasa'nın tespitleri doğrultusunda ailenin otoriter figürü

olan babanın ölümü halinde ise Medeni Kanun yasaları dikkate alınarak miras kardeşlere eşit şekilde paylaştırılmaktadır (Yasa, 1960: 63).

Yasa'ya göre Sindel köyünde aile yapısı toplumsal ve ekonomik olarak bir ayrışma, farklılaşma ve sınıf bilinci söz konusu değildir fakat köyde var olan ekonomik gruplara ek olarak hem hayvancılık hem de tarımla uğraşan köyün zenginlerinin olduğu grup da vardır (Yasa, 1960: 70-71).

Köydeki idari ve siyasi işlerden ise muhtar ve köy heyeti sorumludur fakat bu işler köylülerin tarımdan vakit bulamamasından ötürü hep aksamaktadır (Yasa, 1960: 84). Bu aksaklıklar neticesinde Sindel'de ve Sindel gibi diğer köylerde siyasete karşı ilgi azalmaktadır.

Köyün haberleşme ve ulaşım araçları ise yok denecek kadar azdır. Köyün ana ulaşım aracı ise eşektir fakat Bergama'ya zamanında tren yolu yapılmak istense de içlerinde Sindel devecilerinin de bulunduğu bir grup trene gavur icadı diyerek buna karşı çıkmıştır (Yasa, 1960: 86). Bu engelleme Sindel köyünün Hasanoğlu gibi bir gelişme ve ilerleme kaydetmesini de engelleyerek adeta Sindel'i ve Bergama'yı kendi kaderine bırakmıştır.

Eğitim açısından köyde var olan mahalle mektebi bir süreliğine köy okulu olsa da köyde tekrar açılmıştır, köyde verilen eğitim ise hocanın verdiği dini eğitimidir ve bunun yanında köyde devrimlerin ve yeniliklerin de etkisi ile eğitimin önemi anlaşılmıştır (Yasa, 1960: 91).

Köydeki inançları dini ve sihirli inançlar olmak üzere ikiye ayıran Yasa; dini inançları dogmaya dayalı olarak tanımlarken sihirli inançları düşünce barındıran boş inançlar olarak tanımlar (Yasa, 1960: 93). Bu bağlamda dini inançlar Cami, cemaat ve dini gelenekler olarak ele alınır. Sihirli inançlar ise yatır, üfürükçülük, muska yazdırma, kurşun döktürme, el verme ve adak adama şeklindedir. Dini amaçlı toplanmalarda hissedilen toplumsallık köylülerin birlik ve beraberlik bilincini pekiştirir örneğin doğum, ölüm ve yağmur duaları gibi olaylar içinde hem dini ritüeller hem de birtakım toplumsallıklar barındırır (Yasa, 1960: 96). Yasa'ya göre köyde dini ve sihirli inançlar zayıflamış olsa da hala varlığını korumaktadır (Yasa, 1960: 100).

Sindel çalışmanın üç ana sorusu ise şöyledir;

‘1) Sindel köyünün kendi çevresi içindeki doğal kaynak veya kuvvetlerin sosyal yapıdaki etkileri nelerdir?

2) Sindel Bergama'nın bir bağlantısı veya mahallesi sayılabilir. Bu sebeple kasaba ve onun çevresine giren köylerle arasındaki münasebetlerin şekli ve bunların birbirlerine benzeyen tarafları nelerdir?

3) Coğrafi bölgeler itibariyle ayrı ayrı yerlerde kurulan köylerle Sindel arasında bazı benzerlikler varsa nelerdir? (Yasa, 1960: 102)’

Bu soruların cevapları şu şekillerde verilebilir;

1-) Sindel 'in kurulduğu coğrafi konum üzerinde su kaynakları ve dağlık arazi çok etkili olmuştur. Köyün kurulduğu dağlık arazi köylüleri dağlık alanda sıkışık şekilde yaşama uyuma zorlamıştır. Göçebelikten yerleşik hayata geçtikten sonra su kaynakları ve tarım, dağlık arazilerinden faydalanma oranı artmıştır. Bu durum Sindel köyünün sosyal yapısını da etkilemiş, iş gücü şeklini değiştirmiş, evlerini mimarisini bile etkilemiştir. Bu bağlamda bir köyde sosyal yapı dahil tüm düzeni etkileyen yer-iş-baş etkenleri Sindel köyünü de etkilemiştir (Yasa, 1960: 108). Sindel köyünün kurulduğu dar ve dağlık yer, köyün ana iş gücü tarzı olan tarım ve ailenin başı olan babanın otoritesi tüm sosyal yapıyı etkiler ve bu etkenler de sosyal yapıdan etkilenirler. Bu etkileşim süreci Yasa'nın yapısal işlevselci kuram anlayışının Sindel Köyündeki yansımasıdır. Sindel köyünün kurulduğu çevredeki kaynak ve kuvvetler köyün gelişmesini daha da yavaşlatmıştır. Bu kaynak ve kuvvetlerin sosyal yapıdaki etkileri değişim ve gelişme ilkesine çok az hizmet etmiştir.

2-) Sindel köyünün toplumsal ve ekonomik anlamda kapalı konumda oluşu ve toplu/ yığın halinde bulunarak çok yavaş gelişmesi diğer göçebelerin yerleştiği köylerle benzerlik göstermektedir. Bu köye en son yerleşen kişiler olarak göçebelere çok az verimli arazi ve çoğunlukla dağlık arazi kalmıştır. Bu durumun dezavantajını toplumsal ve ekonomik yapılarında değişim ve uyum gösterme süreciyle avantaja çevirme amacıyla Sindel' liler ellerinden geleni yapmışlardır. Bu köylerin Bergama'yla ilişkisi ekonomik ve toplumsal bir ilişkidir.

3-) Farklı coğrafi bölgelerde bulunan Sindel, Hasanoğlan, Bilecik Kasımlar ve Manisa köyleri arasında kuruluş düzeni ve biçimi, gelenekleri, idare sistemi vb. gibi açılardan benzerlik göstermektedir. Örneğin her köyün bir merkez ve bu merkez dışına

doğru genişleyen daireler biçiminde yerleşme düzeni vardır. Yine gelenekleri açısından evlenme, düğün gibi evlilik ritüelleri benzerlik göstermektedir. Farklılıklar ise köylerin kapalılık/ açıklıklarına, iş- güç şekline, haberleşme ve ulaşım araçlarına ve kız-erkek çocuklarına karşı eşit olup olmama durumlarına yani genel olarak gelişmişlik düzeylerine ve bu durumu etkileyen imkân ve yeterliliklere göre değişmektedir.

Sonuç olarak Sindel köyünün ve diğer göçebe köylerinin değişme hızı göçebe köyü olmalarından kaynaklı olarak diğer köylere göre daha yavaştır (Yasa, 1960: 112). Yasa'nın bu çalışmasının sonunda köylülerin ailevi ve iktisadi yapısına dair veriler yer almaktadır. Bunun dışında köylülerin hangi aşiretlere ait olduklarını, köye nereden geldiklerini, köy evlerinin mimari yapısını gösteren proje ve köye ait resimlere de yer verilmektedir. Bu bilgilerin verilmesinin ana sebebinin ise yazarın çalışmanın güvenilirliğini ve geçerliliğini artıracığına yönelik inanca sahip olmasından kaynaklıdır.

İbrahim Yasa'nın Sindel çalışmasının içeriğinde ilgili yerlerde Sindel ve Hasanoğlan'ı karşılaştırmasıyla iki farklı sonuç elde edilir. Bu sonuca göre Hasanoğlan köyden geçen tren yolu ve köydeki köy enstitüsü sayesinde daha açık ve gelişmiş bir köy iken Sindel kapalı ve yavaş gelişen, değişen bir köy konumundadır. Bu çalışmalar farklı yer, grup ve zamanlarda yapılarak farklı sonuçlar doğursa da iki araştırma kendi içinde ayrı önemlere sahiptir ve bu iki çalışma genel olarak sosyolojinin önemli veri kaynaklarıdır, Yasa'nın amacı da bu veri kaynaklarını daha sonraki çalışmalara yol gösterici olarak sunmaktır.

1.3.4.3.3. Taygeldi Ailesi

Aile sosyolojisinin konularından birisi olan evlilik türlerini de araştırma konusu edinen Yasa anormal evlilik türlerinden de bahseder. Anormal evlilik türleri; iç güveylik, ölen kardeşinin karısı (yenge, gelin) veya ölen kadının kız kardeşi/baldızı ile evlenme olaylarıdır (Yasa, 1962a: 305). Bu anormal evlilikler sosyolojik literatürde kocası ölen kadının kocasının kardeşlerinden birisiyle evlenmesi yani levirat ve karısı ölen kocanın eşinin kardeşi (baldızıyla) evlenmesi yani sororat olarak yer almaktadır. Bunlara ek olarak pek bilinmeyen taygeldi evlilik türü de ele alınır.

1944-1945 yıllarında Hasanoğlan çalışması sırasında ilk kez duyduğu 'taygeldi' kavramını araştıran ve yaptığı literatür taramasında çok fazla veri bulamayan Yasa,

taygeldi tipi evliliğin Yugoslav, Irak Türkleri ve Afganistan gibi İslam ülkelerine özgü olabileceği görüşünü ortaya atmıştır (Yasa, 1962a: 307).

Yasa'ya göre taygeldi ayrı cinsten iki farklı dul erkek ve kadının evlilik kararı alması sonrası bu dul kişilerin çocuklarının da aileleri ile yaşayıp bazen de evlendiği bir aile tipidir. Taygeldi' nin çeşitli tanımları olmakla birlikte burada tay'dan kastedilen evlenecek dulların önceki evliliklerinden olan çocukları olmakla birlikte çocuklara tay denilmesinin sebebi ise dul kişilerin kısrak veya yaşlı at gibi görülmeleri, dul kişilerin yaşlarından vb. ötürü daha az çalışıp daha fazla yorulmaları, tayların ise genç ve güçlü olmalarından kaynaklı daha fazla çalışabilme imkanları ve tarımda kullanılmak üzere potansiyel bir işgücü olarak görülmeleridir (Yasa, 1962a: 310).

Yasa taygeldi türü evliliğin sebeplerini ise şöyle sıralar;

1-) Toplumsal psikolojik sebepler;

- Köy hayatında dul birinin yaşadığı sıkıntılar ve eksiklikler,
- Dul kişilerin evlenme ihtimalinin az olması,
- Toplumsal baskı; iki dulun çocuklarıyla beraber taygeldi yapmadan aynı evde yaşama durumunun çocukların uygunsuz hareketlerde bulunma ihtimalini ve bu ihtimallerin köyde dedikoduya yol açması taygeldi tarzı evlilikle önlenir.

Yasa'ya göre taygeldi evliliklerde yaşanan ve iş göremez hale gelen dulların çocuklarının onlara bakarak, onları koruması, ihtiyaçlarını gidermesi dullar için bir 'sosyal sigorta'dır.

'Taygeldinin başka toplumsal - psikolojik sebeplerinden biri de çocuklar everilmeden önce dullar evlenecek olursa, dulların bir daha çocukları olmayacağı inancının halk arasında yaygın bulunmasıdır'. Bu durumda taygeldi evliliklerde yaygın olan dulların çocuklarının olmayacağı inancı evlendirilen çocukların bebeğinin olmasıyla torun aileye katılır ve ailede önemli bir konum edinir.

2-) Ekonomik sebepler;

- Taygeldi evliliklerde dul kişilerin ekonomik yetersizlikleri, diğer tarafın mal varlığına, mirasına ortakçı olunarak giderilir ve hatta dul kişilerin çocuklarının

da birbirleriyle evlendirilmesi sonucu mirasın parçalanması, aile dışından birisine bölüştürülmesi durumu önlenir.

- Taygeldi evliliklerde eşlerin ve çocuklarının sahip olduğu iş gücü hem aileye ekonomik bir kazanç sağlar hem de ailenin ekonomik durumunu iyileştirir ve geliştirir (Yasa, 1962a: 311-315).

Medeni Kanun yönünden taygeldi evliliğe veya ilk dul kişilerin mi yoksa çocuklarının mı evleneceği yönünde bir engelleyici maddenin bulunmadığını belirten Yasa, taygeldi evliliğin ekonomik ve sosyal yönüne daha çok odaklanırken aynı zamanda İslam hukuku yönünden de taygeldi evliliğe nesep (soy) ve sebep bakımından hiçbir engel bulunmadığı belirtilir (Yasa, 1962a: 316-317).

Sonuç olarak taygeldi evlilik türü İslam ülkelerine özgü olduğu düşünülen Yasa'nın akademik ilgisi sonucu ortaya çıkarılmış, yeni, farklı ve araştırılması gereken bir toplumbilimsel konudur. Bu bağlamda Yasa, literatürde neredeyse hiç yer almayan bir konu üzerinde çalışarak ve konuyu belli bir noktaya kadar ilerleterek işin en zor kısmını başarı ile tamamlamış, çeşitli örneklerle bu tip evliliklerin yaygınlığını göstermek istemiştir.

Yasa'nın *Hasanoğlan'ın İktisadi ve İctimai Yapısı* çalışmasında yer alan bilgilere göre Hasanoğlan' da taygeldi türü evlilik ile evlenen 17 aile bulunmaktadır ve bu aileler bu sayede hem çocuklarını kardeşlik sıfatından çıkarırlar hem de mal ve miras paylaşımının aile içinde kalmasını sağlarlar (Yasa, 1955: 140).

Orhan Türkdoğan da Yasa'nın ele aldığı taygeldi evliliğin dullar arasındaki toplumsal dengesizliği giderdiği görüşünü paylaşır (Türkdoğan, 2016: 198). Yapısal işlevselci bir kuram benimseyen Yasa'nın toplumsal dengesizliği giderme yönünde taygeldi evliliklere bu anlamı yüklemesi kuramsal açıdan önemlidir.

1.3.4.3.4. Ankara'da Gecekondu Aileleri Çalışması

Yasa toplumsal hareketliliğin iki çeşidi yatay ve düşey hareketlilik konusunda gecekonduların ortaya çıkışına direk etki eden yatay nüfus hareketliliklerini yani nüfusun fiziksel olarak yer değiştirmesine birinci bölümde yer verirken yatay hareketliliklerin

dolayısıyla iç göçlerin sebebini ekonomik ve toplumsal olmak üzere iki ayrı başlıkta incelenmektedir (Yasa, 1966: 5-6).

Yasa iç göçlerin temel ekonomik nedenlerini şöyle sıralamaktadır;

- İş gücü ve yaş olarak aktif/verimli nüfusun iş kollarına bölünüşü,
- Aktif nüfusta milli gelir dağılımının tarımda çalışanlar için az olması sonucu tarımla uğraşan çiftçilerin iş alanını değiştirmeye ve iç göçe yönelmesi,
- Toprağın genel dağılımındaki düzensizliğin ve tarımda çalışacak işçi bolluğunun tarımdaki iş alanını azaltması,
- Mal sahiplerinin azalması ve işletmelerin parçalanması sonucu tarım alanlarının, tarım işçiliğinin değerinin azalması ve
- Azınlıktaki çiftçi ailelerin toprağın daha geniş ve büyük kısmına, çoğunluktaki ailelerin ise toprağın küçük kısmına sahip olması sonucu toprağı az olan ailelerin göç ederek başka iş alanlarına kaymasıdır (Yasa, 1966: 8-16).

Yan ekonomik nedenler ise tarımın makineleşmesi, sanayi alanındaki yüksek ücretin ve hakların tarım alanında olmayışı, gizli işsizlik, geleneksel tek ürüne dayalı tarım anlayışı, toprakların verimsiz ve küçük parçalar halinde dağınık yerlerde bulunması ve tarım kredilerindeki eşitsizlik, kredi yetersizliğidir (Yasa, 1966: 18-23).

Yasa iç göçlerin toplumsal nedenlerini de şöyle sıralamaktadır;

- Nüfus artışı ve şehirleşme: tarım alanlarının sürekli nüfus artışından olumsuz etkilenecek tarım işçilerinin şehre göçüyle tarıma olan ilginin azalması,
- Şehirleşme sürecinin hızlanması: köy nüfusunun azalması şehir nüfusunun artması,
- Ataerkil aile kurumunun parçalanması ve miras hukuku: eski geleneksel düzenin değişimiyle aile kurumunun içine eşitlik dahil edilmiş ve miras dahil tüm alanlarda küçülme ve parçalanmalar yaşanması,
- Toplumsal güvensizlik ve huzursuzluk: sülale kavgaları, kan davaları gibi olaylarla köyden şehre göçler yaşanması,
- Toprağı yerleşme: yerleşilen yerin verimsizliği vb. sonucu ailelerin tekrar tekrar göç etmesi durumu ve

- Toplumsal gelişme ve amme hizmetlerinin yetersizliği: köyden kente plansız ve düzensiz şekilde göç edenler köydeki eğitim, sağlık, su, yol imkanlarının yetersizliğinden kaçarak şehirlere göçmektedir fakat bu hareketlilik sonucu şehirlerde imkan ve alt yapı sorunları yaşanmaktadır (Yasa, 1966: 24-30).

Köyden kente göçle birlikte gelişen nüfus hareketliliklerine toplumbilim literatüründe nüfusun köy ve kır topluluklarından itilişi, kent ve şehir topluluklarından çekilişi denilir (Yasa, 1966: 33). Bu durum köye dair ilginin azalmasına, şehrin dikkat çekerek bir varış merkezi haline gelmesine yol açmıştır. Böylelikle köylerden şehre doğru göçler yaşanmış, köy-şehir ilişkisi yeni bir forma bürünmüştür.

Gecekonduunun tanımlarında kullanılan ortak tanım ve özellikler doğrultusunda gecekondu; imarsız, izinsiz, sağlıksız ve uygun olmayan koşullarda çabucak, neredeyse bir gecede yapıлып bitirilen yaşam alanları olarak tanımlanabilir (Yasa, 1966: 35). Yasa gecekonduunun yapılış, elde ediliş ve döşenme şekli konusunda şu sonuçlara varmıştır:

- 1- Gecekonduular çoğunlukla içinde yaşayan ailelerin kendi malıdır.
- 2- Gecekonduuları satın alan, yaptıran ya da kendi yapanlar arasında çok az farklar vardır.
- 3- Genelde iki odalı olan gecekonduularda bir odada üç kişi yaşar.
- 4- Gecekonduulara eklenti olan yerler ise mutfak ve ortaklaşa kullanılan tuvaletlerdir.
- 5- Kullanılan eşyalar hem köyde hem de şehirde kullanılan eşyaların karışımından oluşur.
- 6- Sonuç olarak gecekonduular şehirde köy ailesi özelliğinin devam ettiği yapılardır (Yasa, 1966: 71-72).

Yasa şehre yerleşme, uyum süreciyle ilgili üç aşamadan bahseder ve bu aşamalar;

- 1- Göç edilen şehirde yaşam koşullarını, temel ihtiyaçları sağlama (ev ve iş bulma vb.),
- 2- Ailelerin köyden getirilmesi ya da bekarların evlenmesi (köydeki ve şehirdeki ilişkilerin zayıflaması) ve 3- Zayıflayan ilişkiler sonucu gecekondu ailesinin şehir ailesine dönüşmesidir (Yasa, 1966: 86-87).

Yasa ailenin kuruluşu noktasında gecekondü aileleri şehirli ailelerin kullandığı eşyaları kullanarak şehre uyum sürecini pekiştirdiğini belirtir (Yasa, 1966: 92). Bu eşyalar köy ailesi özellikleri taşıyan gecekondü ailelerine şehir ailesi özelliği katmaktadır. Gecekondü aileleri aile başına 5.5 kişi sayısı ile köy ailesine daha yakın iken %72'lik oranla dar aile tipine sahiptir (Yasa, 1966: 104). Gecekondü ailesi aile tipine göre ele alındığında hem köy hem de şehir ailesi özelliği gösteren ara formda bir ailedir. Yasa'ya göre gecekondü ailesi ölüm, geçimsizlik nedeniyle çözölme konusunda şehir ailesine; yasal olmayan dini nikahlı evliliklerde terk etmeler konusunda ise köy ailesine; başlık ve evlenme masrafları konusunda orta halli kasaba ailelerine ve çeyiz eşyalarının cinsi, kalitesi açısından şehir ailesine benzemektedir (Yasa, 1966: 107).

Bir başka deyişle gecekondü aileleri kuruluş, işleyiş ve düşünüş bakımından köy ve şehir aileleri arasındadır. Bunun hem köy hayatını bilme hem de şehir yaşamını deneyimleme durumu ile ilgili olduğu söylenilebilir. Sonuçta Yasa gecekondü ailesinin köy ailesinden uzaklaşıp şehir ailesine yaklaştığını belirtmektedir (Yasa, 1966: 119).

Yasa gecekondü ailesinin ekonomik olarak da kötü bir durumda olmadığını belirtmektedir (Yasa, 1966: 141). Bu durum köy ailesinin şehirde kalmasını ve tutunmasını sağlayan ana etmenlerdendir öyle ki ekonomik olarak iyi durumda olunmazsa şehirde yaşanılmaz. Sonuç olarak gecekondü ailesi köy ailesinden şehir ailesine geçişte atlanması gereken önemli bir eşiktir (Yasa, 1966: 185). Bu eşiği geçen aileler artık şehirde göze batmayan, şehirli olarak sınıflandırılabilen ailelerdir.

Ailelerin manevi ve gündelik yaşantılarındaki davranış, tutum ve değişikliklerle ilgili verilen sonuçları Yasa şöyle özetlemektedir;

- Gecekondü aile reislerinin çoğu okuma yazma bilmektedir ve bu durum şehre uyum çabalarından birisidir.
- Gecekondü ailelerinde radyo gazeteye göre daha yaygın kullanılan bir kitle iletişim aracıdır. Radyoda dinlenenler ise çoğunlukla halk türkölüleri, ajans haberleri ve dinsel konuşmalardır.
- Eğlence alışkanlıkları olarak futbol maçı, at yarışları daha az ilgi görmekte Spor Toto şans oyunları daha cazip gelmektedir. Boş vakitleri değerlendirme olarak köy aile yapısına uygun komşu ziyaretleri, kır yürüyüşleri daha yaygındır.

- Batıl inançlar noktasında ise nazara, cin ve perilere vb. inanan ailelerin oranı yüksek olmakla birlikte bu aileler batıl inançlar doğrultusunda büyü yaptırma, muska yazdırma gibi işlemlere de başvurmaktadır.
- Dini yükümlülükler açısından ise kadınlar erkeklerden daha fazla namaz kılmakta, oruç tutma kadın ve erkekler arasında eşit olmakla birlikte sadece erkeklerin gitmekle yükümlü olduğu cuma namazlarına gitme oranı düşüktür (Yasa, 1966: 225-227).

Bir toplumsal süreç olarak köy ailesinden şehir ailesine geçişte gecekondü ailesi genel anlamıyla kendine özgü, 'arada kalan', davranışları çelişen birincil bir topluluk iken köyün durgunluğu, iş bölümü, yardımlaşması, samimiyeti gitmiş yerine şehrin değişken, samimi olmayan, daha akılcı ve şüpheli ilişkileri geçmiştir (Yasa, 1966: 230). Bu dönüşüm süreci zor bir süreç olmakla birlikte şehre uyumu zorunlu kılarak köyden uzaklaşan, şehrin kenarında köşesinde şehre tutunmaya çalışan ailelerin bir şehre kabul edilme sınavıdır, denilebilir. Gecekondü aileleri artık ne tam anlamıyla köye aittir ne de şehre aittir.

Gecekondü ailelerinde maddi öğeler daha kolay kabul edilmekte, manevi öğeler ise daha uzun ve zor bir kabullenme süreci geçirmektedir ki bu noktada beslenme, giyim-kuşam vb. alışkanlıklar daha çabuk kabullenilmekle birlikte kız çocuklarına ve kadınların lehine olacak tutumlar çok daha zor kabullenilmektedir (Yasa, 1966: 233). Yasa gecekondü ailelerinin köyden getirdikleri ve şehirden etkilendikleri her şeyi bir mozaik yapı olarak görmektedir ve bu mozaik yapı içinde maddi-manevi öğelerin değişme hızının aynı olmamasını Ogburn' un kültürel gecikme kavramına dayandırır (Yasa, 1966: 235). Yasa bu kavramsal ve kuramsal çerçeveyi tüm çalışmalarında kullanan, bu çerçeveden yararlanan bir toplumbilimcidir.

Yasa araştırmanın konusunu geçiş ve oluşum halinde köy ve şehir ailelerinin karışımı olan "melez" gecekondü aileleri olarak; araştırmanın amacını ise gecekondü ailelerini tespit ve analiz etmek, sorunlarını çözmek, uyumlarını kolaylaştırmak, gecekondüleri konu edinen tüm kurumlara sorunun çözümü noktasında yardımcı olmak olarak belirtmektedir (Yasa, 1966: 239-240).

Yasa çalışmasının sonundaki ekler kısmında da gerek örnek olaylarla gerek gecekondülarda yaşayan kişilere ait bilgilerle çalışma detaylandırmış, örneklendirmiştir.

Soru kağıtlarını da çalışmanın sonuna ekleyen Yasa bunu her çalışmasında yaparak hem yol gösterici olmak hem de araştırmanın geçerliliğini ve güvenliğini yükseltmek istemiştir.

Araştırmanın yapıldığı 1960'lı yıllardan bu yana özelde Ankara ve genelde büyük şehirlerde gecekondulaşma olgusunun varlığını sürdürdüğü, sıkıntıların hala devam ettiği ve hatta imarsız, izinsiz gecekonduların imar ve planlama yönünde sorunlar çıkardığı bilinmekte, görülmektedir. Gecekonduların sorununun bu dönemlerde de hala devam ettiği, çözülemediği, çözülmeye çalışıldığı göz önüne alındığında gecekonduların ortadan kalkışı bir gecede yapıp bitirilişi kadar hızlı ve çabuk olmayacak gibi görünmektedir.

Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Sorunları Eseri Üzerine

Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları eserinde Yasa yine zor olan alanı seçerek, literatürde sınırlı kaynak bulunan ve üzerinde az çalışılan bir konu olan Türkiye'nin toplumsal yapısı, analizi ve sorunların çözümünü konu edinerek gelecek olanlara öncülük etmeye, yol açmaya çalışmıştır. Yasa bu bağlamda analiz ve çözüm önerisi sunmak amacının yanında 'Yeni Türkiye'nin' toplumsal yapısının temel özelliklerini saptamayı da amaç edinmiştir (Yasa, 1973: 1). Yasa bu amaç için işe ilk olarak toplum, toplumsal yapı, topluluk, tabaka, sınıf ve toplumsal değişim kavramlarını açıklamakla başlar. Bu kavramlardan bazılarını açıklama gereği duyulmaktadır. Bu doğrultuda:

- Toplumsal yapı: toplumun içinde barındırdığı tüm grup, kurum, kuruluş ve işleyişleri sahip olduğu belirli bir düzen ve sistemin kendisi olarak tanımlanır (Yasa, 1973: 2). Bu doğrultuda toplum belirli bir sistematığe sahip arabaya benzetilir ise toplumsal yapı bu arabanın çalışmasını, yürümesini, işlemesini sağlayan motordur. Motor dışında sistemin işlemesini sağlayan diğer tüm makine ve aksamlar da gruplar, kurumlar, kuruluşlar; aracın şoförü ve yolcuları konumundakiler ise toplumsal yapıyla karşılıklı etkileşim ve birliktelik içindeki toplumun üyeleri olarak düşünülebilir. Bu tanım her bir aksamın bir işlevi yerine getirerek bütünsel bir yapıyı inşa etmesinden hareketle yapısal işlevselci bir tanımdır.

'Bir toplumsal yapının özellikleri şunlardır;

1. Derecelendirilmiş mevki ve mertebelerin gerilme ve yarışma halinde olması,

2. Aralarında sürekli bir yenilenme ve aynı zamanda kararsız bir dengenin bulunması,
3. Böyle bir dengenin varlığı konusunda bir toplumsal bilinçleşmenin uyanması,
4. Dengeyi ayakta tutabilecek ve hemen çökmeyecek sağlamlıkta bir çatının kurulması,
5. Yapı ile eylem arasındaki bağıntıyı sağlayacak yapılaşma; yeniden yapılaşma devingirliklerinin sürdürülmesi (Yasa, 1973: 6-7).’

Toplumsal yapının ana bileşenleri ise nüfus, etnik yapı ve kültürdür ve Yasa oluşum sürecindeki Türkiye'nin temel sorunlarını nüfusa ve nüfusun dengesiz hareketliliğine bağlar (Yasa, 1973: 9). Toplumsal sorunların kaynağının nüfus olmasına yönelik verilecek güncel bir örnek ilk korona vakasının dünyanın en kalabalık ülkelerinden olan Çin'de görülmesi ve dünyaya yayılmasıdır. Bu noktada yaşanan pandemi örneği, Yasa'nın bahsettiği nüfus kaynaklı toplumsal sorunların hala devam ettiğini göstermektedir.

Kültür konusunda ise Yasa kültürün maddi ve manevi kültür değerlerinin bir bütünden oluştuğunu ve bu bütünle parçaları arasında bir etkileşim, ilişki olduğunu belirterek özdeksel (maddi) kültür ve tinsel (manevi) kültür ayrımı yapar ve kültüre yönelir, bu doğrultuda maddi/ özdeksel kültür öğeleri; besin, giyim, ulaştırma ve haberleşme araçları vb. iken manevi/ tinsel kültür öğeleri; din, dil, ahlak, tarih, aile ve ekonomi gibi değer ve kurumlardır (Yasa, 1973: 15-17). Bu yönelim Merton'dan hareketle İbrahim Yasa da ve Özer Ozankaya da bulunmaktadır (Başak, 2005: 54).

Yasa, kültür, ırk ve nüfusu toplumsal yapının üst yapıları olarak ele almış; alt yapıları olarak ise üretimi ele almıştır aynı zamanda üretimi de ekonomik ve toplumsal üretim olarak ikiye ayıran Yasa'nın bu görüşünde Marx etkisi barizdir (Yasa, 1973: 26-27).

Toplumsal değişmeyi toplumsal ve kültürel boyutta ele alan Yasa kültürel değişmeyi de kendi içinde toplumsal kurumların baskısıyla ya da kendiliğinden gelişen zorunluluklarla değişme olarak ikiye ayırır (Yasa, 1973: 29). Toplumun tüm yapılarında gözlemlenen toplumsal değişmeyi açıklarken bu değişme sırasında değişimin hızının ve miktarının aynı olmaması durumunu Yasa, M. B. Kıray'ın 'tampon kurum' kavramıyla

açıklar ve aynı zamanda toplumsal değişimde ekonominin temel etkisi ve haberleşme araçlarının yaygınlaşmasının kapitalizme işaret ettiğini belirtir (Yasa, 1973: 30-31).

Yasa'ya göre aile birimi olarak çekirdek aile yapısının fazla görüldüğü Türk aile yapısını etkileyen etkenler; kentleşme, sanayileşme ve mülkiyet ilişkileridir aynı zamanda Yasa aile yapısını somut olarak; 1) Göçebe-aşiret, 2-) Köy, 3-) Kasaba, 4) Kent, 5-) Gecekondu, 6-) Taygeldi ve 7-) Berdel aileleri olarak ele alır (Yasa, 1973: 145). Yapısal işlevselciliğin aile kurumuna yaklaşımı aile yapılarının türleri, üyeler ve kurumlar arasındaki işlevleri, etkileşimleri ve düzene katkıları şeklinde de ele alınır (Canatan, 2016a: 39). Bu bakımdan Yasa'nın aile kurumuna yaklaşımı yapısal işlevselciliğe dayanmaktadır.

- Göçebe ailelerde yapı ataerkildir, akrabalık baba tarafından devam eder, aile geniş ailedir ve kadının yeri de önemlidir (Yasa, 1973: 146).
- Köy ailesi cemaat tipi olmakla birlikte hane temel birimdir, tüm yetki ise babada toplanır ve Yasa bu aile tipine 25 Yıl Sonra Hasanoğlu çalışmasındaki aile örneğini verir ve bu bağlamda köy ailesinin temel özellikleri; ana geçim kaynağının tarım olması, iş şeklinin miras gibi aktarılması, babanın otoritesi, ailenin etki alanının geniş olması, evlerin duygusal bir bağlılıkla "ocak" olarak görülmesi ve evlenme oranının düşük olmasıdır (Yasa, 1973: 147-150).
- Kasaba ailesi; köy ve kent toplulukları arasında geçiş halinde olan kasabada aile yapısının da bu geçişi yaşaması söz konusu iken bu ailenin özellikleri gecekondu ailesiyle benzeyen bir yapıya sahip olması, toprağa ve akrabalığa bağlılık, annenin de sözünün geçtiği bir ataerkillik ve tutuculuktur (Yasa, 1973: 150-152).
- Kent ailesi; kentteki model çekirdek aile modelidir ve bu ailenin özellikleri, kadınla erkek arasındaki psikolojik bağ, iş birliği, akrabalıktan uzak olma ve iş yaşamının belirleyiciliğidir (Yasa, 1973: 152-153).
- Gecekondu Ailesi; Kasaba ailesi gibi köy ve kent arasında geçiş halinde olan, daha hızlı çağdaşlaşan ve küçülen, toplumsal-ekonomik ilişkiler açısından aktif olan, uyum süreçlerin tamamlaması açısından ise huzursuzluğa ve güvensizliğe sahip aile tipidir (Yasa, 1973: 153-156).

- Taygeldi Ailesi; iki farklı cinsten çocuklu dulların evlenmesi durumu iken bu aile tipinde dulların çocuklarının da birbirleriyle simgesel veya normal evlendirilmesi durumu da görülür aynı zamanda taygeldinin nedenleri ise köyde yeri doldurulamayacak aile yapısının devamını sağlamak ve ekonomik olarak paylaşımın sağlanmasıyla maddi sıkıntıları ortadan kaldırmaktır (Yasa, 1973: 157-158).
- Berder Ailesi; ana etkenin hem kız hem erkek çocuğa sahip iki ailenin çocuklarını birbirleriyle evlendirmesi ve verilen kızın yerine bir diğerrinin alındığı aile tipidir (Yasa, 1973: 158).

Toplumsal yapının belirgin özellikleri ise; otoriteye ve birincil topluluklara bağlılık, toprağa bağlılık ve dinsel inançlara bağlılık iken bu toplumsal yapının etkilediği kişilerin özellikleri ise; içe dönüklük, kuşkuculuk ve güvensizlik, bencilliktir (Yasa, 1973: 160-161). Toplumsal yapının kişilik özelliklerini etkilediğine dair inancı Yasa'nın yapısal işlevselciliğine iyi bir örnek teşkil etmektedir. Öyle ki yapısal işlevselciliğin bütün-parça ve grup üye ilişkilerinde işlevsel ve birbirlerini etkileyen bir sistem ana temeldir (Canatan, 2016a: 38). Parsons da toplumsal sistem ve kişilik sistemleri arasındaki ilişkinin kültürle kurulduğuna ve kişilere aktarıldığına dair görüşü paylaşmaktadır (Akpolat, 2015: 18).

Türk toplum yapısındaki sınıflar ise işçi, memur, toprak ağası, sanayi, esnaf, köylü ve aydınlardır (Yasa, 1973: 178). Bugünkü toplumsal yapı düşünüldüğünde ise gerek üretime yönelik ekonominin yerini tüketimin alması gerek küresel salgının sebep olduğu ekonomik zorluklar sonucu orta sınıfın eriyip, üst ve alt sınıf arasındaki farkın bir uçurum kadar açıldığı ve bu açıdan tampon kurum niteliği taşıyan orta sınıfın güçlendirilmesi gerektiği de düşünülmektedir. Yaşanan bu durum Yasa'nın belirttiği ekonomik - toplumsal dengesizlikler sınıfına girmektedir (Yasa, 1973: 179-181).

Yasa, 1950'li yıllarda Türkiye'de her alanda yaşanan değişimin, köylere de sirayet ederek köyleri etkilediğini, geliştirdiğini vurgulamakta, köyde toplumsal yapıyı etkileyen etkenlerin ise teknik tarım, teknik üretim ve bu gelişmelerin teknolojik boyutu olduğunu belirtir (Yasa, 1973: 183-184). Sonuç olarak köyde değişme köyde verilen hizmetlerin artmasıyla doğru orantılı olmakla birlikte köydeki ana sorun yoksulluğun giderilmesi olarak belirtilir (Yasa, 1973: 187).

Toplumsal yapı sorunları ise nüfus, toprak ve insan ilişkileri, genel eğitim kalkınma, mezhep ayrılıkları, etnik grup ve azınlıklar olarak ele alır ve çözüm önerilerinde bulunulur. Nüfusla ilgili toplumsal sorunlar;

- 1) Nüfusun dağılımı ile ilgili sorunlar; köylerdeki küçük ve dağınık yerleşme, kapalılık sonucu toplumsal hareketliliğin az oluşu, göçebelik ve göçebeliğin yarattığı toprak, düzen uyumsuzluğu iken,
- 2) Nüfus artışıyla ilgili sorunlar; kentleşme ve gecekondu, konut sıkıntısı ve gecekondu, kamusal kent hizmetleri, işsizlik (açık-gizli işsizlik), nüfus artışı, beslenme ve hastalık olarak sıralanabilir (Yasa, 1973: 187-201).

Sunulan çözüm önerileri ve tedbirler ise ;

- Ekonomik olarak tarıma öncelik verilerek ekonomik-toplumsal kalkınmanın, üretimin sağlanması ve Marmara, İstanbul ve Beş Yıllık Kalkınma Planlarıyla ekonomik ve toplumsal kalkınmadır.
- Nüfus alanında nüfus denetimi, aile planlaması yönteminin önemine değinilmiştir.
- İşsizliğe dair bu sorunun devlet bünyesinde bir sorun olup, devletin ilgilenmesi gerektiğine ve konuyla ilgili görülen Kalkınma Planlarına kitabın dokuzuncu bölümünde değinilmiştir.
- Kentleşmeye dair gecekondu ve gecekondu ortadan kalkmasına dair kanun koyuculara çok iş düştüğü belirtilmiştir (Yasa, 1973: 204-212).

Yasa toprak ve insan ilişkilerinden doğan sorunları; işletme düzenleri (Yarıcılık, İcarıcılık, Caize, Marabacılık) ve dengesiz toprak dağılımı (Ağalık, Şeyhlik, Tefecilik, Toprak Anlaşmazlıkları) olarak belirtir ve yukarıda belirtilen bu sorunların çözümü noktasında iyi hazırlanmış bir toprak reformu, toplum kalkınması, çiftçiye kredi sağlayan tefecilik gibi yapılarda çiftçinin faydasının ön plana çıkarılması, çiftçiye destek verecek yeni banka ve kurumların oluşturulması, toprak reformuyla ağalık sisteminin doğru bir şekilde ortadan kaldırılması, sosyal devlet ilkesinin gözetilmesi ve toplumsal güvenliğin sağlanması gibi öneriler sunmuştur (Yasa, 1973: 213-231).

Yasa'ya göre genel eğitim ve kalkınma sorunları; kırsal eğitim, çocukların sömürülmesi ve çocuk suçluluğu, kan davası olayları çeşitli törenler ve gelenekler (başlık

vb. gibi), kadın sorunu (kadının aleyhine olan toplumsal- ekonomik sorunlar ve saygınlık problemi), önderlik, toplum kalkınması ve yönetici-aydın halk ilişkileridir (Yasa, 1973: 231-239).

Yasa'ya göre kalkınma planlarının toplumsal iki ana nedeni; az gelişmiş ülkelerde kalkınmanın toplumsal değişme amacıyla yönetilmesi ve ekonomik imkanlarla toplumsal sorunları çözme amacı iken kalkınma planlarında ele alınan sorunlar ise; gelir dağılımı sorunu, bölgelerarası dengesizlik sorunu, köy-köylü sorunu (reformu), toplumsal güvenlik sorunu, istihdam sorunu, nüfus sorunu, eğitim sorunu, sağlık sorunu ve konut sorunudur (Yasa, 1973: 253-273). Tüm bu sorunlar kalkınmayı olumsuz olarak etkileyen, gelişme ve değişmeyi geciktiren sorunlardır. Sonuç olarak Yasa toprak mülkiyetindeki ve gelir dağılımındaki dengesizlik, işsizlik, toplumsal güvensizlik gibi ana sorunlar çözülmedikçe, feodal düzen ve bu düzeni devam ettiren kurumlar ortadan kalkmadıkça sunulan çözümlerin kalıcı ve işlevsel olmayacağını belirtmektedir (Yasa, 1973: 277). Bu noktada sosyolojinin toplumsal sorun çözme becerisini gösteren, önerileriyle bu yöndeki sorunlara çözüm getiren Yasa sosyolojinin ana görevini yerine getirmiştir, denilebilir.

1.3.4.3.5. Yurda Dönen İşçiler ve Toplumsal Değişme

Bu araştırma Türkiye'de 1960'lı yıllara kadar yurt içinde yaşanan göçlerin yine bu yıllarda ülke sınırları dışına taşarak yurtdışına göçün toplumsal etkilerinin ortaya çıkmasıyla birlikte Yasa'nın 1975'li yıllarda çeşitli Ankara köylerinde yurtdışına gidip dönmüş kişilerle ve onların denetleme gruplarıyla gerçekleştirdiği bir çalışmadır (Yasa, 1979: 14).

Türkiye'de yaşanan işsizlik sorunu, göç edenlerin yurda döndüklerinde tutum ve bakış açılarındaki değişikliklerin yurtdışına hiç gitmeyenleri etkileme olasılığı, oluşan 'Alamancılar' algısı, yurtdışında yeni bir ülkeye, düzene uyum sağlama ya da sağlayamama durumu ve işçilerin vardığı yerde yabancı, dezavantajlı gruplar olarak sömürülmeleri Yasa'ya göre araştırılması gereken konulardandır (Yasa, 1979: 4-7). Yasa işçilerin yurda dönmesiyle öğrendiklerini, deneyimlediklerini sürdürme eğilimi içinde olarak çevrelerini etkilediklerini ve toplumsal olarak da değişimi sağladıklarını belirtmiştir (Yasa, 1979: 8). Yasa'nın bu araştırması da yukarıda belirtilen konularla ilgili

hipotezlerin doğruluğunun veya yanlışlığının sınındığı bir toplumsal yapı ve değişim araştırmasıdır.

Yasa araştırmanın amacını; yurtdışından yurttaki köyüne veya küçük kasabasına dönen işçilerin toplumsal değişimde bir rolü olup olmadığını ortaya çıkarmak olarak, araştırmanın hipotezini ise; köyden veya küçük kasabalardan yurtdışına göç ederek tekrar aynı yere dönen işçilerin toplumsal değişim aracı olarak çevrelerini etkiledikleri olarak belirtmiştir (Yasa, 1979: 9). Yasa'ya göre işçilerin ilk olarak kendi özel, bireysel alanları etrafında değişimler yaşaması daha sonra farklılığından ve yurtdışına çıkmış olma avantajından ötürü çevresinde saygınlık kazanıp, sözü dinlenen birisi olması değişimi sürekli kılmıştır (Yasa, 1979: 10).

Yurda dönen erkek ve kadın işçilerin hem ülkeler arası hem de göç edilen ülkede yer ve iş anlamında bir 'yatay hareketliliği' söz konusu iken ülkeler arası hareketlilik genelde Türkiye'de köylerden Batı Avrupa'ya doğrudur aynı zamanda yurda dönenlerin yurtdışındayken çalıştığı iş alanları herhangi bir özel yetenek, beceri veya uzmanlaşma gerektirmeyen, emeğe ve güce dayalı işler olmakla birlikte bu alanda çalışan işçiler mavi yakalıdır (Yasa, 1979: 22-24).

Aşağıdaki tablo Yasa'nın çalışmanın kitabında sözel olarak bahsettiği katılımcıları üç araştırma grubuna ayırma, her grubu kendi içinde denetim grubuyla ele alma kriterine ve gruplardaki katılımcıların verilen sayılarına göre oluşturulmuştur (Yasa, 1979: 14). Tablonun diğer kısımlarında yer alan gidiş ve dönüş nedeni, kalış süreleri ise kitabın 26. ve 28. Sayfaları arasında verilen bilgiler eşliğinde tamamlanmıştır.

Tablo 1.1. Yurtdışından Dönen Türkler Çalışmasının Araştırma Grubu ve Çerçevesi

Araştırma Grubu	Sayı	Gidiş Nedeni	Kalış Süresi	Dönüş Nedeni	Soru Sorulan Alanlar
1.İşçi erkek	605	Ekonomik	3 Yıl 4 Ay	İşsizlik, Yeterli Para Kazanamama, Aile ve Sıla Özlemi, Çalışma Şartlarının Ağırlığı	Yabancı evliliklere bakış açısı, İş değişimi, Siyasal Tutumlar
1.1.İşçi Olmayan Erkek	113	X	X	X	
2.İşçi Kadın	65	Eşi Gittiği İçin	2 Yıl 1 Ay	Aile-Sıla Özlemi, Eşinin Dönmesi, Yeterli Para Kazanamama, Çalışma Şartlarının Ağırlığı, İşsizlik	Ekonomik düzey, Yemek yeme alışkanlıkları, Siyasal tutum ve inanç
2.1.İşçi Olmayan Kadın	58	X	X	X	
3.İşçi Erkek	605	Ekonomik	3 Yıl 4 Ay	İşsizlik, Aile, Sıla Özlemi, Gurbet ve Çalışma Şartlarının Ağırlığı	Evlilik süresi, Yabancı dil öğrenme, Kendilerini saygınlık düzeylerine göre değerlendirme, Yurtdışında alışıp burada olmayan nesneler, Alışkanlıklar (Çocuklarını yurtdışına gönderme isteği, öğretmen-imam, okul cami yaptırma isteği vb. gibi)
3.1.İşçi Kadın	65	Eşi Gittiği İçin	2 Yıl 1 Ay		

Yasa'nın yurtdışına işçi gönderen 'Alamancı' aileler de dikkat çektiği bir özellik 'zincirleme göç' denilebilecek yurtdışına aileden birinin gitmesiyle aynı aileden birilerinin de peşinden gitmesi durumudur aynı zamanda Yasa bunu göçün ailedeki yayılmacı etkisi olarak tanımlamaktadır (Yasa, 1979: 33). Bir başka deyişle zincirleme

göçün başlaması için zincirin ilk halkasının ilk eylemi gerçekleştirmesi ve diğerlerinin de onun peşinden gitmesi yeterlidir.

Daha önce tabloda belirtildiği gibi Yasa'nın çalışmasında yurtdışına giden erkek ve kadın işçiler ana araştırma/ deney grubunu, yurtdışına hiç gitmeyen erkek ve kadın denetleme kümeleri ise kontrol grubunu oluşturur. Bu çalışmada temel üç ana grup ve her grupta ulaşılan sonuçlar şöyledir;

1. Yurtdışına giden işçi erkekler (605 kişi) ve yurtdışına hiç gitmeyen işçi olmayan erkekler (113 kişi), hane yapısında hanede evlerin ayrılması durumu, çocukların gayrimüslim başkası ile evlenmesi, saygınlık, önemli dünya olayları, iş, güç, girişimcilik ve siyasi faaliyetlere katılım konularıyla ilgili varılan genel sonuçlar;

- Hanenin parçalanması işçilerin ailelerine yurtdışından gönderdiğin paranın sağladığı ekonomik konforla aileler hala beraber yaşamaktadırlar, işçi olmayanlar ise ekonomik geçim kaygısı sebebiyle hanelerini ayırmaktadır.
- Saygınlık ve olaylara bakış açısı konusunda gerek yurtdışına çıkmış olmanın sağladığı itibar gerek ekonomik seviyenin köye göre yüksek olması işçilerin hem kendilerince hem de başkalarınca saygınlığını artırmaktadır. Bu durum işçilerin kendilerini diğerlerinden ayrı görmesine, başkalarının da kendilerini işçilerden düşük görmesine sebep olmuştur.
- İş güç alanında işçiler eski işlerini bırakıp yeni işlere girişme anlamında daha cesaretlidir yani ekonomik girişim konusunda sahip oldukları ekonomik imkân, deneyim ve güvenle daha girişken olan taraf işçilerdir.
- Son olarak siyasal alanda siyasi gündemi ve olayları televizyondan, radyodan takip ederek pasif siyasi katılım sağlama eğilimi her iki kesimde de yüksek olmasına rağmen mitinge gitme, tartışma gibi faaliyetlerde işçiler aktif siyasi katılıma daha yakındır (Yasa, 1979: 124-130).

2. Yurtdışına giden işçi kadınlar (65 kişi) ve işçi olmayan kadınlar (58 kişi). İşçi ve işçi olmayan kadınlarla yapılan görüşmelerde varılan sonuçlar;

- Ekonomik düzey olarak işçi kadınlar işi olmayan kadınlara göre kendilerini daha zengin olarak tanımlamakta, işçi olmayan kadınlarda kendilerini

çoğunlukla ortanın üstü olarak tanımlamaktadır. Bu durum birinci ana gruptaki işçi ve işçi olmayan erkekler ile benzerlik göstermektedir.

- İşçi kadınlar işçi olmayan kadınlara göre yeterli görülen sayıdan daha fazla çocuk sahibi olmamak için aile planlaması ve doğum kontrol gibi yöntemlere daha fazla başvurmaktadır fakat doğum kontrol yöntemlerinin işçi kadınlara göre az da olsa işçi olmayan kadınlarda da uygulandığı anlaşılmaktadır.
- Yurtdışına gönderme amacına göre işçi kadınlar çocuklarını okutmak için, işçi olmayan kadınlar ise çalıştırmak ve ailenin ekonomik imkânlarını iyileştirmek için göndermek istemektedir.
- Kadınların siyasi tutumları ise erkeklerle benzerlik göstermektedir. Bu durum kadınların eşlerinin desteklediği partiyi destekleme eğilimiyle açıklanmaktadır.
- Dini inançlar bağlamında ise ahiret ve alın yazısı inancı her iki kesimde de yüksek olmasına karşın işçi olmayan kadınlar işçi kadınlara oranla daha fazla ahiret ve alın yazısı inancına sahiptir. Yasa bu durumun sebebinin yurtdışına işçi olarak giden kadınların ilgisinin dünyevi işlere yoğunlaşması olarak gösterir (Yasa, 1979: 146-149).

3. Yurtdışına giden işçi erkek ve kadınlar (toplam 670 kişi).

- Bu noktada karşılaştırılan alan saygınlık değerlendirmesidir. Bu değerlendirmeye göre erkeklerin saygınlığının daha fazla artmış, kadınların saygınlığı da erkeklere oranla az da olsa yine artmıştır. Bu konuda saygınlığı artıran en önemli olay, yurtdışına çıkmayı deneyimlemiş olmak ve bundan sonra yurtdışına çıkmanın imkanlar dahilinde hiç gitmeyenlere göre daha kolay olmasıdır.
- İkinci karşılaştırma alanı ise yurtdışında olup da yurttan olmayanlar arasında besin, temizlik, rahatlık, düzen ve eğlence alışkanlıkları gelmektedir. Bunlar arasında her iki grubunda en fazla özlemini çektiği alışkanlık, düzen rahatlık ve eğlencedir.

- Dördüncü ve son olarak ise tutumlar konusunda ise; İşçi kadınlar çocuklarını okutmak için gönderme eğilimindedir. İşçi erkekler ise çalıştırma amacıyla çocuklarını yurtdışına gönderme eğilimindedir (Yasa, 1979: 155-158).

Araştırma sonuçlarında dikkat çeken bir taraf kırsal yörelerden yurtiçine göçün kırsal yöreyi 'boşaltmasına', olumsuz etkilemesine rağmen kırsal yöreden yurtdışına gittikten sonra kırsal yöreye tekrar dönüşün bir canlılık ve fayda sağlamasına yönelik olan görüştür (Yasa, 1979: 169).

Dış göçlerin en önemli etkilerinden birisi ise yurtdışına çıkmış kimselerin yurtdışına çıkmamış kimselerden farklı olduğu algısının oluşması ve bu kişilere, ailelere 'Alamancı' sıfatının verilmesidir. Bu 'Alamancı kişi ve aile' kavramsallaştırması araştırmanın genel ve en önemli sonuçlarındandır.

1.3.4.3.5.1. Alamancı Aile

Yurda gelip tekrar dönenler ya da yurda tamamen dönenler, yurtdışına hiç gitmeyenlerin ilgisini çekmiş, yurtdışına gitme lüksü imrenilen bir durum olmuştur. Bu durumun toplumsal ve ekonomik alanlarda yarattığı farklılaşmalar, tabakalaşmalar ve bu tabakalardaki hareketlilik "Alamancı aile" türünü ortaya çıkarmıştır (Yasa, 1979: 182).

Yasa Alamancı ailelerin özelliklerini şöyle sıralar;

- Yatay veya dikey hareketlilik oranı yüksektir.
- Kırsal nitelikleri şehirli niteliklerden daha ağır basar.
- Ailede parçalanma, dağılma oranı daha düşüktür.
- Davranış, tutum ve yaşayış türleri kırsaldan farklıdır.
- Somut farklılıklar giyim-kuşamları, evleri ve evlerin içindeki eşyalarıdır.
- Artık tüketici konumunda yer alırlar.
- Yapısı mozaik bir nitelik taşımaktadır (Yasa, 1979: 183-185).

Alamancı aile geçici mi? Yasa bu aile tipinin gecekondü aileleri gibi geçici olduğu görüşünü paylaşır ve bu ailelerin gidişatı ve durumu ne olacak? Kır ve kent arasında bir potada eriycek mi? Hangi potada eriycek? Ya da kendi orta sınıfını oluşturup ayrı bir

grup mu olacak? Gibi soruların cevaplarını zamana bırakmıştır (Yasa, 1979: 185-186). Alamancı aileler hala dönüş yaptıktan sonra ya da yıllık ziyaretleriyle kendi özel ve genel çevrelerinde değişimin tetikçisi olmaya devam etmektedirler. Alamancı aile olgusunun ve bu ailelere yönelik algıların günümüzde de devam ettiği düşünüldüğünde Yasa'nın bahsettiği 'Alamancı aileleri' geçici aile türü olarak görmek şu an için yanlıştır.

1.3.4.3.6. 25 Yıl Sonra Hasanoğlan Köyü

Hasanoğlan Köyü'nün İctimai-İktisadi Yapısı adlı çalışmasının daha başlarında aynı çalışmanın yıllar sonra tekrarlanma ihtimalinden söz eden Yasa 1960'lı yılların sonunda bu tekrara dayanan karşılaştırma araştırmasını gerçekleştirmiş ve aradan geçen 25 yıllık sürede Hasanoğlan'ın değişimini, gelişim yönünü gözlemlemek ve analiz etmek istemiştir. Her iki çalışmayı da gerçekleştiren kişi olarak çalışma konusunda hakim bir konumda yer almış ve elde ettiği verilerin doğruluğunu, geçerliğini ve güvenilirliğini kendisi sağlamış, veriler geçmişin bulanıklığından, kişilerin ve olayların yanıltıcılığından arındırılmıştır. Bu bağlamda oldukça önemli bir karşılaştırma çalışması gerçekleştiren Yasa toplumsal değişimi Hasanoğlan özelinde araştırmış ve sosyoloji alanına, öğrencilerine önemli bir eser bırakmıştır.

1.3.4.3.6.1. Tarih ve Doğal Çevre

Ankara iline bağlı Hasanoğlan köyü, 1960'lı yıllarda Elmadağ ilçesine bağlanmış bir köydür aynı zamanda bu köy yönetim ve idare bakımından Elmadağ'a bağlıdır fakat toplumsal ve ekonomik ilişkiler bakımından Ankara'yla daha yakından ilişkilidir (Yasa, 1969: 11-12).

Hasanoğlan'a dair tarihi bilgileri bir köy enstitüsü dergisinden alan Yasa, bu köyün tarihinin eskiye dayandığını, köyde 'Hasan Dede yatırının ve çeşmesinin' köyün ismi ile ilgili olabileceğini, köyün eskiden tımar köyü olduğunu, temel geçimin tarım, arıcılık, bağcılık ve küçükbaş hayvancılık olduğunu belirtir (Yasa, 1969: 15-16).

Hasanoğlan' da bulunan o zamanki önemli yapılar; Hasanoğlan'ın yerleşme düzeninde yer alan demiryolu hattı, önceden köy enstitüsü olan ikinci araştırmanın yapıldığı zamanlarda ise Atatürk İlk Öğretmen Okulu olarak hizmet veren okul ve fikren

güzel olsa da uygulamaya dökülünce çıkarlar ve eksiklikler bulunan Kooperatif binalarıdır (Yasa, 1969: 18).

Yasa Hasanoğlan köyünün belediyeye bağlanarak mahallelerin artması, ayrılması ve evlerin numaralandırılmasının köydeki eski komşuluk ilişkilerini zayıflattığını belirtmiştir (Yasa, 1969: 19-20). Bu noktada merkezileşme ve mekanda yayılma olarak ele alınabilecek bu durum değişimin, ilerlemenin göstergesidir.

Köyde ticari ve toplumsal ilişkilerin merkezi köy meydanı olarak belirtilir (Yasa, 1969: 20). O zamanlarda Hasanoğlan'ın %20'si dağlık, %5'i ova, %75'i dalgalı olmak üzere 106.250 dönümlük bir araziye sahip olup Hasanoğlan'ın yakınındaki köyler ise; Elmadağ, Yeşildere, Yenişih, Ahmet Adil, Kavaklı ve Lalahan gibi köylerdir (Yasa, 1969: 22).

Hasanoğlan' da yetiştirilen tarım ürünleri tahıllar, meyveler ve sebzeler iken tarımda görülen önemli değişiklikler, çiftçiliğin azalması, köye traktörün girmesiyle modern tarım aletlerinin köyde yaygınlaşması, merinos türü koyun yetiştirme denemelerinin yapılması ve köyde besi hayvancılığı, sütçülük ve fenni tavukçuluğun baş göstermesi, ilgi görmesidir (Yasa, 1969: 25). Bu noktada Hasanoğlan' da tarım alanında önemli değişiklikler ve iş gücü çeşitliliği görülmektedir.

1.3.4.3.6.2. Ulaşım

Hasanoğlan' da o zamanki ulaşım araçları tren, otobüs ve at arabalarıdır. Yasa'ya göre trenin 25 yıl öncesine göre hitap ettiği kesim ve bu kesimlerin trenden faydalanma derecesi daha da artmış, bu olumlu gelişme şehirle ilişkileri daha da artırmış, çeşitlendirmiştir (Yasa, 1969: 27). Otobüs ve at arabalarının da ulaşım için verimli olduğu, köylünün ulaşım ihtiyacını giderdiği söylenebilir.

Köydeki haberleşme araçları ise şehirden köye veya köyden şehre gidip gelmeler sonucu haber getiren kişiler, namaz vaktini veya belediye anonslarını bildiren bir hoparlör, postahane, radyo, dergi, gazete ve ilk öğretmen okuludur (Yasa, 1969: 29). Hasanoğlan' da postahane 25 yıl öncesine göre daha aktiftir ve bu kaniya Hasanoğlan' a gelen giden mektup, havale, telefon, telgraf, paket ve havale işlerinin sayısı eskiye oranla oldukça fazladır. Köyde kullanılan radyonun 300 civarında olduğu ve bu sayının 25 yıl öncesinde 2 olduğu, ulaşımın ve iş gücü çeşitliliğinin attığı düşünüldüğünde Hasanoğlan'

da imkanlar gelişmiş, önemli değişimler yaşanmış ve Hasanoğlanlılar zihnen ve ufken gelişme göstermiştir (Yasa, 1969: 31-32). Bu durum ulaşım ve haberleşme araçlarının gelişmedeki etkinliğini gösteren somut örneklerdendir.

Hasanoğlan'ın ilçeye ilişkisi, yakınlığı ve ulaşım kolaylığı Hasanoğlan' da çarşı, otel, lokanta, ticarethane gibi şehirde bulunan mekanların bulunmamasına, bu mekanlara ihtiyaç duyulmamasına sebep olmuş bunun dışında Hasanoğlan'ın ilçeye ilişkileri nüfus, mal müdürlüğü, kaymakamlık, askerlik ve Tarım Bankası gibi resmi kurum ve kuruluşlardaki gereken işleri halletme çerçevesindedir (Yasa, 1969: 32-33). Gerek Hasanoğlan'da tüketim mekanlarının bulunmayışı gerek ilçeye ilişkilerin resmi nitelikte olması Hasanoğlan'ın dışarıya açılıp, ilçeye ilişkilerini geliştirmesine sebep olmuştur.

Şehirle ilişkiler ise ürettiklerini satma, tükettiklerini alma amaçlı genelde ekonomik boyuttadır. Örneğin ürettiği sütü, yumurtayı, yünü vb. satmak için Ankara'ya trenle giden bir kişi dönüşte evine eksik olan ihtiyaçlarıyla döner ve bu kesim Yasa tarafından 'Fileliler' olarak adlandırılır (Yasa, 1969: 34). Yasa'nın 'Fileliler' olarak adlandırdığı bu kesimin İlhan Tekeli'nin kır ve kentin birbiri içerisinde erimesi sonucu oluşan marjinal kesimler grubuna dahil olabilir (Tekeli, 1977: 45). Bunun dışında Elmadağ ve çevre köylerle ilişkilerin ana amacı tarım arazisi ekme, hayvan alıp şehirde satma ve sütçülük vb. iken Hasanoğlan' dan çevre köy ve ilçelere alışveriş amaçlı gidenler olduğu gibi Hasanoğlan' a aynı amaçla gelenler de vardır ve bunun bir sonucu olarak Hasanoğlan çevre köylerle ilişkisi gelişmiş açık bir topluluktur (Yasa, 1969: 35).

1.3.4.3.6.3. Nüfus ve Toplumsal Hareketlilik

Hasanoğlan'ın 1944 yılında 1403 kişi olan nüfusu ikinci araştırmanın yapıldığı 1968'li yıllarda artara 2347 kişi olarak saptanmış olup Hasanoğlan'da 954 erkek, 895 kadın olmakla birlikte yaş ortalamaları 26.64 ve 27.09'dur ve bu durum Hasanoğlan'ın genç, aktif ve artış eğilimi gösteren bir nüfusu olduğuna işaretir (Yasa, 1969: 38-39).

Yasa Hasanoğlan çalışmasında aile reislerine ve eşlerine sorduğu mesafe-uzaklıkla ilgili soruları bir yere gidilen sürenin azalması veya artmasıyla mesafe algısının değiştiğine ve bu değişimin de bir toplumsal değişme göstergesi olduğunu düşünerek sormuştur (Yasa, 1969: 40). Bu durum şöyle de açıklanabilir; günümüzde uçağın otobüs, tren veya arabaya göre daha hızlı ve vakit kazandıran ulaşım aracı olduğuna yönelik algı

hakimdir. Bu sebeple aynı hareket ve varış noktalarına sahip farklı kişilerde uçakla daha hızlı gidileceğine ve uçakla yapılan yolculuklarda mesafe algısının azaldığına otobüs, tren veya arabada ise bu durumun tam tersi olduğuna, mesafe algısının arttığına yönelik hüküm verilebilir. Hasanoğlan'da ise bu durum Ankara'ya yürüyerek, eşekle veya trenle gitme şeklinde tezahür etmekte ve trenin mesafe algısını azalttığı belirtilmektedir. Yasa araştırmasında katılımcılara Ankara'ya hem yürüyerek hem trenle ne kadar zamanda gidileceğini, bir kilometrenin kaç metre olduğunu, bir metrenin kaç santimetre olduğunu sormuş ve erkekler daha fazla dışarıyla ilişki kurduğu için genelde doğru cevaplar vermiş, eşleri ise tam tersi durumda olduğu için yanlış cevaplar vermişlerdir (Yasa, 1969: 41-42).

Kısa süreli olarak köyden Ankara'ya, Ankara dışına veya çevre köy ve ilçelere gidiş nedenleri iş, ziyaret, alışveriş ve resmi işler için olmakla birlikte önem arz eden diğer bir konu da kadınların erkekler kadar olmasa da eskiye nazaran köy dışına daha fazla çıktığına ve kapalılıktan, tutuculuktan biraz olsun kurtulmalarına yöneliktir (Yasa, 1969: 45). Hasanoğlan' da kısa süreli yer değiştirmelerle ilgili durum şöyledir; ilk olarak erkekler hem Ankara'ya hem de Ankara dışındaki başka illere kadınlardan daha fazla gitmiştir ve gitmektedir; ikinci olarak ise 25 yıl öncesine göre ulaşım araçları yaygınlaşmış, çeşitlenmiştir, örneğin 25 yıl önce Ankara'ya her gün gidip gelenlerin sayısı 10-15 iken bu sayı 1968'de günde 200'ü geçmektedir (Yasa, 1969: 46-47). Bu sayının artışında ucuz, kolay, hızlı ulaşım ve köylülerin şehirle kurdukları ilişkilerin sıklığı ve derecesi önemlidir.

Göç gibi uzun süreli hareketlerde Yasa'nın 'Ankara'nın uydu kasabası' olarak gördüğü Hasanoğlan'ın Ankara ile ilişkileri eski ve sık olduğu için Hasanoğlan göç alan ve göç veren özelliklere sahiptir (Yasa, 1969: 48). 25 yıl öncesine göre Ankara'ya yerleşme isteği şehirde yaşamının ve geçimin rahat olması sebepleriyle oldukça artmış, köyde yaşayan ailelerin köy dışına yerleşen yakınları ise %54,77 oranında Ankara'yı tercih etmekte ve bu kesim memur, işçi, esnaf olan veya Ankara'dan evlenenleri oluşturmaktadır (Yasa, 1969: 50-51).

Hasanoğlan' dan herhangi bir başka yere gidenlerin çoğu iş, köydeki geçim darlığı ve dışardan evlenme sebepleriyle gitmekte olup köyden göçen bu kişilerin köyle ilişkileri %70 oranında akraba ziyaretleriyle devam etmiş, bu ilişkilerin devam etmesi Hasanoğlan'ın Ankara'ya yakınlığı ve ulaştırma-haberleşme olanaklarının gelişmişliği

sayesinde gerçekleşmiştir (Yasa, 1969: 51-53). Yasa'nın dikkat çektiği bir diğer husus ise yaş ve meslek gruplarıyla köyden ayrılma isteği arasında ilişki bulunabileceği hipotezinin doğru çıkmayıp ve bu durum da köyün iticiliğinin ve şehrin çekiciliğinin eşit olmasıyla açıklanır (Yasa, 1969: 53). Hasanoğlu'ndan ayrılan kişi sayısı 1944'te 31 kişi iken 1945-1965 yılları arasında toplamda 157 aile olarak artış göstermiştir ve bu 157 aileden 114'ü Ankara'nın merkezine geri kalanı ise çevre köy ve yerlere yerleşmiş olup bu hareketliliklerin genelde Ankara merkezine oluşu, Hasanoğlu'na açık ve hareketli bir uydu kasabası, Ankara'yı ise çekim merkezi haline getirmiştir (Yasa, 1969: 54-55). Ankara'da yerleşmiş bulunan, çoğunluğu memur, işçi ve zanaatkar olan 157 aile başkanının yerleşip düzen kurduktan sonra köyden gelen hemşehri ve akrabalarının iş bulmalarına yardım ettiklerini de Yasa belirtmiştir (Yasa, 1969: 56). Bu noktada şehre gidenler arasında köylülük bağlarının hala devam ettiği, hemşehrilik ve patronaj ilişkilerinin sürdüğü görülmektedir.

Yasa'ya göre yer değiştirmenin getirdiği yatay hareketlilik bir uyum, alışma sürecinden sonra kişilere dikey hareketlilik fırsatı da vermekte, kişiler meslek, gelir ve toplumsal statülerinde değişimler yaşamaktadırlar (Yasa, 1969: 60). Bu bağlamda yatay hareketlilik sonrası gelişen dikey hareketlilik imkanı köylülerin şehirde kabul görmesini sağlayan, şehirle ilişkisini köy bağlamından çıkaran bir durumdur. Şehre göç edenler hem kendilerine hem de hala ilişkilerini sürdürdükleri köydeki ailelere etki etse de Yasa şehirde yaşayanlar ve her gün Hasanoğlu'ndan şehre gidip gelenler arasında iş, düşünüş ve tarz bakımından farklılıkların çok az olduğunu, benzer değişim ve kasabalaşma süreçlerini yaşadıklarını belirtmiştir bu durum Hasanoğlu'nun şehir uydusu olduğuna yönelik tespitleri doğrular niteliktedir (Yasa, 1969: 61).

1.3.4.3.6.4. Evlilik ve Aile

Hasanoğlu'nda evlenme başlığı altında evlilik ritüelleri şehirleşme etkisiyle biraz değişmiş olsa da hala bazı eski katı kuralları vardır. Örneğin erkeklerin evleneceği kızı seçme hakkı yavaş yavaş kabul edilse de bu durum kızlar için geçerli değildir bu konudaki başka bir örnek de sevgili veya nişanlı olmalarına rağmen çiftlerin buluşması, konuşması, hislerini anlatmalarının hoş karşılanmamasıdır (Yasa, 1969: 63).

Hasanoğlan'da çiftlerin eş olarak kabul edilmesine kadar uzanan evlilik sürecinde aşamalar şöyledir; nişanlılık öncesi dönem, nişanlılık dönemi, düğün hazırlığı ve nikah, düğün ve düğün eğlenceleri, sini ve kına gecesi, damat tıraşı ve delikanlılar yemeği, gelin alayı ve koltuklama töreni ve düğün sonu gerdektir (Yasa, 1969: 64-70). Nikah aşamasında dikkat çeken önemli bir husus ise 25 yıl önce imam nikahının köyde kabul gören nikah türü olmasına karşın 1968'li yıllarda bu durumun değişerek köyde imam nikahı ve resmi nikahın eş değer görülmesidir (Yasa, 1969: 65). Bu durum Medeni Kanunla birlikte köye gelen bir yasallık ve resmiyetin göstergesidir.

Yasa araştırmaya katılanlar ve bu kişilerin evli çocuklarının evlilik yaşını incelendiğinde evlilik yaşının gittikçe düştüğünü tespit etmiştir öyle ki anket uygulanan erkeklerde evlilik yaşı 22.1, kadınlarda 18.6 iken; bu çiftlerin çocuklarında bu oran erkekler için 21.2, kadınlar için 18.3 olmuştur ve bu durum gençlerin şehirleşmeyle gelirlerini daha iyi ve hızlı bir şekilde artırıp ekonomik durumlarını yükselterek evliliğe hazır olmalarıyla açıklanmaktadır (Yasa, 1969: 72).

Yasa'nın tespitleri doğrultusunda Hasanoğlan' da tek eşlilik yaygın olmakla birlikte birden fazla evliliklerin yapılma sebebi çoğunlukla ölüm ve boşanmadır aynı zamanda köyde 25 yıl öncesinde ve 1968'li yılların boşanma oranlarında görülen dört katlık bir artış şehirleşme belirtisi olarak ele alınır (Yasa, 1969: 73-74). Hasanoğlan' da akrabayla evlilik oranlarında her iki araştırmada da önemli değişiklikler görülmemesine rağmen akraba olmayanların evlilik oranları ise 1944'te %23,19 iken 1968'de %73,5 gibi büyük bir oranda artmış, köy içinden ve dışından evlenme hususunda ise Hasanoğlan' da Ankara dışında dışarıya kız vermeme fakat dışardan kız almaya sıcak bakılmaktadır fakat genel kanı köyden evlenme yönünde olduğundan Hasanoğlan hala köy özelliklerine sahiptir ve köy dışından evliliğin gecekondulardan daha az oluşu gecekonduların dışardan evlilik konusunda Hasanoğlan' dan daha açık olduğunu göstermektedir (Yasa, 1969: 77-78).

Hasanoğlan' da hanelerin karı-koca veya bunlara ek olarak evlenmemiş çocuklardan oluşan 'çağdaş-çekirdek aile modeli' oranı 1944' de %51,32 iken 1968'de artarak %58 olmuştur ve bu doğrultuda geniş aile denilebilecek anne-baba, evli eş ve çocukları şeklindeki aile küçülmüştür fakat yine de ailedeki ataerkil yapı çekirdek aileye eklenen erkeğin annesi, babası veya kardeşleriyle varlığını sürdürmektedir ve aileler %40 oranında beş kişilik nüfustan oluşmaktadır (Yasa, 1969: 80). Ailedeki çocuk sayısı

ortalaması ise 3,17 iken istenilen çocuk sayısının ortalamasının 2,92 olması Hasanoğlan' da ilkel de olsa doğum kontrol uygulamalarının varlığını göstermektedir (Yasa, 1969: 82). Çocuk doğum ve ölüm oranları ise 1944 ile kıyaslandığında oldukça azalmış ve Hasanoğlan sağlık hizmeti alma, yeni doğan çocukların sağlığına, temizliğine dikkat etme konusunda bilinçlenmiş ve gelişmiştir (Yasa, 1969: 85).

Yasa'ya göre aileden ayrılmalar, kopuşlar geniş aile yapısını değiştirip küçültse de ayrılan kişilerin aile ve köyle ilişkilerini tamamen koparmayışı köyü ve aileyi daha farklı bir değişim süreci içine sokmuştur (Yasa, 1969: 87). Bu değişim süreci köyden gidenlerin köyle ilişkilerini sürdürmeleri bir etkileme ve etkilenme sürecini de içermektedir.

Çalışmada erkeklerin ve eşlerinin zor durumlarda akıl danıştığı, yardım aldığı kişiler ise farklılık göstermektedir. Kadınlar genelde annelerine ve yakın akrabalarına akıl danışırken erkekler başkalarına başvurmakta ve bu durumun sebebi de erkeklerin dışarıyla ilişkilerde daha aktif ve ön planda olmasına kadınların ise yaşamlarının köyle sınırlı olmasıyla açıklanmaktadır (Yasa, 1969: 88).

Yasa'ya göre aile içinde kişilerin statüsü erkek hakimiyetinin hissedildiği, kadınların ikinci veya geri planda kaldığı ve erkek çocuğun kız çocuktan değerli görüldüğü bir ataerkil aile yapısında şekillenmektedir fakat önemli kararlarda eşler arasındaki orta yolu bulma düşüncesi Hasanoğlan'ın geliştiğini, değiştiğini de göstermektedir (Yasa, 1969: 90). Bu düşünüş yapısı Hasanoğlan'da ataerkil aile yapısını zedeleyen, şehirli aile yapısını güçlendiren bir yapıdır.

Yasa çocukların eğitiminin sorumluluğunun ise annede olduğunu; eğitim tarzının köy eğitim tarzına ve ailelerin çocuklardan şikayetçi olduğu saygısızlık, ders çalışmama, tembellik gibi şikayetlerin şehirdeki çocuklu ailelerin şikayetlerine benzediğini belirtir ve bu durumda Yasa Hasanoğlan' daki değişim sürecinin ne eski kalıplara ne de yeni kalıplara tamamen uyduğunu, evlilik, aile ve hane yapısında kasabalaşma yönünde önemli değişimler görüldüğünü belirtir (Yasa, 1969: 91-93).

1.3.4.3.6.5. Aile İçi Yaşam

Yasa Hasanoğlan' da yaşama şekli kısmında köylünün kendi sahibi olduğu konutları ele almış ve bu konutların çoğunun ortalama 3.1 odadan oluştuğunu belirtmiştir ve evlerin içinde kullanılan eşyalar bakımından Hasanoğlan' da oturma odası, masa,

sandalye, halı, kilim, elektrikli ütü ve dikiş makinelerinin kullanım yaygınlığını kasabalaşma göstergesi olarak ele almaktadır (Yasa, 1969: 96-103).

Isıtma ve aydınlatma araçları ise 25 yıl öncesi ile karşılaştırıldığında odun, tezek kullanımına ek olarak köye kömür, İpragaz ve ocak gelmiştir aynı zamanda köyde önceden belirli noktalardaki elektrik neredeyse tüm köye yayılmıştır (Yasa, 1969: 103-105).

Yasa Hasanoğlan' lıların üretim ve beslenme düzenleri ise tarımdan uzaklaşma/soğuma, kasabalaşma gibi sebeplerle meyve sebze satın alma, pekmez yapmak yerine reçel satın alma, kasaptan et alma ve sabah kahvaltısını peynir, zeytin, çay ve reçel gibi hafif kahvaltılıklarla yapma alanlarında değiştiğini ama yine de bu değişikliklere rağmen köyde kışlık hazırlama ekmek yapma gibi faaliyetlerin de yaygın olduğunu belirtir (Yasa, 1969: 106). Bu noktada Hasanoğlan'ın yaşadığı geçiş süreci üretim ve tüketim faaliyetlerine bu şekilde yansımıştır.

Yasa'nın araştırması sonucunda ailelerde hazırlanan kışlık yiyecekler ise hazırlanma oranının yüksekliğine göre sırasıyla kuru sebze, turşu, bulgur, erişte, tarhana gibi yiyeceklerdir; evde en az hazırlananlar ise sucuk ve pestil olarak belirlenmiştir (Yasa, 1969: 108-109). Hazırlanan kışlık yiyecekler noktasında bulgur üretiminin fazla olması Hasanoğlan'da tarıma yönelik üretimin az da olsa hala devam ettiğinin göstergesidir öyle ki bulgur köy için önemli bir besin kaynağıdır. Yasa'ya göre köyde kendi ekmeğini kendi yapanların çoğunluğuna karşın dörtte bir oranında ekmeği hazır alanlar kasabalaşma yönünde biraz daha ileride olanlar iken dışarıdan alınan yağ, un, sebze-meyve gibi ihtiyaçlarla Hasanoğlan' ın tarımdan uzaklaştığı, tüketim pazarına açılan bir kasaba olduğu söylenebilir (Yasa,1969: 110-111). Bir başka deyişle Hasanoğlan beslenmedeki alışkanlıkları konusunda köy ve şehir arasında bir geçiş aşaması yaşamaktadır (Yasa,1969: 112). Bu noktada beslenme ve giyim alışkanlıklarının değişmesi diğer tüm değişimlerden daha önce gerçekleşen maddi kültür öğelerindendir. Maddi kültür öğelerinin değişimi sonrası sıra daha kalıcı ve köklü olan manevi kültür değişimlerine gelecektir.

Yasa Hasanoğlan' daki giyim şeklinin genelde kadınlarda şalvar, bluz iken erkeklerde şehirli tarzda ilerlediğini, kız ve erkek çocuklarında ise birbirine benzer olarak pantolon-kazak, şalvar-hırka şeklinde olduğunu belirtir (Yasa, 1969: 112-113). Araştırma

neticesinde Hasanoğlan’ da çeşitli kumaşların %40’ı naylondur çünkü naylon kumaş daha ucuz ve dayanıklı olduğu için kolaylıkla kabul edilmiş olup 25 yıl öncesinde köyde pijama giyen kimse yokken Hasanoğlan’ a pijama giyme alışkanlığını getiren ve yerleştirenler erkek aile reisleri ve erkek çocuklarıdır aynı zamanda bu alışkanlığın yerleşmesi Yasa tarafından şehirli yaşamın yavaş yavaş köye etki ettiğinin göstergesi olarak ele alınır (Yasa, 1969: 114-116).

Yasa’ya göre Hasanoğlan’ da belediye çevre temizliğine, kişiler ise kendi beden temizliklerine oldukça dikkat etmektedir ve bu sebeple benzer yerlerden daha ileri ve sağlıklı bir ortamda yaşamaktadırlar (Yasa, 1969: 117).

Yasa Hasanoğlanlılara sorulan ‘Mikrop nedir?’ sorusuna verilen cevaplarda mikrobun pislikle, toz-toprakla, hastalıkla eş değer görüldüğünü ve mikrobi gözle görülemeyen bir canlı olarak tanımlayanların oranının erkeklerde %15,5, kadınlarda %2 olduğunu belirtir (Yasa, 1969: 120-121). Son yıllarda tüm dünyada deneyimlenen pandemi döneminde insanların hayatlarıyla ve sağlıklarıyla sınanması 1968’deki mikrop algısından oldukça farklı olabilir. Bu sebeple tekrarlanacak araştırmada ‘Mikrop nedir?’ sorusuna verilecek cevapların pandemi ile ne kadar ilgili olacağı merak konusudur.

Yasa hastalık durumlarında ise erkeklerin %94, kadınların %97,5 oranında doktora başvurduğunu tespit etmiştir (Yasa, 1969: 122). Bu durum eski kocakarı ilaçlarının tedavi ediciliğine inancın azalmasıyla ve kasabalaşmayla ilişkilidir. Sonuç olarak Hasanoğlan beslenme, giyinme ve sağlık düzenleriyle kasabalaşan, tüketim pazarına katılan, gelişen ve ilerleyen bir süreci yaşamaktadır.

1.3.4.3.6.6. Tarım- Hayvancılık, İş Güç Tarzı ve Harcamalar

Yasa Hasanoğlan’ da çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşanların oranını 25 yıl öncesiyle karşılaştırdığında bu oranın %46,4 ‘ten %34’ e düştüğünü, memurların oranının ise %18,5 arttığını tespit etmiştir ve bu artışın Hasanoğlan’ da yeni bir memur sınıfının doğmasına bu sınıfın da kasabalaşma sürecinde etkili olduğunu belirtmiştir (Yasa, 1969: 128). Yasa Hasanoğlan çalışmasının tekrarını sadece 1944 yılındaki verilerle karşılaştırmamış 1962 yılında gerçekleştirdiği ve 1966 yılında yayımladığı *Ankara’da Gecekondu Aileleri* çalışmasıyla da karşılaştırmıştır. Yasa Hasanoğlan’ daki durumu gecekonduardaki durumla karşılaştırdığında Hasanoğlan’ın köy, kasaba, gecekondu ya da şehir

formlarından hangisine uyacağı konusundaki soruya cevap aramış fakat Hasanoğlu'nın bu formlardan hiçbirine tam anlamıyla uymadığı sonucuna varmıştır (Yasa, 1969: 128).

Yasa Hasanoğlu' da aile reislerinin ortalama aylık gelirin 381 lira, diğerlerinin ise 376 lira olduğunu fakat tarım dışındaki ekonomik faaliyetlerin sağladığı ek gelirlerle bu tutarın 510 liraya kadar çıktığını belirtmiştir (Yasa, 1969: 128-130). Bu noktada tarıma ek geçim kaynaklarının oluşması tarıma olan ilgi ve alakayı azaltmış, tarımdan kopuşlar yaşanmıştır. Aynı zamanda Yasa'ya göre Hasanoğlu' da erkekler evde ya da tarlada çalışan kadınlara rağmen kadınların çalışmasını istememe ya da çalışanların sayılarını gizleme gibi eğilimlere sahiptir ve bu durum köye dair eski tutuculukların devam ettiğini göstermektedir (Yasa, 1969: 131).

Yasa yiyecek ve besin maddelerine dair üretilenler dışında harcanan tutarların yüksek olması sebebiyle Hasanoğlu'nın artık tarım köyü olmadığını, kasabalaştığını ve Hasanoğlu' da tüketimin üretimle eşdeğer olduğunu belirtir ayrıca Hasanoğlu' daki harcama ortalamalarının en yüksek 1666,36 lira ile yıllık yiyecek harcamalarıdır (Yasa, 1969: 134).

Yasa yıllık giysi harcamalarının ise aile başına 357 lira olduğunu belirtir ve bu tutarın düşüklüğünü giysilerin uzun ömürlü, dayanıklı olmasına ve yıpranana kadar giyilmesine dayandırır (Yasa, 1969: 135).

Yasa'nın araştırması sonucunda Hasanoğlu' da yıllık ısınma ve yakıt ortalama harcamaları 232,52 lira; ailelerin döşeme harcamaları 124,87 lira; ev-mutfak eşyalarının yıllık ortalama harcamaları 72,5 lira ve son olarak sigara, çay, kahve ve alkol gibi keyif verici maddelerin kullanımının yıllık ortalama harcama tutarı ise 326 lira olarak saptanmıştır (Yasa, 1969: 136-138).

Köyde yardımlara yapılan harcamalar yıllık 383 lira olmakla birlikte bu tutarın diğer harcamalara göre yüksek oluşu köyde yardımlaşmanın hala eski geleneksel düzeyde olduğunu göstermektedir aynı zamanda köydeki diğer harcamalar ise 8000 liraya kadar ulaşan düğüm, doğum, ölüm, hastalık, mahkeme ve resmi işler gibi devamlı olmayan harcamalar ve bina/ arazi vergileridir (Yasa, 1969: 138-139). Bu doğrultuda Hasanoğlu' da yıllık harcama ortalamaları çoktan aza doğru sıraladığında sıralama; yiyecek, giyecek, yardım, ısıtma- aydınlatma ve döşeme- donatma harcamaları şeklindedir (Yasa, 1969: 143). Yasa'nın Le Play' den etkilenerek Hasanoğlu çalışmasında ailelerin harcamalarını

araştırması ailelerin ekonomik durum ve bütçelerine yönelik önemli nicel veriler sunmaktadır.

Yasa'ya göre Hasanoğlan' da tarımla uğraşanların oranı azalmış olsa da hala bu işle uğraşanlar vardır ve yeni kurulan 'kooperatif' de çiftçilere destek vermektedir (Yasa, 1969: 145). Hasanoğlan' daki bu kooperatifin önemi köydeki kooperatifçilik algısının oluşmasında, yerleşmesinde ve köylünün beraber hareket etmesinde oldukça önemlidir.

Yasa'ya göre Hasanoğlan'ın daha önceleri küçükbaş hayvancılık ve tarımla ilgilenen bir topluluk olması durumu köyden tren yolu geçmesi, tren yolu çevresinde devlet fabrikalarının açılarak istihdam sağlaması, Ankara'nın başkent oluşu gibi etkenlerle değişmiş, Hasanoğlan' da tarım ve hayvancılıkla uğraşanların oranı azalmıştır (Yasa, 1969: 146). Tüm bu etkenlerin yanında köyden şehre göç de tarıma yönelik ilginin Hasanoğlan'da ve ülke genelinde azalmasına sebep olmuştur.

Hasanoğlan'da toprak dağılımı ise çoğunlukla 0-100 dönüm arasındadır; büyük dönümlere sahip olanların azınlıkta olması adaletsiz bir durum yaratmaktadır (Yasa, 1969: 147). 1944 ve 1966 yılları arasında kiraç toprağa sahip olmayanların oranı sırasıyla %8 ve %26,5 olmakla birlikte toprağı olanlar ise 1944'te %57,8 iken 1966'da bu oran %62,74 olmuştur ve Yasa'ya göre bu durum kiraç toprağı az olanların topraklarını çok olanlara satma ve toprağı olanın daha da çok toprağa sahip olma eğilimini gösterir (Yasa, 1969: 148). Yasa sulak arazinin Hasanoğlan' da azlığı ve zaten az olan verimli toprağın çoğunun azınlık tarafından, az bir kısmının da çoğunluk tarafından işletilmesinin sulak arazi dağılımında bir adaletsizlik olduğunu belirtirken bağ-bahçe arazilerinin dağılımında denge olduğunu ve bu tür bir adaletsizlik söz konusu olmadığını belirtir (Yasa, 1969: 149).

Yasa'ya göre Hasanoğlan' da toprağını kiraya verenlerin oranı %30, toprak kiralayanların oranı ise %20'dir ve toprağını kiraya verenlerden satmayı düşünenlerin az olmasının sebebi ise toprağa bağlılık, toprağın güven vermesi ve aileden kalan yadigar olarak görülmesidir (Yasa, 1969: 150-152).

Hasanoğlan' da toprağın elde ediliş şekli ise %65,6 oranında babadan kalan miras şeklinde olsa da kadının üstünden elde edilen toprağın olduğu aileler %15 oranındadır ve bu durum Hasanoğlan' da kadının toplumsal durumunun diğer köylere göre daha fazla olduğunu gösterir (Yasa, 1969: 152-153). Aynı durum Boran'ın dağ köyü ova köyü

çalışmasında da geçerli olmakla birlikte kadının sahip olduğu toprak oranı bir hayli fazladır fakat toprağı işletme, yönetme erkeğin kontrolündedir.

Yasa'ya göre toprağın parçalı ve birbirinden uzak yerlerde olması büyük sorunları doğursa da köylü toprağın bir arada bulunmasından doğan riskler ve büyük toprağa nazar degeceğine yönelik düşüncelerden dolayı topraklarının birleştirilmesini istememekte, bu parçalı yapıyı kabullenmiş bulunmaktadır (Yasa, 1969: 155). Bu durum köylünün risk almayı sevmediğinin ve kaderci olduğunun göstergesidir bu noktada köylülerde kendi kararının sorumluluğunu alabildiği riziko kavramına yönelik bir özellik yoktur.

Yasa köydeki hayvancılık faaliyetlerini küçük ve büyükbaş hayvancılık olmak üzere ikiye ayırmış: köyde toplamda 331 büyükbaş, 3879 küçükbaş hayvan olduğunu saptamıştır (Yasa, 1969: 156). 25 yıl öncesine karşılaştırıldığında büyükbaş hayvancılıkta inek ve manda sahiplerinin oranı artmış, öküz sahiplerinin oranı azalmıştır ve bu durum sütçülüğün artmasıyla, traktör, biçerdöver gibi köye giren yeni tarım aletlerinin öküzün yerine kullanılmasıyla açıklanmış olup küçükbaş hayvancılıkta ise koyun ve tiftik keçisine sahip olan ailelerin oranı oldukça azalmış fakat bu hayvanların sayısı oldukça artmıştır (Yasa, 1969: 159).

Yasa'ya göre köyde kullanılan tarım aletleri 25 yıl öncesine göre değişse de eski tarım aletleri hala varlığını sürdürmektedir fakat köyde pulluğa sahip olma oranı %23,3'ten %36,5'e çıkmış; saban, kağrı, düğün ve at arabası sahiplik oranları düşmüştür ve bu durumun sebepleri biçerdöver, pulluk, traktör gibi yeni tarım aletlerinin köye girişiyle açıklanmış, bu tarım aletlerinin insan gücünün sarf edilme alanını değiştirdiği, tarımda kullanılan insan gücünün artık şehirde yeni iş güç alanlarında kullanıldığı belirtilmiştir (Yasa, 1969: 160-162). Yine Yasa'ya göre tarımsal köy özelliğini kaybeden Hasanoğlan, hem üretim hem de tüketim zincirine katılan, ekonomi alanında kapalıdan açık konuma geçen bir topluluk haline gelmiştir (Yasa, 1969: 164). Hasanoğlan'da üretilen ve dışarıya satılan ürünler ise buğday, sebze, meyve, süt ürünleri, yün ve tiftik olarak belirlenmiştir (Yasa, 1969: 165). Bu ürünlerin dışarıya satılması Hasanoğlan'da tarımsal ve hayvansal üretimi devam ettiren, Hasanoğlan'ın geçimlik üretimden ticarete doğru ilerlemesini sağlayan önemli bir süreçtir. Bu noktada üretilen ürünlerin para ile satılması da köyde para ekonomisinin gelişmesinin sağlayan önemli olaylardır.

Tarım ve hayvancılık konularını, gelişmelerini takip etme ve uzmanlardan yardım alma konusunda ise Hasanoğlanlıların bu fırsatlardan yeterince yararlanamadığı da Yasa tarafından belirtilmiştir (Yasa, 1969: 169). Bu noktada tarımdaki fırsatlardan yararlanamama durumu tarımla uğraşanların azalmasıyla doğru orantılıdır, denilebilir.

1.3.4.3.6.7. Siyaset ve Yönetim

Siyaset ve siyasal kültür konusunda Yasa ilk önce siyasal kültürü dar ve geniş anlamli olmak üzere ikiye ayırır; dar anlamda siyasal kültür yaşanan çevre, ülkenin siyasal durumu ve sorunları hakkında düşünme, çözüm üretme ve faaliyetlere katılma gibi daha yerel boyutta iken geniş anlamli siyasal kültür Türkiye ve diğer ülkelerdeki siyasal konuların takibi, bu konular hakkında bir görüşe sahip olma ve faaliyetlerde bulunmayı ifade eder (Yasa, 1969: 170). Bu bağlamda Hasanoğlan'daki siyasal kültürü inceleyen Yasa siyasi olarak ön plana çıkan aileleri, belediye başkanlarına dair düşünceleri ele almıştır.

Yasa'nın araştırması sonucunda köyde siyasetle ve siyasal konularla ilgilenenlerin erkekler olması durumu hem 25 yıl öncesinde hem de araştırmanın tekrarlandığı yıllarda Hasanoğlan ve Türkiye geneli için geçerli bir durumdur. Yasa'ya göre köyde siyasetle çok ve biraz ölçeğinde ilgilendiğini belirten aile reislerinin oranı %33' tür (Yasa, 1969: 173). Köyde siyasi ilginin canlanmasında çok partili döneme geçişin etkilerinin olduğu da aşıkardır.

Bir belediyesi bulunan Hasanoğlan' da aile reislerine ve eşlerine sorulan sorular ve ortaya çıkan sonuçları Yasa şöyle anlatmaktadır;

- Belediye başkanının nasıl seçildiğini bilip bilmemeye yönelik soruda aile reislerinden %92,5'i, eşlerden ise %64'ü seçimin nasıl olduğunu bilmektedir.
- Belediyeye karşı herhangi bir görevleri olup olmadığı sorusunda ise aile reisleri %56,5 oranında görevleri olmadığını; %34 oranında da köyün temizliği, oy ve vergi verme, belediyeyi denetleme gibi görevleri olduğunu belirtmektedir.
- Aile reislerine ve eşlerine yöneltilen 'Siz başkan olsaydınız hangi işleri yapardınız?' sorusuna verilen cevaplar ise her iki taraf için de bayındırlık işleri olmuştur (Yasa, 1969: 174-177).

Yasa'ya göre Hasanoğlan' da devlet kavramının tanımlaması hükümet, yönetici, politikacı ve millet kavramlarıyla açıklanmakta, bu kavramlar birbiri yerine kullanılmaktadır ve bu durum devletin bu kavramlarla eşdeğer görülmesine yol açmaktadır (Yasa, 1969: 178). Fakat bu noktada devlet kavramının hükümet, yönetici ve millet kavramlarından ayrı olarak daha üst bir olgu olduğu söylenebilir.

Yasa'ya göre erkeklerin %67'sinin, kadınların %53,5'inin devlet dairelerinde eşit işlem görmediklerini belirtmeleri Hasanoğlan' da siyasal eleştirinin gelişip ilerlediğini, demokrasinin teorik ve uygulama taraflarında farklılıklar olduğunu göstermektedir (Yasa, 1969: 179-180).

Hasanoğlan'da siyasal gidişatın hangi yönde olduğuna dair görüşler ise bir partileşme göstererek kişilerin üyeleri oldukları partiler etrafında şekillenmektedir. Örneğin siyasal gidişatın iyi veya çok iyi olduğunu söyleyenler o zamanın iktidar partisi olan AP üyeleri iken, kötü veya çok kötü olduğunu söyleyenler ise muhalefet CHP üyeleridir aynı zamanda yaşlıların siyasal gidişattan memnun tavırlar sergilerken gençlerin memnun olmayan, eleştiren ve değişiklik isteyen tavırları Yasa'nın siyasal gidişat ve yaş arasında da bir ilişkinin varlığını tespitine yol açmıştır (Yasa, 1969: 181).

Yasa'nın edindiği bilgiler doğrultusunda Hasanoğlan'ın bir belediyeye kavuşması 1953 yılında köyün önde gelenlerinin köylüleri ikna etmesi sonucu yapılan bir seçimle gerçekleşmiş ve Hasanoğlan Elmadağ'a bağlı olan bir köy olmuştur (Yasa, 1969: 184). Yasa Hasanoğlan' da belediyenin gerçekleştirdiği işleri; elektrik, içme suyu, kanalizasyon altyapısını sağlama ve köye bunları getirme, köy ve Ankara arasında ulaşımı sağlayacak otobüs tahsis etme ve seferler düzenleme olarak belirtmiştir (Yasa, 1969: 192-193). Bu anlamda Hasanoğlan'da o zamanki belediyeçilik anlayışı işlevsel ve hizmete yönelik bir belediyeçilik anlayışıdır, denilebilir.

Sonuç olarak Hasanoğlan halkı belediyeye karşı ilk başta önyargılı ve mesafeli davransa da köyün önde gelenlerinin ikna çabaları sonuç vermiş ve yapılan oylama sonucu köylülerin de gösterdiği istek ve çaba ile Hasanoğlan belediyesi olan bir köy olmuş, köylüler de belediyeye sahip olmanın getirdiği faydalardan yararlanmıştır. Yasa belediye kurumunun köye girmesiyle muhtarlık ve belediye arasındaki sınırın belirsizleştiğini, muhtarın görev ve sorumluluklarının azaldığını belirtir (Yasa, 1969: 197). Bu durum muhtarın köy ve belediye arasında bir tampon kurum, bağlantı olmasına

yol açmıştır fakat belediyenin yetki alanlarının genişlemesiyle muhtarlığın göre ve sorumlulukları azalmış, yerel yönetim alanında yaşanan değişim sonucu muhtarlık değer yitiren bir kuruma dönüşmüştür.

1.3.4.3.6.8.Eğitim ve Öğretim

Hasanoğlan' da eğitim-öğretim 1944 ve 1968 yılı ile karşılaştırıldığında önceden var olan devamsızlık, kız çocuklarını okula göndermeme ve öğretmen-imam ikiliğinin artık olmadığı Yasa tarafından belirtilmiştir olup halk eğitime yönelik faaliyetler çorap ve biçki-dikiş kursu, köylülerin yararlanabileceği bir köy kitaplığı, yardım amaçlı kurulan Kuran Kursu ve Fakir Çocukları Okutma Derneği'dir (Yasa,1969: 199-201).

Yasa orta ve yüksek okullara giden öğrencilerin oranlarının arttığını, kız çocuklarını okutmamaya yönelik olumsuz algının ortadan kalktığını ve eğitimin gerekliliğinin aileler tarafından anlaşıldığını vurgulayarak eğitimdeki belli başlı değişikliklere değinmiştir (Yasa, 1969: 205). Bu noktada eğitim alanındaki değişiklikler zihinsel ve köklü değişimlere yol açmakta, ilerlemeyi hızlandırmaktadır.

Yasa önceleri Köy Enstitüsü olan daha sonra Öğretmen okulu olarak kullanılan alanda öğrencilerin eğitim ihtiyacının karşılandığını ve bu okulun öğretmen yetiştirme amacıyla varlığını bir süre devam ettirdiğini belirtmiştir fakat köylülerin öğretmen okulu ile ilişkileri eskiye göre daha azalmış, resmileşmiştir ve bu durum Öğretmen Okulu'nun Hasanoğlan içinde kendi içine kapalı ayrı bir dünya olarak görülmesine yol açmış, okulun köylüyle ilişkileri sınırlanmıştır (Yasa, 1969: 205-207).

Yasa köyde okuma yazma bilen aile reislerinin oranını %71, bilmeyenlerin oranını %29 ve okuma yazma bilen kadınların oranını %29, bilmeyenlerin oranını ise %71 olarak belirlemiştir (Yasa, 1969: 209). Erkekler açısından bu oran kabul edilir düzeyde olsa da kadınların okuma yazma oranı oldukça düşüktür ve bunun sebebi kız çocuğunu okutmaya yönelik olumsuz algıdır, denilebilir.

Hasanoğlan' da en azından ilkokul mezunu olmanın gerekliliğinin anlaşılması, eğitimin öneminin daha da kavranması çocukları okutma oranını %88' e çıkarmış ve bu oranın yüksekliği Hasanoğlan' a çocukları okutma bakımından modern özellikler katmıştır buna ek olarak Hasanoğlan' da okula devam etmeme oranının azalması, eğitim

oranlarının ve eğitim derecelerinin artması Hasanoğlan' da eğitim alanında önemli değişikliklere yol açmıştır (Yasa, 1969: 211).

Kız- erkek çocuklarını okutma veya okutmama nedenlerine gelindiğinde ise Yasa erkekleri okutma nedenlerinin daha fazla olduğunu; kızları okutmama nedenlerinin ise kızların gelişmelerinin erken olması gibi bağnaz nedenlere dayandığını ve bu konuda erkeklerin daha avantajlı ve pozitif ayrıcalıklı olduğunu belirtmektedir (Yasa, 1969: 213).

Hasanoğlan' da ebeveynlere sorulan çocuklarının hangi mesleği yapmalarını istedikleri sorusuna verilen cevaplar erkek çocuklar için üniversite eğitimi gerektirecek meslekler ve memurluk-öğretmenliktir. Babalar erkek çocuklarının %48,7 oranında üniversite eğitimi gerektirecek meslekleri yapmasını istemekte; anneler ise %60,7 oranında bunu istememektedir, bu oranlar memurluk-öğretmenlik kategorisi için sırasıyla %34,7 ve %28'dir (Yasa, 1969: 215). Kız çocukları için verilen cevaplar memur-öğretmen ve ev hanımlığı şeklinde olmuştur. Kızlarının memur-öğretmen olmasını isteyen babalar %41,1 oranında iken anneler %48,4 oranındadır (Yasa, 1969: 216). Kızlarının ev hanımı olmasını isteme durumu erkeklerle olan cinsiyete dayalı ayrımı daha da somut kılmaktadır.

Yasa'nın araştırmasında ailelerin eğitim kurumları hakkındaki düşünceleri ise ilkokuldan memnuniyet duyma şeklinde olsa da şikayetçi olanlar eğitim yetersizliği, ilgisizlik gibi konulardan şikayetçidir ve anketlerde Öğretmen Okulu'nun yararlı olduğu sonuçlarına rağmen gerçekte yararlı bulunmayan, şikayetçi olunan bir kurum olduğu Yasa tarafından belirtilmiştir (Yasa, 1969: 218-219). Öğretmen Okulu'nun yararlı bulunmamasının nedeninin ise köylüyle ilişkilerinin sınırlanması ve ekonomik fayda sağlamaması olduğu söylenilebilir.

Yasa'ya göre Hasanoğlan 25 yıl öncesine göre eğitim konusunda kasaba özellikleri içeren bir değişme ve ilerleme yaşamıştır (Yasa, 1969: 221). Bu değişme ve ilerleme kız çocuklarını okutmamaya yönelik olumsuz algının yıkılmasıyla, mesleki seçimlerde ve okuma yazma oranlarında görülen artışla doğru orantılıdır.

1.3.4.3.6.9. Boş Zaman Faaliyetleri

Yasa Hasanoğlu' da erkeklerin boş zamanlarını kahvehanelerde, camilerde, duvar dibi veya köşelerde geçirdiğini fakat son zamanlarda köyde radyo dinleme, gazete, dergi okuma gibi boş zaman faaliyetlerinin de yaygınlaştığını belirtmiştir (Yasa, 1969: 223-224). Boş zamanların değerlendirilmesinde en önemli faaliyet erkekler için kahvehaneye gitmektir çünkü kahvehaneler eğlence mekanları değil aynı zamanda konuşma, sosyalleşme, dertleşme ve tartışma mekanlarıdır. Erkeklerin diğer boş zaman faaliyetleri ise evde tamirat- tadilat yapma, dini ve tarımsal işlemler iken kadınların boş zamanlarını değerlendirdiği faaliyetler ise genellikle ev işi, el işi ve tanıdık ziyaretleridir fakat her iki kesimin de boş zamanlarını değerlendirdiği bu faaliyetlerin kadın-erkek arasında bir ayrılığa işaret etmekte ve boş zaman faaliyetleri köy özellikleri gösterdiği Yasa tarafından belirtilmektedir (Yasa, 1969: 228- 229). Bu noktada Hasanoğlu' da boş zaman faaliyetleri gelişmekte olan, şehir özellikleri kazanması için zaman gereken bir alandır.

Gazete, dergi ve kitap okumalarında ise Hasanoğlu' da en çok okuma oranına sahip gazetelerin devamlı okunma oranı erkeklerde %60, eşlerinde ise %24,4'tür ki erkeklerde bu oranın 25 yıl öncesinde %7 olduğu düşünüldüğünde Hasanoğlu' da gazete okuma alışkanlığı edinildiği düşünülmekte ve bu konuda hızlı bir değişme ve ilerleme yaşandığı bilinmektedir (Yasa, 1969: 230). Hasanoğlu' da gazete okuma alışkanlığının kadınlarda daha az olması kadınların gazete okuyacak ortama sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Gazeteden sonra en çok okunan kitaplar ise dini kitaplar ve ilköğretim, ortaokul seviyesindeki kitaplar iken derginin az okunma sebepleri ise köylünün seviyesinde, köylüye hitap eden yazılar içermemesi ve pahalı olmasıdır (Yasa, 1969: 231).

Yasa Hasanoğlu' da radyoya sahip olanların oranını %67 olduğunu ve erkeklerin %69,5' i, eşlerin %57'si her gün radyo dinlediğini belirlemiştir ve radyoda dinlenen programlar ise sırasıyla müzik (halk müziği türü ağırlıklı), haberler, Meclis Saati, dinsel-ahlaksal konuşmalar, temsil-tefrika romanlardır (Yasa, 1969: 232-233). Radyo dinleme oranının Hasanoğlu' da yüksek olması ise radyonun köyde hızla yayılmasının ve kabul görmesinin bir sonucudur.

Sinemanın önemli bir boş zaman faaliyeti olduğu düşünüldüğünde Yasa'nın araştırmasında Hasanoğlu' da erkekli-kadınli sinemaya gitme alışkanlığı yerleşme de

ayda bir veya daha sık sinemaya gitme oranları erkeklerde %37,5, eşlerinde ise %18,5'tir (Yasa, 1969: 239). Bu oranın yüksek olmasının sebeplerinden birisi de Hasanoğlan'da sinema imkanının varlığıdır.

1.3.4.3.6.10. Din ve İnançlar

Yasa'nın araştırması sonucu vardığı sonuçlardan birisi de dini yükümlülük ve faaliyetlerden olan namaz kılma, oruç tutma, dini bayramları kutlamanın yanı sıra yağmur duasına gitme, yatırlarda dilek dileme vesaireler Hasanoğlan' da da yaygın olduğudur (Yasa, 1969: 241-242).

Dini uygulamaların en somutlarından olan günde beş vakit namaz kılma oranları Hasanoğlan' da erkekler için %66,5, eşlerde ise %84'tür, bu oranlardan kadınların erkeklere oranla daha fazla namaz kıldığı, dini yaşama daha fazla bağlı kaldığı sonucu çıkmakta ve bunun sebebi de kadın-erkek arasındaki iş-güç ayrılığı olarak belirtilmekte olup hiç namaz kılmayanların oranlarının ¼ olması ise köyde şehirleşmenin dini hayat üzerindeki etkisi olarak Yasa tarafından ele alınmaktadır (Yasa, 1969: 243-244). Dini alandaki önemli faaliyetlerden olan namaz kılma oranının kadın ve erkeklerde farklılık göstermesi erkeklerin işine ve şehirleşmesine kadınların ise ev ile sınırlı kalmasına dayandırılabilir.

Bunun dışında Yasa oruç tutma oranlarını erkeklerde %96,5, eşlerinde ise %100 olarak belirler ve bunun dışında mevlit okutma, hatim indirme/indirtme, kurban kesme, zekat-fitre verme ve fakirlere yardım gibi faaliyetlerinin de hala gerçekleştirildiğini vurgular (Yasa, 1969: 246). Hasanoğlan'da dini alanda bu faaliyetlerin devam etmesi dini değişimin daha yavaş ve uzun süreli olacağının göstergesidir.

Yasa'ya göre aileler çocuklarını Kuran kursuna gönderme konusunda erkek çocuklara oranla kız çocuklarını daha fazla oranda bu kurslara göndermektedir çünkü kız çocuklarının dini eğitime ayrıca önem verilmektedir ve Hasanoğlan'da dini konular çok fazla dillendirilse de uygulama noktasında azalmalar olması dinin eski ağırlığının hafiflediğini göstermektedir (Yasa, 1969: 248).

Yasa Hasanoğlan' da erkeklerin inandığı batıl inançları az inanılardan çok inanılana doğru oranlarla birlikte şu şekilde sıralamıştır; fal (%3,5), büyü (%11), nazar (%28,5), çarpılma (%30), cin ve perilere inanç (%31) ve şeytanın şerrine inanç (%39)'tır

(Yasa,1969: 249). Erkeklerde batıl inançlara inanma oranlarının az olması erkeklerin gerçekçi ve akılcı olduğuna dair işaret olarak görülmekte olup bu durum şehirleşmeyle ilişkidir. Eşlerde ise inanılan batıl inançlar aynı şekilde sıralandığında durum şöyledir; fal (%7), büyü (%26,5), nazar (%48), cin ve perilere inanç (%57,5), çarpılmaya ve şeytanın şerrine inanç (%62,5)'tır ve bu verilerden ortaya çıkan sonuçlar ise kadınların, yaşlıların batıl inançlara daha fazla inandığı, en az fala ve büyüye inanıldığı ve eğitim derecesinin düşüklüğüyle tarımla uğraşmanın batıl inançlara bağlılığı arttırdığı yönündedir (Yasa, 1969: 251). Kadınlar erkeklere göre daha fazla batıl inançlara inanmakta, dini ibadetlere ağırlık vermektedir bunun nedeni ise yine kadınların sosyal hayata fazla katılmaması olarak söylenebilir.

Yasa batıl inançlar konusunda Hasanoğlu'nı gecekondulularla karşılaştırdığında vardığı sonuç gecekondularda bu inançlara bağlılığın daha fazla olduğu yönündedir ve bu durumun sebebi de gecekondularda var olan uyum, huzursuzluk, güvensizlik ve korku ortamı olarak Yasa tarafından verilir (Yasa, 1969: 251). Öyle ki şehirde toplumsal, grupsal ve bireysel olarak bir uyum sınavına giren gecekondulular aileleri yaşadığı güvensizlik ve korku içinde din kurumunu bir liman olarak görmekte ve dinin koruyuculuğuna sığınmaktadır.

Yasa araştırmasında aile reislerinin başvurduğu sadaka verme oranlarını %36,5, muska takma-yazdırmayı %21,5 , adak adamayı %18 ve kurşun döktürmeyi %13 olarak; kadınların ise sadaka vermeye %66,5, muska takma-yazdırmaya %41, adak adamaya %17 ve kurşuna döktürmeye %43 oranlarında başvurduğunu belirtmiştir (Yasa, 1969: 252). Bu doğrultuda boş inançlarda olduğu gibi boş işlemlerde de kadınlar erkeklerden daha fazla inanç sahibidir. Yasa'ya göre Hasanoğlu' da yağmur duasına gitme oranları erkeklerde %88, eşlerde %96 oranındadır ayrıca yatırıları ziyaret oranları ise erkeklerde %18, eşlerde %39'dur (Yasa, 1969: 254).

Dini inançlardan tevekkül, kadercilik (alın yazısı) ve alçakgönüllülük gibi konularda Hasanoğlu genelinde ve erkeklerde alçakgönüllülük ilk sırada iken bunu alını yazısı ve tevekkül takip etmektedir; kadınlarda ise bu sıralama değişmekte alını yazısı, alçakgönüllülük ve tevekkül halini almaktadır (Yasa, 1969: 260). Bu doğrultuda erkeklerin kadınlardan daha fazla mütevazî (alçak gönüllü) fakat daha az kaderci olmasının sebebi dini ibadet ve düşüncelerdeki azalış olarak söylenilebilir.

Yasa dini faaliyetlere, batıl inanç, işlemlere ve belli başlı tutumlara bağlılığın ve bu bağlılığın kadınlarda daha fazla gözlenmesi durumunun 25 yıl öncesinde de aynı olduğunu belirtir ve Yasa'ya göre bu alanda değişenler ise çocukları Kuran kursuna rahatça gönderme, okullarda din dersleri okutulması, cami ve imamların sayısının artması, ezanın Türkçe' den Arapça' ya çevrilmesidir (Yasa, 1969: 261).

1.3.4.3.6.11. Sonuç

Yasa'ya göre ulaşım kolaylığının sağladığı hareketlilik ve yer değiştirmeler, değişen iş güç çeşitleri, tarıma ilginin azalması, belirli bir kalıpta değil de kendine has bir kasabalaşma, ailenin küçülmesi, köyde ve evlerde kullanılan aletlerin, malzemelerin çağdaşlaşması, köyün hızlı, ucuz ve kolay tüketim şekli ile tanışması, tabakalaşmanın baş göstermesi, ekonomik gelişme, eğitim, din, siyaset ve boş zaman faaliyetlerindeki küçük ya da büyük çaplı değişimler ve daha bir çoğu Hasanoğlan' da toplumsal değişimin belli başlı göstergeleridir (Yasa, 1969: 264-276). Bu değişimler Hasanoğlan'ın değişim-ilerleme serüvenini özel ve Hasanoğlan' a özgü kılmaktadır. Öyle ki Hasanoğlan köy, kasaba, gecekondu ve şehir sıralamasında hiçbir kavrama tam olarak uymamaktadır. Yasa da bu kavramların tanımları ve birbirlerinden farkı netleştirilmediği sürece kavramların birbiri yerine kullanılacağı, iç içe geçmiş, aralarında etkili ve karşılıklı ilişkiler bulunan, sürekli ve değişken toplumsal gerçekler olarak ele almak zorunluluğunu konu edinir (Yasa, 1969: 277). Cavit Orhan Tütengil'in monografilerinden olan Adapazarı ve Mersin'deki bazı kasabalarda ulaşım kolaylığının getirdiği değişiklikler noktasında Hasanoğlan'la ortak özellikleri vardır. Tütengil'in çalışmalarında Adapazarı'ndaki değişiklikler; ailede parçalanma, kadının ailedeki saygınlığının artması, hane sayısında artış, kardeşler arası ilişkilerin hiyerarşiden uzaklaşması, gençler arasında yaşlılara saygının azalması ve eğlence yerlerine ilgidir ayrıca şehirle temas, haberleşme araçlarının artması, kadınların çalışması, tarımda modernleşme vb. gibi olaylar da Adapazarı'nın gelişiminin hem nedenleri hem de sonuçlarıdır bu sebeple Tütengil Adapazarı'nın coğrafi, toplumsal şartlar ve kara ve demiryolları gibi ulaşım yolları üzerinde bulunması sebebiyle Adapazarı'nda kendine özgü adım adım ve içten gelen bir güçle değişiklik yaşandığı vurgusu yapmaktadır (Tütengil, 1961: 6-8). Aynı şekilde Mersin'e bağlı Anamur, Gülnar ve Mut gibi kasabaların kapalılığının ulaşımındaki zorluk ve yolların yokluğu ile ilişkilendirmesi de sosyolojik olarak önem taşımaktadır (Tütengil, 1961: 15).

Tütengil'in Adapazarı ve diğer kasabalardaki çalışmaları ulaşımdaki gelişme neticesinde yaşanan sosyo-ekonomik değişiklikler Yasa'nın Hasanoğlu çalışmasıyla toplumsallık ve değişim açısından benzerlikler taşımaktadır. Bir başka deyişle Tütengil'in 'Yolun bulunduğu yerlere ulaşım kolaylıkla sağlanır ve toplumsal, ekonomik değişiklikler baş gösterir.' hipotezinin Hasanoğlu'nda da bu geçerli olduğu görülmektedir.

Yasa'nın araştırmasının sonucunda vardığı genel sonuçlar ise şu şekildedir;

- Hasanoğlu kasabalaşma eğilimi içindedir.
- Erkekler kadınlara göre daha hızlı kasabalaşmaktadır.
- Gençler kasabalaşma ve toplumsal değişimi daha kolay kabullenmektedir.
- Maddi kültür öğeleri manevi kültür öğelerinden daha hızlı, kolay ve çabuk kabul edilir.
- Toplumsal tabakalar ve tabakalaşma gittikçe belirginleşmektedir.
- Tarım yöntemleri modernleşerek insanı ve insan gücünü şehre yönlendirmiş, geleneksel ağılık ise değişime ayak uydurarak biçim değiştirmiş ve varlığını sürdürmüştür.
- Hasanoğlu toplumsal ve ekonomik yapısında değişme yaşayan özgün bir topluluktur (Yasa, 1969: 277-278).

Yasa çalışmasının sonucunda Hasanoğlu'nın tipik bir Anadolu köyü olmadığını bu sebeple de şehir merkezleri etrafında oluşmaya başlayan, şehirle ilişkileri bakımından 'şehir uydusu' kavramsallaştırmasının Hasanoğlu ve Hasanoğlu ile benzer nitelikler taşıyan diğer topluluklar için daha uygun olacağını düşünmektedir (Yasa, 1969: 279). Yasa'nın bu düşüncesi genel ve kapsamlı kuram anlayışına uymayan, özel ve kapsamı sınırlı olan büyük ve küçük kuramlar arasında köprü görevi gören Merton'ın orta büyüklükteki kuram anlayışıyla benzeşmektedir (Wallace ve Wolf, 2012: 82). Bir başka deyişle Hasanoğlu genel ve kapsamlı olmayan, kendine has bir durumda ve konumdadır bu sebeple Hasanoğlu'nu büyük ve küçük ölçekteki kuramlardan ayrı olarak Hasanoğlu gibi şehir etraflarında şehirle ilintili toplulukların özel ve kapsamlı bir kuramla yani 'şehir uydusu' ile açıklanmasının yapısal işlevselciliğin görüşlerinin güncellendiği düşünülmektedir.

Yasa toplumsal değişme araştırmasının amaçlarını; 25 yıl önceki verilerle 1966-1968 yılları arasındaki verileri karşılaştırarak Hasanoğlu'nun yaşadığı toplumsal-ekonomik değişmeyi analiz etmek, 'şehir uydusu' topluluğunu tanıtmak, açıklamak, özelliklerini belirtmek ve bu değişimden etkilenen ailelerin uyumu, sorunların çözümü noktasında kişi ve kurumlara yardımcı olmak olarak belirtmiştir (Yasa, 1969: 281). Bu amaç doğrultusunda Hasanoğlu sosyolojik öneme sahip bir yerleşim yeridir.

Yasa'nın araştırmasında araştırmanın birimleri 1966 yılında Hasanoğlu'nda yaşayan hanelerden seçilen aile reisleri ve eşlerinden oluşmuş olup araştırmanın örneklemini ise köydeki tüm hanelerin bulunduğu listeden basit olasılık yöntemine ve olasılık sayı çizelgesine göre seçilen 200 haneden oluşmaktadır (Yasa, 1969: 283). Araştırmanın 25 yıl sonra tekrar uygulanması noktasında Yasa bölgeyi ve bölgedeki kişileri tanımanın avantajını kullanmıştır.

Yasa araştırmanın temel varsayımını aradan geçen 25 yılda Hasanoğlu'nun oluşum ve geçiş halindeki bir kasaba, aile ve şehir uydusu topluluğudur, olarak belirlemiştir (Yasa, 1969: 283). Yasa'nın belirlediği yan varsayımlar ise şöyledir;

- Ankara'yla olan ulaşımın kolaylığı ve sürekliliği iş gücü şeklinin değişmesine, tabakalaşma ve gruplaşmaların oluşmasına yol açmıştır.
- İş gücü şeklindeki değişiklikler köyde kullanılan araç-gereçlerin değişmesine, gelişmesine yol açmışken tutum, davranış ve zihniyette aynı hızda değişim olmamıştır. Bu durum maddi kültür öğeleriyle manevi kültür öğeleri arasındaki değişimin ve hızın aynı olmadığı ya da değişimler arasında fark olduğunu göstererek Yasa'yı Ogburn'un 'Kültürel Boşluk' kavramının eşiğine kadar götürmüştür.
- Kasabalaşma ve şehirleşmenin etkisiyle batıl inanç ve işlemlere olan bağlılık azalmış, köyde dinin etkisi hafiflemiştir.
- Batıl inançlara inanma ve bu inançlara dayanarak bazı işlemler yapma ve yaptırma arasında sıkı bir ilişki vardır, kadınlar erkeklere oranla daha fazla batıl inançlara bağlıdır.
- Tarımda toprakla insan arasına makine- makineleşme girmiş, ağalık da şekil değiştirerek değişime ayak uydurmuş ve tarımda modern aletlere sahip olan ve

olmayan ayrımı ortaya çıkmış, tarımda ve hayvancılıkta tekelleşme, varlığına varlık katma gibi güce ve makinelere sahip olanların lehine sonuçlar doğurmuştur.

- Köy ve şehir arasındaki ilişki kopmadığı aksine devam ettiği için aile bu durumda önemli rol oynadığı için herhangi bir toplumsal çözülme ve sorun yaşanmamıştır. Bir başka deyişle aile köy ve şehir arasında değişimi köye getiren, dengeyi sağlayan bir tampon kurum işlevi görmüştür.
- Eğitimin önemi ve gerekliliği köylüler tarafından anlaşılmış, kız ve erkek çocuklarını okutma isteği artmıştır.
- Boş zamanları değerlendirme faaliyetlerinde çok fazla değişim yaşanmasa da bu faaliyetlerde bir örgütlenme söz konusudur.
- Köyün o zamanlar bir belediyesi olması köylünün önceden kendi yaptığı işlerin belediye tarafından yapılması beklentisini oluşturmuş, köylünün bu işlerden elini ayağını çekmesine sebep olmuş, köyde yardımlaşmanın boyutu küçülmüş ve yardımlaşma aile ve komşuluk ilişkileriyle sınırlanmıştır.
- Siyasal yaşamda hala zengin, köklü ve önde gelen ailelerin söz sahibi olması durumu devam etse de köylü de bu alanda varlığının farkına varmıştır (Yasa, 1969: 284-285).

Yasa'nın çalışmasında aile reislerine sorulan sorular 123 adet iken kadınlara sorulan sorular 58 adet olarak belirlenmiştir ve bu sorular hem toplumsal, ekonomik ve kültürel değişimleri analiz etme hem de ailenin yapısını, değer, inanç, tutumlarını ve değişimini konu alan iki farklı gruba ayrılmış sorular iken toplanan verilerin analizi ise M.E.B. bünyesinde yapılmış, basit- çapraz çizelgeler oluşturulmuş, gerek 25 yıl önceki verilerle gerek Yasa'nın *Ankara'da Gecekondu Aileleri* çalışmasıyla karşılaştırmalar yapılmıştır (Yasa, 1969: 285-286). Yasa'nın ilk Hasanoğlu çalışması çıraklık eseri olarak değerlendirildiği takdirde kendisinin elde ettiği geçerliği ve güvenilirliği yüksek verilerle 25 yıl sonra gerçekleştirdiği çalışmanın verilerinin karşılaştırılması ikinci çalışmanın önemini daha da arttırmıştır buna bağlı olarak Yasa'nın ikinci çalışması da ustalık eseri olarak değerlendirilebilir.

Değişimi gözlemlene noktasındaki başarılarıyla Hasanoğlu çalışmasını, değişimle birlikte uyum sağlama, davranış tutumların ne yönde olacağına yönelik araştırma sorularıyla Sindel köyü ve Yurtdışından dönen Türkler çalışmasını, siyasal, toplumsal ve kültürel sorunlara çözüm önerebilme ve ilgili kurumlara yardımcı olabilme amacıyla gecekondularını gerçekleştiren Yasa, sahip olduğu sosyolojik kimlik ile sosyolojik literatürde yerini almıştır. Yasa'nın araştırma merakı ve araştırmalarının topluma fayda sağlama amacı onun toplum bilimci/sosyolog sıfatını ne kadar hak ettiğini ve bu sıfatla ne kadar bütünleştiğini gözler önüne serer. Tüm bu sebeplerle Yasa'nın sosyolojik literatüre katkıları göz ardı edilemez. Ancak Yasa'nın toplumbilimsel araştırmalarına bakıldığında Hasanoğlu, Yurda Dönen İşçiler ve Toplumsal Değişme ve Gecekondular araştırmaları Ankara'nın köylerinde ve gecekondularında yapılmıştır. Bu noktada Ankara'nın sosyolojik veri sağlama noktasında çok çeşitli grup ve insan topluluklarını içermesi Yasa'nın da bu verimli araştırma sahasından alınabilecek en yüksek verimi alması önemlidir. Fakat Yasa'nın çoğu çalışmasının Ankara'da yapılmış olmasıyla çalışmalarının Ankara ile sınırlı kalıp kalmadığı, sonuçlarının geçerliliğinin diğer illere ve tüm ülkeye genellenip genellenemeyeceği sorularını akıllara getirmektedir. Yasa bu tip eleştirilerin geleceğini tahmin etmiş olacak ki, *Yurda Dönen İşçiler ve Toplumsal Değişme* adlı çalışmasının Ankara'da yapılması ile ilgili bu çalışmanın tüm Türkiye'ye genellenemeyeceğinin farkında olduğunu belirterek çalışmanın Orta Anadolu bölgesine genellenebileceği fikrini ve Türkiye'de yurtdışına göç olayıyla ilgili yardımcı kaynak olabileceğini savunmuştur (Yasa, 1979: 12).

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu çalışmanın konusu İbrahim Yasa'nın 1945 ve 1969 yıllarında iki farklı zamanda gerçekleştirdiği toplumsal yapı çalışmalarından ikincisi olan *25 Yıl Sonra Hasanoğlan Köyü* adlı çalışmasının sorularının güncellenerek uygulanıp analiz edilmesini içermektedir. Araştırmada incelenmek üzere seçilen konular Yasa'nın Hasanoğlan köyünde aile, ekonomi, siyaset, üretim, din ve boş zaman faaliyetleriyle ilgili araştırma başlıklarıyla doğru orantılıdır.

2.1. AMAÇ

Bu çalışmanın amacı İbrahim Yasa'nın *25 Yıl Sonra Hasanoğlan Köyü* adlı toplumsal yapı çalışmasını tekrarlayarak Hasanoğlan'ın dün-bugün bağlamında toplumsal değişim sürecini karşılaştırarak, aradan geçen zaman içerisindeki değişimi sosyolojik olarak analiz etmektir. Bir başka deyişle Hasanoğlan'ın toplumsal yapı ve değişim noktasındaki gelişim çizgisini görebilmek ve Türkiye'de sosyoloji geleneği içerisinde önemli bir yer tutan toplumsal yapı çalışmalarının bugün tekrarlanırsa nasıl sonuçlara ulaşılacağına duyulan akademik merak da bu araştırmanın amaçlarındandır. Ayrıca Hasanoğlan çalışmaları gibi karşılaştırmalı ve tekrara dayanan çalışmalar zaman mefhumunun değişimin sürecini somut olgularla gözlemleme fırsatı sunduğu için bu fırsattan yararlanabilmek de amaçlarımız arasında yer almaktadır.

2.2. ÖNEMİ

Sosyolojide önemli kaynaklardan biri olan Yasa'nın karşılaştırmalı yaptığı Hasanoğlan çalışmasını günümüzde güncelleyerek değişimin seyrini tespit etmek çalışmamız açısından önem arz etmektedir. Ayrıca Yasa'nın Hasanoğlan'da 25 yıl sonra yaptığı çalışmada modernliğin emarelerinin günlük hayattaki karşılığının günümüze nasıl ve hangi boyutta evrildiğinin betimlenmesi Türkiye'nin yaşadığı değişim konusuna örnek teşkil edecektir.

1940'lı yıllarda köyün yapısının ve köye etki eden etmenlerin analiz edildiği Yasa'nın ilk çalışmasında Hasanoğlan'ın çoğunlukla geleneksel özellikler gösterdiği, 25

yıl sonra 1960'lı yıllarda tekrarlanan modernleşme ve değişme aşamalarının ele alındığı araştırmada ise Hasanoğlan'ın modern özellikler kazanmaya başladığı Yasa tarafından belirtilmiştir. Güncellenen çalışmada ise bazı konularda gelenek bir yaptırım şekli olsa da Hasanoğlan'ın gelenekten moderne, yarı çevreden çevreye doğru olan değişme çizgisine sahip olması ve çalışmanın güncellenmesiyle bu sonucun sosyolojik verilerle ortaya konması araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

2.3. ARAŞTIRMA SORULARI

Araştırma soruları şu şekildedir;

1. Hasanoğlan'da hanelerde yaşayan kişi sayısı ve ailenin yapısı hangi yönde değişmiştir?
2. Evlilik yaşı, eş sayısına ve evliliğin yapıldığı gruba göre evlilik türleri, boşanma oranları, nedenleri ve çocuk isteme- sahip olma oranları nelerdir? Bu verilerin Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırmaları nasıldır?
3. Ailede karar alma ve başkalarına danışma oranları Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında ne yönde değişmiştir?
4. Aile içi yaşama dönük ısınma türleri, kullanılan eşyalar, yatış-kalkış saatleri, evlerin mimari yapısı ve yiyecek- giyecek alışkanlıkları nelerdir? Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında hangi yönde değişmiştir?
5. Hasanoğlanlıların mikrop, virüs ve pandemi kavramlarına yönelik tanımlamaları nasıldır ve ne derecede bilimseldir?
6. Hasanoğlanlıların eğitim düzeyleri nelerdir? Ebeveynlerin çocukları hakkında meslek dilekleri nelerdir ve Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında hangi farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır?
7. Hasanoğlan'da önceden var olan köy enstitüsüne dair tutumlar şimdi nasıldır?
8. Tarla sahipliği oranları, tarımla uğraşanların oranları ve tarımda kullanılan araç gereçler ne yönde değişmiştir?
9. Aile başkanlarının miras paylaşımı ve eşlerinin çalışmasına karşı tutumları nelerdir, hangi yönde değişmiştir?

10. Geçim kaynaklarında ve meslek türlerinde nasıl bir değişim yaşanmıştır?
11. Ulaşım ve hareketlilik bağlamında değişenler veya değişmeyenler nelerdir?
12. Hasanoğlanlıların devleti tanımlama biçimleri ve devlet dairelerinde eşit muamele görüp görmediklerine dair düşünceleri nasıldır? Aynı zamanda siyasetle ilgilenme düzeyleri, muhtarlığa karşı görev tanımlamaları ve düşünceleri nelerdir?
13. Dini ibadet, tutum ve boş inançlarda Hasanoğlan'da bir değişim yaşanmış mıdır? Bu değişimin hızı diğerlerine göre nasıldır? ve bu değişim hangi kavramla açıklanabilir?
14. Hasanoğlan'da boş zaman faaliyetleri nelerdir? Bu alanda gazete, kitap, dergi okuma, radyo dinleme ve sinemaya gitme oranlarının Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırması nasıldır?
15. Hasanoğlan'ın sosyolojik olarak toplumsal değişim süreci nasıldır? Hangi yöne doğrudur?

2.4. ARAŞTIRMANIN TEKNİĞİ

Bu araştırma yapısı itibariyle karşılaştırmalı bir araştırmadır ve bu araştırma İbrahim Yasa'nın *25 Yıl Sonra Hasanoğlan Köyü* adlı çalışmasının tekrarlanarak sonuçların karşılaştırılmasından ibarettir. Araştırmada öngörülen teknik ise nicel bir araştırma yöntemi içinde yer alan anket tekniği olup ana çalışma kaynağı olan 25 Yıl sonra Hasanoğlan Köyü adlı toplumsal yapı çalışmasının içeriğinde bulunan anket sorularının güncelliği sağlanarak katılımcılara tekrar uygulanmıştır. Başka bir deyişle sosyolojik ve toplumsal değişimin tam anlamıyla kavranabilmesi açısından materyal, yöntem ve sorular İbrahim Yasa'nın çalışmasının içeriğiyle aynı olacaktır. İçeriğin aynı olmasının nedeni başat çalışmanın anket sorularında yapılacak her bir değişikliğin sonuca etki etme ihtimalinin olabileceğini düşünmektir.

TÜİK 31 Aralık 2021 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre Ankara ili Elmadağ ilçesi ; Hasanoğlan Bahçelievler mahallesi toplam 8.564, Hasanoğlan Fatih mahallesi nüfusu toplam 1.334 , Hasanoğlan Havuzbaşı mahallesi nüfusu toplam 1.668, Hasanoğlan Muzaffer Ekşi mahallesi nüfusu toplam 1.465, Hasanoğlan İstasyon

mahallesi nüfusu toplam 511 ve son olarak Hasanoğlu Şehitlik mahallesi nüfusu toplam 783 kişi olarak belirlenmiştir. Bu altı mahallenin 2021 yılı toplam nüfusu ise 14.325 olarak hesaplanmıştır. Bahçelievler mahallesi toplam nüfusun %59,78'i, Havuzbaşı mahallesi toplam nüfusun %11,64'ü, Muzaffer Ekşi mahallesi toplam nüfusun %10,23'ü, Fatih mahallesi toplam nüfusun %9,31'i, Şehitlik mahallesi toplam nüfusun %5,47'si ve İstasyon mahallesi toplam nüfusun %3,57'si kadardır. Araştırmanın örnekleme ise ;

$$n = \frac{N \cdot P \cdot Q \cdot Z^2}{[(N - 1) \cdot H^2] + P \cdot Q \cdot Z^2}$$

formülü doğrultusunda N= 14.325 (Ana örneklemin büyüklüğü-Hasanoğlu'nın toplam nüfusu) ve n=374 kişi (Örnek kütle büyüklüğü-örneklem) olarak belirlenmiştir. 374 Kişinin örneklem olarak belirlenmesiyle birlikte araştırma sorularının hanelerdeki karı kocalara uygulanması gerekliliği sonucu hane bazlı örneklem 187 hane olarak belirlenmiştir. Bu haneler toplamda altı mahalleden oluşan Hasanoğlu'nın mahallelerinin nüfusunun toplam nüfusa oranına göre belirlenmiştir. TÜİK'ten alınan nüfus verileri doğrultusunda her mahallenin nüfusunun toplam nüfusa oranı kadar katılımcı o mahalleden seçilmiştir. Buna göre Bahçelievler mahallesinde örneklemin %59,78'i 112 hane 224 kişi, Havuzbaşı mahallesinde örneklemin %11,64'ü 22 hane 44 kişi, Muzaffer Ekşi mahallesinde örneklemin %10,23'ü 19 hane 38 kişi, Fatih mahallesinde örneklemin %9,31'i 17 hane 34 kişi, Şehitlik mahallesinde örneklemin %5,47'si 10 hane 20 kişi ve son olarak İstasyon mahallesinde örneklemin %3,5'si 7 hane ve 14 kişi olarak belirlenmiştir. İbrahim Yasa'nın 25 Yıl Sonra Hasanoğlu Köyü Adli eserinin ekler kısmında bulunan anket formunun güncellenmiş hali Hasanoğlu'nda yaşayanlara yüz yüze olacak şekilde toplamda 68 günde uygulanmıştır. Araştırmada muhtarların hane listelerini paylaşmak istememeleri sonucu rastgele/ tesadüfi örneklem kullanılarak ankete katılanlar belirlenmiş olup Hasanoğlu bölgesinin araştırmacı tarafından bilinmesi sebebiyle yardımcı, aracı kişilerle ilişkiler kurulmuştur ve bu kişilerin de referansı dikkate alınmıştır. Tekrarlanan, güncellenen çalışmada toplanan anket verileri SPSS programına girilerek verilerin analizi gerçekleştirilmiştir.

Anket uygulamasının yanı sıra bölgede nitel görüşmeler de yapılmış, bölge ve Hasanoğlu geçmişi hakkında bilgiler alınmıştır. Bu kişilerden birisi de Hasanoğlu'lu yazar ve İlk Öğretmen Okulu mezunu Ali Kınacı'dır.

2.5. SINIRLILIKLAR

Araştırmanın sınırlılıklarından birincisi anketin uygulandığı Mayıs ve Temmuz aylarında anket uygulama saatlerinin iş saatleriyle çakışması veya eşlerden herhangi birisinin ankete katılmayı istememesi durumunda bazı anketlerde eşlerin birbirlerinin yerine cevap verme zorunluluğunun bulunmasıdır.

İkinci sınırlılık ise çalışmada kullanılan anket sorularının güncellenmesine rağmen sorulara cevap alma noktasında ankete katılan kişilere ek açıklamalar yapılmasıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HASANOĞLAN KÖYÜ ÇALIŞMASININ DÜN-BUGÜN KARŞILAŞTIRMASI

Ankara ili Elmadağ ilçesine bağlı bulunan toplam altı mahalleye (Bahçelievler, Havuzbaşı, Fatih, Muzaffer Ekşi, İstasyon ve Şehitlik mahallesi) sahip olan Hasanoğlan coğrafi, tarihi, kültürel ve sosyal olarak önemli bir yerleşim yeridir. Hasanoğlan'ın sahip olduğu coğrafi ve tarihi nitelikler içinde bulunduğu İç Anadolu bölgesinin ve geçmişinde sahip olduğu var oluş hikayesinin şartları, imkanları çerçevesinde oluşmuştur.

Coğrafi olarak ise yazları sıcak kışları soğuk geçen, bozkır iklimi görünen Hasanoğlan İdris Dağı çevresinde kurulmuştur. Hasanoğlan'a komşu yerleşim yerleri ise Elmadağ, Yeşildere, Lalahan, Ortaköy, Kayaş ve Mamak'tır. Bu yerleşim yerleriyle ve Ankara'nın merkeziyle ilişkiler köydeki özel ve halk otobüsleriyle ve şahsi araçlarla sağlanmaktadır. 1916 yılından itibaren yük taşıma amaçlı 1945'ten sonra ise insan taşımacılığı amaçlı Hasanoğlan' da durağı bulunan tren yolu hattının bugün Hasanoğlan'da herhangi bir durağı bulunmamaktadır. Yapımı devam eden Ankara-Sivas arası hızlı tren hattı ise yine Hasanoğlan' dan geçmektedir. Hasanoğlan'da bulunan ulaşım araçları bunlardır.

Tarihi 16. Yüzyıla kadar uzanan kökeninde bir tımar arazisi olarak yerleşim yeri olan ve daha sonra köy ve kasaba özelliği gösteren Hasanoğlan oldukça eski bir yerleşim yeridir (Yasa, 1969: 16). Hasanoğlan günümüzde sahip olduğu gerekli tüm imkan ve saipliklerle bir insanın zorunlu ve keyfi ihtiyaçlarını karşılayabilecek çeşitlilikte ve gelişmişliktedir. Bu özelliğiyle de imkan ve koşullar açısından yeterli bir yerleşim yeri olarak görülmektedir.

Toplumsal değişimin gözlemlendiği Hasanoğlan' da baş gösteren yeniliklerin ne tür değişikliklere yol açacağına yönelik bilimsel merakın Yasa tarafından giderilmesi ve araştırmanın yıllar sonra tekrarlanarak değişimin karşılaştırılması, gözlemlenmesi sonucu Hasanoğlan sosyolojik öneme de sahip olmuştur. Bu alanda Hasanoğlan'ın bilimsel bir konunun yani toplumsal değişimin önemli veri kaynağı olduğu düşünülmektedir.

3.1. NÜFUS

Nüfus herhangi bir toplumun veya topluluğun belirli bir bölgede ve zamandaki sayısal ifadesi olarak adlandırır (Aksu, 2011: 219). Nüfusa dair verilerin sağlanması ise araştırmaların önemli bir temelini arz etmektedir. Öyle ki nüfusa dayalı tüm verilerden yola çıkılarak gözlemler yapılır ve bu bilgiler ışığında bölgenin durumu analiz edilir. Hasanoğlu nüfusuna dair 2020 yılı TÜİK verilerine bakıldığında ise toplam nüfusun 14.628 olduğu anlaşılmaktadır. Yine TÜİK verilerine göre 2021 yılı Hasanoğlu nüfusu Bahçelievler mahallesinde 8.564, Fatih mahallesinde 1.334, Havuzbaşı mahallesinde 1.668, Muzaffer Ekşi mahallesinde 1.465, İstasyon mahallesinde 511 ve Şehitlik mahallesinde 783 kişi olarak belirtilmiştir. Anketin uygulandığı dönemde güncel TÜİK verilerinin 2021 yılına ait olması sebebiyle örneklemin belirlenmesinde 2021 yılı verileri esas alınmıştır.

31 Aralık 2022 yılı güncel TÜİK adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre Ankara ili Elmadağ ilçesi ;

Hasanoğlu Bahçelievler mahallesi nüfusu 4.502 erkek, 4.538 kadın olmak üzere toplam 9.040,

Hasanoğlu Fatih mahallesi nüfusu 644 erkek, 629 kadın olmak üzere toplam 1.273,

Hasanoğlu Havuzbaşı mahallesi nüfusu 791 erkek, 788 kadın olarak toplam 1.579,

Hasanoğlu Muzaffer Ekşi mahallesi nüfusu 763 erkek, 707 kadın olmak üzere toplam 1.470,

Hasanoğlu İstasyon mahallesi nüfusu 253 erkek, 250 kadın olmak üzere toplam 503 ve

son olarak Hasanoğlu Şehitlik mahallesi nüfusu 356 erkek ve 355 kadın olmak üzere toplam 711 kişi olarak belirlenmiştir. Bu altı mahallenin 2021 yılı toplam nüfusu 14.325, 2022 yılı toplam nüfusu ise 14.576 hesaplanmış (Çalışmanın gerçekleştirildiği ve anketin uygulandığı dönemde 2021 yılı istatistiklerinin güncel olması sebebiyle çalışmada 2021 yılı verileri esas alınmış, güncel 2022 yılı nüfus verileri de TÜİK'ten alınarak bu kısma eklenmiştir.), Hasanoğlu nüfusunun son bir yılda 251 kişi arttığı ve Yasa'nın 1966 yılı çalışmasına göre 2.347 olan nüfusun oldukça hızlı arttığı görülmüştür. 1966 yılı nüfusu ile 2021 nüfusu arasında altı katlık bir artış görülmektedir ve bu artış

aradan geçen elli beş yıllık zamana göre oldukça normal olarak görülmektedir. Bu doğrultuda Hasanoğlan büyüme çizgisinde beklenen yönde ilerlemiştir, denilebilir.

2021 yılı nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımı ise aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.1. 2021 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarının Beşli Yaş Grubuna Göre Mahalle Nüfusları

Yaş gruplarına göre nüfus	Bahçelievler Mah.	Fatih Mah.	Havuzbaşı Mah.	M. Ekşi Mah.	Şehitlik Mah.	İstasyon Mah.
0-4	638	73	104	111	49	25
5-9	753	93	114	100	50	33
10-14	727	109	139	116	80	28
15-19	615	103	125	110	58	29
20-24	593	93	126	119	67	29
25-29	710	89	102	102	61	40
30-34	717	72	97	112	48	28
35-39	763	90	125	87	51	26
40-44	702	100	119	97	63	34
45-49	583	105	113	86	50	37
50-54	447	70	82	80	35	35
55-59	472	82	111	122	48	32
60-64	309	73	98	61	41	32
65+	535	182	213	162	82	103
Toplam	8564	1334	1668	1465	783	511

Bu veriler Hasanoğlan’ da nüfusun bazı mahallelerde genç ve üretken kesimde toplandığını, bazı mahallelerde ise nüfusun yaş ortalamasının yükseldiğini göstermektedir.

Hasanoğlan’da nüfusa dair veriler Yasa’nın çalışmasından bu yana Hasanoğlan’ın nüfus olarak geliştiğini, büyüdüğünü gösteren verilerdir.

3.2. AİLE ve AİLE İÇİ YAŞAM

Toplumun en küçük birimi olarak kapsamlı şekilde tanımlanan aile kişisel ve sosyal sistemin devamlılarından ve önemli kurumlarından birisidir. Ailenin evrensel bir tanımlamasının çok zor olduğundan bahsedilerek aile tanımlamaları üçe ayrılır. Bunlar; Ailenin belirli bir özelliğini ele alarak yapılan analitik tanımlar, aileye dair bütüncül, kapsamlı ve dinamik tanımlamalar olan sentetik tanımlamalar ve ailenin ne olması gerektiğini tasvir eden normatif tanımlamalardır ve bu tanımlamalar dışında Murdock tüm toplumlarda ailenin cinsel, ekonomik, üreme ve yetiştirme olmak üzere dört temel

işlevine de değinmektedir (Canatan, 2016b: 60-63). Bunun dışında ailenin işlevlerinde ekonomik yönden ailenin üretimden ayrılmasıyla, siyasi yönden otoritenin aileden uzaklaşmasıyla, dini yönden dini temsilin dini kurum ve kişilere geçmesiyle ailede işlevsel yönden sınırlamalar, daralmalar gerçekleştiğinden, ailenin üreme ve psikolojik doyum işlevlerini sağlayan kuruma evrildiğinden bahsedilir (Çağan, 2016: 85). Toplumbilimlerin inceleme alanına giren en küçük birimlerden birisi olan aile sanayileşme, iş bölümü ve yaşanan her türlü gelişme neticesinde küçülmüştür ve bu küçülme Hasanoğlan'da da yaşanmış, aile bu durumdan etkilenmiştir. Ailenin etkilenmesini hane sayılarının artışıdan görmek mümkündür ki hane sayısı arttıkça ailede küçülme/bölünme yaşandığı aşikardır.

Yasa'nın çalışmasında ekler kısmında bulunan hane listesinde mahallelerdeki hane sayısı toplandığında toplam hane sayısı 392 olarak belirlenmiştir. TÜİK tarafından hazırlanan verilerde hane halkı sayısı bakımından Hasanoğlan'da 2020 yılında 4.253 hane, 2021 yılında ise toplamda 4.461 hane bulunduğu belirtilmiştir. Bu sayılar Bahçelievler mahallesinde 2.634, Fatih mahallesinde 424 ve Havuzbaşı mahallesinde 501, Muzaffer Ekşi mahallesinde 460, Şehitlik mahallesinde 244 ve son olarak İstasyon mahallesinde 198 hane olarak belirtilmiş olup Yasa'nın çalışmasında 392 hane sayısı güncellenen çalışmada 4.461 olarak belirlenmiştir. Hane halkı sayılarındaki bu artış nüfusun artışına ve ailenin küçüldüğüne işaret etmektedir.

Hasanoğlan' da hane yerleşiminin ve iş alanlarının İbrahim Yasa'nın 1969'lu yıllarda yaptığı yerleşim düzeninden taşarak merkezden çevreye doğru yayıldığı, yerleşimin ve iş alanlarının Ankara- Samsun ana yolu sınırlarına kadar ilerlediği söylenilebilir. Şehirlerin, yerleşim yerlerinin alan ve mekanlarının eskimesi, taşınması, yıkılması ve geri kalması yenilerinin daha teknolojik, gelişmiş ve ileri olması durumu da yaşanmaktadır (Duman, 2017: 238). Bu bağlamda Hasanoğlan'ın yerleşim düzeninde mekanların eskidiği, kurulan yeni mekanların ve alanların daha teknolojik ve ileri olduğu gözlemlenmiştir. Konuyla ilgili olarak kent sosyolojisinin konu ve kavramlarından bir diğeri de kentleşmenin fiziki boyutundaki ayrışmanın mekânsal ayrışma olarak ele alınmasıdır (Nacak, 2017: 108).

Hasanoğlan'da mekânsal ayrışmanın Hasanoğlan'ın ilk ve en eski yerleşim yeri olan, eski tip evlerin bulunduğu Havuzbaşı mahallesi ile en yeni yerleşim yeri olan, lüks

apartman ve sitelerin bulunduğu Bahçelievler mahallesi arasında gerçekleştiği söylenilebilir. Hasanoğlan mekânsal olarak genişlerken, çevreye yayılırken Bahçelievler gibi yeni yerleşim yerlerinin teknolojinin nimetlerinden faydalanarak daha gelişmiş, lüks ve şehirli bir yaşam sergilemesi ve Havuzbaşı mahallesi gibi eski yerleşim yerlerinin güncelliğini kaybederek daha az gelişmiş ve daha az şehirli yaşam sergilemesi bu iki mahalle arasında mekânsal ve değişimsel bir farklılaşmanın, ayrışmanın göstergesidir.

Hasanoğlan'da kişi sayılarına göre hane ortalaması ise şu şekildedir:

Tablo 3.2. Hasanoğlan'da Kişi Sayılarına Göre Hane Ortalaması

1 Kişi	2 Kişi	3 Kişi	4 Kişi	5 Kişi	6 Kişi	7 Kişi	8 Kişi
6 hane %3,3	56 hane %30,6	29 hane %15,8	44 hane %24	30 hane %16,4	10 hane %5,5	6 hane %3,3	2 hane %1,1

Yasa'nın 1969 yayım tarihli çalışmasında ailede yaşayan kişi sayısının ortalama değeri 5,38 olarak belirtilmiş idi. Toplam nüfus ve hane halkı sayılarının bilindiği durumlarda ailede yaşayan kişi sayısını bulmak da mümkündür bu sebeple 2021 yılı hane halkı sayısının nüfusa bölümü sonucu Hasanoğlan' da ailedeki ortalama kişi sayısı 3,21 kişi olarak hesaplanmıştır. Bu sayıların azalması da Hasanoğlan' da ailenin küçüldüğüne yönelik sayısal bir ispattır. Her ailede ortalama üç kişinin yaşaması durumu ise aile tipinin anne baba ve çocuktan oluşan çekirdek aile tipi olduğunu göstermektedir.

Hasanoğlan' da bir hanede yaşayan kişi sayısı ortalama 3,54 kişidir. 1969 yılında Hasanoğlan' da hanede yaşayan kişi sayısı ise 5.38'idi. Aradan geçen 53 yılda aile küçülmüş ve çekirdek, modern aile modeline dönüşmüştür (Aydın, 2000: 45). Yapısal işlevselciliğin önemli isimlerinden olan Parsons çekirdek ailenin sanayi toplumundaki ekonomik farklılaşmalarla bağdaşmasını, ekonomik ve sosyal yönden çatışmaları önleyici yönünü çekirdek aile ve sanayi toplumu arasındaki uyumla açıklar (Yıldırım, 2016a: 74). Bu yönüyle Hasanoğlan'da çekirdek ailenin varlığı bir modernliğin göstergesidir. Türkdoğan da ailedeki kişi sayısının azalmasının ve ailenin küçülmesinin nedenlerini şehirleşme, sanayileşme ve kitle iletişim araçlarının kullanımının yaygınlığına bağlamıştır (Türkdoğan, 2016: 201-202).

Hasanoğlan' da aile başkanı ve eşlerin evlilik yaşları ortalaması erkekler için 24,35; kadınlar için 20,22 olarak belirlenmiştir. Aile başkanları ve eşlerin verdiği cevapların

ortalamasının birbirine çok yakın olması sebebiyle aile başkanlarının verdiği cevapların ortalaması baz alınmıştır.

Tablo 3.3. Aile Başkanları ve Eşlerin İlk Eş Olup Olmadıklarına Dair Soruya Verdikleri Cevaplar

İlk Eş Olup Olmadığı	Aile Başkanları Sayı ve Oranları	Eşlerin Sayı ve Oranları
Evet, İlk Eş	178 % 95,2	176 %94,1
Hayır, İkinci Eş	3 % 1,6	2 %1,1
Cevapsız	6 % 3,2	9 %4,8
Toplam	187 %100	187 %100

Evliliklerinde ilk eşi olduğunu belirten aile başkanı ve eşlerin sayısının %94 oranında olması Hasanoğlan'da tek eşli evliliğin yani monogami'nin yaygın olduğunu gösterir (Aydın, 2000: 58). Yasa'nın çalışmasında ilk eşleriyle evli olan erkeklerin oranı %84,5 iken kadınların oranı %90 olarak belirtilmiştir bu noktada tek eşli evlilik oranı Yasa'nın çalışmasında da yüksektir fakat bu oran güncellenen çalışmayla daha da artmıştır. Yasa'nın çalışmasında ikinci eşle evli olduklarını belirtenlerin oranı ise ortalama %10 oranındadır. Bu oran günümüzde %1'e kadar düşmüştür.

Hasanoğlan'da çok yüksek oranda görülen monogami endüstriyel toplumlar, kültür ve hukuk kuralları tarafından benimsenen ve tasvip edilen bir evlilik türüdür ve bu tarz evlilik modern toplumlarla bağdaştırılmaktadır (Yıldırım, 2016a: 70). Bu noktada Hasanoğlan modern bir özellik göstermektedir.

Hasanoğlan mahallelerindeki medeni durumu gösteren tablo TÜİK verilerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3.4. 2021 Yılı Hasanoğlan Mahalleleri Medeni Durum Tablosu

Medeni durum	Bahçelievler Mah.	Fatih Mah.	Havuzbaşı Mah.	M. Ekşi Mah.	Şehitlik Mah.	İstasyon Mah.
Hiç Evlenmemiş	Kadın; 654	Kadın; 106	Kadın; 140	Kadın;113	Kadın;77	Kadın;44
	Erkek; 829	Erkek; 173	Erkek; 196	Erkek;184	Erkek; 106	Erkek;52
	Toplam; 1483	Toplam; 279	Toplam; 336	Toplam; 297	Toplam; 183	Toplam; 96
Evli	Kadın;2193	Kadın; 338	Kadın; 416	Kadın;356	Kadın;173	Kadın;130
	Erkek;2201	Erkek; 334	Erkek; 422	Erkek;362	Erkek; 177	Erkek; 132
	Toplam; 4394	Toplam; 672	Toplam; 838	Toplam;718	Toplam;350	Toplam; 262
Eşi Ölmüş	Kadın; 147	Kadın; Gizli	Kadın; 23	Kadın;27	Kadın; Gizli	Kadın; Gizli
	Erkek; 105	Erkek; Gizli	Erkek; 23	Erkek;29	Erkek; Gizli	Erkek; Gizli
	Toplam; 252	Toplam; 26	Toplam; 46	Toplam;56	Toplam;25	Toplam;21
Boşanmış	Kadın; 230	Kadın; Gizli	Kadın; 67	Kadın; Gizli	Kadın; Gizli	Kadın; Gizli
	Erkek; 29	Erkek; Gizli	Erkek; 16	Erkek; Gizli	Erkek; Gizli	Erkek; Gizli
	Toplam; 259	Toplam; 77	Toplam; 83	Toplam; 65	Toplam; 45	Toplam; 45

Bu verilere göz gezdirildiğinde göze çarpan ilk veri boşanmış erkek ve kadınların fazlalığıdır ki bu durum boşanma oranlarının arttığını, boşanma olayının normalleşmeye başladığını göstermektedir.

Hasanoğlan'da aile başkanları ve eşlerin verdiği cevaplar doğrultusunda evlilik yılı ortalaması 29-30 yıldır. Evlilik yıllarının minimum değeri 1 iken maksimum değeri ise 68 yıldır. Hasanoğlan'da evlilik yılı ortalamasının 30 yıl ile yüksek olması tek eşli evliliğin bir sonucu olarak görülmektedir. Yasa'nın çalışmasında eşlerin evlilik yılına dair bir veri bulunmadığı için bir karşılaştırma yapılamamıştır.

Yasa'nın çalışmasında aile başkanları ve eşlerin birden çok evlenme nedenleri ölüm ve boşanma iken güncellenen çalışmada ikinci evliliklerini yapan aile başkanları ve eşlerin birden fazla evlenme nedenleri ise beşte dört oranında anlaşmazlık-geçimsizliktir, diğer neden ise ilk eşin vefat etmesi olarak belirtilmiştir. Güncellenen çalışmada ikinci evliliğini yapan üç aile başkanından ikisi yine dul başka bir kadınla evlenmiş olup, bir aile başkanı bekar olan kuzeniyle evlenmiştir. Bu olay istisna görülmekle birlikte genelde dul erkekler dul kadınlarla evlenmektedir. İkinci evliliği olduğunu belirten kadınlar ise

yine dul erkeklerle evlenmiştir. Bu sonuçlar Yasa'nın çalışmasıyla benzerlik göstermektedir.

Tablo 3.5. Eşlerin Nereli Olduğuna Yönelik Soruya Verilen Cevaplar

Eşlerin Geliş Yerleri	Sayı ve Yüzdeleri
Hasanoğlan	49 %27,1
Elmadağ	10 %5,3
Diğer İlçe	36 %18,9
Diğer İl	81 %42,8
Diğer	5 %2,7
Cevapsız	6 %3,2
Toplam	187 %100

Yasa'nın 1969 yayımlı çalışmasında Hasanoğlanlı eşlerin oranı %79,5'idi ancak bugün eşlerin Hasanoğlanlı olma oranı %27,1' e düşmüş, Hasanoğlanlı olmayan eşlerin oranı ise %72,9'a çıkmıştır. Bu oranlar ulaşımın ve haberleşmenin kolaylığından ve Hasanoğlan'ın açıklığından kaynaklı olarak Hasanoğlan dışından evliliklerin oldukça arttığını göstermektedir. Bu noktada Türkdoğan'ın 'köylü ve geleneksel ailelerde evlenmeler aile içi veya köy yakınından olur.' düşüncesinden hareketle Hasanoğlan'ın modern aile özelliği taşıdığı söylenebilir (Türkdoğan, 2016: 208).

Hasanoğlan'da eşiyle arasında akrabalık bulunmayanların oranı %78 iken, akrabalık bulunanların oranı %22'dir. Bu oranlar Yasa'nın çalışmasındaki oranlarla neredeyse aynıdır. Hasanoğlan'da yaşayanların 53 yıl öncesindeki gibi aile içinden evliliği (Endogami) değil de dıştan evliliği (Egzogami'yi) tercih ettiğini göstermektedir (Aydın, 2000: 55). Bu bağlamda sosyal hareketliliğin yüksek olduğu modern toplumlarda farklı insanlarla tanışıp karşılaşma imkanları egzogami türü evliliğin yaygınlaşmasına sebep olmuştur (Yıldırım, 2016a: 67). Aralarında akrabalık olduğunu belirten 40 aile başkanından 28'i yani yaklaşık %70'i kuzeniyle evlenmiş, diğerleri ise uzaktan akraba olduklarını belirtmiştir.

Tablo 3.6. İki Ayrı Çalışmada Sahip Olunan Çocuk ve İstenen Çocuk Oranları

Çocuk Sayıları	Yasa'nın Çalışması (1969)	Şimdiki Çalışma (2022)
Sahip Olunan Çocuk Sayısı	3,17	1,56
Sahip Olunmak İstenen Çocuk Sayısı	2,92	2,95 (Aile başkanları)
		2,64 (Eşler)

Ailelerin üreme ve neslin devamını sağlama yönündeki biyolojik işlevleri aile kurumuna önemli bir nitelik kazandırmaktadır (Çağan, 2016: 85). Ailelerin sahip olduğu ve sahip olmayı istedikleri çocuk sayılarına yönelik sonuçlar ise ailenin üreme ve neslin devamını sağlama işlevlerini ortaya koyan verilerdir. 53 yıl sonra tekrarlanan bu çalışmada sahip olunan çocuk sayısının neredeyse yarı yarıya düşüşü ailenin küçüldüğünü istatistiksel olarak da göstermektedir. Bunun dışında sahip olunmak istenen çocuk sayısının neredeyse aynı oranda kalmasının nedenlerinin erkeklerin üreme içgüdülerinde değişiklik olmadığı hala aynı sayıda çocuk yapma eğiliminde olduğu görülmektedir fakat gerek kadının bilinçlenmesinin gerek ekonomik şartların gerekse modernite sonuçlarının sahip olunan çocuk sayısını düşürdüğü öngörülmektedir. Böylece sahip olunan çocuk ve sahip olunmak istenen çocuk sayıları arasında fark daha da artmıştır.

Kadınların sahip olmayı istedikleri çocuk sayısı ortalamasının 2,64 ile erkeklerden daha düşük olmasının sebebi ailede çocukla ilgilenen kişinin anne olması ve kadınlardaki aile planlaması bilincinin gelişmesidir. Foucault'nun belirttiği modern çekirdek ailenin bedenleri düzenleyen, sınırlayan bir yapıyla yani aile planlamalarıyla anneliğin tıbbileştirildiğini belirtmesi arasında paralellik vardır (Yıldırım, 2016: 76).

Yasa'nın çalışmasında erkeklerin evlilik yaşı ortalaması 22.1 iken kadınların 18,6'dır. Güncellenen çalışmada aile başkanlarının evlilik yaşı 24,35; eşlerin (kadınların) evlilik yaşı 20,22 olarak belirlendiğine göre evlilik yaşı ortalaması artmıştır. Bu yaş ortalamasının artmasında evlilikte imkanların gelişmesi ve seçiciliğin artması etkilidir.

Güncellenen çalışmada aile başkanlarına sorulan evli çocuğunuz var mı? Sorusuna verilen cevaplardan çıkan sonuçlar ailelerin %54 oranında evli çocuğunun olmadığı ve %46 oranında evli çocuğu olduğu yönündedir. Evli çocuğu bulunan ailelerin çocuklarının ortalama evlenme yaşı erkeklerde 25,62 olarak; kızlarda 22,49 olarak belirlenmiştir. Yasa'nın çalışmasında ortalama evlilik yaşı erkek çocuklarında 21.2 iken bu oran kız çocuklarında 18.3' idi. Buradan hareketle evlilik yaşı ortalaması gittikçe artmaktadır.

Evlenme yaşının gittikçe artması sadece Hasanoğlu'na özgü bir istatistik değil Türkiye'ye genellenebilecek bir istatistiktir (Canatan, 2016c: 116). Bu durumun eğitim seviyesinin artmasıyla ve evlenme masraflarının artmasıyla ilgili olduğu söylenilebilir.

Aile başkanları ve eşlerin çocukların eğitimiyle ilgilenme oranları da aşağıdadır.

Tablo 3.7. Aile Başkanları ve Eşlerinin Çocukların Eğitimiyle İlgilenme Oranları

Üyeler	Aile Başkanlarının Sayı ve Oranları	Eşlerin Sayı ve Oranları
Anne	116 %62	131 %70,1
Baba	21 %11,2	16 %8,6
Anne-Baba Beraber	31 %16,6	29 %15,4
Diğer	3 %1,6	2 %1,1
Cevapsız	16 %8,6	9 %4,8
Toplam	187 %100	187 %100

Yasa'nın çalışmasında çocukların eğitimiyle ilgilenen baba oranı %35, anne oranı %33, her ikisinin oranı ise %32 idi. Ancak güncellenen çalışmada çocukların eğitimiyle ilgilenen annelerin oranı ortalama %66'ya kadar çıkmış, anne ve baba beraber ilgilenenlerin oranı %16'lara inmiş ve baba bu sorumluluklardan kaçarak Yasa'nın belirttiği gibi bir şehirli baba portresi çizmiştir.

Yasa'nın çalışmasında çocukların davranışlarından şikayetçi olma oranı %22 iken şikayet nedenleri çoğunlukla saygısızlık ve başka nedenlerdir. Güncellenen çalışmada çocuklarının davranışlarından şikayetçi olan %26 oranındaki aile başkanlarının şikayet nedenleri önem sırasına göre olumsuz karakter özellikleri (ısrarcılık, sinirlilik, şımarıklık, tembellik vb.), saygısızlık ve internet bağımlılığıdır. Bu şikayetlerin çoğunun şehirde yaşayan babalardan da duyulabilme ihtimaline karşın Hasanoğlu'nda da şehirli şikayetler görülmektedir.

Tablo 3.8. Aile Başkanları ve Eşlerinin Önemli Sorunlarda Danıştıkları Kişiler

Danışılan Kişiler	Aile Başkanlarının Sayı ve Oranı	Eşlerin Sayı ve Oranları
Baba	50 %26,7	46 %24,6
Anne	55 %29,4	58 %31
Amca	4 %2,1	1 %0,5
Dayı	4 %2,1	-
Öteki Akrabalar	14 %7,5	28 %15
Diğer (Akraba Dışı)	4 %2,1	7 %3,7
Hiç Kimse	63 %33,7	58 %31
Eş ve Çocuklar	40 %21,4	36 %19,3

Önemli bir sorunda aile başkanları %33 oranında, eşler ise % 31 oranında kimseye danışmamaktadır. Yasa'nın çalışmasında bu oranlar sırayla %19 ve %12'lerdeydi. Herhangi bir konuda/ sorunda kimseye danışmayan erkek ve kadınların oranının yüksek olması modernleşmenin kişiyi özne ve birey haline dönüştürmesiyle ilişkilidir (Yıldırım, 2016b: 125). Ailede modernleşme sonucu bireysellik oranlarının artmasının ve kişilerin kendi kararlarını alabilecekleri kadar özgüvenli olmaları bu oranı arttırmaktadır.

Diğer bir çarpıcı oranın ise önemli bir sorunda aile başkanlarının anne ve babalarından sonra eş ve çocuklarına danışma oranının %22'lerde olmasıdır. Bir diğer deyişle Hasanoğlan'da aile başkanlarının gerek aile üyelerine fikirlerini sorma, danışma oranının artması gerek kimseye danışmayanlarının oranının artması ailede şehirli bir özellikler bulunduğu göstergesidir. Carl Zimmerman ve Pitirim Sorokin'in köy şehir ayrımı yaparken sosyal ilişkiler sistemindeki farklar başlığı altında şehirde kurulan ilişkilerin yüzeyselliğinden hareketle Hasanoğlan'ın da şehirli özellik gösterdiği belirtilmiştir. Başka bir deyişle Hasanoğlan aile başkanları ve eşlerin kimseye danışmama oranının yüksekliği Hasanoğlan'da şehirdeki gibi ilişkiler sistemi farklılıklarının olduğu söylenebilir. Bu sebeple Zimmerman ve Sorokin köy şehir ayrımı başlıkları ele alındığında bir sorunda birilerine danışmama oranının yüksekliği sosyal ilişkiler sistemindeki bir farklılık olarak ele alınabilir ve Hasanoğlan şehirli özellik gösteriyor, denilebilir. Güncellenen Hasanoğlan çalışmasında bahsedilen 'şehirli' kavramı Zimmerman ve Sorokin'in köy-şehir karşılaştırmasından hareketle kullanılmış olup, yaptığımız analizlerde Zimmerman ve Sorokin'in köy ve şehir farklılıkları bağlamında açıklamalar yapılmıştır.

Tablo 3.9. Aile Başkanlarına Göre Ailede Karar Alan Üyeler

Karar Alan Üyeler	Aile Başkanı Sayı ve Oranları
Aile Başkanı	29 %15,5
Eşi	25 %13,4
İkisi Beraber	118 %63,1
Diğer	3 %1,6
Cevapsız	12 %6,4
Toplam	187 %100

Yasa'nın çalışmasında ailede kararlar %49 oranında başkanlar tarafından, %1,5 oranında eşler tarafından ve %46,5 oranında beraber olarak alınıyordu. Yasa'nın çalışmasında bu oranlar otoriter ilişki türlerine göre incelediğinde Hasanoğlu ailesi patriyarki yani erkek otoritesinin hakim olduğu bir aile özelliği gösterirken, güncellenen çalışmayla Hasanoğlu ailesi eşitlikçi bir aile tipine doğru evrilen bir geçiş yaşamıştır. Bu düşünce 'Modern dönem ve toplumlarda ailede karar alma süreci demokratik ve eşitlikçi bir nitelik kazanmıştır' görüşünden hareketle belirtilmiştir ve bu eşitlikçi niteliğin, evrimin modernleşmenin bir ilkesi olduğu aşıkardır (Başaran, 2013: 154), (Yıldırım, 2016b: 125). Aynı şekilde Merton'ın işlevsel seçenekler kavramsallaştırmasında geleneksel evliliklere işlevsel seçenek olarak ailede eşitliğin yaygınlaşması örnek olarak verilmiştir (Wallace ve Wolf, 2012: 92). Bu noktada ailede karar verme aşamalarında kadınlara da danışılması ve beraber karar alınması ailede kadının yerinin ön plana çıktığı görülmekte ve eşitliğin işlevsel seçenek olarak yayıldığı görülmektedir. Çalışmadaki bu sonuçlar Türkdogan'ın modern ailede kararların karı-koca arasında ortaklaşa alındığı yönündeki görüşlerini doğrular niteliktedir (Türkdogan, 2016: 204). Bu noktada Hasanoğlu eşlerin ortaklaşa karar alması dolayısıyla modern aile özelliği taşımaktadır.

Fotoğraf 3.1. 1968 ve 2022 Yıllarındaki Hasanoğlan Çalışmalarına Tanıklık Eden Çift

1968 yılında Yasa'nın yürüttüğü Hasanoğlan çalışmasında yer alan, o zamanları hatırlayan ve basılan kitapta fotoğrafı yer alan Kamile Becan (üstteki fotoğrafta en sağda) ile bu çalışma esnasında da görüşme ve anket yapma fırsatı bulunmuştur. Kendisinin ve eşinin izinleriyle şimdiki hallerinin fotoğrafı çekilerek bu bölüme eklenmiştir.

3.2.1. Aile İçi Yaşam

Aile içi yaşamdan kastedilen ailelerin yaşam şekillerini ve faaliyetlerini kapsayan yiyecek-giyecek, üretim- tüketim, ısınma, kullanılan eşya ve temizlik algısı gibi alanlardır. Aile içi yaşama dönük ısınma türü, tercih edilen yiyecekler, giyim, kuşam, temizlik ve kullanılan eşyalar alanındaki analizleri içeren bu bölümde aile için yaşamın detaylarına ilişkin sonuçlar değişme ve şehirleşme bağlamında ele alınmaya çalışılacaktır. Bu konudaki ilk veri Hasanoğlan'da ailelerin kışın neyle ısındığına yönelik veridir.

Tablo 3.10. Hasanoğlan'da Kışın Isınma Türleri

Isınma Türleri	Sayı ve Yüzdeleri
Odun-Taşkömürü Sobası	33 %17,6
Kuzine	4 %2,1
Doğalgaz	156 %83,4

Tablo 3.10. (Devam) Hasanoğlan'da Kışın Isınma Türleri

Elektrikli Isıtıcı	1	%0,5
Diğer	4	%2,1

Hasanoğlan'da ısınma kaynakları %83 oranında doğalgaz ve %17 oranında sobadır. Ancak hem doğalgaz hem soba gibi birden fazla ısınma kaynağını aynı anda kullanan hanelerin de olduğu bilinmektedir. Bu noktada bölgede sobanın yerini alan doğalgazın kullanımının oldukça yaygın olması bölgenin altyapı alanında gelişme ve ilerleme gösterdiğinin kanıtıdır.

Tablo 3.11. Evlerde Kullanılan Araç Gereçler ve Hane Sayıları

Eşyalar	Sahip olan Hane Sayısı ve Yüzdeleri	
İpra veya Mobil Gaz Ocağı	23	%12,3
Doğalgaz Ocağı	156	%83,4
Koltuk	183	%97,9
Kanepe	179	%95,7
Halı	184	%98,4
Yer Minderi	84	%44,9
Kilim	76	%40,6
Karyola veya Somya	30	%16
Masa	180	%96,3
Sandalye	177	%94,7
Sedir	6	%3,2
Ütü	181	%96,8
Dikiş Makinesi	84	%44,9
Tüp	87	%46,5
Fırın	181	%96,8
Bulaşık Makinesi	171	%91,4
Salon Oturma Takımı	169	%90,4
Diğer	14	%7,5

Yasa Hasanoğlan'da kullanılan masa, sandalye, koltuk, kanepe, halı gibi ev araç-gereçlerini bir modernleşme belirtisi olarak kabul etmiştir. Bu araç gereçlerin Hasanoğlan'a o zamanlarda girdiği düşünülürse şimdiki çalışmada bu araçların oranlarının yüksekliği normal görülmektedir. Öyle ki modernlik ilk olarak somut araç gereçlerle kendini tanıtır ve kabul ettirir. Yasa maddi kültür öğelerinin manevi kültür öğelerinden daha hızlı değiştiği ve aradaki boşluğun kültür boşluğu olarak ele aldığı düşüncesini paylaşarak Ogburn' un görüşlerini paylaşmıştır. Günümüz şartlarıyla birlikte

bahsedilen teknolojik araç gereçlerin yokluğu bir eksiklik olarak tanımlanmakta, bu ve diğer tüm zaman kazandıran, iş kolaylaştıran tüm eşyalar gündelik hayatın olmazsa olmazı haline gelmiştir ve bu eşyaların kullanımı normalleşmiştir. Yer minderi, kilim, karyola, somya ve sedir gibi eskiden kullanılan araç ve gereçlerin oranının azalması ise bu modernleşme belirtisini doğrular niteliktedir. Bu gibi araç ve gereçlere sahip olan hanelerin de fakir haneler veya yaşlı üyeleri bulunan haneler olduğu söylenilebilir.

Diğer seçeneğinde belirtilen bilgisayar, mikrodalga fırın, yer yatağı araç gereçlerin yanında dikkat çeken araç gereç ise robot süpürge ve koğu bandının bulunmasıdır. Bu durum son teknoloji aletlerin de Hasanoğlu'nda kullanılmaya başlandığını ve ilerde bu araç gereçlerin de normalleşebileceğini göstermektedir.

Eşlerin verdiği cevaplara göre evinde dikiş makinesi bulunanların oranı %43,3 ve örgü makinesi bulunanların oranı %0,5 olarak belirlenmiştir.

Hasanoğlu'nda karyola-somya veya yer yatağında uyuyan hanelerin oranı sırasıyla %14,4 ve %3,2'dir. Karyolada ya da yer yatağında değil de baza, ranzada ya da başka bir yerde uyuyan hanelerin sayısı 151 ve oranı %80,7'dir.

Hasanoğlu'nda yatma saatleri genel olarak akşam 00: 00'dan önce ve kalkma saatleri de sabah 04: 30-07: 30 arası olarak belirlenmiştir. Bu saatler çalışan işçi kesiminin mesai saatleriyle uyumaktadır. Yasa'nın çalışmasında yazın tarla işleri sebebiyle daha erken kalkan, kışın ise daha geç saatlerde kalkan Hasanoğlulılar için şu anda yaz veya kış fark etmeksizin yatış-kalkış saatleri aynıdır.

Tablo 3.12. Hasanoğlu'nda Evlerde Bulunan Oda Sayıları

Oda Sayısı	Hane Sayısı ve Yüzdeleri
2 Odalı (1+1)	2 hane %1
3 Odalı (2+1)	17 hane %9,1
4 Odalı (3+1)	125 hane %66,5
5 Odalı (4+1)	7 hane %3,7
6 Odalı (5+1)	4 hane %2,1
7 Odalı ve Üstü (6+1 veya 7+1)	2 hane %1
Cevapsız	30 hane %16,6
Toplam	187 hane %100

Yasa'nın çalışmasında %36,5 oranıyla 2 odalı konutlar yoğunlukta idi ve ortalama oda sayısı 3.1 idi. Fakat tekrarlanan bu çalışmada Hasanoğlu'da 4 odalı konutların %67 oranında olduğu, oda sayılarının arttığı ve evin mekânsal olarak genişlediği görülmektedir. Bu durumda hanede yaşayan kişi sayısının da ortalama 3,54 olduğu düşünüldüğünde kişi başına bir odadan fazlası düşmektedir ve bu durumun değişime uygun olarak aile içinde de olsa bireyselliği arttırdığı söylenilebilir. Evlerin kat sayısı ise şu şekildedir.

Tablo 3.13. Hasanoğlu'da Evlerin Kat Sayısı

Kat Sayısı	Sayıları ve Yüzdeleri
Müstakil (Tek Kat)	46 %25
Çift Kat	56 %30
Apartman	81 %43
Cevapsız	4 %2
Toplam	187 %100

Hasanoğlu'da Yasa'nın gerçekleştirdiği çalışmada insanlar %66 oranında çift katlı evlerde oturmaktaydı. Tekrarlanan çalışmada ise %43 oranındaki apartmanlar Hasanoğlu'da dikey mimari ve yüksek yapılaşmanın bir örneği olarak görülmektedir. Anketin uygulandığı dönemde Hasanoğlu' da en fazla 14-15 katlı binaların bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu yüksek katlı binaların Hasanoğlu'da yer alması şehir hayatının ve şehirleşmenin bir yansıması olarak görülebilir.

Gerek apartmanlarda gerek müstakil evlerde balkonun insanlara hem içerde olup hem de dışarıyı gözlemleme imkanı verdiği yönündeki sosyolojik değerlendirme Hasanoğlu'daki evlerde de fazlaca bulunan balkonlara uygulanabilir (Urry, 2017: 311). İçeriden veya yukarıdan dışarıyı gözlemleme, dışarıdaymış gibi hissetme konusunda içerisiyle dışarıyı birbirine bağlayan aracı görevi üstlenen balkonların Hasanoğlu'da 187 haneden 171'inde bulunması mimari ve sosyolojik olarak balkonların önemine işaret etmektedir.

Ailelerde yapılan kışlık yiyecekler Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında ortaya şu tablo ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3.14. 1969 ve 2022 Yıllarında Kışlık Yiyecekleri Evinde Yapan Ailelerin Oran Olarak Karşılaştırması

Yasa'nın 1969 çalışmasında evde en çok yapılan ürünler ve oranları	2022 çalışmasında evde en çok yapılan ürünler ve oranları
1- Kuru Sebze %96	1-Turşu %87,2
2-Turşu %93	2-Reçel %75,4
3-Bulgur %92	3-Kuru Sebze %70,1
4-Erişte %87,5	4-Erişte %66,3
5- Tarhana ve Peynir %76	5-Tarhana %53,5
6-Pekmez %75,5	6-Bazlama-Gözleme %47,6
7- Kavurma %72,5	7-Kuru Meyve %36,9
8-Yağ % 68,5	8-Kuru Yufka %%28,3
9-Kuru Meyve %61,5	9-Ekmek %17,1
10-Makarna %42,5	10-Diğer (Salça, Menemen, Marmelat, Sos vb.) %13,4
11-Reçel %35	11-Pekmez %11,8
12- Sucuk-Pestil %2,5	12- Kavurma %10,7

Eşlerin kışlık yiyecek sıralaması ise erkeklerin cevaplarıyla benzerlik göstermektedir.

Ailelerin evinde yaptığı kışlık yiyeceklerin sıralamasında dikkat çeken ilk ürün Yasa'nın çalışmasında üçüncü sırada yer alan bulgurun güncellenen çalışmada on dördüncü sıraya gerilemesidir. Bu durum Hasanoğlu'nın tarımsal üretim noktasında ne kadar gerilediğini göstermektedir. Evde yapılabilen, yapımı nispeten daha kolay reçel, bazlama, menemen, marmelat ve sos gibi ürünlerin yaygınlaşması da dikkat çekicidir.

Bazlama, gözleme veya ekmek gibi hamur işi ürünlerinin ise sık sık olmasa da ara ara yapıldığı belirtilmiştir. Bu noktada Hasanoğlu'nda ekmeklerin çoğunlukla fırınlardan temin edilmesi bir şehirleşme belirtisidir.

Hasanoğlu'nda ailelerin dışardan aldığı yiyecek maddelerinin başında kuru bakliyatlar, meyve ve sebzeler, kahvaltılık ürünler ve et-süt ürünleri gelmektedir. Bu ürünler dışında ekmek, yağ, un gibi temel gıda maddelerinin de satın alındığı bilinmektedir. Pirinç, bulgur, nohut vb. gibi kuru bakliyatların elli yıl öncesinde tarım bölgesi olan Hasanoğlu'nda şimdilerde satın alınması tarıma yönelik ilginin azaldığını göstermektedir. İnsanlar bu ve bunun gibi diğer ürünleri marketlerden, bakkallardan temin ederek tüketim zincirine katılmaktadır. Tüketimin modern ve post modern toplumlarla beraber arttığı aşikardır. Modern ve postmodern topluluklarda tüketim veya tüketme eylemi bir eksiği giderme, bir zorunluluk değil de ihtiyaç ve keyfilik haline

dönüşmüş bir olgudur. Bu konuda Jean Baudrillard'ın 'tüketim toplumu' kuramı oldukça önemlidir. Bu doğrultuda tüketim toplumu bireysel harcamaların hızının ve keyfililiğinin hızlıca artışı bireylerin bundan statü kazanması değil yönetim ve kurumların da bu tüketim zincirlerine katılması sürecidir (Baudrillard, 2013: 29).

Ailelerin parayla aldığı giyecek maddeleri ise genelde ayakkabı, gömlek, pantolon, çorap, iç çamaşırı ve kışlık giyeceklerdir. Bu kıyafetlerin kadınlar ve erkekler özelinde şehirleşmiş olduğu, %2'lik bir kesimdeki bazı kadınların ise halen bir çeşit şalvar olan çinti geleneğini devam ettirdiği söylenilebilir. Hasanoğlu'da aile başkanlarının günlük giyim tarzı %67 oranında spor sayılabilecek, eşofman, şort, pijama ve tişört şeklindedir. %29 oranında ise ev için günlük olarak ceket, gömlek, tişört ve pantolon giyilmektedir.

Evde pijama giyme oranları ve giyen kişiler ise şu şekildedir.

Tablo 3.15. Ailede Üyelere Göre Pijama Giyme Sayıları ve Oranları

Üyeler	Sayıları ve Oranları	
Aile Başkanı	101	%54
Eşi	122	%65,2
Erkek Çocuklar	67	%35,8
Kız Çocuklar	66	%35,3
Diğer	3	%1,6
Hiç Kimse	22	%11,8

Ailede pijama giyme oranları Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında pijama kullanımının her üyede arttığı gözlemlenmektedir. Örneğin 1969 yılındaki çalışmada pijama giyen aile başkanı oranı %16, erkek çocuk oranı %11,5'idi. Aynı zamanda pijama giymeyenlerin oranı %27,5'tan %12'ye düşmüştür. Güncellenen çalışmayla pijama kullanımının artması kentleşme sürecine bağlı olarak gelişen değişimin yansıması olarak görülmektedir. Naylondan yapılan eşyaların kullanımı noktasında Hasanoğlu'da naylon ve plastik mutfak gereçlerinin (sepet, leğen, süzgeç, saklama kabı, kova vb.) kullanımı oldukça artmıştır, bunun sebebi bu ürünlerin ucuz ve kullanım süresinin uzun olmasından dolayıdır. Kıyafetlerde ise naylon kullanımı genellikle çorap ve eşofman türü ürünlerde görülmektedir. Naylon tercih etmeyenlerin oranının ise %2 oranında olması naylon ve plastiğin evlerde yaygınlaştığını göstermektedir.

Elbiseleri ütülenen kişiler ve oranları da şu şekilde tablolastırılmıştır.

Tablo 3.16. Elbiseleri Ütülen Aile Üyelerinin Sayı ve Oranları

Aile Üyeleri	Sayı ve Oranları
Aile Başkanı	25 %13,4
Birden Fazla Üye	33 %17,6
Herkes	106 %56,7
Hiç Kimse	10 %5,3
Cevapsız	13 %7
Toplam	187 %100

%57 oranında ailedeki herkesin iş hayatına katılmasına ve eşyalarının ütülenmesi durumu kılık kıyafete gösterilen öneme işaret etmektedir. Yasa'nın çalışmasında bu hususta bir bilgi verilmediği için bu konuda karşılaştırma yapılamamaktadır.

Ailelerin temizlik algılarını anlamak üzere sorulan ve yaşanan pandemi süreciyle ilgili soruları da içine alan açık uçlu sorularda çıkan sonuçlar şu şekildedir.

Tablo 3.17. Aile Başkanları ve Eşlerinin Mikrop Hakkındaki Tanımlamaları

Tanımlamalar	Aile Başkanları Sayı ve Oranları	Eşlerin Sayı ve Oranları
Pislik	49 %26,2	75 %40,1
Gözle Görülmeyen Canlı	47 % %25,1	29 %15,5
Bulaşıcı Hastalık (Enfeksiyon, Hastalık)	45 %24,1	52 %27,8
Diğer	10 %5,3	5 %2,7
Bilmiyor	2 %1,1	2 %1,1
Cevapsız	34 %18,2	24 %12,8
Toplam	187 %100	187 %100

Aile başkanları ve eşler arasında mikrop en fazla pislik olarak tanımlanmaktadır. Bu sonuç Yasa'nın çalışmasıyla da benzerdir. Ancak Yasa'nın çalışmasında mikrobun tanımlamasına daha uygun olan ve doğru kabul edilen 'gözle görülmeyen canlı' cevabının oranları erkeklerde %10, kadınlarda %13 artmıştır. Bu nedenle eğitim seviyesi ve mikropu tanımlama arasındaki ilişki daha da artmıştır. Güncellenen çalışmada aile başkanları virüsü %32, eşler %43 oranında bulaşıcı hastalık, hastalık ve hastalık etkeni olarak; aile başkanları %18, eşler %16 oranında gözle görülmeyen canlılar olarak ve yine %18 ve %12 oranında mikrop ve mikrop benzeri olarak tanımlamaktadır. Ayrıca aile başkanları %7, eşler %10 oranında virüsü yaşadığımız Covid 19 virüsü olarak

tanımlamaktadır. Son olarak aile başkanları pandemi kavramının tanımlamasını %25 oranında, eşler %20 oranında geniş alana yayılan salgın hastalık olarak tanımlarken; diğer aile başkanları %19, eşler %28 oranında sadece hastalık olarak tanımlamakta ve kalan aile başkanları %16, eşler %23 oranında Covid 19, kapanma ve kısıtlama olarak tanımlamaktadır. Mikrop, virüs ve pandeminin ne olduğunu bilmeyen aile başkanlarının oranı sırasıyla %1,1, %1,1 ve %4,3; eşlerin oranı ise sırasıyla %1,1, %1,6 ve %3,6'dır. Bu gibi açık uçlu sorulara verilen bilmiyorum cevaplarının düşük oranlarda olması insanların yorumlama ve tahmin yürütme gücüne bağlanmaktadır.

Mikrop, virüs ve pandemi kavramları sağlık sosyolojisi konuları içinde ele alınabilecek kavramlardır. Öyle ki yapısal kuramcılar sağlık, hastalığı belirleyen etkenlerin bireysel değil toplumsal ve yapısal olduğunu belirtmektedir (Özçelik Adak, 2015: 137). Mikrop ve virüslerden kaynaklanan hastalıkların ve bunların tüm dünyaya yayılması şeklinde tezahür eden pandemi kavramıyla insanların hastalıklara yakalanması bağlamında üyelerin hastalık süresi boyunca rol ve görevlerini yerine getiremeyecekleri, sistemsel dengenin bozulacağı ve kısa süreli işlevsel bozukluklar yaşanacağı anlamlarına gelir. Bir başka deyişle hastalıklar yapısal işlevselciliğin öngördüğü dengeyi bozan, üyelerin gruplarla ilişkilerini sekteye uğratan en genelde de parça-bütün ilişkisini kısa süreliğine bozan dengesizliklerdir. İnsanlar bunların yaşanmaması ve kişisel sağlıklarını korumak için hastalığa yakalanma telaşı ve korkusu yaşarlar. Covid 19 virüsüyle ve pandemi süreciyle hastalığa yakalananların toplumdan ve aileden izole edildiği, karantina altına alındığı, fiziksel mesafenin zorunlu kılındığı, kapanma ve yasakların bulunduğu, 'yeni normallerin' belirlendiği bir distopya yaşanmıştır. Tüm bunlar 'risk toplumu ve korku kültürü' kavramlarını içine alan bir süreçtir. Risk toplumu kuramının sahibi olan Ulrich Beck modernleşmeyle birlikte risklerin niteliğinin değiştiğini, risklerin küresel tehdit haline geldiğini vurgulamaktadır (Beck, 2011: 24). Covid-19 salgınının tüm dünyada yayılmasıyla birlikte bu salgın Beck'in bahsettiği küresel bir tehdit olarak modernleşmenin risklerini içermektedir. Ayrıca Beck salgın, kıtlık ve doğal afetler gibi riskleri pre-endüstriyel toplumların insan denetiminin ötesindeki kader nosyonları arasında görmektedir (Stevenson, 2017: 436). Fakat bu noktada yaşanan Covid 19 salgınının insan denetiminin ötesindeki kader nosyonları arasında yer almasının doğruluğunun tartışılabileceği düşünülmektedir. Yaşanan Covid 19 ve pandemi süreciyle

de bu kavramlar arasındaki tanımlama ve sınırların belirsizleştiği, kavramların birbiri yerine kullanıldığı da gözlemlenmiştir.

Yasa'nın çalışmasında hastalanınca önce doktora giden aile başkanlarının oranı %94, eşlerin oranı %97,5 iken hocaya giden aile başkanlarının oranı %4 idi. Yasa'nın çalışmasında önce hocaya giden eşlere rastlanmamıştır. Güncellenen çalışmada da benzer oranlar tespit edilmiş, önce doktora giden aile başkanlarının oranı %92 olarak önce hocaya gidenlerin oranı ise %1 olarak belirlenmiştir.

Eşler ise Yasa'nın çalışmasıyla benzer olarak %96 oranında önce doktora başvurmuştur. Bu noktada kadınların hastalanınca doktora başvurma oranı daha yüksekken erkeklerin oranının düşük olması hastalığı evde, kendiliğinden atlatma eğilimi olarak görülmektedir.

3.3. EĞİTİM-ÖĞRETİM

Eğitim kavramı bireyin kişisel gelişimini ve toplumsallığını amaçlayan, gerekli bilgi, beceri ve davranışları kişiye aşılayan toplumsal bir süreçtir (Tezcan, 1985: 4). 'Eğitim ailede başlar.' sözünden hareketle ailedeki ebeveynlerin çocuklarına sosyalleşme ve toplumsallaşma sürecini aktarmaları aileye eğitim işlevini eklemiştir. Ebeveynlerin çocuklarına kendi ailelerinden ve çevrelerinden öğrendikleri gerekli rolleri, sorumlulukları ve kültürel, sosyal bilgileri aktarması çocuklarının toplumda bir birey olarak yer edinmeleri için ailenin gerçekleştirmesi gereken bir işlevidir fakat modern toplumlarda çocuklara eğitimin verildiği tek yerin aile olmaması, okul gibi öğretim yuvalarıyla çeşitlenmesi ailenin eğitim işlevinin diğer kurumlarla paylaştırılmasına yol açmıştır (Çağan, 2016: 87-88). Eğitimin yanında öğretimin yasal ve zorunlu olarak ilk ve orta okullarla devam ettirilmesi, sürdürülmesi yani ilkokuldan liseye kadar olan süreç öğrencinin kişisel, zihinsel gelişimine katkı sağlamakta, öğrenciyi yatkın olduğu alana yönlendirmekte, öğrenciyi bir birey olarak üniversiteye ve topluma hazırlamakta ana etkenlerdendir. Bu bağlamda bireyi topluma hazırlamada tarihsel açıdan önemli eğitim kurumlarından birisi olan Hasanoğlu Köy Enstitüsü şimdilerde Hasanoğlu Atatürk Fen Lisesi olarak faaliyet göstermektedir. 1940'lı yıllarda kurulan Cumhuriyet dönemi eğitim-öğretim kurumlarının bir eseri olan 'köy enstitüleri' köye bir yenilik getirmiş, köylü maddi-manevi, kültürel her türlü değişime özne olmuştur. Köy enstitülerinin ve

okulların kuruluş amaçları, hedefleri, öğretileri ve yöntemleri birey ve toplum açısından belirli işlevlere sahiptir. Köy enstitülerinin bu işlevlerinden birisi öğrencilerin belirli meslek, davranış, yetenek ve rolleri öğrenerek öğretmen olmalarıyla toplumda belirli işlevleri yerine getirecek toplumun bir parçası haline gelmeleridir. İş ve eğitimin bir arada uygulandığı, belirli bir ideoloji, yöntem ve görüşe sahip kuruluşlar olan köy enstitüleri bireyi kazandığı işlev, rol ve görevlerle toplumun bir parçası haline dönüştüren kuruluşlardır. Bir başka deyişle köy enstitüleri öğrencilerin yani toplumun gelecek vaat eden üyelerinin yani topluma fayda sağlayan, belirli rol ve işlevleri yerine getiren parçalarının bütünüle ilişkilerini sağlayan, artıran ve geliştiren kuruluşlardır. Hasanoğlan'daki köy enstitüsü de bu bağlamda rol ve işlevleri yerine getirmiş önemli eğitim kurumlarından idi. Daha sonra bu işlevler başka kurumlara devredilmiş ya da sınırlandırılmıştır.

Yasa da hem köy enstitülerinin Hasanoğlan' da kurulduğu ve işletildiği dönemde hem de köy enstitülerinin kapatılmasından sonra yaptığı araştırma ile bir karşılaştırma yapmış, köy enstitüsünün etkilerini gözlemlemiştir. 1947'li yıllarda kapanan köy enstitüsü Atatürk İlköğretim Okulu olarak varlığını devam ettirmiştir. Daha sonra Atatürk İlköğretmen okulu, Atatürk Öğretmen Lisesi, Atatürk Anadolu Öğretmen Lisesi ve Hasanoğlan Atatürk Fen Lisesi isimlerini almıştır. Çalışmamızda Hasanoğlan'da köy enstitülerinin devam etmesini isteyenlerin oranları ve nedenleri ise şöyledir.

Tablo 3.18. Aile Başkanları ve Eşlerin Hasanoğlan Köy Enstitüsüne Yönelik Düşünceleri

Köy Enstitüsünün Devam Etmesini İsteme Nedenleri	Aile Başkanları Sayı ve Oranları	Eşlerin Sayı ve Oranları
Gelişim İçin	30 %16	39 %20,9
İşçi ve Öğretmen Yetiştirilmesi İçin	53 %28,4	35 %18,7
Üretim ve Fayda İçin	8 %4,3	11 %5,8
Nitelikli Eğitim İçin	24 %13	25 %13,5
Diğer	10 %5,3	11 %5,8
Devam Etmesini İstemeyenler	11 %5,8	2 %1,1
Fikri Olmayanlar	30 %16	58 %31
Cevapsız	21 %11,2	6 %3,2
Toplam	187 %100	187 %100

Yasa'nın çalışmasında o zaman Öğretmen Okulu olan enstitüye dair tutumlarda anket sonuçları olumlu çıksa da düşünceler olumsuz görüldüğü yönündedir ve bu bağlamda bu bir çelişki olarak ele alınmaktadır. Köy enstitüsünün devam etmesini isteme

oranları Hasanoğlan'da %67 oranındadır. Bunun sebepleri; köy enstitüsünün tarihine ve geçmişine ortak olan, köy enstitülerinin faydalarını bizzat gören ve yaşayan bir yer olmasıdır. Bunun dışında köy enstitülerine ve devam etmesine yönelik fikri bulunmadığını belirtenlerin Hasanoğlan'a dışardan gelenler ve o zamanları bilmeyenlerdir.

Hasanoğlan Atatürk Fen Lisesi'nin şu anda da sahip olduğu yüksek derslik, öğrenci, öğretmen sayısı ve verilen eğitimin niteliği sebebiyle Hasanoğlan' da eğitimin önde gelen kurumu olduğu düşünülmektedir fakat bu kurumun başlıca kuruluş amacı olan 'öğretmen yetiştirme' prosedürü 2014' te kapatılan Anadolu Öğretmen Liseleriyle son bulmuştur. Şu anda Hasanoğlan Atatürk Fen Lisesi olarak eğitim veren eski köy enstitüsü arazisi bu araştırma kapsamında İlköğretmen okulu mezunu, emekli öğretmen ve yazar Ali Kınacı ile birlikte gezilmiştir. Kendisinin verdiği tarihi bilgiler doğrultusunda çekilen fotoğraflar aşağıya eklenmiştir.

Fotoğraf 3.2. Hasanoğlan'da Köy Enstitüsü Adına İnşa Edilen İlk Bina ve Hasanoğlan'a Öğrenciler Tarafından Getirilen Suyun Aktığı İlk Çeşme

Fotoğraf 3.3. Hasanoğlu Köy Enstitüsü Arazisinde Yer Alan Heykeltıraş Nusret Suman' ın Eserleri Olan Büstler

Fotoğraf 3.4. Yatakhane, Derslikler ve Atölyeleri İçinde Barındıran Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü Binası

Fotoğraf 3.5. Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü Ahşap Atölyesi

Fotoğraf 3.6. Hasanoğlu Köy Enstitüsünde Ayakkabı Tamirciliği, Dikiş-Nakış ve Elektrik İşlerinin Yapıldığı Bina

Fotoğraf 3.7. Mimar Mualla Eyüboğlu'nun Orak Biçiminde Tasarladığı Ses Geçirmez Müzik Odaları

Fotoğraf 3.8. Mimar Mualla Eyüboğlu'nun Hasanoğlan Köy Enstitüsü İçin Tasarladığı Amfi Tiyatro

Fotoğraf 3.9. Mimar Mualla Eyüboğlu'nun Hasanoğlan Köy Enstitüsü İçin Tasarladığı Hamam ve Göbektaşı

Günümüzde Hasanoğlan'da eğitim kurumları 4 ilkokul, 5 ortaokul, 5 lise ve 1 adet özel kolejden meydana gelmektedir. İlkokullarda toplam 964 öğrenci, 63 öğretmen; ortaokullarda 975 öğrenci 77 öğretmen ve liselerde 1.231 öğrenci ve 127 öğretmen olduğu tespit edilmiştir. Bu verilerden Hasanoğlan'da özel öğretim kurumu öğrenci sayıları hariç toplam 3.170 öğrenci olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Hasanoğlan'ın devlet okullarından başka bir de özel eğitim-öğretim kurumuna sahip olması köyde özel okul-devlet okulu ayırımına sebep olmuştur.

Tüm bu eğitim-öğretim kurumları dışında Hasanoğlan'da bir de Elmadağ Şehit Mustafa Büyükpoyraz Koruma Eğitim Akademisi Polis Eğitim Merkezi Müdürlüğü bulunmaktadır ki bu kurum koruma eğitim akademisi olarak koruma polis yetiştirmektedir. Bu kurumun Hasanoğlan'da yarattığı ekonomik hareketliliğin sosyal alana taşınamamasının sebebinin ise kurumun kendi içine kapalı olmasından kaynaklı olduğunu söyleyebiliriz.

2021 yılı Hasanoğlan Mahallelerinin genel eğitim durumu verilerinde ise durum şu şekilde tablolastırılmıştır.

Tablo 3.19. 2021 Yılında Hasanoğlan Mahallelerinde Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Bahçelievler Mah.	Fatih Mah.	Havuzbaşı Mah.	M. Ekşi Mah.	Şehitlik Mah.	İstasyon Mah.
Bilinmeyen	36	0	0	16	0	0
Okur-yazar değil	78	26	55	25	23	0
Okur-yazar fakat okul bitirmedi	716	107	141	134	79	40
İlkokul mezunu	1421	303	370	328	182	93
İlköğretim mezunu	448	64	113	99	48	18
Ortaokul veya dengi mezunu	1406	239	348	322	171	76
Lise veya dengi mezunu	2219	306	340	287	148	113
Yüksekokul veya fakülte mezunu	1286	175	135	115	68	114
Yüksek Lisans mezunu	106	0	19	0	0	15
Doktora mezun	0	?	0	0	?	0

2021 yılı eğitim durumu verilerine bakıldığında okuma yazma bilmeyenlerin sayısının (207) toplam nüfusa (14.325) oranı yüzde olarak 1,44 olarak hesaplanmış olup nüfusun %1,44'ünün okuma yazma bilmemesi durumu Hasanoğlan' da okuma yazma bilmeme oranının oldukça az olduğunu gösterir. Aynı şekilde yüksek lisans ve doktora mezunlarının oranının toplam nüfusa oranının %0,96 olması eğitim durumunun lise ve üniversite seviyesinde toplandığını göstermektedir.

Yasa'nın çalışmasında erkekler %41 oranında ilkokul mezunu, %23.5 oranında eğitimsiz iken kadınlar %65.5 oranında eğitimsiz idi. Bir başka deyişle Hasanoğlan'da eğitim dereceleri oldukça düşüktü. Çalışmada katılımcı olarak yer alan aile başkanları ve eşlerin öğretim durumları ise şu şekildedir.

Tablo 3.20. Aile Başkanları ve Eşlerinin Öğretim Durumları

Öğretim Durumu	Aile Başkanlarının Sayı ve Oranları	Eşlerin Sayı ve Oranları
İlkokul Terk	6 %3,2	6 %3,2
İlkokul Mezunu	33 %17,6	68 %36,4
Ortaokul Terk	7 %3,7	7 %3,7
Ortaokul Mezunu	23 %12,3	23 %12,3
Lise Terk	8 %4,3	3 %1,6
Lise Mezunu	36 %19,3	28 %15
Üniversite Terk	2 %1,1	-
Üniversite Mezunu	43 %23	31 %16,6
Diğer	11 %5,9	6 %3,2
Okuma Yazma Bilmeyen	1 %0,5	7 %3,7
Cevapsız	17 %9,1	8 %4,3
Toplam	187 %100	187 %100

Güncellenen çalışmayla birlikte Hasanoğlan'da eğitimsiz, ilkokul mezunu oranları düşmüş, eğitim seviyesi lise ve üniversite mezunluğu derecesine kadar yükselmiştir. Yasa'nın çalışmasında okuma yazma bilen aile başkanlarının oranı %71, bilmeyenlerin oranı %29 idi ve genel çoğunluk ilkokul mezunuydu. Şimdiki çalışmayla aile başkanı ve eşler arasında okuma-yazma oranının yüksek olduğu ve lise-üniversite mezunlarının çoğunlukta olduğu bir eğitim seviyesi Hasanoğlan'da hakimdir. Bu oranların yükselmesinde zorunlu eğitimin katkısının fazla olduğu bilinmektedir. Aradan geçen süreç sonunda Hasanoğlan'da okuma yazma oranı artışı Türkiye'deki genel okuma yazma oranı ile paralellik göstermektedir.

Yasa'nın çalışmasında eşlerin %29'u okuma yazma biliyor, %71'i ise okuma yazma bilmiyordu. Şimdiki çalışmada ise okuma yazma bilen kadınların %92, bilmeyen kadınların ise %3,7 oranında olduğu tespit edilmiştir. Yukarıda belirtildiği gibi bu oranların yükselmesinde zorunlu eğitimin katkısı büyüktür. Bu bağlamda Hasanoğlan'ın kız ve erkek çocuklarının eğitimine yönelik belirli bir gelişmişlik seviyesi gösterdiği ve Hasanoğlan'da eğitimin öneminin anlaşıldığı söylenilebilir.

Güncellenen çalışmada öğretim durumunun eğitim öğretimdeki eksikliklerle, tevekkül ve kadercilik arasında ilişkiler olduğu da saptanmıştır.

Erkek ve kız çocuklarının öğretim durumları ise şöyledir:

Tablo 3.21. Hasanoğlan’da Erkek ve Kız Çocuklarının Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Erkek Çocukların Sayı ve Oranları	Kız Çocukların Sayı ve Oranı
Anaokulu/Kreş Devam	4 %2,1	2 %1,1
İlkokul Devam	7 %3,7	7 %3,7
Ortaokul Devam	17 %9,1	19 %10,2
Lise Devam	28 %15	20 %10,7
Üniversite Devam	25 %13,4	19 %10,2
Lise Mezun	16 %8,6	16 %8,6
Üniversite Mezun	33 %17,6	28 %15
Ortaokul-Lise Terk	4 %2,1	1 %0,5
Anlamsız	11 %5,9	18 %9,5
Cevapsız	42 %22,5	57 %30,5
Toplam	187 %100	187 %100

Yasa’nın çalışmasında erkek çocuklarını okutma nedenleri köyde okul bulunması, eğitimle itibar sağlanması gibi nedenler iken güncellenen çalışmada aile başkanları erkek çocuklarını %28 oranında meslek sahibi olmaları için, %26 oranında da kendi hayatlarını kurma, ayakları üstünde durmaları için okuttuklarını beyan etmiştir. Merton’ın açık işlev ve gizil işlev kavramsallaştırmalarından hareketle eğitimin bazı açık ve gizli işlevleri ele alınacaktır. Meslek sahibi olmaları için çocuklarını okutan aile başkanlarının cevapları doğrultusunda eğitimin ekonomik işlevi meslek sahibi olmak olarak ele alınırken, çocuklarını eğitimle sosyalleşmeleri ve statü kazanmaları için okutan aile başkanlarının cevapları ise eğitimin gizil işlevi olarak ele alınmaktadır (Aydın, 2000: 192-193).

Tablo 3.22. Aile Başkanları ve Eşlerinin Erkek Çocukları İçin Meslek İstekleri

Meslek Dilekleri	Aile Başkanları Sayı ve Oranları	Eşlerin Sayı ve Oranları
Üniversite Eğitimi Gerektiren Meslekler	45 %24,1	48 %25,7
Siyasi, Asker, Savcı, Polis	26 %13,9	33 %17,6
Memur-Öğretmen	28 %15	36 %19,3
Seçimi Çocuklarına Bırakan	26 %13,9	28 %15
Diğer	6 %3,2	11 %5,8
Cevapsız	56 %29,9	31 %16,6
Toplam	187 %100	187 %100

Yasa'nın çalışmasında da aile başkanı ve eşlerin erkek çocukları için meslek dilekleri; üniversite eğitimi gerektiren meslekler ve memurluk- öğretmenlik meslekleriydi. Bu sonuç şimdiki çalışmada da değişmemiştir. “Eğitimin gizil işlevlerinden birisi de statü kazandırma işlevidir”(Tezcan, 1985: 76). Meslek seçimlerinde asker, savcı, polis gibi ya da üniversite eğitimi gerektiren mesleklerin dilenmesi eğitimin statü kazandırma/ sağlama işlevi olarak görüldüğüne işaret etmektedir. Ancak dikkat çekici bir sonuç seçimi çocuklarına bırakan aile başkanlarının oranının %3,3'ten %14'e çıkmasıdır. Çocuğunun hangi mesleği yapacağına yönelik kararı çocuğuna bırakma davranışı ailelerin çocuk merkezli aileye doğru evrildiğinin göstergesidir. Modern toplumlarda değişen çocuk algısı çocuğun nesne olarak değil de özne olarak görüldüğü yönündedir (Tunca, 2016: 168). Hasanoğlu'da ebeveynlerin çocuklarının olmasını istedikleri mesleklere dair soruda seçimi çocuklarına bırakma oranının artması çocukların modern toplumlardaki gibi bir özne ve birey olarak görülmeye başlandığının kanıtıdır. Bu bağlamda da Hasanoğlu'da ilerleme ve gelişme olduğu aşıkardır.

Aile başkanları %97 oranında erkek çocuklarını üniversiteye göndermek istemektedir. Bu durum eğitim seviyesinin yükselmesine, eğitimin öneminin anlaşıldığına işaret etmektedir.

Aile başkanları kız çocuklarını %32 oranında kendi ayakları üstünde dursun, muhtaç olmasın, kendini kurtarsın diye okuturken, %20 oranında da meslek sahibi olmaları için okutmaktadır.

Yasa'nın çalışmasında aile başkanlarının kız çocuklarını okutma nedenleri kız çocuklarının okulda bakılması, korunması veya okulda kazanılan görgü ve becerilerin evlenmelerinde etkili olabileceği görüşü iken güncellenen çalışmada bu algı tamamen değişmiş, kız ve erkek çocukları eğitim açısından eşitlenmiştir. Bu bağlamda Hasanoğlu'da kız çocuklarına yönelik önemli bir algı ve tutum değişikliği yaşandığı görülmektedir.

Tablo 3.23. Aile Başkanları ve Eşlerinin Kız Çocukları İçin Meslek İstekleri

Meslek Dilekleri	Aile Başkanları Sayı ve Oranları	Eşlerin Sayı ve Oranları
Üniversite Eğitimi Gerektiren Meslekler	23 %12,3	22 %11,8
Memur-Öğretmen	40 %21,4	57 %30,5
Doktor-Hemşire	26 %13,9	34 %18,2
Seçimi Çocuklarına Bırakan	19 %10,2	18 %9,6
Ev Hanımı	2 %1,1	-
Diğer	5 %2,6	11 %5,8
Cevapsız	72 %38,5	45 %24,1
Toplam	187 %100	187 %100

Yasa'nın çalışmasında aile başkanlarının kız çocukları için meslek dilekleri; %41,1 oranında memurluk-öğretmenlik ve %37,4 oranında ev hanımlığı idi. Güncellenen çalışmada aile başkanları ve eşlerin kız çocukları için meslek dilekleri memurluk-öğretmenlik yine ilk sırada olsa da kız çocuğunun ev hanımı olmasını isteyen aile başkanları %1'e kadar düşmüş, kadınlar arasında ise kızının ev hanımı olmasını isteyen hiçbir anneye rastlanmamıştır. Bu noktada bu oranların daha önce de belirtilen kız çocuğuna yönelik algı ve tutumun değişmesi durumunu kanıtlar niteliktedir. Bir diğer deyişle aile başkanlarında ve eşlerde kız çocuğu ev hanımı olur mantığı ve algısı yıkılmıştır. Bu durum kız çocuklarının eğitime önem verildiğininve eğitimin sınırlarının geliştiğine örnek olup kadının ekonomik bağımsızlığını kazanması noktasında oldukça önemlidir.

Aile başkanlarının %98'i kız çocukların üniversitelere göndermek istemektedir.

Gerek kız ve erkek çocuklarını okutma nedenlerinde olsun gerek kız ve erkek çocukları için meslek dilekleri olsun gerekse de üniversiteye gönderme istekleri olsun Hasanoğlan' da kız ve erkek çocukları arasında bir eğitim ve fırsat eşitliği söz konusudur. Bu konuda ilk ve ortaokullara kadar eğitimin zorunluluğu ilkesinin etkili olduğu aşıkardır. Kız veya erkek ayırt etmeksizin okula ve üniversiteye gönderen aile başkanları bu davranışlarıyla modernleşmenin görüldüğü önemli alanlardan birisi olan eğitimin önemini kavramıştır. Bu noktada Yasa'nın çalışmasında da bahsettiği Hasanoğlan'da eğitime verilen önem ve eğitimin gerekliliği bilincinin sürdüğü görülmektedir.

Okula gitmeyen kız veya erkek çocuklarının %6'sı yaşları küçük diye şu an gitmemekte, %1'i ekonomik ve fiziksel şartlar el vermediği için %1'i de kendi istemedikleri için okula gidememiştir. Geri kalan %92 oranındaki kesim okula gitmiştir veya gitmektedir. İlk ve ortaöğretimin zorunlu olmasına ve ailelerin eğitime verdiği önemin artmasına bağlı olarak bu oranlar düşük seviyelerde kalmıştır.

Hasanoğlan'da aile başkanları ve eşlerin eğitim öğretimdeki eksikliklere yönelik fikirleri ise şu şekilde belirtilmiştir.

Tablo 3.24. Aile Başkanları ve Eşlerine Eğitim-Öğretimdeki Eksiklikler

Eksiklikler	Aile Başkanları Sayı ve Oranları	Eşlerin Sayı ve Oranları
Sistemsal Sorunlar (Ezbercilik, alt yapısızlık vb.)	39 %20,8	30 %16
Disiplinsizlik	18 %9,7	29 %15,5
Öğretmen Beğenmeme	22 %11,8	18 %9,7
Derslere Yönelik Şikayetler	6 %3,2	11 %5,8
Diğer (Sosyal faaliyet az, istihdam sorunu vb.)	7 %3,7	11 %5,8
Nitelik Azlığı	6 %3,2	17 %9,2
Eksik Görmeyenler	33 %17,6	18 %9,7
Fikrim Yok Diyenler	38 %20,3	44 %23,5
Cevapsız	18 %9,7	9 %4,8
Toplam	187 %100	187 %100

Yasa'nın çalışmasında aile başkanları %73 oranında eğitim öğretimde bir eksiklik görmemekteydi ancak güncellenen çalışmada bu oran %17,6'ya düşmüştür bir diğer deyişle ailelerin eğitim öğretim sürecine müdahil olma oranları artmış ve veliler okulu, öğretmeni hatta sistemi eleştirebilecek bilince ulaşmışlardır. Bir diğer deyişle eskiden var olan 'Eti senin, kemiği benim' algısından uzaklaşmıştır.

3.4. TARIM- HAYVANCILIK, SANAYİ VE İŞ-GÜÇ TARZI

Üretimin belli başlı şekillerinden birisi olan tarımsal üretim ve hayvancılık Hasanoğlan' da Yasa'nın araştırmalarını yaptığı dönemlerden önce de sonra da devam etmiştir, etmektedir fakat bu devamlılıkta üretimin miktarının ve tarımsal üretimle uğraşanların sayısının modernleşme, sanayileşme ve tarımda makineleşme gibi sebeplerle azaldığı aşikardır. Öyle ki daha önce Yasa'nın 1968'li yıllarda gerçekleştirdiği çalışmada

da çiftçilerin ve üretim miktarının azaldığı belirtilmişti. Bu oranın güncellenen çalışmada daha da azaldığını kanıtlar nitelikte bulgular ve sonuçlar bulunmaktadır.

Hasanoğlan'da tarlası olmayan hane sayısı 136'dır, bu sayı da örneklemin %72,8'ini kapsamaktadır. Tarlası olan ailelerin sayısı ise 51 olmakla birlikte oranı %27,2'dir. Yasa'nın çalışmasında kıraç toprağı bulunan ailelerin sayısı 147 iken oranı %73'idi. Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında bu oranlar tamamen değişmiştir yani Hasanoğlan' da toprak sahibi ailelerin oranı oldukça azalmıştır.

Tablo 3.25. Toprak Sahibi Ailelerin Dönümlere Göre Dağılımı

Dönümler	Sayı ve Yüzdeleri
1-10 dönüm arası	13 %26,6
11-20 dönüm arası	9 %4,8
21-30 dönüm arası	4 %2,1
31-50 dönüm arası	5 %2,6
51-100 dönüm arası	7 %3,7
100+ dönüm	7 %3,7
Tarlası olanlar	51 %27,2
Tarlası olmayanlar	136 %72,8
Toplam	187 %100

Hasanoğlan'da aileler %27 oranında 1-10 dönüm arası toprağı sahiptir. Bu oran toprağıın parçalanması ve mirasın bölünmesiyle ilgilidir. Toprak sahiplerinin ölümüyle mirasın bölünmesi hususunda resmi kanun ve hükümler toprağıı varislere eşit bölme zorunluluğı getirdiğinden beri toprak parçalanması toprağıı küçük ve çok parçalara ayırmış, topraktan alınan verim azalmıştır Hasanoğlan'da da bu durumun yansıması görülmektedir. Ayrıca Hasanoğlan'da sadece geçim kaynağı tarım olan, çiftçilikle uğraşan büyük toprak sahipleri veya müşterek (ortak), ekilmeyen toprak sahipleri 100 dönüm ve üstü toprağıı sahip olduklarını belirtmiştir.

Tablo 3.26. Toprak Sahibi Ailelerin Topraklarının Durumu

Toprak Durumu	Sayıları ve Yüzdeleri
Kendi malı	22 %11,8
Kiraladığı	2 %1,1
Başkasına Kiraya Verdiği	18 %9,6
Birçoğı	3 %1,6
Cevapsız	6 %3,2
Tarlası Olan Toplam	51 %27,2
Tarlası Olmayan Toplam	136 %72,8
Toplam	187 %100

Hasanoğlan'da toprak sahipliği durumu %12 oranında kendi mallarına sahip insanlardan oluşmaktadır. Bu oran toprağa bağlılığın, toprağı satmaya yanaşmamanın, toprağı bir garanti veya gelecek olarak görmenin sonucu olarak söylenilebilir. Onun dışında sahip olduğu başkasına kiraya verenlerin oranı %10 olarak belirlenmiştir. Başkasına kiraya verenlerin oranının yüksek çıkması toprağı ekip biçme faaliyetlerini içeren tarımsal faaliyetten uzaklaşıldığı anlamına gelmektedir.

Kendi malı olan arazi sahipleri %10 oranında sahip oldukları arazi miktarının geçimine yetmediğini belirtirken %2'si geçimine yettiğini belirtmektedir. Bu durum tarım kaynaklı geçim modelinin yeterli olmadığı yönündedir ki zaten tarımı ana geçim kaynağı olarak yapan az kişi vardır. Bu ise insanları tarım dışında başka sektördeki işlere sevk etmiştir. Geçimine yetmesi için ihtiyacı olan dönüm miktarını belirten aile başkanları eşit oranda (%1,1) 25'ten az, 26-100 dönüm arası, 101-500 dönüm arası tarlaya ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Bu tarlaların içinde sulak ve bağ bahçe türü toprağa ihtiyaç duyanlar da bulunmaktadır.

Yasa'nın çalışmasında aile başkanları kiraladığı tarlaları %57 oranında satın almak istemezken güncellenen çalışmada kiraladığı tarlaları satın almayı düşünen aile başkanları bunu yatırım amaçlı olarak düşünmektedir. Bu oranın toprak kiralayanlar arasında sahip olduğu ve ektiği toprağı genişletme ihtiyacından doğmaktadır.

Yasa'nın çalışmasında kiraya verdiği tarlaları satmak istemeyenler %79 oranındadır. Güncellenen çalışmada ise kiraya verdiği tarlaları satmayı düşünmeyenler ise %68 oranındadır. Bu sonuç Yasa'nınkiyle benzerlik göstermekte ve Hasanoğlan'da toprağa bağlılığın devam ettiği görülmektedir fakat toprağa bağlılıkta baba ocağı düşüncesi Hasanoğlan'da artık fazla önem arz etmemektedir (Tezcan, 1970: 169). Satmayı istememe nedenleri ise ihtiyaç olmaması ve çocukların geleceğinde kullanılması için bekletme amacıdır. Bu amaçla toprak çocuğun ya da ailenin ihtiyaçları doğrultusunda kullanılan bir para kaynağı olarak görülmektedir.

Kıraç tarlalardan geçen yıl elde edilen ürün miktarları buğday için ekilen dönüm ortalaması 189,90 dönüm iken geçen yılki ürün ortalaması ton olarak 131,75 tondur ve satılan ürün ortalaması 42,50 tondur. Arpa için ekilen dönüm ortalaması 146,25 dönüm, geçen yılki ürün ortalaması 161,66 ton ve satılan ürün ortalaması 42,50 tondur. Üzümde ise ekilen dönüm ortalaması 13 dönüm; geçen yılki ürün ortalaması 3,500 tondur.

Tablo 3.27. Sahip Olunan Tarlaların Parça Sayıları

Parça sayısı	Sayı ve Yüzdeleri
Tek Parça	17 %9,1
2-3 Parça	8 %4,6
4-8 Parça	12 %6
+9 Parça	9 %4,8
Cevapsız	5 %2,7
Toplam	51 %27,2

Yasa'nın çalışmasında ailelerin sahip olduğu tarlalar genellikle 4-8 parça ve 9 parça üstü idi. Güncellenen çalışmada ise tarlalar genelde tek parça olarak belirtilmiştir.

Sahip olduğu tarlaların birbirine yakın olduğunu belirtenlerin sayısı 13 (%7), uzak olduğunu belirtenlerin sayısı ise 20 (%11)'dir. Birbirinden uzak tarlalara sahip olanların oranı ve çok parçalı toprağa sahip olma oranları toprağın parçalandığına yönelik kanıtlardır. Çok parçalı tarlalar ve birbirine uzak tarlalar toprağın bölündüğüne yönelik güzel bir örnektir. Tarlaları birbirinden uzak yerlerde olanlar tarlalarını bir yerde toplamamanın zor ve imkansız olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 3.28. Toprak Sahibi Ailelerde Miras Biçimi

Miras Biçimi	Sayı ve Yüzdeleri
Baba Tarafından	26 %13,9
Karısı Tarafından	1 %0,5
Satın Alarak	6 %3,2
Diğer	2 %1,1
Cevapsız	152 %81,3
Toplam	187 %100

Yasa'nın çalışmasında toprak % 65 oranında baba tarafından kalmakta idi ve güncellenen çalışmada bu sonuç değişmemiş, miras babadan evlada geçmiştir. Genelde toprağın babadan miras kalması ailenin miras ilişkilerinde patrilineal bir aile özelliğini göstermektedir (Kul, 2019: 18). Hasanoğlu'nda da mirasın patrilineal şekilde yani

babadan devam ettiği görülmektedir. Öyle ki toprak babadan kalan, miras bırakılan, geleceğe yönelik bir garanti olarak görülen bir kaynak olarak görülmeye başlanmıştır.

Yetiştirilen ürünlerle ilgili olarak piyasayı izleyenlerin sayısı ise 16 olarak belirlenmiştir. Piyasanın televizyon, internet, radyo veya haberler gibi kaynaklardan takip edildiği belirtilmiştir.

Tablo 3.29. Hasanoğlan'da Sahip Olunan Hayvanlar Hane Sayısı ve Ortalamaları

Hayvan Türü	Sahip Olan Hane Sayısı	Ortalama
İnek	4 hane	8
Dana	2 hane	31,50
Merinos veya Karakoyun	4 hane	14,50
Tiftik veya Kıl keçi	1 hane	2
Buzağı, Kuzu, Oğlak	4 hane	3
Kümes Hayvanları	35 hane	17
Köpek	23 hane	1,21
Kedi	14 hane	3
Kuş	2 hane	1

Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında Hasanoğlan'da büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın oldukça azaldığı gözlemlenmektedir. Öyle ki Yasa'nın çalışmasında ineğe sahip hane sayısı 137 iken bu sayı şimdi 4 olmuştur. Aynı şekilde koyun ve keçiye sahip hane sayıları 51 ve 40 idi. Şimdi ise bu sayı 4 ve 1'e düşmüştür. Bu gerilemenin yanında Hasanoğlan'da kümes hayvancılığının oldukça artması göze çarpmaktadır. Bunlara ek olarak evcil hayvan denilebilecek köpek, kedi ve kuşun da sayı olarak artış göstermesi Hasanoğlan'da hayvan algısının değiştiğini göstermektedir. Bu algının değişmesine büyükbaş hayvancılıkla uğraşanların çiftliklerde kurbanlık veya kesimlik hayvan beslemesi ve Hasanoğlan'da kümes hayvancılığına bağlı olarak çeşitli yumurta üreticilerinin ve satıcılarının varlığı örnek olarak verilebilir. Otlakların daralması ve hayvancılığın zahmetli hale gelmesiyle çiftliklerin iş yapabilme sahası genişlemiş, hayvansal gıda ürünlerinde de üretim yerine tüketim odaklı bir ortam oluşmuştur.

Hasanoğlan'da doğum yapacak inek ortalaması 1,33 iken koyun ortalaması 2'dir. Bu oranlar oldukça düşük olmakla birlikte Hasanoğlan'da büyükbaş hayvancılığın daha da azalacağını göstermektedir.

Hasanoğlan'da geçen yıl hayvanlardan elde edilen ürünler (Süt, yağ, yün ve tiftik, yumurta ve bal) içerisinde en fazla yumurta kullanılmış ve satılmıştır. Ailelerin üretip

kendi kullanıldığı yumurta sayısı 23 hanede ortalama 1.925 iken satılan yumurta sayısı 6 hanede 5.625'tir.

Tablo 3.30. Hayvansal Ürün Elde Eden Aileler

Ürünün Kullanımı	Sayı ve Yüzdeleri
Kendi Yiyen	30 %16
Satan	7 %3,7
Satmayan	150 %80,3
Toplam	187 %100

Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında elde edilen hayvansal ürünleri satan aileler azalmış, elde ettiği ürünü kendisi tüketen aileler artmıştır. Çeşitli sebeplerle hayvansal ürün sat(a)mayan, bu ihtiyaçlarını alışverişle gideren ailelerin oranının %80,3 olması Hasanoğlu'da üretim odaklı değil de tüketim odaklı bir algının varlığını göstermektedir. Hayvansal ürünleri kendi ihtiyacı için kullanan ailelerin (30 hane) bu ürünleri satan ailelerden (7) fazla olması ise ailede kapalı aile ekonomisinin yaygınlaştığını, şehirle özdeşleşen ticari alış ve satışın aile içinde gelişmediğini göstermektedir.

Yasa'nın çalışmasında köylüler 32 hane hayvan alımı yapmakta, 51 hane hayvan satımı yapmaktadır. Bu sayılar canlı hayvan alışverişinin Hasanoğlu'da yaygın olduğunu göstermektedir. Fakat tekrarlanan çalışmada canlı hayvan alımı yapan hane 12'ye, canlı hayvan satımı yapan haneler 11'e düşmüştür. Bu oranların birbirine yakın olup birbirini nötrlemesi Hasanoğlu'da hayvan sayısını benzer oranlarda tutmaktadır.

Hasanoğlu'daki tarım aletlerinin sayılarının Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığı tablo ise şu şekildedir.

Tablo 3.31. Yasa'nın Çalışmasında ve Şimdiki Çalışmada Üretim Araçlarına Sahip Olan Hane Sayısı

Üretim Araçları Türü	1969 Yılı Araçlara Sahip Olan Hane Sayısı	2022 Yılı Araçlara Sahip Olan Hane Sayısı
Traktör	8 hane	11 hane
Bıçerdöver	4 hane	4 hane
Yağ makinesi	28 hane	6 hane
Pulluk	73 hane	9 hane
Saban	50 hane	2 hane
At arabası	18 hane	0 hane
Orak-Tırpan	120 hane	56 hane
Sürgü	47 hane	8 hane
Testere-Keser-Balta	157 hane	116 hane
Kazma-Kürek-Çapa	161 hane	120 hane
Tırmık-Dirgen-Yaba	99 hane	59 hane
Mibzer	Bilinmiyor	6 hane
Yayık	68 hane	4 hane

Yukarıdaki tabloda dikkat çeken ilk özellik traktör ve bıçerdöver hariç tüm üretim araç ve gereçlerinin hepsinde düşüşler yaşanmasıdır. Bu durumun Hasanoğlu'nun tarımsal özelliklerini daha da kaybetmesine yol açtığı söylenebilir. Bu noktada bir tarımsal değişim yaşandığı, tarımda makineleşmenin de imkanlar dahilinde gerçekleştiği görülmektedir. 1950'li yıllarda köyden kente doğru gerçekleşen göç hareketinin Hasanoğlu'nda topraktan kopmayı hızlandırdığı da söylenebilir.

Tarlasında suni gübre kullandığını belirten 14 aile başkanından yarısından fazlası alınan verimi artırmak için kullandığını belirtmiştir.

Günümüzde ise Elmadağ Kaymakamlığı İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından alınan veriler neticesinde Hasanoğlu'nda bitkisel çiftçilikle uğraşan sisteme kayıtlı kişilerin sayısının toplam 227 olduğu belirtilmiştir. Hasanoğlu'daki çiftçi sayısı nüfusun %1.58'lik kısmına denk gelmektedir öyle ki bu sayı tarımsal üretimin ve çiftçiliğin azaldığını, değişme boyutunda sanayileşme ve modernleşmenin arttığını kanıtlar niteliktedir.

Tablo 3.32. Sulu ve Kuru Araziye Göre Üretilen Ürünlerin Dekar Cinsinden Sayısı

Ürünler	Sulu Arazi (Dekar)	Kuru Arazi(Dekar)
Ayva	0,1	0,4
Arpa	12	1.655,50
Badem	3,6	4,2
Biber	0,9	1,9
Buğday	-	3.818,50
Ceviz	50,6	95,8
Çörekotu	-	37,6
Domates	73,5	35
Elma	6,7	20,5
Fasulye	-	5,2
Fiğ (Baklagil)	-	147,5
Mercimek	-	111,9
Mürdümük(Baklagil)	-	73,5
Nadas	-	480,8
Nohut	2,5	1.732,60
Tritikale(Buğday-çavdar melezi)	-	1.613,70
Üzüm	1,45	8,6

Ankara ili Elmadağ ilçesi kapsamında ise kayıtlı olan pulluk ve çeşitleri toplamda 458 adet olarak belirtilmiştir ve bunun yanında kullanılan çeşitli modern tarım aletleri de bulunmaktadır. Hasanoğlan özelinde bu sayı belirlenememiş olsa da bu sayının önemli bir miktarını Hasanoğlan'ın oluşturduğu söylenebilir.

Sayıları oldukça az olan çiftçilere verilen destekler ise; mazot gübre desteği, fark ödeme desteği, sertifikalı tohum-fidan kullanım desteği ve sadece 2021 yılında verilen ek girdi desteği ile kuraklık desteğidir. Bu destekler içerisinde dikkat çeken iki destek sertifikalı tohum-fidan ve kuraklık desteği olarak görülmektedir. Çiftçiye sertifikalı tohum-fidan desteği ile bilinçli bir üretim süreci öğretilirken; kuraklık desteğiyle olumsuz iklimsel ve coğrafi olayların da tarımı ve çiftçiliği kötü etkilediği görülmektedir.

Hasanoğlan' daki hayvan sayıları ise 5.042 büyükbaş, 6.210 küçükbaş olarak belirtilmekle birlikte işletme sayısı ise 139 olarak belirtilmiştir. Bu sayıların çoğunluğunu Hasanoğlan' da bulunan çiftliklerin oluşturduğu ve bu çiftliklerin de hayvan alım- satımı, kasaplık ve et satışı için çiftlikler kurduğu düşünülmektedir.

Tarımda makineleşme, modernleşme öncesinde kırsal bölgelerde kullanılan eski tarım aletleri Hasanoğlan'da da kullanılmıştır ancak bu aletler artık sergi malzemesi olmuştur. Hasanoğlan' da tekrarlanan çalışma esnasında görüşülen bir kişinin evinde bu aletleri sergilediği görülmüştür ve kendisinin izni dahilinde bu fotoğraflar çekilmiştir.

Fotoğraf 3.10. Artık Kullanılmayan, Sergilenen Eski Tarım Aletleri (Tekne, Yarma Tokmağı, Dirgen ve Yaba)

Fotoğraf 3.11. Eski Bir Yatay Yayık

Hasanoğlan'da ana iş gücü şeklinin tarımdan başka alanlara kaydığı, tarımla uğraşanların sayısının çeşitli sebeplerle azaldığı hipotezini Yasa belirtmiştir. Ana geçim tarzının tarım dışına kaymasıyla birlikte aradan geçen 53 yılda Hasanoğlan'da işçi ve memur kesimi çoğalmıştır. Hasanoğlan'da özellikle işçi kesiminin istihdam edildiği alanların fazlalığı dikkat çekmektedir. Bu alanlar; Hasanoğlan'da bulunan kireç ocakları, Ders Aletleri Yapım Merkezi ve Sultan Et ve Gıda Üretim Tesisleri Fabrikası bu yerlerden ayrı olarak kurulan sanayi bölgesi Hasanoğlan'ın iş gücünü istihdam ettiği önemli iş alanlarıdır. Hasanoğlan'ın bağlı bulunduğu Elmadağ Kaymakamlığı'nın

internet sitesinde yer alan bilgilere göre Hasanoğlu Sanayi Bölgesinde toplamda 25 adet sanayi tesisi bulunmaktadır ve bu sanayi tesislerine ek olarak inşaatı devam eden tesisler de bulunmaktadır (Elmadağ Kaymakamlığı, t.y.). Bu fabrikalar ve sanayi bölgesi dışında Hasanoğlu'da ve Elmadağ'da sanayiciler tarafından 2004 yılında kurulan HASSİAD (Hasanoğlu Elmadağ Sanayici ve İş İnsanları Derneği) isimli dernek de bulunmaktadır. Bu fabrikalar, sanayi bölgesi ve yasal dernek Hasanoğlu'da iş ve meslek anlamında uzmanlaşmanın göstergesidir. Bu gibi dernekler insan gruplarının kurumsal ve hukuki çatısı olmaları itibarıyla sosyolojiktir (Kalelioğlu, 2022: 335).

Ailede mirasın dağıtılma biçimi ise şu şekildedir.

Tablo 3.33. Aile Başkanlarının Ailesinde Mirasın Dağıtılma Biçimi

Mirasın Dağıtılma Biçimi	Sayı ve Yüzdeleri
Eşit	144 %77
Eşit değil	25 %13,4
Cevapsız	18 %9,6
Toplam	187 %100

Hasanoğlu'da aile başkanlarının ailesinin %77'sinde mirasın eşit dağıtıldığı vurgulanmıştır. Ailesinde mirasın eşit dağıtılmadığını belirtenlerin %44'ü ise mirastan erkeğin fazla pay aldığını belirtmiştir. Mirasın dağıtılma biçiminin de özünde kentlileşme olgusu ve modern bir algı içerdiği düşünüldüğünden Hasanoğlu'nın kentli, modern ve gelişmiş bir özellik gösterdiği söylenebilir. Yasa'nın çalışmasında ailelerde mirasın dağıtılma biçimine dair bir veri sunulmadığı için bu soru özelinde karşılaştırma yapılamamaktadır.

Yasa'nın çalışmasında aile başkanlarının %79'u hayattayken mallarını çocukları arasında paylaştırmayı düşünmemekteydi. Güncellenen çalışmada ise aile başkanlarının hayattayken mallarını çocukları arasında bölmeye, paylaştırmaya yönelik tutumları olumlu yöndedir. Öyle ki aile başkanlarının %54,4'ü hayattayken mallarını çocuklar arasında paylaştırmayı düşündüğünü belirtmiştir. Nedenlerini ise %44 oranında çocukların arasında tartışma ve kavga çıkmaması ve %39 oranında eşitlik olarak belirtmişlerdir. Hayattayken mallarını paylaştırmak istemeyenlerin belli başlı nedenleri ise çocukların malları kendisi öldükten sonra paylaşmaları fikri ve yaşlanınca çocukların bakmayabileceği düşüncesidir.

3.5. EKONOMİK HARCAMALAR

Ekonomik harcamalar belirli bir ekonomik davranışı oluşturmakta ve gerekli kılmaktadır. Ekonomik davranışlar ise sadece bireysel süreçler olmamakla birlikte bağlantı ve birliktelik içeren sosyal, toplumsal süreçlerdir (Erkan, 2004: 30). Sosyoloji bilimi içerisinde yer alan Le Play ekolünde aile bütçesi çalışmaları, Marksist ekolde ekonomik yönlü araştırmalar toplumsal yapı çalışmalarında ekonomiye de bir yer ayırmıştır (Türkdoğan, 2016: 345). Bu bağlamda hem Le Play hem de Marksist görüşten etkilenen Yasa çalışmalarında ekonomiye de önemli bir kısım ayırmış, ailelerin üretim tüketim faaliyetlerini, ekonomik harcamalarını vb. araştırmıştır. Aile başkanlarına ve eşlere yönelik ekonomik alanda sorulan sorular geçim kaynakları, gelirleri, yapılan harcamalar, ödenen vergiler ve ailede çalışmaya karşı tutumlar konusundadır.

Tablo 3.34. Hasanoğlan’da Geçim Kaynakları

Geçim Kaynakları	Sayı ve Yüzdeleri
İşçilik	43 kişi %23
Memurluk	34 kişi %18,2
Özel Sektör	31 kişi %16,6
Çiftçilik-Hayvancılık	9 kişi %4,8
Amelelik	3 kişi %1,6
Diğer (Emekli Memur vb.)	57 kişi %30,5
Cevapsız	10 %5,3
Toplam	187 %100

Yasa’nın çalışmasında %34 oranında olan çiftçi-hayvancı kesimin günümüzde %5 oranına düşmesi önemli veriler sunmaktadır. İlk olarak iş gücü tarzındaki değişiklik, tarımda sanayileşme, çeşitli iş alanlarının açılması ve ulaşımın kolaylaşmasıyla daha da artmış, tarıma olan ilgi, alaka azalmıştır. Geçim türünün geçirdiği bu yapısal değişim, Hasanoğlan’da kasabalaşmaya ve işçi, memur- emekli kesiminin fazlalığına sebebiyet vermiştir.

Mesleki alanda ortaya çıkan bu değişim insanların topluma uyumunu da kolaylaştırmıştır öyle ki kişinin mesleği toplumsal uyumu gerçekleştiren önemli bir

unsurdur (Erkan, 2004: 135). Bu noktada topluma uyum noktasında mesleklerin de etkili olduğunu söylemek yanlış olmaz. Hasanoğlan'da da gerek fabrikalarda gerek Ankara'da çalışanlarda iş ve meslek uyumun bireysel-toplumsal boyutta öğrenilmesi noktasında oldukça önemlidir.

Yapılan analizler sonucunda meslek ve siyaset konuşmaktan hoşlanma değişkenleri arasında ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Aynı şekilde meslek ve namaz kılma arasında da ilişkiler olduğu saptanmıştır.

Aile başkanlarının aylık gelir tablosu ise şu şekildedir;

Tablo 3.35. Aile Başkanlarının Aylık Gelir Tablosu

Aylık Gelir Miktarı	Sayı ve Oranları
4.250'den az	33 hane %17,4
4.250-9.999 arası	103 hane %55,3
10.000 ve üstü	23 hane %12,3
Cevapsız	28 hane %15
Toplam	187 hane %100

Aile başkanlarının aylık gelir ortalaması araştırmanın yapıldığı zamandaki asgari tutarın üstünde bir tutar olan 5.929 TL olarak belirlenmiştir. Bu durumda Hasanoğlan'da ekonomik seviyesinin ne alt ne de üst seviyede olduğu, Hasanoğlan'ın orta gelir grubuna sahip olduğu belirlenmiştir. Hanelerde çalışan ve çalışmayan diğer üyelerin oranları ise aşağıdadır.

Tablo 3.36. Hanelerde Çalışan Diğer Üyeler

Üyeler	Çalışan	Çalışmayan	Toplam
Eş	42 %22,4	145 %77,6	187 %100
Erkek Çocuk	30 %16	157 %84	187 %100
Kız Çocuk	10 %5,3	177 %94,7	187 %100
Diğer	2 %1,1	185 %98,9	187 %100

Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında çalışan kadınların oranı %1'den %22'ye çıkmıştır. Bu noktada kadının aile ekonomisine katkısıyla doğru orantılı olarak kadının

statüsü ve söz hakkı da artmıştır. Aile başkanı dışında ailede çalışan üyelerin aylık gelirleri ortalamaları eş için 5.404, erkek çocuk için 4.920 ve kız çocuk için 5.625 TL'dir. Aile üyelerinin aylık gelirinin ortalamasını veren bu tutarlar yine asgari tutar düzeyindedir. Hasanoğlan'da ailede çalışan kişi sayısının arttığı durumlarda ekonomik refah da diğer ailelere göre daha fazladır. Aile başkanının ve ailedeki diğer üyelerin kendileri için ve geçimlik üretimden başkaları için üreten ve tüketime dayalı bir modele geçmesi ailenin ekonomik işlevlerindeki değişiklikleri gösteren önemli bir göstergedir (Çağan, 2016: 87). Bu göstergelerin Hasanoğlan'da da bulunması Hasanoğlan'ı üreten ve tüketime dayalı bir yerleşim yeri yapmaktadır.

Yasa'nın çalışmasından bu yana aile üyelerinin çalışma oranları kadınlar ve kız çocukları için olumlu anlamda değişmiştir. Yasa'nın çalışmasında çalışan kadın sayısı 2, kız çocuğu sayısı 1 idi. Bu oranların artması Hasanoğlan'da kadınların ve kız çocuklarının çalışmasına yönelik tutumun değiştiğini, ekonomik ve toplumsal gidişatın bu yönde ilerlediği sonucunu göstermektedir.

Aile başkanlarının eşlerinin çalışmasına karşı tutumlarının gösterildiği tabloda şu şekildedir.

Tablo 3.37. Aile Başkanlarının Eşlerinin Çalışmasını Hoş Karşılایanlar-Karşılamayanlar

Durum	Sayılar ve Yüzdelər
Hoş Karşılayanlar	82 % 43,9
Hoş Karşılamayanlar	84 %44,9
Cevapsız	21 %11,2
Toplam	187 %100

Eşlerin çalışmasına yönelik durumun sorgulandığı bu soruda aile başkanlarının olumlu ve olumsuz tutumlarının oldukça yakın oranlarda olması bu konudaki düşüncelerin nötr olduğunu göstermektedir.

Eşlerinin çalışmasını hoş karşılayan aile başkanlarının %57'si ek gelir ve aile ekonomisine katkı nedeniyle bunu isterken aile başkanlarının %34'ü ailede çalışmaya ihtiyaç olmadığını düşündüğü için eşlerinin çalışmasını istememektedir.

Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında eşlerin çalışmasını hoş karşılamayanlar %85, hoş karşılayanlar %15 oranında idi. Tekrarlanan bu çalışmayla bu oranların

birbirine yaklaşması Hasanoğlu'da modern ve kentli özellikler gösterme bakımından bir ilerleme olarak görülmektedir.

Yukarıda bahsedilen kadının çalışması gibi tutumlar kentleşmenin ekonomik ve sosyal boyutlarında ele alınan ekonomik mekan ve sosyal mekan kavramsallaştırmaları içinde kişinin üst yapısına ve sosyal mekana gönderme yapmaktadır (Bal, 2011: 74-75). Bu durumda eşinin çalışmasını hoş karşılayan bir aile başkanı kentli tutum ve davranışları içeren kişi üst yapısında ve zamanını geçirdiği sosyal mekanda kentli tutum ve davranış sergilemiş olur.

Aile başkanlarının devlete ödemekle yükümlü olduğu vergilerin ortalama tutarları ve vergi veren hanelerin sayısı aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 3.38. Ailelerin Ödediği Vergi Tutarı Ortalamaları ve Vergi Verenlerin Yüzdesi

Türü	Vergilerin TL Olarak Ortalaması	Vergi Veren Hane Sayısı-Yüzdesi
Arazi Vergisi	937 TL	116 hane %62
Bina Vergisi	592 TL	140 hane %74,9
Taşıt Vergisi	851 TL	138 hane %73,8

Hasanoğlu'da sürekli olmayan düğün harcamaları ortalaması 4.708, hastalık harcamaları 2.695, ölüm harcamaları 1.348, mahkeme harcamaları 237, nüfus işleri harcamaları 19 ve tapu işleri harcamaları 1.925 TL'dir. Düğün ve ölüm gibi sürekli olmayan, toplumsallık içeren harcamaların yıllık ortalamasının yüksek olması bu olaylarda tüketimin sadelikten gösterişe kaydığını düşündürmektedir. Öyle ki düğünlerde ve cenazelerde yapılan harcamalar gösteriş veya hayır amacıyla daha da artmaktadır. Bu sebeple bu ortalamaların diğerlerinden daha yüksek olduğu söylenilebilir.

Tablo 3.39. Ailelerin Yıllık Harcamaları ve Ortalamaları

Masraf Türü	Ortalama TL
Yiyecek Maddeleri	13.378 TL
Aydınlatma-Isıtma	7.204 TL

Tablo 3.39 (Devam). Ailelerin Yıllık Harcamaları ve Ortalamaları

Eğitim Masrafları	5.495 TL
Yardım Masrafları	4.865 TL
Kahve ve Sigara Masrafları	4.650 TL
Döşeme ve Ev Eşyası	3.998 TL
Giyecek Maddeleri	3.719 TL
Sağlık Masrafları	3.321 TL
Diğer	2.944 TL
Devamlı Olmayan Harcamalar	1.822 TL
Mutfak Eşyası	889 TL
Vergiler	793 TL

İbrahim Yasa'nın çalışmasında harcamaların önem sırasına göre yapılan sıralama şu şekildedir; yiyecek, devamlı olmayan harcamalar (düğün, ölüm vb.), giyecek, keyif verici maddeler (kahve ve sigara vb.), yardımlar, aydınlatma-ısıtma, döşeme ev eşyası, mutfak eşyası masrafları ve vergilerdir.

Güncellenen çalışma ile bu masrafların önem sırasının değiştiği görülmektedir. Bu sıralama ise; yiyecek, aydınlatma-ısıtma, eğitim, yardım, kahve-sigara, döşeme ev eşyası, giyecek, sağlık masrafları, diğer masraflar, devamlı olmayan harcamalar, mutfak eşyası ve vergilerdir. Yasa'nın çalışmasında eğitim harcamalarına yapılan masraflar yer almamıştır fakat güncellenen çalışmada eğitim masraflarının üst sıralarda yer alması iki şeyin göstergesi olabilir; birincisi eğitime verilen önemin artması ikincisi ise özel eğitim kurumlarının ortaya çıkmasıyla yani eğitim kurumunun da kapitalist sisteme eklenmesidir.

Tüketim kapitalist gelişme ile farklı anlamlar kazanmış, ana işlev ve amaçlarından çıkarak karmaşık ilişkiler ve anlamlar dünyasına girmiştir (Aydemir, 2018: 329). Bireyler tüketerek varlıklarını ve statülerini belirleyebileceği düşüncesine kapılmışlardır. Hasanoğlan' da tüketimin bu denli ilerleyişinin varlığı şüpheli bulunsa da sayıca fazla olan zincir veya yerel marketler, yerel giyim mağazaları, lokanta ve restoranlar Hasanoğlan'da tüketim kültürünün varlığına işaret eden önemli göstergelerdir. Modern, tüketici toplumlarda ve bu toplumlarla benzer özellikleri içeren Hasanoğlan'da ekonomik harcamaların ihtiyaçları karşılama işlevi dışında tüketimin teşvik edilmesi bir başka deyişle tüketimin kendisinin tüketilmesi neticesinde bireyler yani parçalar tüketerek toplulukla/ toplumla yani bütünle ilişki kurabildiğinin farkına varmış, tüketim furçasına

katılarak kendilerini grubun ve bütünün üyeleri olma ihtiyaçlarını gidermiştir, denilebilir. Toplumun belirli değer, rol ve dini, sosyal normlarla bireyin ekonomik davranışını belirlemesi durumu ekonomik davranışın toplumsal yönüne işaret etmektedir (Erkan, 2004: 45-46).

Aileler yardım ve hayır işlerine ise yıllık ortalama 4.865 TL harcamaktadır. Bu harcamaların %36'sı 0-1000 TL aralığındadır. % 23'lük kesim de 1.001-5.000 TL aralığında yardım ederken, %10'luk bir kesim ise 5.000 TL üstünde yardım etmektedir ve yardımlarının tutarını belirtmek istemeyenler ise %15 civarındadır. Hayır işleri ve yardımların sosyolojik bir yorumlaması olarak bu yardımların bireyin çevresiyle veya bağlı olduğu grup ve topluluklara ilişki kurmasını, bütünleşmesini ve aidiyet hissini yaşatan pekiştiren duygudaşlık yarattığı söylenilebilir. Yardımlaşma bireyin toplumsal devamlılığı sağlayan, yardım eden kişinin görevini yerine getirdiği düşüncesiyle mutlu olduğu, yardım ettiği kişiyi de mutlu ettiği önemli bir dini ve sosyolojik olgudur (Baycar, 2019: 202). Bu noktada yardımların sosyolojik olarak özel işlevlerinin olduğunu söylemek yanlış olmaz.

3.6. ULAŞIM VE TOPLUMSAL HAREKETLİLİK

Bir yerden bir yere giderek gerçekleştirilen kısa veya uzun süreli yer değiştirmeler ulaşımın imkanlarının gelişmişliği, kolaylığı vb. sayesinde gerçekleşen hareketliliklerdir. Ulaşımın bir yerden bir yere gitmenin dışında farklı yer ve bölgelerle bağlantı kurmaya, gidilen yerde sosyalleşmeye ve diğer kişilerle etkileşime yol açtığı aşıkardır. İnsan sosyal bir varlıktır bu sosyalliği sayesinde de gittiği yerde ulaşım sosyalleşme, öğrenme, etki-tepki ilişkisine girme süreçlerini daha da hızlandırmakta ve kolaylaştırmaktadır. Başka bir deyişle ulaşım üyelerin gruplarıyla yani parçaların bütünle ilişkisini sürdürme noktasında önemli bir araçtır. Hasanoğlan'da bu hareketliliklerin detayına bu bölümde değinilecektir.

Aile başkanları ve eşlerin Ankara içi veya Ankara dışı gittiği yerler ve sıklıkları şu şekildedir.

Tablo 3.40. Aile Başkanlarının Hasanoğlan Dışında Gittiği Yerler

Gidilen Yerler	Sayı ve Oranları
Ankara	51 %27,2
Ankara+ Elmadağ	26 %13,9
Ankara+ Diğer Mahalle	11 %5,9
Diğer Mahalle	9 %4,8
Elmadağ	14 %7,5
Ankara+ Elmadağ+ Diğer İl	16 %8,6
Diğer İl	26 %13,9
Ankara+ Diğer İl	16 %8,6
Diğer	4 %2,1
Cevapsız	14 %7,5
Toplam	187 %100

Hasanoğlan’ da aile başkanlarının en çok gidip geldikleri yerler Ankara, Ankara-Elmadağ ve diğer illerdir. Bu oranlar göz önüne alındığında Hasanoğlan’ lıların mekânsal olarak hareketli bir topluluk olduğu söylenebilir ve bunun sebebi de ulaşımındaki kolaylık ve şehirleşmedir. Ankara ile ilişkilerin devam etmesi Ankara’daki şehirleşmeden etkilenildiği ve Hasanoğlan’ın bu etkilenmeyle geliştiği söylenilebilir. Yasa’nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında Hasanoğlan dışında gidilen yerlerin Ankara olması iki çalışmada da benzerdir fakat güncellenen çalışmada başka illere gidiş oranı artmıştır.

Tablo 3.41. Aile Başkanlarının Hasanoğlan Dışına Gitme Nedenleri

Nedenler	Sayı ve Oranları
İş	38 %20,1
Ziyaret	27 %14,4
Gezme-Alışveriş	29 %15,5
Resmi Daireler	12 %6,4
Birden Fazla Neden	57 %30,8
Cevapsız	24 %12,8
Toplam	187 %100

Aile başkanları %20 oranında iş için Hasanoğlan dışına çıksa da gezme, ziyaret, alışveriş veya resmi dairelerdeki işleri gibi birden fazla nedenle Hasanoğlan dışına daha fazla çıkmaktadır. Bu oranlar ulaşımın ve şehirle bağlantının iyi olduğunu gösterirken bu sürecin devam etmesiyle de Ankara’yla ilişkiler şehirleşme bağlamında etkileme ve etkilenmeler boyutunda devam etmektedir.

Tablo 3.42. Aile Başkanlarının Hasanoğlan Dışına Gitme Sıklığı

Gitme Sıklığı	Sayı ve Oranları
Her gün (25 kez ve üstü)	6 %3,2
Haftada Birden Çok(5-25 Kez)	51 %27,2
Haftada Bir (4 Kez)	18 %9,6
Ayda Bir-İki	73 %39
Ayda Birden Az	3 %1,6
Senede Birkaç Kez veya Hiç	21 %11,3
Cevapsız	15 %8,1
Toplam	187 %100

Erkeklerin Hasanoğlan dışına gitme sıklığı haftada birden çok olacak şekildedir, bu durum erkeklerin daha fazla sosyalleşmesinin ve gelişmesinin sonucu olarak görülmektedir.

Ulaşım imkanları ve yer değiştirmeler/ hareketlilikler insanların; belirli kişisel amaç, istek ve görevlerini gerçekleştirmelerini sağlayan, grup ve topluluklarla ilişkilerini devamlı kılan, toplumda edindikleri, kapladıkları yeri ve rollerini gerçekleştirmelerini sağlayan sonuçta da toplumu toplumsal gelişme ve değişme yönünde ileri götüren bir araçtır.

Tablo 3.43. Eşlerin Ankara'dan Başka Hasanoğlan Dışında En Çok Gittikleri Yerler

Gidilen Yerler	Eşlerin Sayı ve Oranları
Elmadağ	69 %36,9
Diğer İl	39 %20,9
Diğer İlçeler	24 %12,8
Elmadağ+ Diğer İlçe	11 %5,9
Elmadağ+ Diğer İl	9 %4,8
Diğer İl+ Diğer İlçe	4 %2,1
Hiçbir Yere Gitmeyen	9 %4,8
Cevapsız	22 %11,8
Toplam	187 %100

Kadınların Ankara'dan başka köy dışında Elmadağ'ına gitmeleri sonucu Yasa'nın çalışmasıyla benzeşmektedir. Eşler Ankara'dan başka Hasanoğlan dışına %30 oranında ziyaret, %28 oranında hastane vb. gibi resmi dairedaki işler, %8 oranında gezme-alışveriş için ve %19 oranında bu gibi nedenlerden birçoğu için çıkmaktadır. Yasa'nın çalışmasıyla

karşılaştırıldığında yine en çok ziyaret amaçlı Hasanoğlan dışına çıkışlar olsa da kadınların Hasanoğlan dışına çıkış sebepleri çeşitlenmiştir.

Tablo 3.44. Aile Başkanlarının ve Eşlerinin Ankara'ya Gitme Sıklığı

Gitme Sıklığı	Aile Başkanlarının Sayı ve Oranları	Eşlerin Sayı ve Oranları
Her Gün (25 kez ve üstü)	11 %5,9	4 %2,1
Haftada Birden Çok(5-25 Kez)	54 %28,8	16 %8,6
Haftada Bir (4 kez)	21 %11,3	31 %16,5
Ayda Bir-İki	60 %32	84 %44,9
Ayda Birden Az	4 %2,1	7 %3,7
Senede Birkaç Kez	24 %12,9	40 %21,4
Cevapsız	13 %7	5 %2,7
Toplam	187 %100	187 %100

Aile başkanları ve eşlerin Ankara'ya gitme sıklığı oranları en fazla ayda bir iki defa gidenler kategorisindedir. Bu oranlardan anlaşılacağı üzere eşlerin Ankara'ya beraber gitme ihtimalleri yüksektir, bu ihtimal dahilinde eşlerin birlikte bir yerlere gitmeleri bir şehirleşme özelliği olarak ele alınabilir. Sosyolojik olarak değişimin, modernleşmenin davranışlar üzerindeki etkisine örnektir. Eşlerin Ankara'ya beraber gitmeleri Kemal Karpaz'ın ekonomik mekan-sosyal mekan ayırımından hareketle kişinin sosyal mekanda üst yapısını oluşturan değer ve davranışlara örnek olarak verilebilir (Bal, 2011: 70).

Eşlerin Ankara'ya gitme nedenleri ise; %35 oranında gezme-alışveriş, %18 oranında hastane vb. gibi resmi dairelerdeki işler, %12 oranında ziyaret, %3 oranında iş ve %29 oranında birçoğu olarak belirlenmiştir.

Yasa'nın çalışmasında aile başkanları %40 oranında ayda bir iki defa olmak üzere Ankara'ya gidip gelmekte idi. Bu oranı %27 ile ayda birden az gidenler takip etmekte idi. Güncellenen çalışmada ise %32 oranında ayda bir iki defa, %29 oranında haftada birden çok kez Ankara'ya gidilmektedir. Burada dikkat çeken oran ise Ankara'ya ayda birden az gidenlerin oranının %27'den %2 ye kadar düşmesidir. Yani Ankara'ya gidiş gelişler sıklaşmış, Hasanoğlan'da kısa süreli hareketlilikler artmıştır.

Eşlerin Ankara'ya gitme oranları Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında ayda birden az gidenlerin oranı %56 seviyelerinden %25 seviyelerine gerilemiş, her gün veya haftada birden çok gidenlerin oranları da artmıştır. Bu noktada kadınların Hasanoğlan dışına gitme sıklığının artması değişimin öncüsü olma ve şehirleşme noktasında kadınların en az erkekler kadar ya da erkeklerden daha fazla rolünün olduğunu gösterir.

Tablo 3.45. Aile Başkanlarının ve Eşlerinin Gördükleri Şehir Sayısı

Şehir Sayısı	Aile Başkanlarının Sayı ve Oranları	Eşlerin Sayı ve Oranları
1-2 Şehir	5 %2,7	26 %13,9
3-9 Arası Şehir	47 %25,1	75 %40,1
10 ve Üstü Şehir	121 %64,7	78 %41,7
Cevapsız	14 %7,5	6 %3,2
Hiçbir Yere Gitmeyen	-	2 %1,1
Toplam	187 %100	187 %100

Aile başkanlarının ve eşlerinin gördükleri şehir sayısı yatay hareketlilik anlamında önemli veriler sunmaktadır. Öyle ki ondan fazla şehir gören aile başkanları ve eşlerin oranı sırasıyla %65 ve %42'dir. Bu da insanların Ankara dışı şehirlere gitme kolaylığının artmış olduğunu ve ulaşımın geliştiğini gösterir.

Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında aile başkanları ve eşlerin gördükleri şehir sayılarında önemli değişiklikler yaşandığı görülmektedir. 1969 yılında erkekler %35 oranında Ankara'ya ek olarak 3-5 il görmüş, kadınlar ise %72 oranında sadece Ankara'yı görmüştür. 2022 yılında erkekler %65 oranında +10 şehir görmüş, kadınlar %14 oranında 1-2 şehir görmüştür. Bu oranlara ek olarak yurtdışında Avusturya, Fransa gibi ülkelere giden kadınların oranının da %2'lerde olması oldukça önemlidir. Bu orana hac ve umre gibi dini görevlerini yerine getirmek için gidenler de eklenince bu oranın daha da yükseleceği bilinmektedir.

Yasa'nın çalışmasında tren önemli bir ulaşım aracı iken Hasanoğlanlılar trenin geçiş saatlerini bilmekteydi fakat güncellenen çalışmada Hasanoğlan' da trenin ne kadar sıklıkla geçtiğine yönelik soruda aile başkanlarının cevapları %34 oranında 'bilmiyorum' , %15 oranında '1-2 saatte bir' ve %11 oranında 'yarım saatte bir' olarak belirlenmiştir. Eşler ise Hasanoğlan'dan geçen trenin geçiş sıklığını %38 oranında 'bilmiyorum' olarak, %16 oranında 'bir iki saatte bir' ve %9 oranında da 'yarım saatte bir' olarak cevaplandırmıştır.

Aile başkanları ve eşler arasında trenin hangi sıklıkta geçtiğinin bilinmemesi Hasanoğlan'ın trenle ilişkisinin azaldığını göstermektedir. Bu ilişkinin azalmasındaki sebeplerin Hasanoğlan'daki tren durağının kaldırılması, trenle ulaşımın daha uzun yolculuklarda kullanıldığı algısı ve otobüs, araba gibi diğer ulaşım kaynaklarına yönelme olduğu bilinmektedir. Hasanoğlan'da önceleri önemli bir rol ve işleve sahip ulaşım aracı

olan trenin ise güncellenen çalışmayla herhangi bir işlevinin kalmadığı, sadece ses ve görüntüden ibaret olduğu, tren yerine otobüs ve arabaların önemli işlevler kazandığı görülmektedir.

Günümüzde Hasanoğlu'nda ulaşım özel veya halk otobüsleriyle ve şahsi araçlarla sağlanmaktadır. Kullanılan özel ve halk otobüsleri Hasanoğlu-Ankara arası mesafeyi yaklaşık kırk beş dakika bir saatte aşmaktadır. Bu otobüsler yani toplu ulaşım araçları yolculuk sürecinde de bireylerin bir iletişim ve etkileşim sürecine girdiği, bireylerin toplumsal yaşamla ilişkisini sürdürdüğü alanlardır (Mirza Girgin ve Hülür, 2021: 8391).

Yasa'nın çalışmasını gerçekleştirdiği 1960'lı yılların sonunda Hasanoğlu'nda at arabası kullanımı azalmış, tren ve otobüs kullanımı artmıştır. O yıllardan bu yana at arabası kullanımı yok denecek kadar azalmıştır öyle ki anket uygulanan bir hanede at arabası tekerleğine rastlanmıştır ve ev sahibinin izniyle fotoğrafı çekilmiştir.

Fotoğraf 3.12. Hasanoğlu'nda Önceden Kullanılan At Arabalarından Kalma Bir Tekerlek

Fotoğraf 3.13. Hasanoğlu'dan Geçen Yolcu Treni

Hasanoğlan-Ankara arası mesafe Yasa'nın verdiği bilgilere göre 35 km'dir. 1969 yılı çalışmasında bu soruyu doğru bilenlerin oranı %85 idi. Güncellenen çalışmada ise doğru cevap aralığı 33-36 km aralığı kabul edilerek doğru cevabı verenlerin oranı %53 olarak belirlenmiştir. Ulaşımla ilgili yaşanan değişiklikler insanlardaki trenle mesafe algısının değiştiğini gösterebilir.

Eşlerden Hasanoğlan-Ankara arası mesafeyi doğru bilenlerin oranı %34,2 iken, yanlış bilenlerin oranı %36,4'tür. Hasanoğlan-Ankara arası mesafe hakkında bilgisi olmayanların oranı ise %24'tür. Eşlerin aile başkanlarına göre mesafeyi doğru bilme oranı daha düşüktür.

Bu konuda dikkat çekilecek yönlerden birisi de katılımcıların mesafeyi kilometre olarak değil de zamanla anlatma eğiliminin yüksek oluşudur. Bir diğer deyişle insanlar mesafeye değil yolculukta harcanılan zamana odaklanmaktadır. Bu konuda zaman algısı değişen ve gelişen insanlar, mesafe algısını yitirmekte, şehirde davranıldığı gibi zamana ve zaman yönetimine odaklanmaktadır.

Hasanoğlan-Ankara arası 35 km olan mesafe Yasa tarafından normal şartlarda yürüyerek 6-8 saat olarak belirtilmişti. Yasa'nın çalışmasında bu cevabı verenlerin oranı %95 idi. Şimdi ise aile başkanlarından %43'ü Ankara'ya yürüyerek gitmeleri durumunda 6-8 saatte varabileceklerini belirtmiştir. Güncellenen çalışmada Hasanoğlan-Ankara arası mesafeyi doğru bilenlerin oranı doğru bilemeyenlerin oranıyla benzerdir.

Yasa'nın çalışmasında bir kilometrenin kaç metre olduğuna yönelik bilgi sorusuna doğru cevap veren aile başkanlarının oranı %81,5 idi. Güncellenen çalışmada da bu verilere yakın oranlar ortaya çıkmıştır. Bu soruya doğru cevap veren aile başkanlarının oranı %85'tir. Eşlerden aynı soruya doğru cevap verenlerin oranı %74 iken Yasa'nın çalışmasında bu soruya doğru cevap verenlerin oranı %6,5 idi.

Eşlerden bir metrenin kaç santimetre olduğunu doğru bilenlerin oranı ise %20'lerden %68'lere yükselmiştir. Bu noktada kadınların eğitim ve bilgi düzeylerindeki gelişmenin bu bilgi sorusundaki oranlara yansıdığı söylenebilir.

Tablo 3.46. Ailelerin Hasanoğlan Dışına Yerleşen Yakınları

Yakınlar	Sayı ve Yüzdeleri
Çocuk (Oğul-Kız)	16 %17
Kardeş	37 %38
Diğer Akraba	31 %32
Birden Çok Yakın	12 %13
Toplam	96 %100

Hasanoğlan dışında başka bir yere yerleşmiş akrabası ya da aile yakını olan hane sayısı 96 hane olarak belirlenirken dışarıda akrabası ya da aile yakını olmayan hane sayısı ise 75 olarak belirlenmiştir. Yasa'nın çalışmasında ise bu sayılar sırasıyla 131 hane ve 69 hanedir. Elde edilen güncel sonuçlarla Hasanoğlan'ın göç verme-göç alma dengesini koruduğu ve başka yere yerleşen tanıdıkların sayısındaki düşüş bu dengeyle açıklanabilir. Yasa'nın çalışmasındaki ve güncel çalışmadaki Hasanoğlan dışında başka bir yere yerleşen tanıdığı olmayan hanelerin sayısının 69 ve 75 hane ile birbirine yakın olması bunu kanıtlar niteliktedir. Hasanoğlan dışına yerleşen akrabaların çoğunun kardeş veya diğer akraba olması da Yasa'nın çalışmasındaki sonuçlarla örtüşmektedir.

Tablo 3.47. Hasanoğlan Dışına Yerleşenlerin Gittikleri Yerler

Gidilen Yer	Sayı ve Yüzdeleri
Ankara	16 %16,7
Elmadağ	3 %3,1
Başka Mahalle	12 %12,5
Başka Şehir	55 %57,3
Birçoğu	7 %7,3
Yurtdışı	3 %3,1
Toplam	96 %100

Hasanoğlan dışına yerleşenlerin %57'sinin başka şehirde bulunması şehirlerarası hareketliliğin kolay olduğunu ve şehre doğru göçün devam ettiğini göstermektedir.

Yasa'nın çalışmasında insanların yerleştikleri yer %54,7 oranı ile Ankara'ydı. Fakat güncellenen çalışmada ilk tercih edilen yerin başka şehirler olması yukarıda belirtilen şehirlerarası hareketliliğin kolaylaşması, internet gibi çağdaş yeniliklerle yerel sınırların ve sınırlılıkların ortadan kalktığı söylenilebilir.

Hasanoğlan dışına yerleşenlerin Hasanoğlan'dan ayrılma nedenleri ise %52 oranında iş ve %22 oranında evliliklerdir. Bu nedenler Yasa'nın çalışmasında da belli başlı

iki nedenleri oluşturmaktadır. Şehirdeki iş olanağının fazla olması ve evlenme sonucu bölgeden ayrılmalar göçün çekici nedenlerine örnek oluşturmaktadır (Bal, 2011: 85). Göçün köyün ittiği itici nedenlerinin ve şehrin çektiği çekici nedenlerinin dışında bir de iletici nedenler vardır ki bu iletici nedenler ulaşım imkanlarının gelişmesiyle göçün kolaylaşmasıdır, bu etken sayesinde göçün sayısı ve hızı daha da artmaktadır (Yıldırım, 2016: 114).

Hasanoğlu dışına yerleşenlerin %75'inin Hasanoğlu'la ilişkisinin devam ettiği aile başkanları tarafından belirtilmiştir. Bu noktada köyle ilişkileri devam eden bu kişilerin Hasanoğlu'la ve gittiği yerle karşılıklı bir etkileme ve etkilenme yaşadıkları aşıkardır.

Tablo 3.48. Aile Başkanlarının Şehirde Yaşamayı İsteyip İstememeleri

Durum	Sayı ve Yüzdeleri
İsteyenler	40 %21,4
İstemeyenler	126 %67,4
Cevapsız	21 %11,2
Toplam	187 %100

Yasa'nın çalışmasında aile başkanları %54 oranında şehirde yaşamayı istememektedir. Güncellenen çalışmada ise bu oran aynı yönde %67 olarak güncellenmiştir ve aile başkanları şehirde yaşamak istememe nedenlerini Hasanoğlu'nın sakinliği ve şehrin gürültülü, kalabalık olması (%44) ve alışkanlık, doğup büyüyen yerde yaşamaları (%38) olarak göstermiştir.

Aile başkanlarının %67 oranında şehirde yaşamak istememesi Hasanoğlu'nın şehre yakınlığı, ulaşımın kolaylığı ve Hasanoğlu'daki imkan ve olanakların gelişmiş olmasıyla ve şehre yüklenen olumsuz duygularla da bağdaştırılabilir. Yapılan araştırmalarda banliyölerin ve uydu kentlerin şehre yüklenen olumsuz duyguların ve şehir hayatından kaçışın sonucu olduğu görüşü uydu kent ve banliyölerin oluşmasında temel etken olmasa da yan etkenlerdendir (Taş, 2017: 396). Öyle ki şehir hayatından kaçanlar şehir dışlarında fakat şehirle ilişkili kalabilmek için uydu kent ve banliyölere yerleşmiş, şehrin olumsuz duygularından bir nebze uzak kalmışlardır. Bu durum şehirlerin dışında uydu kent ve banliyölerin oluşmasında önemli bir etkindir.

3.7. SİYASET

Siyaset çeşitli kavram ve tanımlamaların yanı sıra en genel anlamıyla devlet işlerini düzenleme ve yürütme olarak tanımlanmaktadır (Karaca, 2018: 7). Bu tanımlamanın dışında siyasetin pek çok bileşeni vardır. Siyasetin önemli bileşenlerinden olan yönetimin olmazsa olmazı ise iktidar ve otoritedir (Kışlalı, 2014: 18). Yönetimin gücünü ve otoritesini kurduğu taraf ise yönetilenlerdir. Hasanoğlu da bir siyasi güce bağlıdır ve bu bağlılık Hasanoğlu'nun siyasal ilişkilerini içermektedir. Siyaset kurumunun ve siyasi düşüncenin Hasanoğlu özelinde ele alınışı Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırılarak bu düşünce yapısında aynı kalanlar ve değişenler ele alınacaktır.

İlk olarak Hasanoğlu'nda aile başkanları ve eşlerinin devlet tanımlamaları şu şekildedir.

Tablo 3.49. Aile Başkanları ve Eşlerinin Devlet Tanımlamaları

Tanımlamalar	Aile Başkanları Sayı ve Oranları	Eşlerin Sayı ve Oranları
Yönetim-Hükümet	44 %23,5	58 %31
Vatan, Millet, Bayrak	38 %20,4	28 %15
Güven (Ana-baba gibi koruyan)	27 %14,4	27 %14,4
Yönetici-Politikacı	20 %10,7	26 %13,9
Diğer	26 %13,9	26 %13,9
Bilmiyorum	-	3 %1,6
Cevapsız	32 %17,1	19 %10,2
Toplam	187 %100	187 %100

Yasa'nın çalışmasında devlet denince aile başkanlarının aklına gelenler %41 oranında hükümet- yönetim, %32 oranında yönetici-politikacı cevabıydı. Güncellenen çalışmayla aile başkanlarının aklına yine ilk olarak yönetim-hükümet gelmektedir. Ancak daha sonra akıllara vatan, millet ve güven gelmekte yönetici-politikacı oranları ise düşüş yaşayarak daha sonraki sıralara gerilemiştir.

Yasa'nın çalışmasında eşlerin devlet denince anladığı şey ise %36,5 oranında yönetim hükümet idi. Güncellenen çalışmada da eşlerin devletten anladığı %31 oranında hükümettir. Bu noktada devlet denilince eşler yani kadınların aklına gelen hala yönetim/ hükümettir.

Hasanoğlan'da aile başkanlarının ve eşlerin devlet kavramından anladığı şeyin genellikle yönetim, hükümet ve yöneticiler olması durumu akıllara siyasal statüleri ve yöneten-yönetilen ayrımını getirmektedir. Alınan cevapların bu yönde olması siyasal statüler içerisindeki yönetilenlere, vatandaşlara yani çoğunluğa, yöneticilerin yani azınlığın hükmetmesi durumunun Hasanoğlan'da yansıması olarak bakılabilir. Azınlığın çoğunluğa hükmetmesinin genel geçerliğinin anlatan elitizm/ seçkincilik teorisyenlerinden olan Mosca, yöneten- yönetilen ayrımında örgütlü bir azınlığın örgütlenmemiş bir çoğunluğa hükmetmesini sağlayan ve onu iktidar kılan ana özelliğin örgütlülük ilkesi olduğunu belirtir (Karaca, 2018: 81). Hasanoğlan'da devlet denilince akıllara gelen yönetim, hükümet ve yönetici cevapları bu düşünceyle paraleldir.

Tablo 3.50. 1996 yılı Çalışması ve 2022 Yılı Çalışması Aile Başkanları ve Eşlerin Siyasetle İlgilenme Düzeyleri Karşılaştırması

İlgilenme Düzeyi	1996 Yılı Çalışması Oranları		2022 Yılı Çalışması Oranları	
	Aile Başkanları	Eşler	Aile Başkanları	Eşler
Çok İlgilenenler	17 %8,5	1 %0,5	51 %27,3	24 %12,8
Biraz İlgilenenler	49 %24,5	3 %1,5	61 %32,6	58 %31
Hiç İlgilenmeyenler	133 %66,5	195 %97,5	62 %33,2	100 %53,5
Cevapsız	1 %0,5	1 %0,5	13 %7	5 %2,7
Toplam	200 %100	200 %100	187 %100	187 %100

Aile başkanları ve eşler arasında siyaset ile ilgilenme düzeyleri beklendiği üzere erkeklerde daha fazladır. Erkeklerin siyasetle daha fazla ilgilenmesinin nedeni siyasetin erkek ilgi alanına daha fazla giren bir konu olması düşüncesi ve algısı olarak görülmektedir. Öyle ki Hasanoğlan'daki muhtarların hepsinin erkek olması buna güzel bir örnek oluşturmaktadır. Kadınların erkeklerden daha az siyaset ile ilgilendiği tezi Hasanoğlan özelinde doğrulanmış bulunmaktadır.

Aile başkanlarının siyasetle ilgilenme düzeyi Yasa'nın çalışmasında %67 oranında hiç ilgilenmeyenlerden oluşmaktaydı. Fakat güncellenen çalışmada yine siyasetle ilgilenmeyenler az bir farkla çoğunlukta olsa da az veya çok siyasetle ilgilenenlerin oranı geçmişe kıyasla daha artmıştır. Buradan hareketle Hasanoğlan'da şimdiki aile başkanlarının siyasetle daha fazla ilgilendiği, siyasi olarak belli bir görüşe sahip olduğu ve siyasi gündemi daha fazla takip ettiği söylenilebilir. Bu ilgi ve takibin Hasanoğlan'da

siyasal bilinç, inanç davranış ve taraftarlık oluşturmaları ve bunların kuşakları arası aktarımı siyasal bir toplumsallaşmanın göstergesidir (Kışlalı, 2014: 118).

Yasa'nın çalışması ve güncellenen çalışma sonuçları karşılaştırıldığında eşlerin siyasetle ilgilenme düzeyleri kayda değer ölçüde artış göstermiş, siyasetle çok veya biraz ilgilenen kadınların oranı %2'den %44'e çıkmıştır. Fakat yine de siyasetle hiç ilgilenmeyen kadınlar çoğunluktadır.

Köylerde siyasal ilgi, bilgi ve bilincin araştırılması konusunda yapılan önemli araştırmalar köylerde maddi hayat şartları, toplumla bütünleşme ve ilişkiler gelişmediği sürece siyasal kültürün oluşmayacağı vurgulanmıştır (Ozankaya, 1971: 228-229). Bu doğrultuda köylerde gelişmeyen maddi hayat şartları, bütünleşme ve ilişkiler siyasi bilincin oluşmasını, köylülerin siyasi alanda aktifleşmesini geciktirmektedir. Hasanoğlan özelinde gelişen bu maddi şartlar, toplumsal bütünleşme ve ilişkiler Hasanoğlan'da siyasi bilinç ve ilgiyi de geliştirmiştir.

Aile başkanlarının siyaset konularını ve sorunlarını konuştuğu kişiler %14 oranında arkadaş çevresi, %13 oranında aile içi, %15 oranında da bunlardan birçoğu, %13 oranında herkes ve %4 oranında aynı görüşe sahip olanlardır. Hasanoğlan'da aile başkanlarının en çok konuştuğu memleket sorunları; enflasyon, pahalılık, geçim sıkıntıları ve işsizliği içine alan ekonomik sorunlar, iç ve dış politikada gelişen olaylar ve eğitim olarak belirlenmiştir.

Yasa'nın çalışmasında Hasanoğlan'da aile başkanlarına muhtarlığa karşı sorumluluk bilinci olup olmadığı sorulduğunda herhangi bir görevi bulunmadığını belirten aile başkanlarının oranı %56.5 iken güncellenen çalışmada bu oran %64 olmakla beraber muhtara karşı sorumluluğu bulunduğunu söyleyenler bu görevlerin eksikleri, adres değişikliklerini veya yardıma ihtiyacı olanları bildirme ve muhtarı seçme olduğunu belirtmiştir. Bu oranlar Hasanoğlan'da aile başkanlarının yani vatandaşların rol bilincinin düşük olduğunu, hizmet edilmesi gerekenin kendileri olduğunu göstermektedir. Bir diğer deyişle vatandaşların rol bilinci ve siyasi aktiflikleri oy vermekle sınırlı kalmıştır.

Aile başkanları muhtarın seçim yöntemini %91 oranında, eşler %96 oranında oy ve seçim cevabıyla doğru bilmiştir. Yasa'nın çalışmasında bu oranlar %92,5 ve %64 idi. Bu konuda aile başkanlarının oranı neredeyse aynı kalmış eşlerin seçim yöntemini bilme oranı artmıştır. Bir diğer deyişle kadınların siyasetle ve seçim yöntemleriyle ilgilenme oranlarının arttığı görülmektedir. Bu ilgilenmenin dereceleri değişse de sonuçta siyasetin erkek ilgi alanına hitap eden bir alan olduğu algısı sarsılmıştır. Almond ve Verba'nın

1958-1963 yılları arasında beş farklı ülkede gerçekleştirdiği siyasal kültür çalışması sonuçlarına göre siyasal kültürün üç yönünden birisi olan ve siyasal sistem hakkındaki bilgileri içeren Duverger'in 'Tanıma Yönü' kavramı Yasa'nın çalışmasında muhtarın nasıl seçildiğine yönelik soruya karşılık gelmektedir (Duverger, 2007: 89). Duverger'in bahsettiği tanıma yönü siyasal sistemin içeriğine ve nasıl işlediğine hakim olmakla ilgilidir ve vatandaşların siyasi bilince erişmesi açısından gereklidir.

Seçimlerin ve seçim yapan vatandaşların, yönetime, yöneticilere, değişimin yönüne, uygulanacak rol ve kurallara kadar belirleme bu konuda söz sahibi olma hakları oldukça önemlidir (Arslan, 2007: 26). Öyle ki seçimler bireylerin toplum hakkında söz sahibi olduğu, belirleyici rol oynadığı işlevsel görevlerdir.

Tablo 3.51. Aile Başkanları ve Eşlerinin Muhtar Olmaları Durumunda Yapmak İstedikleri

Yapılmak İstenilenler	Aile Başkanları Sayı ve Oranları	Eşlerin Sayı ve Oranları
İmar-Temizlik İşleri	47 %25,1	36 %19,2
Fakirlere Yardım	13 %7	23 %12,3
Bunlardan Birçoğu	13 %7	28 %15
Sorunları Çözme	13 %7	18 %9,6
Hasanoğlan'ı Belediye Yapma	9 %4,8	3 %1,6
Sosyal Faaliyet	5 %2,7	15 %8
Diğer	17 %9,1	13 %7
Bir Şey Yapmak İstemeyenler- Yetkiler Sınırlı Diyenler	36 %19,2	23 %12,3
Cevapsız	34 %18,1	28 %15
Toplam	187 %100	187 %100

Aile başkanları ve eşlerin muhtar olmaları durumunda yapmak istedikleri işler genellikle imar ve temizlik işleridir.

Aile başkanları ve eşlerin cevaplarında dikkat çeken nokta, muhtar olmak istemeyen, muhtarlığın yetkilerini sınırlı bulanların oranının hayli yüksek olmasıdır. Bu düşünce Hasanoğlan'da muhtarlığın siyasi anlamdaki hükmünün azaldığına işaret etmektedir. Bu noktada belediyelerin kurulması ve yetki alanının genişlemesiyle muhtarların ve muhtarlık statüsünün yetkilerinin sınırlandığı, azaldığı aşikardır.

Bunun dışında Hasanoğlan'ın tekrar bir belediyeye kavuşmasına yönelik istek toplam %6,4 oranındadır. Hasanoğlan'ın belediyeye sahip olmasını isteyenlerin oranının az olması şu anda başka bir belediyeye bağlı olmaktan memnun olunduğunu gösterir.

Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında erkekler ve kadınlar arasında yine imar ve temizlik işleri ön plana çıkmaktadır. O zamandan bu zamana muhtarlık ve belediye işlerini görünür kılan işlerin imar ve temizlik işleri olduğu fikri değişmemiştir.

Aile başkanları ve eşlerinin devlet dairesinde eşit muamele görüp görmediklerine dair düşünceleri şu şekildedir.

Tablo 3.52. Aile Başkanları ve Eşlerinin Devlet Dairelerinde Eşit Muamele Görüp Görmediklerine Dair Düşünceleri

Düşünceler	Aile Başkanları Sayı ve Oranları	Eşlerin Sayı ve Oranları
Evet, Eşit İşlem Yapılıyor	41 %21,9	34 %18,2
Hayır, Yapılmıyor	129 %69	137 %73,2
Emin Değilim	-	3 %1,6
Cevapsız	17 %9,1	13 %7
Toplam	187 %100	187 %100

Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında devlet dairelerinde eşit işlem yapıldığını düşünen aile başkanlarının oranı %29'dan %22'ye düşmüş, eşit işlem yapıldığını düşünmeyenlerin oranı %67'den %69'a çıkmıştır. Yasa kendi çalışmasındaki sonuçları uygulamalı demokraside çelişki olarak ele almıştır. Bu ele alışı doğru ve yerinde olduğu söylenilebilir.

Şimdiki çalışmada ise devlet dairelerinde eşit işlem yapıldığını düşünmeyen 129 aile başkanından 88'i ve 137 eşten 112'si devlet dairelerinde adam kayırma, torpil ve partililiğin eşitsizliğe ve olumsuz ayrımcılığa yol açtığını düşünmektedir. Yani aile başkanı ve eşler arasında devlet dairelerinde eşit işlem yapılamama nedeni nepotizm gibi patronaj ilişkilerinin sistem işleyişinde kendisine yer bulması olarak görülmektedir.

Yasa'nın çalışmasında aile başkanları siyasal gidişatı %1,5 oranında çok kötü, %23 oranında kötü, %43 oranında iyi, %3 oranında çok iyi olarak görmekteydi ve fikri olmadığını belirtenler ise %17 oranındaydı. Güncellenen çalışmada ise aile başkanları siyasal gidişatı %21 oranında çok kötü, %55 oranında kötü, %9 oranında iyi, %1,6 oranında çok iyi olarak görmekteydi ve fikri olmadığını belirtenler ise %2 oranındadır. Katılımcıların siyasal gidişatı siyasallıkları, siyasal değer ve bağlılıkları çerçevesinde değerlendirdiği ve siyasi görüşlerine göre cevaplar verdiği görülmektedir (Akın, 2017: 329). O zamandan bu zamana siyasal gidişatın kötü ve çok kötü olduğuna dair görüşler

artmış, iyi ve çok iyi olduğuna dair görüşler azalmıştır. Ayrıca Hasanoğlu'nda insanlar kendi siyasi görüşlerine ve taraflarına göre gidişatı yorumlamaktadır. Siyasal kültür araştırmalarından birisinde siyasal kültürün bir diğer yönü olan 'Yargı Yönü' yani siyasal olaylar üzerinde varılan değer yargıları da Yasa'nın çalışmasındaki siyasal gidişat sorusuna karşılık gelmektedir (Duverger, 2007: 89).

Güncellenen çalışmada katılımcıların devlete dair tanımlamaları, siyasetle ilgilenme düzeyleri, siyasi sorunları başkalarıyla konuşma ya da konuşmama eğilimleri, muhtarın nasıl seçildiğine dair siyasi sorular bireyin bağlı olduğu grup ve toplumla ilişkilerini, etkileşimlerini parça-bütün bağlamında devam ettirdiği ve yenilediği alanlardır. Bir başka deyişle bireyler arasında konuşulan her siyasi konu bireyin topluma aidiyeti ve toplumsallığı hissettiği, parça bütün ilişkisini pekiştirdiği işlevsel deneyimlerdir. Katılımcıların muhtar olma durumlarında yapmayı düşündükleri faaliyetler muhtarlığın rol ve işlevleri kapsamına girerken seçimler vatandaşların yönetimi seçme ve yönetimde söz sahibi olma işlev ve rollerini gerçekleştirdiği alanlardır (Arslan, 2007: 26).

3.8. DİN

Din insanların bireysel ibadetleriyle bu dünyada tutunduğu ve 'öteki dünyadaki' yerini belirlemeye çalıştığı, birbirlerine karşı hoşgörü ve yardımlaşmayı önemli kılan, bazen de cemaatler halinde bireylere aidiyet aşıl原因 bir olgudur, kurumdur. Gerek bireysellik içermesi gerekse toplu ibadetler halinde topluluklara aidiyet aşılması yönünden sosyolojik özellik taşıyan bir kurumdur. Dinin sosyolojik tanımlamaları özsel (kutsal, aşkın ve ilahi gibi gerçek özü ve içeriği açısından yapılan tanımlamalar) ve işlevsel (dünyevi görünüş ve insan-toplum üzerindeki sosyal ve psikolojik işlevleri açısından yapılan tanımlamalar) olmak üzere ikiye ayrılmakla birlikte sosyolojik olarak din inanç-iman alanının niteliği, ibadetleri ve inanca ait aidiyet duygusu ile karakterize edilir (Kurt, 2017: 45-50). Aldridge'ye göre dinin işlevleri; toplumsal birlik ve beraberlik ekseninde grup ve bireyin toplumsal bütünleşmesini sağlamak ve devamlı kılmaktır ayrıca din insanlar ve yöneticiler arası ilişkilerde toplumsal uyum ve istikrarı sağlama işlevine de sahiptir (Polat, 2002: 28-29). Aynı şekilde dinlerin toplumsal yapı içerisinde toplumsal kontrol ve gücün meşrulaştırılması işlevleri de bulunmaktadır (Çalışkan, 2019:

25-26). Yapısal işlevselci açıdan dinin işlevleri: düzeni, dayanışmayı, değişmeyi sağlama, gerilimi hafifletme-önleme, insanları sosyalleştirme ve bütünleştirmedir (Kurt, 2017: 47). Bu noktada din kurumu, ilahiliği ve inanca dayanması yanında bireyi ve toplumu kuşatarak toplumsallığı pekiştiren çok önemli işlevlere sahip olan bir kurumdur.

Bunun dışında modernitenin başlangıcında dinin eski öneminin azaldığı, kutsallığını kaybettiği belirtilmiştir. Bunlar dahilinde din adeta şehirleşmenin ve modernitenin merkezinde değil etrafında kendisine yer bulabilmiştir. Yasa çalışmasında Hasanoğlan özelinde dini ibadet ve inançların gerçekleştirilme oranlarının azalmasına veya artmasına göre Hasanoğlan'a bir şehir veya köy özelliği yüklemiştir. Aynı verilere göre bu oranlar ele alınacaktır. Bir başka deyişle dini ibadet ve inançların Hasanoğlan özelindeki verileri ve Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırması yapılacak, şuandaki yaşamda dinin rolü analiz edilmeye çalışılacaktır.

Yasa'nın çalışmasında da Kuran okuyabilen aile başkanlarının oranı %29,5, okuyamayanların oranı %68,5; kuran okuyabilen eşlerin oranı %81,5, okuyamayanların oranı %18'idi. Güncellenen çalışmada aile başkanlarından Kuran-ı Kerim okuyabilenlerin oranı %26,2, okuyamayanların oranı %66,8; eşlerden Kuran-ı Kerim okuyabilenlerin oranı %71, okuyamayanların oranı %27 olarak belirlenmiştir. Kadınların erkeklere göre daha fazla Kuran-ı Kerim okuyabilmeleri kadınların dini ibadet ve vecibelere daha önem verdiklerini gösterir. Çıkarılan bu oran ve sonuçlar Yasa'nın çalışmasıyla benzerlikler göstermektedir. Hatta Kuran-ı Kerim okuyamayanların oranının %18'den %27'lere çıkması kadınlar arasında da dini ibadet ve vecibelere verilen önemin biraz da olsa azaldığını göstermektedir.

Tablo 3.53. Yasa'nın Çalışmasında ve Güncellenen Çalışmada Erkek ve Kız Çocuklarının Kuran Kursuna Gitme Oranları

Çocuklar	Yasa'nın 1969 Yılı Çalışması		2022 Yılı Çalışması	
	Kursa Gidenler	Kursa Gitmeyenler	Kursa Gidenler	Kursa Gitmeyenler
Erkek Çocuklar	%8	%85,3	%46	%33,2
Kız Çocuklar	%26,8	%73,2	%41,7	%32,1

Hasanoğlan'da Kuran Kursuna giden erkek çocuklarının oranı %46, kız çocuklarının oranı %41,7 olarak belirlenmiştir. Yasa'nın çalışmasında Kuran Kurslarına gitmeyen çocukların oranının daha fazla olması ailenin dini eğitim verme işlevini kendisinin yürüttüğünü göstermektedir. Fakat güncellenen çalışmada Kuran Kursuna giden çocuklarının oranının artması ailenin dini eğitim verme işlevinin diğer kurum ve kişilere aktarıldığını göstermektedir (Çağan, 2016: 88). Yazın okulların kapanmasıyla açılan bu kurslara gönderilen çocuklar hem dini eğitim alır hem de sosyal faaliyet içerisinde bulunurlar, okulların açılmasıyla da bu kurslardan ayrılıp eğitim- öğretimlerine geri dönmektedirler. Bu durum dini eğitimin sosyalleştirme işlevlerine işaret etmektedir.

Yasa'nın çalışmasında Kuran kursuna giden erkek çocuklarının oranı %8, kız çocuklarının oranının %26,8 olmasıyla 1969'lu yıllarda kız çocuklarının dini eğitimine daha çok önem verilmekteydi ancak günümüzde erkek ve kız çocuklarının dini eğitimine verilen önem eşit sayılabilecek derecededir.

Aile başkanları ve eşlerin namaz kılma sıklığı ise şu şekildedir.

Tablo 3.54. Aile Başkanları ve Eşlerinin Namaz Kılma Sıklığı

Namaz Kılma Sıklığı	Aile Başkanları Sayı ve Oranları	Eşlerin Sayı ve Oranları
Her Gün Beş Vakit	66 %35,3	114 %61
Her Gün Birkaç Vakit	12 %6,4	8 %4,3
Haftada Birkaç Kez	4 %2,1	11 %5,9
Yalnız Cuma Namazları	38 %20,3	-
Yalnız Bayram Namazları	24 %12,8	-
Cuma ve Bayram Namazları	24 %12,8	-
Çok Seyrek veya Hiç	26 %13,9	49 %26,2
Cevapsız	17 %9,1	5 %2,7

Yasa'nın çalışmasında her gün beş vakit namaz kılan aile başkanlarının oranı %66,5, hiç namaz kılmayanların oranı %2,5' idi. Güncellenen çalışmayla bu oranlar değişmiş, her gün beş vakit namaz kılan aile başkanlarının oranı %35'lere düşmüş, hiç namaz kılmayanların oranı %14'e yükselmiştir. Bu oranların değişmesi Hasanoğlan'da aile başkanları arasında bir sekülerleşme belirtisi olarak görülmektedir.

Yasa'nın çalışmasında her gün beş vakit namaz kılan eşlerin oranı %84' idi. Bu oran güncellenen çalışmayla %61'lere gerilemiş, çok seyrek namaz kılan veya hiç

kılmayanların oranı %10'dan %26'ya yükselmiştir. Bu noktada kadınlarda da bir sekülerleşme belirtisi gözlemlenmiştir.

Toplumsal değişme noktasında dinin kutsallığının yanına diğer kurumlarla ilişkileri ve etkileşim süreçleri eklenerek din de diğer kurumlar gibi değişimlerden etkilenir, bu etkilenmelerin sonuçlarından birisi de dine karşı ilginin azalması yani sekülerleşmedir (Polat, 2002: 32-37). Sekülerleşme; gündelik hayatın bilimin etkisine girmesi, dinin gündelik hayattaki merkezi otoritesinin, kontrol sahipliğinin ve ağırlığının azalması olarak tanımlanabilir (Turner, 2017: 179). Dini alandaki sekülerleşme toplumsal bütünleşme ve parça-bütün ilişkisi bağlamında dinin toplumsal alan ve gündelik yaşamdaki otoritesini zayıflatmıştır. Sekülerleşme ve dinin alanlarında, işlevlerinde azalma aynı zamanda modernleşmenin bir sonucu olarak görülmektedir (Çelik, 2017: 199). Hasanoğlan'da da erkekler ve kadınlar arasında gözlemlenen sekülerleşme, dini hayata verilen önemin azalması modernleşme ve kentlileşme olarak görülmektedir.

İbadetler, dini grup ve cemaatlerin kurulmasını, birleşmesinin yanı sıra ve üyelerine birlik ve beraberlik zihniyetlerini aşılar (Taplamacıoğlu, 1963: 82-83). Dinin kaynaştırıcı ve bütünleştirici işlevi dini ibadetlerde görülmekte, insanlar camilerde, Ramazan aylarında vb. ibadetlerinin gerçekleştirmenin yanında dini ibadetler aracılığıyla toplumsallıklarını da pekiştirmektedirler (Çalışkan, 2019: 24-25). Dini ibadetlerin topluca yapıldığı yerlerden birisi olan, insanlara birlik ve beraberliği aşılayan, bu hissiyatı devam ettiren, canlı tutan camiler günümüzde de oldukça önemli mekanlardır. Hasanoğlan'da toplamda 10 adet cami bulunmaktadır; bu camilerden en eskisi köyün ilk yerleşim yerinde, üst taraflarında bulunan Büyük Camidir. Büyük Cami'ye ait fotoğrafa ve cami avlusundaki tarihi sütunlar ve yazıya aşağıda yer verilmiştir.

Fotoğraf 3.14. Hasanoğlu’da Bulunan En Eski Camii ‘Büyük Camii’

Fotoğraf 3.15. Hasanoğlu’da Büyük Camii İçerisinde Bulunan Tarihi Sütunlar ve Camii Duvarındaki Yazı

Aile başkanları ve eşlerinin oruç tutma sıklığı da şu şekilde tablolaştırılmıştır.

Tablo 3.55. Aile Başkanları ve Eşlerinin Ramazanda Oruç Tutma Oranları

Durum	Aile Başkanları Sayı ve Oranları	Eşler Sayı ve Oranları
Oruç Tutanlar	125 %66,8	149 %79,7
Oruç Tutmayanlar	46 %24,6	32 %17,1

Tablo 3.55(Devam). Aile Başkanları ve Eşlerinin Ramazanda Oruç Tutma Oranları

Cevapsız	16 %8,6	6 %3,2
Toplam	187 %100	187 %100

Yasa'nın çalışmasında düzenli oruç tutan aile başkanlarının oranı %96,5, oruç tutmayanların oranı ise %2 'di. Ancak güncellenen çalışmada düzenli oruç tutma oranı %66'lara gerilemiş, oruç tutmayanların oranı %25'lere yükselmiştir. Bu sonuçlardan hareketle Hasanoğlu'da dini eylemlere verilen önem azalmış, şehirleşme sonucu bir sekülerleşme yaşanmıştır.

Yasa'nın çalışmasında eşlerin oruç tutma oranları %100'idi yani oruç tutmayan hiçbir kadın yoktu fakat güncellenen çalışmada çeşitli sebeplerle oruç tutmayanların oranı %17'lere yükselmiştir. Yukarıda erkekler için bahsedilen sekülerleşme kadınlar için de geçerlidir.

Hanelerde gerçekleşen hayır işlerine gelindiğinde; aileler %55 oranında yılda birden az mevlit okutmakta, %51 oranında yılda birden az hatim indirmekte, %69 oranında yılda birden çok fakirlere yardım etmekte, %35 oranında yılda birden az hayır derneklerine yardım etmekte, %78 ve %81 oranlarında yılda bir zekat ve fitre vermekte ve % 76 oranında yılda bir kez kurban kesmektedir.

Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında hanelerde mevlit okutma ve hatim indirme sıklığı yılda bir kereden yılda birden daha aza inmiştir. Kurban kesme sıklığı ise yılda bir kerede sabit kalmıştır. Aile başkanları hayır işlerini %98,8 oranında parayla yapmaktadır.

Hasanoğlu'da dini ibadetlerde Yasa'nın çalışmasına nazaran bir düşüş gözlemlenmektedir. Charles Glock dindarlığın boyutlarını dini tecrübe boyutu, bilgi boyutu, dini kanaatlerin etkilenme boyutu, ayinsel (ibadet) boyut ve ideolojik (inanç) boyut olarak sınıflandırır ve ibadet boyutu ile her inananın yerine getirdiği dini ritüeller, pratikler kastedilir (Glock, 2017: 295-296). Bu pratikler İslam dininde namaz kılma, oruç tutma, hacca gitme vb. gibi ibadetlerdir. Dinin ibadet boyutunda insanların ibadete katılma sıklıkları önem arz etmektedir (Glock, 2017: 306). Hasanoğlu'da dindarlığın boyutlarından birisi olan dini pratik boyutunda Yasa'nın çalışmasına nazaran bir azalma görülmektedir.

Aileler yardım ve hayır işlerine yıllık ortalama 4.865 TL harcamaktadır. Bu harcamaların %36'sı 0-1.000 TL aralığındadır.

Havaların kurak gitmesi durumunda yağmur duasına giden aile başkanlarının oranı %45, yağmur duasına gitmeyenlerin oranı ise %47 olarak belirlenmiştir. Yasa'nın çalışmasında yağmur duasına giden aile başkanlarının oranı %88, gidemeyenlerin oranı ise %7,5 idi. Buna ek olarak Yasa bir toplanma ve beraberlik içeren bu olaya katılmayanlara karşı köyde olumsuz bir algı oluştuğunu da belirtmiştir. Ancak güncellenen çalışmada yağmur duasına gitmeyenler için böyle bir algı ve tutum oluştuğu gözlemlenmemiştir. Yağmur duasına gidip gitmeme durumu bir inanç ve tercih meselesi haline gelmiş, toplanma içeriği sebebiyle bu olaya katılmayanlara ise normal gözüyle bakılmaya başlanmış, var olan eski olumsuz algı yıkılmıştır.

Güncellenen çalışmada yağmur duasına gidenler ve gitmeyenlerin oranlarının birbirine yakın olmasının ileride yağmur duasının sürekliliğini ve devam etme olasılığını etkileyebilir. Bir diğer deyişle eskiden devam ettirilen fakat şimdilerde unutulmuş ve gerçekleştirilmeyen binlerce dini ve kültürel adet gibi yağmur duası da eskide kalabilir.

Yağmur duasına giden eşlerin oranı ise Yasa'nın çalışmasında %96 iken güncellenen çalışmada bu oran %37'lere gerilemiştir. Bu gerilemede yağmur duası etkinliğinin erkekler arasında yapılan bir toplanma etkinliğine dönüşme ihtimali de bulunmaktadır.

Vilfredo Pareto insanların yağmur yağdırabileceklerine inandıkları ülkemizde yağmur duası olarak adlandırılan bazı ritüel ve inançların deneysel doğruluğunun topluma sunduğu yararlar çelişebileceğini, yani deneysel olarak doğruluğu ispatlanmamış yağmur dualarının birlik beraberlik bağına güçlendirerek toplumsal yarar sağlamasının muhtemel olduğunu belirtmiştir (Coser, 2008: 346). Bir başka deyişle ülkemizde de gerçekleştirilen yağmur dualarının deneysel doğruluğu tartışılabilir fakat kişisel ve toplumsal yararı da görmezden gelinmemelidir. Bu görüş Yasa'nın çalışmasında yağmur duasına gidenlerin oranının yüksek olmasıyla örtüşmektedir. Fakat güncellenen çalışmada yağmur duasına gidenlerin oranının düşmesi yağmur duasının toplumsal yararına inananların da azaldığını göstermektedir.

Tablo 3.56. Aile Başkanları ve Eşlerinin Çeşitli İnançlara İnanma Durumu

İnançlar	Kişiler	İnananlar Sayı ve Oranları	İnanmayanlar Sayı ve Oranları	Cevapsız	Toplam
Nazar	Başkanlar	125 %66,8	?	62 %33,2	187 %100
	Eşler	161 %86,1	19 %10,2	7 %3,7	187 %100
Şeytan	Başkanlar	98 %52,4	?	89 %47,6	187 %100
	Eşler	116 %62	59 %31,6	12 %6,4	187 %100
Cin ve Periler	Başkanlar	81 %43,3	?	106 %56,7	187 %100
	Eşler	101 %54	72 %38,5	14 %7,5	187 %100
Çarpılma-Uğrama	Başkanlar	74 %39,6	?	113 %60,4	187 %100
	Eşler	96 %51,3	75 %40,1	16 %8,6	187 %100
Büyü	Başkanlar	40 %21,4	?	147 %78,6	187 %100
	Eşler	66 %35,3	107 %57,2	14 %7,5	187 %100
Fal	Başkanlar	8 %4,3	?	179 %95,7	187 %100
	Eşler	17 %9,1	153 %81,8	17 %9,1	187 %100

Yasa'nın çalışmasında sırayla şeytana, cin ve perilere, çarpılmaya, nazara, büyüye ve fala inanılmaktaydı güncellenen çalışmada ise bu sıralama nazar değmesine, şeytana, cin ve perilere, çarpılma ve uğramaya, büyüye ve fala olacak şekilde değişmiştir. Yani bir diğer deyişle aile başkanları arasında bu sıralama pek değişiklik göstermemiş, sadece nazara olan inanç artış göstermiştir.

Eşlerin inandığı inançların sıralaması ise güncellenen çalışmada aile başkanlarıyla aynıdır. Yasa'nın çalışmasında kadınlarda bu sıralama şeytana- çarpılmaya-uğramaya, cin ve perilere, nazar değmesine, büyüye ve fala inanç şeklindedir. Şimdi ise nazara, şeytana ve cin-perilere inanç çoğunluktadır.

Herhangi bir zorlukla karşılaşan aile başkanlarının başvurdukları işlemler sıralaması ise sadaka verme (%73), adak adama (%37), muska yazdırma (%9) ve kurşun döktürme (%8) olarak belirlenmiştir.

Yasa'nın çalışmasında ise sadaka verme (%37), muska yazdırma (%22), adak adama (%18) ve kurşun döktürme (%13) oranlarında belirlenmiştir. Bu karşılaştırmada sadaka verme ve adak adama işlemlerine başvuranların oranı artış göstermiş, muska yazdırma ve kurşun döktürme işlemlerine başvuranların oranları ise azalmıştır. Yani herhangi bir zorlukla karşılaşıldığında bunun çözümünde hayır işleme ve yardım yapmanın gücüne olan inanç artmış, muska yazdırma ve kurşun döktürme gibi diğer boş (batıl) işlemlere olan inanç daha da azalmış denilebilir.

Eşler arasında en çoktan en aza doğru bu işlemlere başvurma sıralaması sadaka verme, adak adama, kurşun döktürme ve muska yazdırma şeklindedir. Yasa'nın çalışmasında bu sıralama sadaka verme, kurşun döktürme, muska yazdırma ve adak adama şeklindedir. Kadınlar arasında bu işlemlere başvurmayanların oranı %11'dir. Yasa'nın çalışmasında ise bu işlemlere başvurmayan kadın ise yoktur. Bu anlamda batıl işlemlere başvurmayan kadınların varlığı boş inançlara gösterilen inancın azaldığını göstermektedir. Bu işlemler dışında herhangi bir zorlukla karşılaşıldığında dua ettiğini belirtenler de bulunmaktadır bu bağlamda zorluğun çözümü noktasında hiçbir aracı işleme gerek duymaksızın dua etmenin gücüne inanmaktadırlar.

İhtiyaç halinde yatıra, evliya veya ocak sahiplerine gitmeyen aile başkanlarının oranı ise Yasa'nın çalışmasındaki oranlarla benzerlik göstermektedir. Yasa'nın çalışmasında bu gibi yerlere gitmeyen aile başkanları %79 iken güncellenen çalışmada bu oran %80 olarak belirlenmiştir. Yatır, evliya veya ocak sahiplerine gitmeme nedenleri ise %53 oranında doktorların varlığı ve hastanelerde hastalıklara tedavi uygulanmasıdır. Bir diğer deyişle tıbbi ve bilime olan güvenin artması rasyonelleşmenin göstergesidir.

Eşlerin yatır evliya ve ocak sahiplerine gitme oranları Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında %39'dan %15'lere düşmüştür. Gidenlerde bu yerlere ya önceden gitmiştir ya da ziyaret amaçlı gitmektedir. Bu gibi yerlere gitmeyenlerin oranı ise %61'den %80'lere yükselmiştir.

Dini tutumların sergilendiği sorularda ise sonuçlar şöyledir. Bu tutumlardan ilki tevekkül belirten "Bu dünyada rahat olmanın hiç değeri yoktur, asıl ahirette rahat olmaya bakmalı." İbaresidir. Tevekküle yönelik tutumlar aile başkanları ve eşleri için şu şekildedir.

Tablo 3.57. Aile Başkanları ve Eşlerinin Tevekküle Karşı Tutumları

Tutumlar	Aile Başkanları Sayı ve Oranları	Eşlerin Sayı ve Oranları
Tamamen Doğru	73 %39	98 %52,4
Biraz Doğru	68 %36,4	60 %32,1
Biraz Yanlış	12 %6,4	14 %7,5
Tamamen Yanlış	23 %12,3	11 %5,9
Cevapsız	11 %5,9	4 %2,1
Toplam	187 %100	187 %100

Yasa'nın çalışmasında aile başkanları %62 oranındaki bu dünyadaki rahatlığın değeri olmadığını, asıl rahatlığın ahirette olması gerektiği yargısına tamamen katılmaktaydı. Güncellenen çalışmada ise bu yargıya tamamen katılanlar %39'a düşmüştür. Bu noktada aile başkanları arasında mütevekkil (kaderci) olma yani kadere boyun eğme, kabullenme oranlarının düşmesi kaderi artık farklı yorumladıklarını göstermektedir.

Eşlerin tevekküle yönelik tutumları Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında yukarıdaki yargıya tamamen katılanların oranı %84'ten %53'lere düşmüş, tamamen katılmayanlar ise hiç yokken %6'lara ulaşmıştır. Bu noktada kadınların sekülerleşme oranları erkeklere göre daha azdır diyebiliriz.

Kadercilik, alinyazısı tutumunu ölçmek için belirtilen bir diğer ibare "Bir insanın ne olacağı, Allah tarafından dünyaya gelirken, alınına yazılır. Alinyazısını değiştirmeye imkânı yoktur." İbaresidir. Bu ibareye yönelik tutumlar aşağıdadır.

Tablo 3.58. Aile Başkanları ve Eşlerinin Alinyazısına Karşı Tutumları

Tutumlar	Aile Başkanları Sayı ve Oranları	Eşlerin Sayı ve Oranları
Tamamen Doğru	109 %58,2	123 %65,8
Biraz Doğru	39 %20,9	43 %23
Biraz Yanlış	11 %5,9	9 %4,8
Tamamen Yanlış	15 %8	8 %4,3
Cevapsız	13 %7	4 %2,1
Toplam	187 %100	187 %100

Yasa'nın çalışmasında eşlerin alinyazısının değiştirilemeyeceğine dair yargıya tamamen katılma oranı %91 iken bu oran güncellenen çalışmada %66'ya düşmüştür. Bu düşüş kadınlarda erkeklere oranla az da olsa bir sekülerleşme yaşandığının göstergesidir. Aile başkanları ve eşler arasında bu yargıya tamamen katılanların oranı kadınlarda daha fazladır ve bu sebeple kadınların erkeklere göre alinyazısına daha fazla inandığı, erkeklerin ise bu konuda daha rasyonel olduğu söylenebilir.

Alçak gönüllük, tevazu tutumunu ölçen "Bir insan kendinden yukarıdakine değil, daima kendinden aşağıdakine bakmalı." İbaresidir. Bu ibareye yönelik oranlar da şu şekildedir.

Tablo 3.59. Aile Başkanları ve Eşlerinin Alçakgönüllülüğe Karşı Tutumları

Tutumlar	Aile Başkanları Sayı ve Oranları	Eşlerin Sayı ve Oranları
Tamamen Doğru	93 %49,7	110 %58,8
Biraz Doğru	36 %19,3	38 %20,3
Biraz Yanlış	14 %7,5	11 %5,9
Tamamen Yanlış	29 %15,5	23 %12,3
Cevapsız	15 %8	5 %2,7
Toplam	187 %100	187 %100

Aile başkanları ve eşler arasında daha fazla tevazu ve alçak gönüllülük sahibi olanlar kadınlar yani eşlerdir.

Yasa'nın çalışmasında alçakgönüllü ve tevazu sahibi aile başkanlarının oranı %81 oranındaydı. Ancak güncellenen çalışmayla bu oranın %50'lere gerilediği tespit edilmiştir. Aynı çalışmalarda eşlerin bu yargıya tamamen katılma oranları ise %90'dan %59'lara düşmüş, Bu yargıya hiç katılmayanların oranı ise %1'den %12'lere çıkmıştır.

Aile başkanları ve eşlerin dini tutumları ortaya çıkan sonuçlara göre sıralandığında Hasanoğlan'da aile başkanları ve eşler ilk olarak kaderci, ikinci olarak alçakgönüllü, tevazu sahibi ve son olarak da mütevekkil (yazgıya boyun eğmiş) kişilerdir. Yani aile başkanları ve eşlerin dini tutum sıralamaları birbirinin aynısıdır.

Yasa'nın çalışmasında bu sıralama aile başkanları için alçakgönüllülük, kadercilik ve tevazu şeklindeydi fakat güncellenen çalışmayla aradan geçen zamanda aile başkanlarının kadercilik tutumlarının daha arttığı söylenilebilir.

Türkdoğan'ın köylülerin daha alçakgönüllü, kaderci ve merhametli olduğu şehirlilerin ise maddeci ve merhametsiz olduğuna dair hipotezi göz önüne alındığında Hasanoğlan'da dini tutumlarda daha yavaş değişimler olduğu ve bu konuda köye dair davranış ve değer kalıplarının devam ettiği görülmektedir (Türkdoğan, 2016: 62).

Yasa'nın çalışması ve güncellenen çalışmada eşlerin dini tutumlarının sıralaması bir değişiklik göstermemiş; alınyazısı, alçak gönüllülük ve tevekkül şeklinde aynı kalmıştır. Fakat bu sıralama aynı kalsa da bu tutumlara tamamen katılma oranları oldukça düşmüştür. Bu noktada kadınlarda dini tutum ve inanışlarda değişimin daha yavaş olduğunu belirtmek mümkündür.

3.9. BOŞ ZAMANLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bir kurum olarak boş zamanları değerlendirme; kişilerin dinlenme, eğlenme ve zevk alma ihtiyaçlarını gideren, kişinin gelişimini sağlayan, sosyalleşmeye olanak sağlayan ‘bir kültürlenme’ biçimidir (Aydın, 2000: 218). Fakat bu kültürlenme biçiminin modern topluma geçişle birlikte boş zamanların çalışma zamanlarından ayrılması ve modern toplumların zamana farklı anlamlar katmasıyla ortaya çıktığı görüşü yaygındır (Okumuş, 2013: 37). Öyle ki geleneksel toplumlarda bulunmayan fakat modern toplumlarda bulunan şey boş zamanların nasıl geçirileceğine dair bir organizasyondur. Boş zamanları modern toplumlarla özdeşleştiren de bu organizasyon, planlama ve bilinçtir. Boş zamanların işlevleri ise toplumsal sistemi güçlendirmek, kişileri stresten uzak tutarak toplumsal güvenliği katkı sağlamak, grup ve topluluklarda liderlik ve önderlik değerleri aşlamak, bireylerin yeteneklerinin gelişimini sağlamak ve bireyi olumsuzluklardan korumak olarak belirtilmiştir (Jabbari, 2022: 24). İnsanların boş vakitlerini geçirdiği, eğlendiği, bilgilendiği, kültürlendiği faaliyetler olarak boş zamanların değerlendirilmesi kişiden kişiye göre değişmektedir. Bu faaliyetler; okuma, seyretme, dinleme, spor yapma, gezme gibi faaliyetlerdir. Hasanoğlu’da da bu boş zaman faaliyetleri aşağıdaki gibidir.

Hasanoğlu’da aile başkanlarının boş vakitlerini değerlendirdiği üç yaygın etkinlik ise; bağ-bahçe, tamir gibi işleri kapsayan hobi işleri, televizyon izleme, internette vakit geçirme, aileyle vakit geçirme ve gezme, ziyaretir. Bu haliyle bu etkinliklerin kişilerin zevk alma, dinlenme ve eğlenme ihtiyaçlarını karşılayan etkinliklerdir. Aileyle vakit geçirme etkinliğinin ailenin eğlenme ve dinlenme işlevine işaret etmektedir (Çağan, 2016: 88).

Birer kamusal alan olan park ve bahçeler Hasanoğlu içi gezmelerde tanışma ve sosyalleşme imkanları sunduğu için boş zaman faaliyeti olarak önem taşımaktadır.

Yasa’nın çalışmasında aile başkanlarının %53’ü kahvehanede vaktini geçirirken bu oran şimdilerde %11’e gerilemiştir. Hasanoğlu’da buna rağmen toplam altı adet kahvehane bulunmaktadır ve genellikle orta yaş ve yaşlı kesimin buralarda vakit geçirdiği gözlemlenmiştir. Kahvehanelerin boş zamanların değerlendirilmesi konusunda bir seçenek olmasının dışında sosyalleşme, haberleşme, ortak kimlik ve kültürü paylaşma gibi işlevleri kahvehaneleri özel ve önemli kılmaktadır. Fakat günümüzde gelişen

teknolojik haberleşme ve ulaşım imkanlarıyla kahvehanelerin sunduğu haberleşme işlevinin azaldığı onun yerine sosyalleşme, boş zamanları değerlendirme işlevlerinin daha ön plana çıktığı söylenebilir. Bir de siyasetin konuşulduğu, tartışıldığı mekanlardan en önemlilerinden birisi hala kahvehanelerdir (Yıldırım, 2016: 210).

Eşlerin boş zaman faaliyetleri ise sırasıyla el işi, bağ-bahçe işleri, televizyon izleme- internette vakit geçirme, gezme-sohbet-muhabbet, kitap ve gazete okuma-bulmaca çözme, ev işi, ibadet ve dinlenme ve çeşitli kurslara katılmadır. Hasanoğlu'da bu boş zaman faaliyetleri dışında Hasanoğlu' lılara eğitim, kültür, yardımlaşma ve çevre koruma faaliyetleri düzenleyen, amacı hemşehrlik bağlarını güçlendirmek ve çeşitli konularda Hasanoğlu'nın kalkınmasını sağlamak olan 2018 yılında kurulmuş Hasanoğlu Eğitim, Kültür, Yardımlaşma ve Çevre Koruma Derneği adında bir dernek de bulunmaktadır. Bu derneğin sosyo kültürel faaliyet ve birlik duygusunu geliştirip, yardımlaşmayı sağladığı bilinmektedir. Modern toplumlarda kurulan gönüllü derneklerin insanları belirli bir amaç etrafında toparlayarak sosyal uyuma katkı sağlama işlevlerinin yapısal işlevselci kuram açısından dernekleri önemli kıldığı belirtilir (Kalelioğlu, 2022: 335).

Gazete okuma oranları ve sıklığı Yasa'nın çalışmasında aile başkanları için %61 oranı ile her gün idi. Bu oran ise güncellenen çalışma ile %12'ye düşmüş, çok seyrek gazete okuyan veya hiç okumayanların oranı ise %62 olarak belirlenmiştir. Bu oranlara bağlı olarak gazete satın alma sıklığı da %76 oranında çok seyrek veya hiçtir. Eşlerin gazete okuma sıklığı ise %68 oranında çok seyrek veya hiçtir. Yasa'nın çalışmasında eşler %59 oranında arada sırada gazete okumaktaydı ancak güncellenen çalışmayla bu oran %23'lere gerilemiştir. Aile başkanı ve eşler arasında gazete okuma sıklığında bariz bir şekilde azalma olduğu gerçektir. Telefon ve internet kullanımının artması, kaynakların çoğalması ve haber ağının genişlemesiyle istenilen bir bilgiye kısa sürede ulaşma imkanı Hasanoğlu' da ve ülke genelinde gazete okuma-satın alma oranlarının düşmesine neden olmuştur.

Yasa'nın çalışmasından çok daha sonra internetle tanışan Türkiye'de şimdilerde internetin kullanım ağının oldukça yaygın olduğu bilinmektedir. Çalışmanın güncelliği yakalayabilmesi adına eklenen sorulardan birisi olan bu soruda evinde interneti bulunan haneler %80 oranındadır. Evde internet bulunmasa dahi telefonlardaki internet erişiminin

yaygınlığı da insanları internetten, gündemden ve sosyal medyadan uzak tutmamaktadır. Bu oranın yüksekliği neticesinde de insanlar boş vakitlerini telefonlarında ve internette harcamaktadır. İnternetin kullanım amaçları ise şu şekildedir.

Tablo 3.60. Hasanoğlan'da İnternetin Kullanım Amaçları

Kullanım Amaçları	Sayı ve Oranları
Eğitim	31 %16,6
Sosyal Medya, Film, Eğlence	25 %13,4
Birden Fazla Neden	70 %37,4
Diğer	5 %2,6
İnterneti Olmayan	36 %19,3
Cevapsız	20 %10,7
Toplam	187 %100

Hasanoğlan'da internetten sonra ücretli dizi veya film platformu aboneliklerine üye olan hanelerin oranının %19'dur. Bu oran insanların tüketim tercihlerinin ve alışkanlıklarının değişmesi noktasında önemli bir göstergedir. Örneğin sinemaya gitmek yerine dijital platform aboneliği satın alarak evde dizi ve film izleme alışkanlığı edinen insanların tüketim ve boş zaman alışkanlıkları değişebilir. Bu da moderniteyle ve tüketim seçeneklerinin çoğalmasıyla birlikte alışkanlıklar dahil her şeyin değişebileceği anlamına gelmektedir.

Aile başkanları ve eşlerin kitap okuma sıklığı aşağıdadır.

Tablo 3.61. Aile Başkanları ve Eşlerinin Kitap Okuma Sıklığı

Okuma Sıklığı	Aile Başkanları Sayı ve Oranları	Eşleri Sayı ve Oranları
Her Gün	10 %5,7	-
Sık Sık	13 %7,4	21 %11,2
Arada Sırada	51 %29	74 %39,6
Hiç	102 %58	85 %45,5
Cevapsız	11 %5,9	7 %3,7
Toplam	187 %100	187 %100

Yasa'nın çalışmasında aile başkanları ve eşlerin kitap okuma sıklığı hiç olarak belirlenmiştir ve bu noktada iki çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Okunan kitaplar söylenirken çocukların kitaplarından okuduğunu belirten anne- babanın sayısının fazla olduğu da belirtilmeden geçilmeyecektir. Kütüphaneye erişime olmayan veyahut kitap satın alamayan anne babalar çocuklarının aracılığıyla bu faaliyeti

gerçekleştirmektedir. Bu noktada ailede okula giden ve kitap okuyan çocukların diğer aile üyelerini de kitap okumaya teşvik ettiği söylenilebilir.

Aile başkanlarının kütüphaneye sık sık veya ara sıra gitme oranı toplam %8 iken, kütüphaneye çok seyrek gidenlerin veya hiç gitmeyenlerin oranı %86 oranındadır. Bu oranın düşüklüğü kütüphaneye olan ilginin azlığını göstermektedir.

Aile başkanlarının dergi okuma sıklığı da %82 oranında çok seyrek veya hiç olarak belirlenmiştir.

Gazete okuma ve satın alma, kitap okuma, kütüphaneye gitme, dergi okuma gibi tüm faaliyetlerin oranının düşmesinin pek çok nedeni olabileceği gibi bu nedenlerin başında internet ve telefon kullanımının yaygınlaşmasının geldiği söylenebilir. Bu sebeple okuma- yazma bilme oranının artmasına rağmen okuma yapma oranları oldukça düşüktür.

Yasa'nın çalışmasında önemli haber kaynaklarından birisi olan radyonun Hasanoğlan'da şimdiki kullanım sıklığı şöyledir.

Tablo 3.62. Aile Başkanları ve Eşlerinin Radyo Dinleme Sıklığı

Radyo Dinleme Sıklığı	Aile Başkanları Sayı ve Oranları	Eşlerin Sayı ve Oranları
Her Gün	63 %33,7	46 %24,6
Haftada Bir	1 %0,5	5 %2,7
Arada Sırada	43 %23	34 %18,2
Çok Seyrek veya Hiç	67 %35,8	94 %50,2
Cevapsız	13 %7	8 %4,3
Toplam	187 %100	187 %100

Yasa'nın çalışmasında her gün radyo dinleyen aile başkanlarının oranı %68, çok seyrek dinleyen veya hiç dinlemeyenlerin oranı ise %27 idi. Bu oranlar şimdiki verilerle karşılaştırıldığında aile başkanlarının radyo dinleme oranının azaldığı, çok seyrek dinleme veya hiç dinlememe oranlarının arttığı görülmektedir.

Yasa'nın çalışmasında eşlerin radyo dinleme sıklığı %57 oranında her gün ve %31 oranında çok seyrek veya hiç 'idi. Güncellenen çalışmada her gün dinleyenler %25, çok az veya seyrek dinleyenler %50 olarak belirlenmiş, aile başkanları gibi eşlerin de radyo dinleme sıklığı azalmıştır.

Aile başkanlarının dinlediği radyo istasyonlarının oran ve sıralamaları; %40 oranında oyun havası, türkü ve diğer tür müzik istasyonlarının bulunduğu diğer radyo

istasyonları, %25 oranında TRT Radyo, %12 oranında Polis Radyosu' ve %6 oranında Diyanet Radyo'dur.

Eşlerin dinlediği radyo istasyonları sıralaması %28 oranında oyun havası, türkü veyahut pop müzik vb. çalan diğer radyolar, %20 oranında TRT Radyo, %10 oranında Polis Radyosu ve %8 oranında Diyanet Radyo'dur.

Yasa'nın çalışmasında aile başkanlarının en çok dinlediği üç program sıralaması haber programları, türkü programları, dinsel-ahlaksal programlar ve meclis yayınları idi. Ancak güncellenen çalışması ile bu sıralama türkü programları, hareketli şarkı programları, haber programları ve maç programları şeklinde değişmiştir. Haber programlarının radyoda dinlenme oranının azalması haber kaynağının geldiği teknolojik aletin değişimi ile ilgilidir. Bir diğer deyişle insanlar haberleri artık radyodan değil televizyon veya telefondan almaktadırlar. Eşlerin radyoda dinlediği program sıralaması türküler, hareketli şarkılar, haberler, dinsel-ahlaksal programlar, yararlı konuşmalar ve alaturka şarkılar şeklindedir. Yasa'nın çalışmasında bu sıralama eşler için türkü, dinsel-ahlaksal programlar, temsil-tefrika roman ve haberler şeklindeydi.

Radyo dinleme sıklığının azalması ve radyoda dinlenen programlarının az çok değişmesi radyonun eski önemini yitirdiğini, yerinin diğer teknolojik aletlerle doldurulduğunu ve kullanım işlevinin azaldığının göstergesidir. Güncellenen çalışmayla eski değerini ve önemini kaybettiği anlaşılan radyonun haber kaynağı olma işlevi televizyon ve telefona geçmiş, radyo eğlence ve müzik aracı olarak işlevlerini sürdürmüştür.

Kitle ve kent kültürünün yeni araçları olan televizyon, telefon, internet ve daha fazlası aynı zamanda bir ayna görevi görerek bu kültürleri yansıtan, kültürü görünür kılan araçlardır. Haberleşme araçlarının değişimindeki ve yaygınlaşması kültürü görünür kılmasının yanında Şerif Mardin'in haberleşme araçlarının ve kanallarının gelişmesini sınıflar arası farklılıkların azaldığı bir yumuşama olarak görmesiyle ilişkilendirilebilir (Mardin, 2015: 27). Bu sebeple sınıflar arası farklılıklar azalmış, çeşitli platform ve mecralarda her sınıftan, gruptan herkesle iletişim kurma imkanı artmıştır. Mahmut Tezcan'ın ifadesiyle radyo, telefon, televizyon gibi kitle kültürü araçları köylüyü de şehirliyi de bir dünya bireyi haline dönüştürmektedir (Tezcan, 1970: 170).

Aile başkanları ve eşlerin sinemaya gitme oranları ise şu şekildedir.

Tablo 3.63. Yasa'nın 1969 Yılı Çalışması ve Güncellenen Çalışmada Aile Başkanları ve Eşlerinin Sinemaya Gitme Sıklığı

Sinemaya Gitme Durumu	1969 yılı Sayı ve Oranları		2022 Yılı Sayı ve Oranları	
	Aile Başkanları	Eşleri	Aile Başkanları	Eşleri
Haftada Birkaç Kez	10 %5	4 %2	-	-
Haftada Bir	33 %16,5	9 %4,5	1 %0,5	1 %0,5
Ayda Bir	29 %14,5	24 %12	8 %4,3	8 %4,3
Çok Seyrek veya Hiç	123 %61,5	154 %77	166 %88,8	174 %93,1
Diğer	3 %1,5	-	-	-
Cevapsız	2 %1	9 %4,5	12 %6,4	4 %2,1
Toplam	200 %100	200 %100	187 %100	187 %100

Aile başkanları ve eşlerinin sinemaya gitme sıklığı 1969'dan bu yana oldukça azalmış, sinemaya gitmeyenlerin oranları da artmıştır. Bunun sebebinin köyde bulunan açık hava sinemasının artık olmayışı, sinemaya gitmek için Ankara'ya gitme zorunluluğu olduğu söylenebilir. Sinemaya giden aile başkanları ve eşlerinin oluşturduğu %10'luk kesimin sinemaya gittikleri yerler ise genelde alışveriş merkezleri içinde bulunan sinema salonlarıdır.

SONUÇ

İbrahim Yasa'nın toplum yapısını ve sosyal değişme olgularını belirli konular etrafında derinlemesine incelediği bir alan araştırması olan Hasanoğlu çalışmaları sosyoloji bilimine önemli katkılar sunmuş ve yol göstermiştir. Bu bağlamda Yasa'nın rehberliğinden hareketle Hasanoğlu'nun yaşadığı toplumsal değişimi incelediğimiz çalışmamızda ortaya çıkan sonuçlar Yasa'nın *25 Yıl Sonra Hasanoğlu Köyü* adlı çalışmasıyla karşılaştırılarak elde edilmiştir.

Aile ve aile içi yaşam sorularındaki değişiklikler ilk olarak hanede yaşayan kişi sayısında gözlemlenmektedir. 1968 yılında ortalama kişi sayısı 5.38 iken 2022 yılında 3,54'e düşmüştür. Bu da ailenin çekirdek aile yapısına sahip olduğunu bu özelliğiyle de modern bir nitelik taşıdığı görülmektedir. Erkekler- kadınlar ve onların çocukları arasında yani kuşaklar arası evlilik yaşlarının giderek artması da evliliklerin daha geç yaşta yapıldığına, evliliğe yönelik bakış açısının ve düşüncenin değiştiğine işaret etmektedir. Yasa'nın çalışmasında ve Türkiye genelinde olduğu gibi tek eşli evliliğin oranı artmış, zaten yaygın olan monogami daha da yaygınlaşmıştır. Az sayıdaki boşanmaların nedenlerinin de anlaşmazlık olması Hasanoğlu'nun şehirli özellikler taşıdığını gösterir. Yapılan evliliklerde aile başkanlarının eşlerinin Hasanoğlu'na olma oranının azalmasında ve Hasanoğlu dışından evliliklerin artmasında, ulaşım ve haberleşme imkanlarının gelişmişliğinin etkisinin olduğu söylenebilir. Eşlerin aralarında akrabalık olmadığına dair sonuçlar ise Yasa'nın çalışmasıyla uyusmaktadır. Eşlerin sahip olduğu çocuk sayısı ise neredeyse yarı yarıya düşerek, aile çekirdek ve modern olma özelliğini pekiştirmiştir. Fakat aile başkanlarının sahip olmayı istediği çocuk sayısı Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında çok az oranda artış göstermesi, ailede bir aile planlaması yapılmadığına ve kadınların da bu kararlarda söz sahibi olduğuna işaret etmektedir. Ailede çocukların eğitimiyle kadınların daha fazla ilgilenmesi, babaların modern bir özellik göstererek bu sorumluluktan kaçtığını göstermektedir. Aile başkanlarının çocuklarından şikayetçi olmama oranı Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında düşüş gösterse de yine çoğunluktadır ve bu şikayetler şehirdeki ailelerin de dillendirebileceği konulardır. Aile başkanlarının ve eşlerin herhangi bir sorunda kimseye danışmama oranı artış göstererek, ailede bireyselliğin ve karar verilirken kendilerine olan güvenin arttığına, aile büyüklerine danışmanın azaldığına işaret etmektedir. Hasanoğlu bu niteliğiyle de

kentli ve modernidir. Ailedeki karar yetkisi ise Yasa'nın çalışmasında aile başkanında iken güncellenen çalışmada aile başkanı ve eş arasında paylaşılarak, ailedeki kentli özellik inşa edilmiştir.

Aile içi yaşama yönelik veriler ise; ailede ısınma türünün odun ve kömürden doğalgaza döndüğü, aile içinde kullanılan eşyaların modernleştiği, eski eşyaların kullanımının azaldığı, Yasa'nın zamanında lüks olarak kullanılan eşyaların bugün her evde olan sıradan eşyalar olduğu, yatış-kalkış saatlerinin iş saatlerine göre ayarlandığı, evlerin oda ve kat sayılarının arttığı, kışlık yiyeceklerde Yasa'nın çalışmasındaki ile benzerlik gösterse de daha kolay ve hızlı hazırlanan ürünlerin evde yapıldığı, yiyecek ve giyim ihtiyaçlarının alışverişle, tüketime dayalı olarak giderildiği ve Hasanoğlu'daki giyim kuşamın modern, şehirli özellikler gösterdiği sonucunu vermektedir. Bunun yanında Yasa'nın çalışmasında mikrobun pislik olduğunu dair yaygın düşünce azalmış, gözle görülmeyen bir şey olduğuna yönelik bilgi artmıştır. Aynı zamanda insanların virüs kavramını bulaşıcı hastalık olarak tanımladığı; pandemi kavramını ise yaygın hastalık ve yaşanan Covid 19 pandemisi ile ilişkilendirdiği görülmüştür. Hastalanınca önce doktora gitme eğilimi ise Yasa'nın çalışmasıyla benzerdir. Aile başkanlarının ev sahipliği oranı ise düşüş gösterse de çoğunluktadır fakat kiracıların oranı artması Hasanoğlu'na dışardan gelenlerin oranının arttığını göstermektedir.

Eğitim-öğretime yönelik sonuçlar ise Hasanoğlu'da katılımcılardan okuma-yazma bilmeyenlerin neredeyse hiç olmadığı, lise ve üniversite mezunlarının arttığı, aile başkanları ve eşlerin çocuklarının da okula gitme ve okuma yazma oranlarının yüksek olduğu yönündedir. Aile başkanları ve eşler Yasa'nın çalışmasıyla doğru orantılı olarak erkek çocuklarının üniversite eğitimi gerektiren mesleklere sahip olmasını isterken, kız çocukları için memurluk ve öğretmenlik mesleklerini layık görmektedir. Aile başkanları ve eşler arasında kız-erkek çocuklarının meslek seçimini çocuklarına bırakan ebeveynlerin oranının Yasa'nın çalışmasına göre artmış olması da bu konuda olumlu bir gelişme olduğunu göstermektedir. Aile başkanları ve eşlerin eğitime verdiği önemi Yasa'da belirtmiş, Hasanoğlu'da eğitimin önemi anlaşılmıştır. Güncellenen çalışmada bu kavrayışın ve kız çocuklarını okutmaya yönelik verilen önemin hala artarak devam ettiği anlaşılmıştır. Eğitim ve öğretimde eksik yanlar olduğunu düşünen ebeveynler Yasa'nın çalışmasında azınlıkta iken güncellenen çalışmada çoğunluğa erişmiş, veliler eğitim öğretim sistemine dair eleştirilerini çekinmeden rahatça yapabilmışlerdir. Aile

başkanları ve eşler arasında Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nün devam etmesi yönündeki isteklerin daha fazla olması da Yasa'nın çalışmasıyla uyumaktadır.

Hasanoğlu'da tarla sahibi aile başkanlarının sayısı ve tarım- hayvancılıkla uğraşanların sayısı Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında azalmıştır. Buna rağmen tarlalarını kiraya verenler Yasa'nın çalışmasıyla doğru orantılı olarak tarlalarını satmayı düşünmediğini belirterek toprağı artık baba yadigarı olarak değil de bir yatırım aracı olarak görmektedirler. Tarlaların parça sayısı ise çoğunlukla tek parça veya 4-8 parça aralığındadır. Bu noktada miras ve toprağın parçalanması ile tarımda verimlilik azalmış, iş alanında meslek değişimleri yaşanmış denilebilir. Bu yöndeki değişimlerin Hasanoğlu'na kentli ve modern özellikler kattığı söylenebilir. Tarıma yönelik üretim araç gereçlerinin sıralamaları Yasa'nın çalışmasıyla benzerlik göstermiş, kazma, kürek, çapa ve testere, keser, balta grupları ilk iki sırada yer almaktadır. Buna ek olarak Hasanoğlu'daki traktör sahibi aile oranındaki artış tarımda modernleşme oranına da etki etmiştir. Tarım alanındaki bu değişikliği hayvancılık da takip etmiş, büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısı ve ortalamaları azalmış, bu hayvanların yetiştirilmesi ve bakımı, satışı vb. çiftlikler özelinde toplanmış, kümes hayvancılığı oranı artmıştır. Aynı şekilde hayvansal ve bitkisel ürünlerin üretimi ve satışı azalmış, bu ürünlerin tedariki de tüketim odaklı olarak alışveriş ve marketlerle sağlanmaktadır veya aileler kendi yiyecekleri kadar üretim yapmaktadır. Aile başkanlarının hayattayken mallarını çocukları arasında paylaşırma eğilimi ise olumsuzdan olumluya evrilmiş, bunun sebebi ise sonradan çocukları arasında tartışma yaşanmaması ve eşitliğin sağlanmasına yönelik düşüncedir.

Ekonomi alanındaki değişimlerin en önemlileri geçim sağlanan mesleklerle ilgili olmuştur. Yasa'nın çalışmasında çoğunluk çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşırken güncellenen çalışmada bu mesleklerle uğraşanların oranı oldukça azalmış, meslek sıralaması, emeklilerin içinde bulunduğu diğer sınıfı, işçi, memur ve özel sektör şeklinde belirlenmiştir. Aynı zamanda aile içinde kadınların ve çocukların çalışma oranı artış göstermiş ve Hasanoğlu bu konuda da şehirli özellik kazanmıştır. Eşlerinin çalışmasını hoş karşılayan aile başkanlarının sayısı Yasa'nın çalışmasında azınlıktayken güncellenen çalışmada eşlerinin çalışmasını hoş karşılayanlar ve karşılamayanların sayıları birbirine oldukça yakındır. Aile başkanlarının ortalama geliri ise 5.929 TL olarak belirlenmiştir ve ailede birden fazla kişinin çalışması durumunda ailedeki ekonomik refahın yükseldiği gözlemlenmiştir. Hasanoğlu'da yapılan ekonomik harcamaların sıralaması ise yiyecek

masrafları, aydınlatma-ısıtma masrafları, eğitim masrafları, yardım masrafları, kahve ve sigara gibi keyif verici madde masrafları, döşeme- ev eşyası masrafları, giyecek masrafları, sağlık masrafları, diğer masraflar, devamlı olmayan harcamalar, mutfak eşyası ve vergiler şeklindedir.

Toplumsal hareketlilik ve ulaşım ile ilgili sonuçlar ise köy dışında akrabası bulunanlar Yasa'nın çalışmasıyla benzer olarak çoğunluktadır. Bu kişiler katılımcıların genellikle kardeşi veya çocuklarıdır, Hasanoğlu'dan ayrılma nedenleri ise iş ve evliliğidir. Yasa'nın çalışmasından farklı olarak Hasanoğlu dışına gidenlerin yerleştikleri yer Yasa'nın çalışmasında Ankara iken güncellenen çalışmada çoğunlukla başka bir şehir olarak değişmiştir. Bunun sebeplerinin Hasanoğlu'nın açık bir yerleşim yeri olması ve ulaşım imkanlarının gelişmişliği olduğu söylenebilir. Yine Yasa'nın çalışmasıyla benzer olarak aile başkanları şehrin gürültülü, kalabalık olması vb. gibi nedenlerle Hasanoğlu'dan ayrılıp şehre taşınmaya olumsuz bakmaktadır. Aile başkanlarının Hasanoğlu dışında en çok gidip geldikleri yer Ankara'dır ve buralara gidip gelme nedenleri çoğunlukla iş, ziyaret, gezme-alışveriş gibi nedenlerdir. Ankara'ya gidip gelme sıklıkları ise aile başkanları ve eşler için ayda 1-3 arasındadır. Yasa'nın çalışmasında da erkekler ayda 1-3 arası Ankara'ya giderken kadınların Ankara'ya gidiş geliş sıklıkları ayda birden seyrek iken ayda 1-3 arasına yükselmiştir. Yani kadınların da şehirle ilişkileri artmış, kadınlar evdeki hayatlarından çıkıp, şehri görme ve şehrin kültürel ve sosyal havuzundan yararlanma fırsatına kavuşmuştur. Aynı şekilde eşlerin birlikte Ankara'ya gittikleri de göz önüne alınırsa bu faaliyet şehirli özellik olarak ele alınabilir. Aile başkanları ve eşlerin Türkiye'de gördükleri şehir sayısı çoğunlukla 10 ve üstüdür. Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında bu oranların arttığı aşikardır. Hasanoğlulılar trenin kaç kez geçtiği ile ilgili soruya çoğunlukla 'bilmiyorum' cevabını vermeleri ise Hasanoğlu'nın trenle olan ilişkisinin oldukça zayıfladığını, trenin sadece gelip geçen bir ses ve görüntüden ibaret olduğunu göstermektedir. Hasanoğlu-Ankara arası mesafenin doğru bilinme oranı ise Yasa'nın çalışmasına kıyasla azalmıştır aynı zamanda insanların mesafeyi kilometre ile değil de dakika ve saatle belirtmeleri önemli veriler sunmaktadır. Kadınların bir kilometrenin kaç metre olduğuna ve bir metrenin kaç santimetre olduğuna yönelik genel bilgi sorularına doğru cevap verme oranının Yasa'nın çalışmasına göre artması, kadınların eğitim seviyesinin yükseldiğine ve eğitime verilen önemin devam ettiğine işaret etmektedir. Tüm bu sonuçlar Hasanoğlu'nın toplumsal hareketlilik

konusunda gelişmiş, açık ve ulaşım kolaylığına sahip bir yerleşim yeri olduğunu göstermektedir.

Aile başkanları ve eşler Yasa'nın çalışmasına benzer olarak 'devlet' denilince yönetim ve hükümeti anlamakta, siyasetle ilgilenme sıklıkları ise çoğunlukla hiç olsa da özellikle kadınlarda artış göstermiştir. Aile başkanlarının üzerinde konuştukları memleket sorunu ise genelde ekonomidir. Aile başkanları ve eşler muhtar olmaları durumunda çoğunlukla imar ve temizlik işlerini gerçekleştireceklerini belirterek Yasa'nın çalışmasıyla benzer cevaplar vermişlerdir. Buna ek olarak muhtar olmayı istemeyenlerin, yetkisi yok diyenlerin de bulunması muhtarlık statüsünün azaldığını, muhtarlığın eski ağırlığının kalmadığı vurgulanmaktadır. Yasa'nın çalışmasında aile başkanları siyasal gidişatı çoğunlukla iyi görmektedir fakat güncellenen çalışmada siyasal gidişatı iyi olarak da kötü olarak da değerlendirenler söz konusudur. Bu durumda 1960 anayasası ile toplumda demokratik açıdan yaşanan olumlu değişimlerin de etkisini görmek mümkündür. Bir de devlet dairelerinde memurların eşit muamele göstermedikleri düşüncesi Yasa'nın çalışmasıyla uyuşmakta, katılımcılar patronaj ilişkileri sebebiyle kendilerine eşit muamele yapılmadığını düşünmektedir. Sonuç olarak Hasanoğlu siyasal bir taraftarlığa ve aktifliğe kavuşmuştur.

Dini konular ise Yasa'nın çalışmasıyla karşılaştırıldığında aile başkanlarının Kuran-ı Kerim okuma oranları neredeyse aynı kalmış, namaz kılma ve oruç tutma oranları azalmış, mevlüt okutma ve hatim indirme/indirtme gibi hayır işlerinin sıklıkları yılda bir iken yılda birden daha aza düşmüş, yağmur duasına katılma oranı azalmış, yatır, evliya veya ocaklara gitmeme tutumu devam etmiştir. Belirtilen inançların en çoktan en aza doğru olacak biçimde sıralamaları ise nazar değmesine, şeytana, cin ve perilere inanç, çarpılmaya-uğramaya inanç, büyüye ve fala inanç şeklindedir. Yasa'nın çalışmasında bu sıralama şeytana, cin ve perilere inanç, çarpılmaya inanç, nazara, büyüye ve fala inanç şeklindeydi. Boş (batıl) işlemlere yönelik sıralama ise sadaka verme, adak adama, muska yazdırma ve kurşun döktürme şeklindedir. Bu batıl inançlara hiçbirine başvurmamayanların bulunması ise boş işlemlere olan inancın sarsıldığının göstergesidir. Erkekler ve kadınlar için dini tutumlar sıralaması ise kadercilik (alın yazısı), tevazu (alçak gönüllülük) ve tevekkül olarak belirlenmiştir. Yasa'nın çalışmasında ise bu sıralama erkeklerde tevazu (alçak gönüllülük), kadercilik (alın yazısı) ve tevekkül iken kadınlarda kadercilik (alın yazısı), tevazu (alçak gönüllülük) ve tevekkül şeklindedir. Dini alandaki tüm sonuçlar göz

önüne alındığında Hasanoğlan'da dini ibadet, tutum ve işlemlerde bir sekülerleşme yönünde bir değişim olduğu söylenilebilir fakat bu değişimin dini bir değişim olması sebebiyle diğer değişimlere göre daha yavaştır. Yasa'nın Ogburn ve Kıray ile ortak noktası olan kültür değişmelerinde maddi kültür öğelerinin manevi kültür öğelerine göre daha hızlı değiştiği düşüncesi Hasanoğlan'da aile içi yaşamda kullanılan eşyaların değişiminin daha hızlı ve kolay kabullenilmesi fakat dini alandaki değişim ve sekülerleşmenin yavaş ilerlemesi şeklinde tezahür etmiştir.

Hasanoğlan'da boş zamanların değerlendirildiği alanlar ise aile başkanları için bağ, bahçe, tamir ve hobi işleri, televizyon, internet, bilgisayar ve ziyaret- gezme alanlarıdır. Yasa'nın çalışmasında aile başkanları kahvehanede oyun sohbet ile vakitlerini geçirirken bu oran azalmıştır. Kadınların boş zamanlarını değerlendirme alanları ise örgü, bağ-bahçe, telefon, televizyon şeklindedir. Hasanoğlan'da gazete okuma sıklığı Yasa'nın çalışmasında her gün iken güncellenen çalışmada çok seyrek veya hiç'e düşmüş; kitap okuma sıklığı hiç ile aynı kalmış, kütüphaneye gitme ve dergi okuma sıklığı ise hiç ile çoğunluktadır. Radyo dinleme sıklığı ise Yasa'nın çalışmasında her gün iken güncellenen çalışmada çoğunlukla çok seyrek veya hiç olarak değişmiştir. Radyoda dinlenen programlar Yasa'nın çalışmasında haber, türkü iken şimdi türkü ve şarkı olarak değişmiştir. Bir başka deyişle radyo bir haber kaynağı olmaktan çıkmış, eğlence ve müzik dinleme aracı olmuştur. Sinemaya gitme sıklığı ise Yasa'nın çalışmasıyla benzerlik göstererek çok seyrek veya hiç şeklinde aynı kalmıştır. Sinemaya gitme sıklığının az olmasının nedenlerinden birisi de dijital dizi-film platformlarına olan üyelikler olarak düşünülmektedir. Öyle ki bu aboneliklerle sinemaya gitmeye gerek kalmadan evlerinde dizi ve film arşivine sahip olan insanların boş zamanları değerlendirme ve tüketim alışkanlıklarının değiştiğini göstermektedir. Tüm bunlara ek olarak evinde internet bulunanlar çoğunluktadır ve internetin kullanım alanları eğitim, sosyal medya, film vb. olmak üzere çok yönlüdür. Elde ettiğimiz verilerden hareketle diyebiliriz ki Hasanoğlan değişim süreci içerisinde kasabalaşma sürecini tamamlamıştır. Hasanoğlan'a giren ulaşım ve teknolojik aletlerle Hasanoğlan üretim odaklı bir yerleşim yeri olmaktan çıkarak tüketime yönelmiş ve kapitalistleşmiştir. Hasanoğlan'ın sahip olduğu ulaşım hattının Ankara'yla yakınlığı ve ilişkileri arttırması köyde sosyal, kültürel ve ekonomik değişimlere sebep olmuştur.

Yasa'nın toplumsal değişimle ilgili kullandığı kavramları dikkate aldığımızda değişme kavramına yönelik değerlendirmeler de Kıray'ın toplumsal değişme ile ilgili görüşlerini hatırlamak gerekir.

Kıray toplumsal yapıyı bir bütün olarak görür ve bu bütünlük parçaların, yapıların karşılıklı ilişkilerini ve etkileşimlerini içerir, der ve böylelikle Kıray'a göre 'yapının herhangi birisinde meydana gelen değişim diğer yapıları ve bütünü etkilemektedir' görüşünün yol açtığı değişim tüm toplumlar için kaçınılmaz bir olgudur (Kıray, 2006: 312-313). Ve bu değişim sürecini dengeli kılan etken ise değişen insan ilişkileri, kurum ve yapılar arasındaki karşılıklı ilişkiler, etkilerdir (Kıray, 2006: 329). Bu değişim ve ilişki anlayışının tampon kurum ve tampon mekanizma kuramlarıyla pekiştirildiği bir görüşe sahip olan Kıray, *Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası* adlı çalışmasında Ereğli'nin değişiminin yönünü feodal düzenden moderne geçiş aşaması olarak belirlemiştir (Kıray, 1964: 233). Bu değişim sürecinde Ereğli insanının sakinliğini değişim durumunda ortaya çıkan tampon kurumların varlığına bağlayarak, bu tampon kurumların değişimde ara rol üstlenerek dengeyi kurduğunu belirtmektedir. Hasanoğlu için de değişim dengeli ve sancısız yaşanmıştır. Bunun temelinde Hasanoğlu'nun sahip olduğu sosyal ve kültürel altyapının etkisi, açık bir topluluk olması ile değişim ve şehirleşme yatkınlığının olduğu söylenilebilir. Diğer bir ifadeyle Hasanoğlu uzun yıllardır aşına olduğu değişim, ilerleme kavramlarını uzun vadede içselleştirip benimseyerek dengeli ve sancısız bir süreci yaratmıştır. Dengeli ve sancısız bir şehirleşme ise Amiran Kurtkan Bilgiseven'in de belirttiği ' Sosyal değişme tedbirleri bir bütün teşkil etmelidir.' İlkesine işaret etmektedir (Kurtkan Bilgiseven, 1988: 297). Bu tedbirlerin bir bütün oluşturmadığı veya kısım kısım gerçekleştirildiği takdirde değişimin bütünsel formu bozulabilir, parçalanabilir ve değişim kendi haline bırakılabilir. Kıray'ın Ereğli'nin toplumsal değişme çizgisini feodalden moderne doğru belirlemesi durumu, Hasanoğlu'nun toplumsal değişme çizgisinin hangi yönlerde olduğuna dair merak uyandırmıştır. İbrahim Yasa'nın 25 Yıl Sonra Hasanoğlu Köyü Adlı toplumsal yapı çalışmasının sunduğu veriler ışığında o dönemdeki yeni gelişmelerle Hasanoğlu'nun toplumsal değişme yolculuğunun kalkış noktası yarı modern bir toplum düzeni olarak görülmektedir. Karaca da Yasa'nın bilgileri doğrultusunda Hasanoğlu'da din dışındaki konularda genel bir şehirleşme ve modernleşme eğiliminden bahsetmektedir (Karaca, 2011: 38). Aynı çalışmanın 53 yıl sonra tekrar gerçekleştirilmesiyle Hasanoğlu'nun aile

tipinin çekirdek aileye, geçim kaynaklarının tarım ve hayvancılıktan işçiliğe ve memurluğa evrilmesi, toplumsal hareketliliğin artması, tüketim malzemelerinin çeşitlenerek üretimi geride bırakması, dini anlamda yavaş da olsa sekülerleşme belirtilerinin bulunması, siyasi anlamda taraftarlık, mevcut siyasi düzeni eleştirebilme eğilimi gibi sonuçlar Hasanoğlu'nun toplumsal değişimin yönünün varış noktasını modernleşme olarak göstermektedir. Bir başka deyişle İbrahim Yasa'nın 1968'li yıllarda sosyolojik olarak gözlemlediği Hasanoğlu modern özellikler göstermeye başlayan bir topluluktur ve aynı çalışmanın güncellenmesiyle ortaya çıkan sonuçlar Hasanoğlu'nun modernleşme sürecini tüm boyutlarıyla yaşadığını ortaya koymuştu ve Hasanoğlu toplumsal değişim yolculuğunda gelenekten moderne doğru hızla yol almıştır.

Hasanoğlu'nun toplumsal değişim çizgisi Yasa'nın ilk çalışmasıyla başlatılırsa 1930'lu yıllardaki Hasanoğlu'nun köy niteliği taşıdığı, ikinci çalışmayla modernleşme yolunda ilk adımları atarak 'şehir uydusu' niteliği taşıdığı belirtilir. Güncellenen çalışma ile modernleşme ve şehirleşme yolunda ilerleme gösteren bir Hasanoğlu olduğu aşikardır. Fakat bu ilerlemenin soyut ve mekânsal olarak Hasanoğlu'nun bütün mahallelerinde gözlemlendiğini söylemek yanlıştır. Hasanoğlu mahalleleri arasında dahi bir gelişmişlik- azgelişmişlik farkı gözle görülmektedir. Bu konuya dair azgelişmişlik örnekleri Hasanoğlu'nun eski yerleşim yerleri olan yukarı mahallelerinde daha fazla iken gelişmiş örnekleri yeni yerleşim yerleri olan aşağı mahallelerde fazladır. Bu duruma örnek olarak yukarı mahallelerde evlerin yapısının eski ve az katlı olması, hala gaz tüplerinin kullanılması, zincir marketlerin sayısının yukarı mahallelerde az olması dikkat çekerken aşağı mahallelerde özellikle Bahçelievler mahallesinde doğalgazlı, yüksek yapılar, sayıca fazla zincir marketler bulunmaktadır. Bir başka deyişle Hasanoğlu'nda mahalleler arasında bile bir somut anlamda gelişmişlik ve ilerleme farkı gözlemlenebilmektedir. Hasanoğlu'nda mekânsal anlamda gelişmiş ve gelişmekte olan mahalle en son kurulmuş olması sebebi ve nüfusun yarısından fazlasının bu mahallede yaşaması itibarıyla Bahçelievler mahallesidir. Bir başka deyişle Hasanoğlu'nda mahalleler arasında daha köysel ya da daha şehirsal özellikler taşıyan mahalleler bulunmaktadır ve buna göre yukarı mahalleler daha köysel, aşağı mahalleler daha şehirseldir. Bu özelliği itibarıyla Hasanoğlu kendi içinde de bir kır-kent (köysel-şehirsal) formu oluşturan, bütünsel olarak da şehirle kır-kent sürekliliği yaşayan bir çizgidedir. Kırsalın dönüşümü ve kentliliğin şehrin sınırlarına kadar yayılması Hasanoğlu

değişimine etki etmiştir. Öyle ki kırsalın dönüşümü bağlamında şimdiki zamanda kır ve kentlerin birbirleriyle sürekli ilişki içinde olduğu, eskisi kadar zıtlıklar içermediği görüşü ‘kır-kent sürekliliği neticesinde kentlileşme’ kavramını içermektedir (Türkdoğan, 2016: 46).

Hasanoğlan da sosyo-kültürel, ekonomik ve ulaşım yönlerden şehirle ilişkilerini bu boyutta sürdürerek kendi özgün gelişme ve değişme çizgisini oluşturmuştur. Fakat bu içerden ve akışına bırakılan değişim çizgisine 2008 tarih ve 5747 sayılı ‘Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’ ile yasal fakat dışardan ve acemice bir müdahale uygulanmıştır. Hasanoğlan ve çevresindeki belde belediyelerin belirtilen kanun ile belediye olarak sahip oldukları tüzel kişilikleri ellerinden alınmış, bu bölgeler büyükşehir belediyesi sınırlarının genişlemesiyle mahalleye dönüştürülerek ilçe belediyelerine bağlanmıştır. Bahsi geçen kanun ve yasayı Hasanoğlan’ın bağlanmış olduğu Elmadağ Belediye Başkanlığı’nın sitesi şu şekilde yayımlamıştır.¹

Aynı zamanda 2012 tarihli 6360 sayılı Büyükşehir Yasası ile de Avrupa Birliği’ne girmek için kırsal nüfusun azaltılması şartı yapay bir şekilde sağlanmış olur (Özensel, 2015: 41). Fakat köylerden mahalleye çevrilen bölgelerin şehirleşme anlamında isim değişikliğinden başka bir değişiklik göstermediği, hala köy yapısını koruduğu ve bu yasayla ‘yapay bir kentlilik’ oluşturulduğu fark edilmiş ve bu bölgeler ‘kırsal mahalle’ olarak adlandırılmaya başlanmıştır (Mengi ve Keleş, 2022: 35). David Harvey’in kent ve köylerin birbirinden farklı yönetimlere sahip olmalarının bir hak olduğu düşüncesinden hareketle 6360 sayılı yasayla bu bölgelerin haklarının korunmadığını belirtilir (Mengi ve Keleş, 2022: 159). Aynı şekilde Hasanoğlan gibi belediyelerin mahalleye

¹ “Hasanoğlan belde belediyesinin mahalle olmasına yönelik yasa ve karar metni İlçemiz Merkez Belediye Başkanlığı, Hasanoğlan, Lalahan ve Yeşildere Belde Belediye Başkanlığı, 23 Temmuz 2004 tarihli 5216 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Kanunu” gereği Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisine dahil edilmiş, Akçaali, Kayadibi, Süleymanlı ve Tekke Köyü mahalle şekline dönüşmüş, Aşağıkamyışlı, Yukarıkamyışlı, Deliler, Edige, Karacahasan, Kuşçuali ve Taburlar orman köyü olarak bırakılmıştır. İlçemize bağlı Lalahan Belediyesi 22 Mart 2008 tarih ve 26824 sayılı resmi gazetede yayımlanan 5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulmasına ve Bazı Kanunlarda Değişiklik yapılması Hakkında Kanun gereğince Mamak Belediyesine bağlanmıştır. Yine aynı kanunla Hasanoğlan ve Yeşildere Belde Belediye Başkanlıkları kapatılarak mahalleye dönüştürülmesi ve Elmadağ Belediye Başkanlığına bağlanmıştır.”

dönüştürülmesiyle şehir hakkının; köylerin de mahallelere dönüştürülmesiyle köy hakkının sınırlandırıldığı tabiri caizse bu haklarının korunmadığı, sürecin dıştan yönlendirilen ‘yapay bir kentliliğe’ yol açtığı söylenilebilir. Buradan hareketle Lefebvre de ‘şehir hakkı’ kavramını yenilenmiş kentsel yaşam hakkı olarak tanımlar (Lefebvre, 2018: 132). Bu haklar; özgürlük hakkı, toplumsallık içinde bireysellik hakkı doğa ve mesken hakkı, yapıt ve sahiplenme hakları olarak da detaylandırılır (Lefebvre, 2018: 151). Bu haklara ek olarak yenilenmiş merkezilik, karşılaşma ve değiş tokuş yerleri, yaşam ritimleri ve zaman kullanımı, bu anlardan ve yerlerden faydalanma hakkı da eklenir (Lefebvre, 2018: 158-159). Hasanoğlu’nın ve diğer belde belediyelerin yukarıda belirtilen yasa ile mahalleye dönüştürülmesinin yenilenmiş merkezilik, belediyelere sahiplikle bu kurumlardan faydalanma haklarının sınırlandırıldığı ifade edilmiştir.

Zimmerman ve Sorokin’in köy şehir farklılıklarını ele aldığımız başlıkta bahsedilen farklılıklardan hareket ederek Hasanoğlu özelinde bu farklılıkların karşılaştırılmasıyla ortaya şu sonuçlar çıkmaktadır;

1. Hasanoğlu nüfus olarak 14.325 nüfusu ile bir kasaba niteliği taşımaktadır. Fakat köye ve şehre dair tanımlamalarda nüfusun eksik bir tanımlama olduğu buna ekonomik, kültürel ve toplumsal etkenlerin de etki ettiği daha önce belirtilmiştir. Bu sebeple nüfus köyü köy veya şehri şehir yapan tek etken değildir.
2. Hasanoğlu’da bulunan apartman ve fabrikalar sebebiyle Hasanoğlu önemli bir nüfus yoğunluğuna sahiptir ve şehirli, modern özellik göstermektedir. Bu fabrika ve apartmanların nüfus yoğunluğuna işaret ederek nüfusu bu bölgede tutmaktadır. Bu yönüyle Hasanoğlu’da nüfus hareketli ve yoğundur.
3. Nüfusun ulaşım ve haberleşme olanaklarıyla açık bir topluluk olması sebebiyle içerisinde farklı grup ve topluluklar içermektedir bu sebeple Hasanoğlu heterojen bir topluluktur, modern özellikler içermektedir.
4. Hasanoğlu mesleki hareketlilikten ve mesleki yönden çeşitliliğin, işbölümünün ve uzmanlaşmanın varlığından ötürü farklılaşmıştır yani modern özellikler içermektedir. İşçi, memur ve emekli kesiminden varlığından hareketle mesleki çeşitlilik, işbölümü ve uzmanlaşmadan

bahsedilmektedir. Toplumsal sınıf ve tabakalaşma bağlamında işçi, memur, emekli, öğretmen vb. gibi belirli grup ve sınıflara sahip olması vb. sebebiyle şehirli, modern özellikler göstermektedir.

5. Hasanoğlu'nın doğayla iç içe ve sakin olması gibi sebeplerle Hasanoğlu'da şehirde yaşama isteğinin az olması, doğayla ilişkilerin belirli çerçevede devam ettiğini göstermektedir. Hasanoğlu'da manevi alandaki değişikliklerin maddi alandakilere göre daha geç yaşanmasının sebepleri de bunlar olabilir.
6. Yatay ve dikey hareketliliklerden ötürü yani yer değiştirme oranlarının yüksekliği ve toplumsal konum, statüdeki değişikliklerin olağanlığı Hasanoğlu'na köy özelliği değil de şehir özelliği katmaktadır. Hem göç alması hem de göç vermesi sebebiyle de şehirli özellik göstermektedir.

Sonuç olarak Yasa'nın yaptığı ilk Hasanoğlu çalışmasında Hasanoğlu geleneksel bir nitelik taşıırken 1968'li yıllarda gerçekleştirdiği çalışmada ise Hasanoğlu modern özellikler kazanarak 'şehir uydusu' haline gelmiştir. Yasa'nın araştırmasını güncelleyerek tekrarladığımız bu çalışmada elde ettiğimiz verilerle Hasanoğlu'da yaşanan değişim tüm boyutlarıyla ortaya konulmuştur. Hasanoğlu Türkiye'nin modernleşme serüvenine uygun olarak kendi dinamikleri içinde yaşadığı geleneği kentsel özellikler nezdinde modernliğe dönüştürebilmiş, bazı konularda din yaptırım şekli olsa da pek çok konuda seküler, rasyonel, şehirli ve modern özellikler sergilemiştir.

KAYNAKÇA

- Abrahamson, M. (1990). *İşlevselcilik (Fonksiyonalizm)*. Çev: Nilgün ÇELEBİ. Konya: Sebat Ofset.
- Akın, M.H. (2017). “Siyasetin Mekânı Kent”. Köksal Alver (Ed.), *Kent Sosyolojisi* (ss.327-341) içinde. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Akpolat, Y. (2015). *Sosyoloji Tarihi-2*. Erzurum: Fenomen Yayıncılık.
- Aksu, L. (2011). “Dünya’da ve Türkiye’de Nüfus Analizleri”, *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0(25), 219-311 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusoskon/issue/9525/119038>
- Arslan, A. (2007). “1963’ten Günümüze, Yerel Seçim Sonuçları Temelinde Türkiye’nin Siyasi Yapısı”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 4 (1), 1-32.
- Aydemir M.A.(2011). “Tüketim: Modern Dünyanın Kültürel Göstereni”. Alver K. ve Doğan N. (Editörler). *Kültür Sosyolojisi* (ss. 325-344) içinde. Ankara: Hece Yayınları.
- Aydın, M. (2000). *Kurumlar Sosyolojisi Kurumlara Başlangıç Çerçevesinde Bir Çalışma*. İstanbul: Vadi Yayınları.
- Bal, H. (2011). *Kent Sosyolojisi*. Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları.
- Başak, S. (2005). “Türk Sosyolojisinde Yapı Araştırmaları”. *Bilig* , (32) , 33-63 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilig/issue/25372/267803>
- Başak, S. (2008). “İbrahim Yasa”. M. Çağatay Özdemir (Derleyen). *Türkiye’de Sosyoloji (İsimler-Eserler) 1*. (917-960) içinde. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Başaran, E. (2013). “Ailenin İşleyişi ve Gerçekleştirimi”. Aydın M. (Ed.). *Sistematik Aile Sosyolojisi*. (ss141-168) içinde. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Baudrillard, J. (2013). *Tüketim Toplumu Söylenceleri/Yapıları*. Çev: Hazal Deliçaylı, Ferda Keskin, İstanbul: Ayrıntı.
- Bauman, Z. (2004). *Sosyolojik Düşünmek*. Çev: Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı.
- Baycar, A. (2019). “Dini ve Sosyolojik Boyutlarıyla Dayanışma Yardımlaşma Olgusu”. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21 (39), 200-225.

- Beck, U. (2011). *Risk Toplumu Başka Bir Modernliğe Doğru*. Çev: Bülent Doğan, Kazım Özdoğan. İstanbul: İthaki.
- Berkes, N. (1942). *Bazı Ankara Köyleri Üzerinde Bir Araştırma*. Ankara: Uzluk Basımevi.
- Boran, B.S. (1945). *Toplumsal Yapı Araştırmaları (İki Köy Çeşidinin Mukayeseli Tetkiki)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (2004). *T.C. Resmi Gazete*, 25531,23 Temmuz 2004.
- Canatan, K. (2016a). “Aile Hakkında Kuramsal Perspektifler”. Canatan K., Yıldırım E. (Editörler). *‘Aile Sosyolojisi’* (ss.31-50) içinde. İstanbul: Açılım Kitap.
- Canatan, K. (2016b). “Ailenin Tanımı, Türleri ve İşlevleri”. Canatan K., Yıldırım E. (Editörler). *‘Aile Sosyolojisi’* (ss.53-64) içinde. İstanbul: Açılım Kitap.
- Canatan, K. (2016c). “Türk Ailesinin Tarihsel Gelişimi”. Canatan K., Yıldırım E. (Editörler). *‘Aile Sosyolojisi’* (ss.97-119) içinde. İstanbul: Açılım Kitap.
- Coser L.A. (2008). *Sosyolojik Düşüncenin Ustaları Tarihsel ve Toplumsal Bağlamda Fikirler*. Çev: Himmet HÜLÜR, Serhat Toker ve İbrahim Mazman. Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Çağan, K. (2016). “Ailenin İşlevleri”. Canatan K., Yıldırım E. (Editörler). *‘Aile Sosyolojisi’* (ss.83-93) içinde. İstanbul: Açılım Kitap.
- Çalışkan, Ö. (2019). *Dini Hayatta Köy Şehir Farklılaşması (Paşabahçe Mahallesi ve Paşamandıra Köyü Örnekleri)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelik, C. (2017). “Şehir ve Din”. Köksal Alver (Ed.), *Kent Sosyolojisi*, (ss.193- 211) içinde. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Duman, T. (2017). “Şehirde Gündelik Hayat”. Köksal Alver (Ed.), *Kent Sosyolojisi* (ss.231-249) içinde. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Durkheim, E. (1995). *Toplumbilimsel Yöntemin Kuralları*. Çev: Cemal Bali Alkan. İstanbul: Engin Yayıncılık.
- Duverger, M. (2007). *Siyaset Sosyolojisi*. Çev. Şirin Tekeli. İstanbul: Varlık Yayınları.

- Elmadağ Kaymakamlığı: İlçemizde Başlıca Büyük Sanayi Kuruluşları (t.y.). Ankara: Elmadağ Kaymakamlığı. <http://www.elmadag.gov.tr/ilcemizde-baslica-buyuk-sanayi-kuruluslari>
- Elmadağ Kaymakamlığı. (2004). <http://www.elmadag.gov.tr/ilcemizin-idari-durumu#:~:text=%C4%B0l%C3%A7emiz%20Merkez%20Belediye%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%2C%20Hasano%C4%9Flan,K%C3%B6y%C3%BC%20mahalle%20%C5%9Fekline%20d%C3%B6n%C3%BC%C5%9Fm%C3%BC%C5%9F%2C%20A%C5%9Fa%C4%9F%C4%B1kam%C4%B1%C5%9Fl%C4%B1%2C>
- Erkan, H. (2004). *Ekonomi Sosyolojisi*. İzmir: Fakülteler Kitabevi.
- Glock C.Y. (2017). “Dindarlığın Boyutları Üzerine”. Çev: M. Emin Köktaş. Aktay Y. ve Köktaş M.E. (Derleyenler). *Din Sosyolojisi*. (293-318) içinde. İstanbul: Vadi Yayınları.
- Haldun İ. (2017). *Mukaddime*. Hazırlayan: Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Jabbari, A. (2022). *Boş Zamanlar Sosyolojisi*. Çanakkale: Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım.
- Kalelioğlu, U. B. (2022). "Dernek Sosyolojisi Yolunda Bir Deneme: Siegerland Atatürkçü Düşünce Derneği Üzerinde Sosyolojik Tetkikler", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 50, Denizli, ss. 333- 349.
- Karaca, N. (2011). ‘*Kırsal Bir Sanayileşme Örneği- Ilıca Şeker Fabrikası*’. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Karaca, N. (2015). *Türkiye’de Sosyoloji*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Karaca, N. (2018). *Siyaset Sosyolojisi Okumaları*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Karaca N. (2019). ‘Sunuş’. Karaca N. ve Aksakal E. (Editörler). *Toplumsal Yapıda Öncü Çalışmalar İsimler- Yaklaşımlar* (ss. 7-11) içinde. Ankara: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Karaca, N. (2020). *Türkiye’de Modernleşmenin Sonuçları Üzerine*, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 13, Sayı 2, 117-128.

- Keleş R., Mengi A. (2022). *Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikaları*. Ankara: İmge Kitabevi Yayıncılık.
- Kıray, M. B. (1964). *Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.
- Kıray, M.B. (2006). *Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Kışlalı, A.T. (2014). *Siyaset Bilimi*. Ankara: İmge Kitabevi Yayıncılık.
- Kongar, E. (2012). “Mübeccel Belik Kıray”. Kongar, E. (Ed.). *Türk Toplum Bilimcileri Cilt1*. (ss.423-447) içinde. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Kongar, E. (2022). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kul, H. (2019). *Kuşaklara Göre Yakın İlişkilerde Yaşantılar, Romantizm ve Eş Seçimi Tutumları Arasındaki İlişkilerin Araştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurt, A. (2017). *Din Sosyolojisi*. Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Kurtkan Bilgiseven A. (1988). *Köy Sosyolojisi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Lefebvre, H. (2018). *Şehir Hakkı*. Çev: Işık ERGÜDEN. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Mardin, Ş. (2015). *Türk Modernleşmesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mirza Girgin, A. ve Hülür, H. (2021). “Toplu Ulaşım Sosyolojisinin Temel Boyutları: Literatür İncelemesi ve Alan Gözlemleri”. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(44), 8389-8419. DOI: 10.26466//opus.933443.
- Mücellidoğlu, A.Ç. (1968). *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler Cilt 2 (Mülkiye Şeref Kitabı)*. Ankara: Mars Matbaası.
- Nacak, İ. (2017). “Kent Sosyolojisinde Temel Kavramlar”. Köksal Alver (Ed.), *Kent Sosyolojisi* (ss.99-118) içinde. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Neuman W.L. (2013). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. Çev. Sedef Özge. Ankara: Yayın Odası.
- Nisbet, R. (2013). *Sosyolojik Düşünce Geleneği*. Çev: Yusuf kaplan. Hüsametdin Arslan ve Ekrem Ayyıldız (Editörler). İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

- Okumuş E. (2013). *Boş Zamanlar Kitabı Boş Zamanlar ve Din*. İstanbul: Akis Kitap.
- Ozankaya, Ö. (1971). *Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Özçelik Adak, N. (2015). *Sağlık Sosyolojisi Kadın ve Kentleşme*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Özensel, E. (2015). *Türkiye’de Kırsal Yapıların Dönüşümü Kırsal Sosyolojisi*. İstanbul: Çizgi Yayınları.
- Planck, U. (2010). “Türkiye’de Köy Sosyolojisi”. Çev. M. Reşit Küçükboyacı, [Elektronik Sürüm]. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2 (4). 223-240.
- Polat, F. (2002). *Sosyal Değişim ve Din İlişkisi (Erzurum Örneği)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüleri.
- Stevenson, N. (2017). ‘Ulrich Beck’. Çev: Barış Özgül. Turner B.S. ve Elliot A. (Derleyenler). Melike Işık Durmaz (Ed.), *Çağdaş Toplum Kuramından Portreler* (ss.435-448) içinde. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Taplamacıoğlu, M. (1963). *Din Sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Taş, L. (2017). “Kentsel Eşitsizlikler- Normallik ve Adaletsizlikler Arasında Kentsel Eşitsizlikler”. Köksal Alver (Ed.), *Kent Sosyolojisi* (ss.395-413) içinde. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Tekeli, İ. (1977). *Kırda ve Kentte Dönüşüm Süreci Bağlı Kentleşme*. Ankara: Mimarlar Odası Yayınları.
- Tezcan, M. (1970). “Sosyolojik Yönden Köy (Tanımı ve Özellikleri)”. [Elektronik Sürüm]. *Amme İdaresi Dergisi*, 3 (3), 151-182.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Tunca, T. (2016). “Türkiye’de Değişen Aile ve Çocuğa Yüklenen Anlamlar”, Adak N. (Ed.). *Değişen Toplumda Değişen Aile Sosyolojik Tartışmalar*. (ss. 163-176) içinde. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Turhan, M. (2016). *Kültür Değişimleri Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik*. Ankara: Altınordu Yayınları.

- Turner, B.S. (2017). *'Din ve Modern Toplum Yurttaşlık, Sekülerleşme ve Devlet'*, Çev: Arzu Tüfekçi. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Türkdoğan, O. (2016). *Türk Köy Sosyolojisi ve Sorunlarımız*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Tütengil, C.O. (1961). 'Türkiye'de Yola Bağlı İctimai Değişmelerle İlgili Araştırmalar'. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 21 (1-4)'den ayrı bası.
- Tütengil, C. O. (1983). *100 Soruda Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Tüzün, S. (2012). "İbrahim Yasa". Kongar, E. (Ed.). *Türk Toplumbilimcileri Cilt1*. (ss. 205-235) içinde. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Urry, J. (2017). "Kent Hayatı ve Duyular". Çev: Mahmut H. Akın, Köksal Alver (Ed.), *Kent Sosyolojisi* (ss.305-317) içinde. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Wallace R.A., Wolf A. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. Çev: M. Rami Ayas, Leyla Elburuz. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Yaka, A. (2011). *Sosyal Değişme Türk Modernleşmesi*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Yasa, İ. (1955). *Hasanoğlan Köyü'nün İctimai-İktisadi Yapısı*. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü. Ankara: Doğu Ltd. O. Matbaası.
- Yasa, İ. (1959). "Örnekolay Araştırmalarında Gözlem ve Mülakat Metodlarının Önemi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 14(02), 87-109. DOI: 10.1501/SBFder_0000000481.
- Yasa, İ. (1960). *Sindel Köyü'nün Toplumsal ve Ekonomik Yapısı*. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü. Ankara: Balkanoğlu Matbaacılık.
- Yasa, İ. (1962a). "Ayrı Cinsten Çocuklu Dulların Evlenmeleri". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 17 (02), 305-349. DOI: 10.1501/SBFder_0000000735.
- Yasa, İ. (1962b). "Köy İnceleme ve Araştırmalarında Metod". V. *İskân ve Şehircilik Haftası Konferansları*, Köylerle İlgili Bazı Meseleler, AÜ. SBF Yayınları 139-121, İskân ve Şehircilik Enstitüsü Yayınları 9, Ankara, 1-8.
- Yasa, İ. (1966). *Ankara'da Gecekondu Aileleri*. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, Sayı 46. Ankara: Akın Matbaası.

- Yasa, İ. (1969). *25 Yıl Sonra Hasanoğlu Köyü Karşılaştırmalı Bir Toplumbilimsel Araştırma*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 270. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Yasa, İ. (1973). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları*. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No.136. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Yasa, İ. (1976a). *Örnekolay İnceleme Yöntemi*. Keleş R. (Der.). *Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No.152*. (ss. 275-297) içinde. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Yasa, İ. (1976b). *Küçük Toplulukları İnceleme Yöntemi*. Keleş R. (Der.). *Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No.152*. (ss. 299-326) içinde. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Yasa, İ. (1979). *Yurda Dönen İşçiler ve Toplumsal Değişme*. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No.182. Ankara: Doğan Basımevi.
- Yıldırım E. (2016a). "Aile ve Evlilik Türleri". Canatan K., Yıldırım E. (Editörler). *'Aile Sosyolojisi'*. (ss.65-81) içinde. İstanbul: Açılım Kitap.
- Yıldırım E. (2016b). "Toplumsal Değişme Sürecinde Aile". Canatan K., Yıldırım E. (Editörler). *'Aile Sosyolojisi'*. (ss.121-138) içinde. İstanbul: Açılım Kitap.
- Yıldırımaz, S. (2016). *Türkiye'de Köylülüğün Sosyal Tarihi (1945-1960)*. İstanbul: İletişim Yayınları.

EKLER

Ek1. Hasanoğlan'da Hanelere Uygulanan Anket Soruları

SORU KAĞIDI 1 (Aile başkanlarına, erkeklere):

Soru 1- Evinizde kaç kişi yaşamaktadır?

Sayı

a) Kendisi ve eşi...	e) Damadı
b) Evlenmemiş çocukları	f) Torunları
1. Erkek...	g) Kendisinin babası ve/veya annesi
2. Kız ...	h) Karısının babası ve/veya annesi
c) Evli çocukları	i) Diğer (kim olduğunu yazınız)
1. Erkek	
2. Kız	
d) Gelini veya gelinleri ...	

Soru 2- Evlendiğinizde kaç yaşındaydınız?

a) Kendisi...

b) Eşi...

Soru 3- Tek eşli evlilik mi söz konusudur? İlk eşiniz mi?

Soru 4- (Birden çok evlenmişseniz) Niçin birden çok evlendiniz?

Soru 5- (Birden çok evlenmişse) İkinci eşiniz dul muydu?

a) Evet

b) Hayır

Soru 6- Eşiniz Hasanoğlan'lı mıdır?

a) Evet

b) Hayır ise nerelidir?...

Soru 7- Evleneli kaç yıl oldu ?

Soru 8- Eşinizle aranızda akrabalık var mıdır?

a) Evet ise neniz olur?

b) Hayır

Soru 9- Kaç çocuğunuz vardır?

a) Erkek

b) Kız

Soru 10- Kaç çocuğunuz olmasını isterdiniz?...

Soru 11- Evli çocuğunuz var mıdır?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Evet ise kaç erkek ... kaç ... kızdır?

Soru 12- (Evli çocuğu varsa) evlendiğinde kaç yaşındaydı?

- a) Erkek
- b) Kız...

Soru 13- Geçiminizi en çok neyle sağlıyorsunuz?

- a) Çiftçilik ...
- b) Besicilik ...
- c) Hayvancılık ...
- d) Tavukçuluk ...
- e) Zanaatkârlık ...
- f) Amelelik (Sürekli olarak belli bir işte çalışmayan beden işçisi) ...
- g) İşçi (belli bir işte çalışanlar ve ne iş yaptıkları) ...
- h) Memur
- ı) Özel Sektör
- i) Diğer (Ne olduğunu yazınız)...

Soru 14- Kaç dönüm tarlanız vardır?
Dönümü Kıraç Sulak Sebzelik Bağ-bahçe

- a) Kendi malı.....
- b) Kiraladığı
- c) Başkasına kiraya verdiği ...

Soru 15- (Kendi malı olan arazi miktarı için) Bu kadar arazi geçiminize yetiyor mu?

- a) Evet
- b) Hayır

Soru 16- (15. soruya "hayır" diyenlere) Geçiminize yetmesi için kaç dönüm tarlaya ihtiyacınız vardır?

- a) Kıraç tarla
- b) Sulak tarla.....
- c) Sebzelik
- d) Bağ-bahçe

Soru 17- (Kiraladığı arazi varsa) Kiraladığınız tarlaları satın almayı düşünüyor musun?

- a) Evet (Neden)

b) Hayır (Neden)

Soru 18- (Kiraya verdiği tarlası varsa) Kiraya verdiğiniz tarlayı (veya tarlaları) satmayı düşünüyor musun?

a) Evet (Neden)

b) Hayır (Neden).

Soru 19- Geçen yıl, kendi yediğinizle birlikte tarlalarınızdan ne kadar ürün kaldırdınız?

Kıraç tarla

Sulak tarla

Türü	Ekilen Dönüm	Geçen yılki Ürün (kile)	Satılan(kile)	Ekilen Dönüm	Satılan (kile)	Geçen yılki ürün (kile)	Satılan (kile)
Buğday							
Arpa							
Mısır							
Darı							
Çavdar							
Üzüm							
Meyve							
Sebze							
Diğer (Nedir?)							

Soru 20- Birbirinden ayrı yerlerde kaç parça tarlanız vardır? (Tek parça ise sadece bir yerde olduğunu yazınız.)

Soru 21- Bu tarlalar birbirlerinden uzakta mı bulunmaktadır, yoksa yakın yerlerde midir?

a) Birbirine yakın yerlerdedir.

b) Birbirinden uzaktır .

Soru 22-(Tarlaları birbirinden uzak yerlerde ise) Tarlalarınızı bir yerde toplamayı düşünüyor musunuz?

a) Evet (Nasıl)

b) Hayır (Niçin)

Soru 23- Bu tarlaların kaç dönümü size miras yoluyla kaldı?

Miras biçimi

Dönüm

- a) Baba tarafından
- b) Karısı tarafından
- c) Satın alarak
- d) Diğer

Soru 24- Yetiştirdiğiniz ürünlerle ilgili olarak piyasayı izliyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

Soru 25- (Soru 24'e "evet" diyenlere) Piyasayı hangi yollardan izliyorsunuz?

- a) Tarım memuruna sorarak
- b) Veterinere sorarak
- c) Radyo kanalıyla
- d) Gazete yoluyla
- e) Köy dışıyla sıkı ilişkileri olan kişilere sorarak (Kimler olduğunu yazınız)
- f) Diğer (Ne olduğunu yazınız) .

Soru 26- Kaç hayvanınız vardır?

Hayvan Türü	Sayı
İnek	
Öküz	
Manda	
Dana	
Merinos veya Karakoyun	
Tiftik veya Kıl keçi	
Buzağı, Kuzu, Oğlak	
Eşek	
At	
Kümes Hayvanları	
Köpek	

Soru 27- Bu yıl kaç hayvanınız doğuracaktır?

Hayvan türü	Sayı
-------------	------

İnek	
Koyun	
Keçi	
Manda	
Eşek	
At	

Soru 28- Hayvanlarınızdan geçen yıl ne kadar ürün elde ettiniz?

Hayvan türü	Kendi yediği ve kullandığı (Kilo)	Sattığı (Kilo)
Süt		
Yağ		
Yün ve Tiftik		
Yumurta (Sayı)		
Bal		
Diğer (Ne olduğunu yazınız)		

Soru 29- Geçen yıl ne kadar hayvan sattınız, kaç hayvan satın aldınız?

Hayvan türü	Sattığı (Sayı)	Aldığı (Sayı)
İnek		
Öküz		
Manda		
Koyun		
Tiftik Keçisi		
Kuzu-Oğlak		
Kümes Hayvanları		
Diğer (Ne olduğunu yazınız)		

Soru 30- (Tarım dışı işlerde çalışanlara sorulacak) Aylık geliriniz ne kadardır? (Primlerle.) (Not: tarım dışı işlerde çalışıp da düzenli bir aylık geliri olmayanlardan, yıllık kazancı sorularak 1/12'si yazılacak)

Soru 31- Ailenizin öbür üyelerinden gelir sağlamak üzere çalışanlar var mıdır?

Üyeler	Evet	Hayır
Eşi		
Oğlu (Sayısı)		
Kızı (Sayısı)		
Diğer (Kim olduğunu yazınız)		

Soru 32- Bu üyelerin her birinin elde ettiği aylık gelir ne kadardır? (Düzenli aylık geliri olmayanların, yıllık gelirinin 1/12'si yazılacak)

Aile üyeleri	Gelir (TL)
Eşi	
Oğlu (Birden çoksa ayrı ayrı yazılacak)	
Kızı (Birden çoksa ayrı ayrı yazılacak)	
Diğer (Birden çoksa ayrı ayrı yazılacak)	

Soru 33- Eşinizin başkalarına köy içinde veya köy dışında sağlamak üzere çalışmasını hoş karşılar mısınız?

- a) Evet (Neden)
- b) Hayır (Neden)

Soru 34- Ailenizde miras, erkek ve kız çocuklar arasında eşit olarak mı dağıtılır?

- a) Evet
- b) Hayır (nasıl dağıtılır)

Soru 35- Hayatta iken mallarınız çocukları arasında bölmeyi düşünüyor musunuz?

- a) Evet (Neden?)
- b) Hayır (Neden)

Soru 36- Köy dışında başka bir yere yerleşmiş bir akrabanız veya aile yakınınız var mıdır?

a) Evet

b) Hayır

Soru 37- (36. soruya cevap "evet" ise) Bu kişi neyiniz olur?

Soru 38- Nereye yerleşmiştir?

Soru 39- Köyden niçin ayrıldı?

Soru 40- Köyle ilişkisi devam ediyor mu?

a) Evet (Nasıl)?

b) Hayır

Soru 41- Köyden ayrılıp devamlı olarak şehirde yaşamayı ister misiniz?

a) Evet (Neden?)

b) Hayır (Neden?)

Soru 42- Aşağıdaki üretim araç ve gereçlerinden hangilerine sahipsiniz?

Türü	Sayı
Traktör	
Bıçerdöver	
Yağ makinesi	
Pulluk	
Saban	
At arabası	
Orak	
Tırpan	
Sürgü	
Testere	
Keser	
Balta	
Kazma	
Kürek	

Çapa	
Tırmık	
Dirgen	
Yaba	
Mibzer	
Yayık	

Soru 43- Aşağıdaki vergiler için yılda kaç lira ödersiniz?

Türü	TL
Arazi Vergisi	
Bina Vergisi	
Taşıt Vergisi	
Diğer (Nedir)	

Soru 44- Aşağıdaki olaylar için yılda ne kadar para harcarsınız?

Türü	TL
Düğün	
Hastalık	
Ölüm	
Mahkeme	
Nüfus İşleri	
Tapu İşleri	
Diğer	

(Not: Yıllık ortalama rakamı söyleyemeyenlere, son beş yılda bu işlere yaptıkları masraflar ayrı ayrı sorulacak ve bunların 1/5'i ilgili yere yazılacaktır.)

Soru 45- Kışın evinizi neyle ısıtırsınız?

a) Odun-Taşkömürü Sobası	d) Elektrikli Isıtıcı
b) Kuzine	e) Diğer (Ne olduğunu yazınız)
c) Doğalgaz	

Soru 46- Evinizde aşağıdaki gereçlerden hangileri vardır?

a) İpra veya Mobil gaz ocağı	b) Doğal gaz Ocağı	d) Kanepe
	c) Koltuk	e) Halı

f) Yer minderi	j) Sedir	o) Bulaşık Makinesi
g) Kilim	k) Ütü	ö) Salon/oturma takımı
h) Karyola veya somya	l) Dikiş Makinesi	r) Diğer (Ne olduğunu belirtiniz)...
ı) Masa	m) Tüp	
i) Sandalye	n) Fırın	

Soru 47- Evinizde kaç kişi karyolada, kaç kişi yer yatağında yatmaktadır? (Kimler?)

- a) Karyola veya somya
b) Yer yatağında
c) Hiç kimse

Soru 48- Genel olarak akşam saat kaçta yatar, sabah kaçta kalkarsınız?

- a) Yatma saati Kalkma saati
(yaz kış mevsimleri için belirtiniz.)

Soru 49- Eviniz kaç odalıdır? ve aşağıdakilerden hangileri evinizde bulunmaktadır?

Oda	Yıkama yeri
Mutfak	Ebeveyn yıkama yeri
Kiler	Tuvalet
Ahır	Balkon
Avlu	Diğer (Ne olduğunu yazınız)

Soru 50- Eviniz kaç katlıdır?

Soru 51- Aşağıdaki ihtiyaç maddelerinin her biri için geçen yıl ne kadar para harcadınız?

Masraf Türü	TL
Yiyecek Maddeleri	
Giyecek Maddeleri	
Döşeme ve Ev Eşyası	
Mutfak Eşyası	
Aydınlatma-Isıtma	
Eğitim Masrafları	
Sağlık Masrafları	
Kahve ve Sigara Masrafları	
Diğer (Ne olduğunu yazınız)	

Soru 52- Aşağıdaki kışlık yiyecek maddelerinden hangilerini evde yaparsınız?

a) Tarhana	g) Turşu	m) Sucuk-pestil
b) Bulgur	h) Reçel	n) Kuru meyve
c) Kavurma	i) Makarna	p) Bazlama ve gözleme
d) Pekmez	j) Erişte	r) Ekmek
e) Peynir	k) Kuru yufka	s) Diğer (Ne olduğunu yazınız)
f) Yağ	l) Kuru sebze	

Soru 53- Parayla satın aldığınız başlıca yiyecek maddeleri nelerdir? (Şeker, çay, tuz gibi günlük yiyecek maddeleri dışında).

Soru 54- Parayla satın aldığınız başlıca giyecek maddeleri nelerdir?

Soru 55- Ev içinde giyim tarzınız, günlük kıyafetleriniz nelerdir?

Soru 56- Evde kimler pijama giyer?

a) Aile başkanı	d) Kız çocuklar
b) Eşi	e) Diğer (Kim olduğunu yazın)
c) Erkek çocuklar	f) Hiç kimse

Soru 57- Naylondan yapılmış hangi eşyaları kullanırsınız?

Soru 58- Evinizde kimlerin elbisesi ütülenir?

Soru 59- Hasanoğlan dışında en çok nerelere gider-gelirsiniz?

Soru 60- Buralara en çok hangi nedenlerle gidirsiniz? (59. soruda belirtilecek yerler için nedenler ayrı aynı sorulacak).

Soru 61- Ankara'ya ayda ortalama kaç kez gidersiniz?

Soru 62- Ayda ortalama kaç kez köy dışına gidersiniz?

Soru 63- Türkiye'de hangi şehirleri gördünüz?

Soru 64- Tren Hasanoğlan' dan ne kadar sıklıkla geçer?

Soru 65- Hasanoğlan-Ankara arasındaki mesafe ne kadardır?

Soru 66- Yayan yürürseniz Ankara'ya ne kadar zamanda varırsınız?

Soru 67- Bir kilometre kaç metredir? ...

Soru 68- Boş zamanlarınızda genel olarak ne yaparsınız?

Soru 69- Gazete okuyor musunuz?

a) Hemen her gün	c) Arada-sırada
b) Haftada bir	d) Çok seyrek veya hiç

Soru 70- Gazete satın alıyor musunuz?

a) Hemen her gün	c) Arada sırada
b) Haftada bir	d) Çok seyrek veya hiç

Soru 71- Evinizde internet var mı?

a) Evet	b) Hayır

Soru 72- Cevabınız evet ise interneti ne amaçla kullanıyorsunuz ?

Soru 73- Netflix, Exxen, Blu TV gibi dizi-film platformu aboneliğiniz var mı? Varsa hangisi/ hangileri?

Soru 74- Kitap okur musunuz?

a) Her gün	c) Arada sırada
b) Sık sık	d) Hiç

Soru 75- Aşağıda belirtilen kitap türlerinden, şimdiye kadar okuduklarınızın adlarını söyler misiniz?

a) Dinsel kitaplar
b) Kahramanlık kitapları

- c) Hikâye-roman.....
 d) Meslek kitapları veya broşürler:
 e) Diğer: ...

Soru 76- Kütüphaneye gidiyor musunuz?

- a) Sık sık
 b) Ara sıra
 c) Çok seyrek veya hiç

Soru 77- Dergi okur musunuz veya toplu halde okunurken dinler misiniz?

- a) Haftada bir
 b) Arada sırada
 c) Çok seyrek veya hiç

Soru 78- Radyoyu ne kadar sıklıkta dinlersiniz?

- a) Her gün
 b) Haftada bir
 c) Arada-sırada
 d) Çok seyrek veya hiç

Soru 79- (78'inci soruya a, b, c den biriyle cevap verenlere) Genellikle hangi istasyonları dinlersiniz?

- a) TRT Radyo
 b) Polis Radyosu
 c) Diyanet Radyosu
 d) Yabancı Radyolar (Hangisi olduğunu yazınız)
 e) Diğer Radyolar (Hangisi olduğunu yazınız)...

Soru 80- Radyoda en çok dinlediğiniz üç program hangileridir?

- a) Hareketli Şarkılar (Pop müzik, Oyun havası vb.)
 b) Türküler
 c) Alaturka şarkılar
 d) Alafranga müzik (Dans, hafif klasik, caz)
 e) Haberler
 f) Kadın Programları
 g) Meclis Yayınları
 h) Dinsel-ahlaksal konuşmalar
 i) Yararlı konuşmalar (sağlık bilgileri vb. gibi)
 j) Maç
 k) Diğer (Ne olduğunu yazınız)

Soru 81- Sinemaya ne sıklıkla gidersiniz?

- a) Haftada birkaç kez
 b) Haftada bir
 c) Ayda bir
 d) Çok seyrek veya hiç

Soru 82-(81'inci soruda a, b, c'ye cevaplandıranlara) Sinemaya daha çok nerede gidersiniz?

a) Alışveriş Merkezi

c) Açık Hava Sineması

b) Sinema Salonu

Soru 83- Öğretim durumunuz nedir?

a) İlk okuldan ayrıldım

e) Liseden ayrıldım

h) Üniversite
mezunuyum

b) İlk okulu bitirdim

f) Liseyi bitirdim

c) Ortaokuldan ayrıldım

g) Üniversiteden
ayrıldım

ı) Diğer (Ne olduğunu
yazınız)

d) Orta okulu bitirdim

Soru 84- Çocuklarınız okula gittiler mi veya gidiyorlar mı?

Çocuklar	Okula Gidenler (Sayı ve Okulu)	Okula Gitmeyenler (Sayı ve Okulu)
Erkek (Yaşları belirtilerek)		
Kız (Yaşları belirtilerek)		

Soru 85-

A) (Erkek çocuklarını veya erkek çocuklarının bir kısmını okula gönderenlere) Oğlunu (veya oğullarını) niçin okutuyorsunuz?

B) Oğlunun (veya oğullarının) ne olmasını istersiniz?...

C) Oğlunu (veya oğullarını) en son hangi okula göndermek istiyor musunuz? (isteyip istemediğinize göre belirtiniz)

a) Evet (Hangi okula)

b) Hayır (Niçin)

Soru 86-

A) (Kız çocuklarını veya bunlardan bir kısmını okula gönderenlere) Kızınızı niçin okutuyorsunuz? ...

B) Kızınızın ne olmasını istersiniz?.....

C) Kızlarınızı en son hangi okula göndermek istiyor musunuz? (isteyip istemediğinize göre belirtiniz)

a) Evet (Hangisine)

b) Hayır (Niçin)

Soru 87- (Çocuklarının hepsi veya bir kısmı okula gitmeyenlere sorulacak)

A) Oğlun (veya oğulların) niçin okula gitmiyor (veya gitmedi)?

B) Kızın (veya kızların) niçin okula gitmiyor (veya gitmedi)?

Soru 88- Çocuklarınız Kuran Kursuna gidiyorlar mı (veya gittiler mi?)

Çocuklar	Kuran Kursuna Gidenler	Kuran Kursuna Gitmeyenler
Oğlu veya oğulları (Yaşları belirtilerek)		
Kızı veya kızları (Yaşları belirtilerek)		

Soru 89- Kuran-ı Kerim'i okuyabiliyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır

Soru 90- Ailenizde çocukların eğitimiyle en çok kim ilgilenir?

- a) Babası c) Diğer (Kim olduğunu yazınız)
b) Annesi

Soru 91- Çocuklarınızın davranışlarından şikâyet ettiğiniz, hoş karşılamadığınız yeni hususlar var mıdır?

- a) Evet (Evet ise neden olduğunu yazınız)
b) Hayır

Soru 92- Eğitim ve öğretimde kanınızca/ sizce eksik yanlar var mıdır?

- a) Evet (Neler olduğunu yazınız) b) Hayır
c) Fikrim yok

Soru 93- Hasanoğlan köy enstitüsü köyünüzde devam etse miydi ?

- a) Evet (Neden?) c) Fikrim yok
b) Hayır (Neden?)

Soru 94- Namaz kılar mısınız?

- a) Her gün beş vakit d) Yalnız Cuma namazları
b) Her gün birkaç vakit e) Yalnız Bayram namazları
c) Haftada birkaç kez f) Hiçbiri

Soru 95- Her Ramazanda düzenli olarak oruç tutar mısınız?

a) Evet

b) Hayır

Soru 96- Aşağıdaki hayır işlerini yılda kaç kez yaparsınız?

İşin Türü	Sıklık Derecesi	Sıklık Derecesi	Sıklık Derecesi
	Yılda Birden Çok	Yılda Bir	Daha Az
Mevlit Okutma			
Hatim İndirtme veya İndirme			
Kimsesiz Fakirlere Yardım			
Hayır Derneklerine Yardım			
Zekât			
Fitre			
Kurban Kesme			
Diğer (Ne olduğunu yazınız)			

Soru 97- Bu işlerin masraflarını daha çok parayla mı, yoksa mal (yiyecek, giyecek gibi) ile mi karşılırsınız?

a) Daha çok parayla

b) Daha çok mal ile

Soru 98- Her yıl yaklaşık olarak bu işlere kaç lira para harcarsınız?

Soru 99- Havaların kurak gittiği zamanlar yağmur duasına çıkar mısınız?

a) Evet

b) Hayır

Soru 100- Şu inançlara inanır mısınız?

a) Nazar değmesine

b) Çarpılmaya - uğramaya

- c) Cin ve perilere
- d) Şeytana

- e) Fala
- f) Büyüye

Soru 101- Bir zorlukla karşılaştığınızda aşağıdaki işlemlerin hangisine veya hangilerine başvurursunuz?

- a) Muska yazdırma
- b) Adak adama
- c) Sadaka verme

- d) Kurşun döktürme
- e) Diğer (Ne olduğunu yazınız)

Soru 102- Evde hastanız olduğu zaman yatıra, evliyaya, ocak sahiplerine gider misiniz?

- a) Evet (Niçin?)
- b) Hayır (Niçin?)

Soru 103- Mikrop, virüs ve pandemi nedir?

Mikrop;

Virüs;

Pandemi;

Soru 104- Hastalarınca önce doktora mı gidersiniz, yoksa yatıra veya hocaya mı gidersiniz?

- a) Önce hocaya giderim
- b) Önce doktora giderim
- c) Hangisi daha yakınsa önce ona giderim

- d) Diğer (Ne olduğunu yazınız)

Soru 105- Tarlanızda suni gübre kullanıyor musunuz?

- a) Evet (Niçin?)...
- b) Hayır (Niçin?)

Aşağıda bazı düşünceler yazılıdır. Bu düşünceleri doğru bulup bulmadığınızı söyley misiniz?

Soru 106- "Bu dünyada rahat olmanın hiç değeri yoktur, asıl ahirette rahat olmaya bakmalı."

- a) Tamamıyla doğru
- b) Biraz doğru

- c) Biraz yanlış
- d) Tamamıyla yanlış

Soru 107- "Bir insanın ne olacağı, Allah tarafından dünyaya gelirken, alınına yazılır. Alinyazısını değiştirmeye imkânı yoktur."

a) Tamamıyla doğru	c) Biraz yanlış
b) Biraz doğru	d) Tamamıyla Yanlış

Soru 108- "Bir insan kendinden yukarıdakine değil, daima kendinden aşağıdakine bakmalı."

a) Tamamıyla doğru	c) Biraz yanlış
b) Biraz doğru	d) Tamamıyla yanlış

Soru 109- Devlet” denince ne anlıyorsunuz?

Soru 110- Önemli bir sorunda (Örneğin çocuğunuzu evlendireceğiniz zaman) kimlerin fikirlerine başvurursunuz?

a) Babamın	e) Öteki Akıabaların (Kimler olduğunu yazınız)....
b) Annemin	f) Diğer (Kim olduğunu yazınız).
c) Amcamın	g) Hiç kimse
d) Dayımın	

Soru 111- Ailenizle ilgili sorunlarda kararlar en çok kim tarafından alınır?

a) Aile başkanı tarafından	d) Diğer (Ne olduğunu yazınız).....
b) Eşi tarafından	
c) İkisi birbirine danışarak	

Soru 112- Günlük hayatınızda siyaset sorunlarını konuşmaktan hoşlanırmısınız?

a) Çok	b) Biraz	c) Hiç

Soru 113– (112. soruya "çok" veya "biraz." diyenlere) Bu sorunları en çok kimlerle konuşursunuz?..

Soru 114- Üzerinde en çok konuştuğunuz üç memleket sorununu söyley misiniz? (Önem derecesine göre yazınız) .

Soru 115- Bir Hasanoğlu' lı olarak muhtarlığa karşı başlıca görevleriniz var mıdır, varsa nelerdir?

Soru 116- Muhtarın nasıl seçildiğini söyler misiniz?...

Soru 117- Muhtar olsaydınız Hasanoğlu için neler yapmak isterdiniz?

Soru 118- Devlet dairesinde yapılacak bir işiniz olsa memurların size de her vatandaşa yaptıkları gibi eşit muamele yapacakları kanısında mısınız?

- a) Evet (Niçin?)
- b) Hayır (Niçin?)

Soru 119- Bugünkü siyasal gidişatı nasıl görüyorsunuz?

Soru 120- Görüşme yapılan hanenin:

- a) Numarası ...
- b) Mahallesi
- c) Evin sahibi mi, kiracı mı olduğu ...

Soru 121- Görüşmeyi yapanın denek ve genel durum hakkındaki gözlem ve izlenimleri nelerdir?

SORU KAĞIDI 2 (Eşlere, kadınlara):

Soru 1- Evlendiğinizde siz ve eşiniz kaç yaşındaydınız?

- a) Kendisi ...
- b) Eşi...

Soru 2- Evleneli kaç yıl oldu?

Soru 3-Evliliğinizde tek eşli evlilik mi söz konusu? İlk eşiniz mi?.....

Soru 4- (Birden çok evlenmişse) Neden birden çok evlendiniz?

Soru 5- (Birden çok evlenmişse) İkinci eşiniz, evlendiğinizde dul muydu?

- a) Evet
- b) Hayır

Soru 6- Gelir sağlamak üzere bir işte çalışıyor musunuz? (Tarım ve ev işleri dışında)

- a) Evet (Ne olduğunu yazınız).... b) Hayır

Soru 7- Aşağıdaki kışlık yiyecek maddelerinden hangilerini evde yaparsınız?

a) Tarhana	g) Turşu	m)Bazlama-
b) Bulgur	h) Reçel	gözleme
c) Kavurma	i) Erişte	n) Ekmek
d) Pekmez	j)Kuru yufka	o)Kuru meyve
e) Peynir	k)Kuru sebze	ö) Diğer
f) Yağ	l)Sucuk-pestil	

Soru 8- Evde dikiş makineniz var mıdır?

- a) Evet b) Hayır

Soru 9- Evinizde örgü makineniz var mıdır?

- a) Evet b) Hayır

Soru 10- Ankara'ya ayda ortalama olarak kaç defa gidersiniz?

Soru 11- Ankara'ya en çok hangi nedenlerle gidersiniz?...

Soru 12- Ankara'dan başka, köy dışında en çok nereye gidersiniz?...

Soru 13- Buraya en çok ne nedenlerle gidersiniz?

Soru 14- Türkiye'de hangi şehirleri gördünüz?

Soru 15- Tren Hasanoğlan' dan ne kadar sıklıkla geçer?

Soru 16- Hasanoğlan ile Ankara arasındaki mesafe ne kadardır? ...

Soru 17- Bir kilometre kaç metredir?

Soru 18- Bir metre kaç santimetredir?...

Soru 19- Boş zamanlarınızda ne yaparsınız?...

Soru 20- Gazete okuyor musunuz? (Okuma yazma bilmiyorsa) Okunduğunda dinliyor musunuz?

- a) Hemen her gün
- b) Haftada bir
- c) Arada sırada
- d) Çok seyrek veya hiç

Soru 21- Kitap okur musunuz?

- a) Sık sık
- b) Arada sırada
- c) Hiç

Soru 22- (Soru 21'e "sık sık" veya "arada sırada" diyenler) Aşağıda belirtilen kitap çeşitlerinden şimdiye kadar okuduklarınızın adlarını söyler misiniz?

- a) Dinsel-ahlaksal kitaplar. .
- b) Kahramanlık kitaplar
- c) Hikâye-roman-masal.....
- d) Diğer...

Soru 23- Radyoyu ne kadar sık dinlersiniz?

- a) Her gün
- b) Haftada bir
- c) Arada sırada
- d) Çok seyrek veya hiç

Soru 24- (Soru 23'ün, a, b, c'sine cevap verenlere) Genellikle hangi radyo istasyonlarını dinlersiniz?

- a) TRT Radyo
- b) Polis Radyosu
- c) Diyanet Radyo
- d) Yabancı Radyolar (Hangisi?)
- e) Diğer Radyolar (Hangisi?)

Soru 25- Radyoda en çok dinlediğiniz üç program hangileridir?

a)Hareketli Şarkılar
(Pop müzik, Oyun havası vb.)	e) Alafranga müzik
(Dans, Hafif klasik, Caz)	ı)Yararlı konuşmalar (sağlık bilgileri vb. gibi)
b) Türküler	f)Kadın Programları	i) Dinsel-ahlaksal P.
c)Alaturka şarkılar	g)Meclis Yayınları	j)Diğer (Ne olduğunu yazınız)
d) Haberler	h) Maç	

Soru 26- Sinemaya gider misiniz?

a) Haftada birkaç kez	c) Ayda bir
b) Haftada bir	d) Çok seyrek veya hiç

Soru 27-(26'ncı soruda a, b, c'ye cevaplandıranlara) Sinemaya daha çok nerede gidersiniz?

a) Alışveriş Merkezi	c) Açık hava sineması
b) Sinema Salonu	

Soru 28- Öğretim durumunuz nedir?

a)İlkokuldan ayrıldım	d)Orta okulu bitirdim	h)Üniversite mezunuyum
b)İlk okulu bitirdim	e)Liseden ayrıldım	ı) Diğer (Ne olduğunu yazınız)
c)Ortaokuldan ayrıldım	f)Liseyi bitirdim	i) Yoktur
	g)Üniversiteden ayrıldım	

Soru 29- Oğlunuzun ne olmasını istersiniz?...

Soru 30- Kızınızın ne olmasını istersiniz?...

Soru 31- Kuran-ı Kerim'i okuyabiliyor musunuz?

a) Evet	b) Hayır

Soru 32- Çocuklarınızın eğitimiyle aile içinde en çok kim ilgilenir?

a) Babası	c) Diğer (Kim olduğunu yazınız)
b) Annesi	

Soru 33- Kaç çocuğunuzun olmasını istersiniz (veya isterdiniz)?

Soru 34- Önemli bir konuda (örneğin çocuğunuzu evlendireceğiniz zaman) karar alırken kimlerin fikirlerine başvurursunuz? (Kocası dışında)

a) Babamın	d) Dayımın
b) Annemin	e) Öteki akrabalarımın
c) Amcamın	(Kimler olduğunu yazınız)...

Soru 35- Hasanoğlan köy enstitüsü köyünüzde devam etse miydi?

- a) Evet (Neden?)
- b) Hayır (Neden?)
- c) Fikrim yok

Soru 36- Eğitim ve öğretimde kanınızca/ sizce eksik yönler var mıdır?

a) Evet (Neler olduğunu yazınız)...	c) Fikrim yok
b) Hayır	

Soru 37- Namaz kılar mısınız?

a) Her gün beş vakit	c) Haftada birkaç vakit
b) Her gün birkaç vakit	d) Çok seyrek veya hiç

Soru 38- Her Ramazanda düzenli olarak oruç tutar mısınız?

a) Evet	b) Hayır

Soru 39- Havalar kurak gittiği zaman yağmur duasına çıkar mısınız?

a) Evet	b) Hayır

Soru 40- Aşağıdaki inançlara inanır mısınız?

Boş İnançlar	Evet	Hayır
Nazar değmesine		
Çarpılmaya-Uğramaya		
Cin ve Perilere		
Şeytana		
Fala		

Büyüye		
--------	--	--

Soru 41- Bir zorlukla karşılaştığında, aşağıdaki boş işlemlerden hangisine veya hangilerine başvurursunuz?

a) Muska yazdırma	d) Kurşun döktürme
b) Adak adama	e) Diğer (Ne olduğunu yazınız)....
c) Sadaka verme	f) Hiçbirine

Soru 42- Evde hastanız olduğu zaman yatır, evliya, ocak sahiplerine gider misiniz?

- a) Evet (Niçin?)....
- b) Hayır (Niçin?)

Soru 43- Mikrop, virüs, pandemi nedir?

Mikrop;

Virüs;

Pandemi;

Soru 44- Hastalanınca önce doktora mı yoksa yatırlara, hocalara mı gidersiniz?

a) Önce hocaya giderim	d) Diğer (Ne olduğunu yazınız)...
b) Önce doktora giderim	
c) Hangisi daha yakında ise ona giderim	

Aşağıda bazı düşünceler yazılır. Bu düşünceleri doğru bulup bulmadığınızı söyler misiniz?

Soru 45- "Bu dünyada rahat olmanın hiç değeri yoktur, asıl ahirette rahat olmaya bakmalı."

a) Tamamıyla doğru	c) Biraz yanlış
b) Biraz doğru	d) Tamamıyla yanlış

Soru 46- "Bir insanın ne olacağı, dünyaya gelirken, Allah tarafından alınaya yazılır. Alınyazısını değiştirmenin imkânı yoktur."

a) Tamamıyla doğru	c) Biraz yanlış
b) Biraz doğru	d) Tamamıyla yanlış

Soru 47- "Bir insan kendinden yukarıdakine değil daima kendinden aşağıdakine bakmalı."

a) Tamamıyla doğru	c) Biraz yanlış
b) Biraz doğru	d) Tamamıyla yanlış

Soru 48- Devlet denince ne anlıyorsunuz?

Soru 49- Siyaset sorunları ile ilgilenir misiniz?

- a) ok
- b) Biraz
- c) Hiç

Soru 50- Muhtarın nasıl seçildiğini söyler misiniz?

Soru 51- Muhtar olsaydınız, Hasanoğlu için neler yapmak isterdiniz?

Soru 52- Devlet dairesinde yapılacak bir işiniz olsa, memurların size de, her vatandaşa yaptıkları gibi eşit muamele yapacakları kanısında mısınız? Nedenini belirtiniz.

Soru 53- Görüşme Yapılan hanenin:

a) Numarası

b) Mahallesi

c) Ev sahibi mi, kiracısı mı olduğu

Soru 54- Görüşme yapanın denek ve genel durum hakkındaki gözlem ve izlenimleri nelerdir?

EK2. Anket Uygulama İzini**ANKARA İLİ ELMADAĞ İLÇESİ KAYMAKAMLIĞINA****Konu;** Anket uygulama izni

Öğrencisi bulunduğum Erzurum Atatürk Üniversitesi Sosyoloji bölümü tezli yüksek lisans eğitimim kapsamında 'İbrahim Yasa'nın 25 Yıl Sonra Hasanoglan Adlı Toplumsal Yapı Çalışmasının Dün-Bugün Karşılaştırması' adlı tez konum üniversite tarafından kabul edilmiş, tez konusu olarak onaylanmış ve Etik kurul raporu verilmiştir. Bu çalışma kapsamında Ankara ili Elmadağ ilçesi Hasanoglan mahalleleri anketin 200 haneye uygulanacağı yer olarak belirlenmiştir. Çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için söz konusu mahallelerin bağlı bulunduğu Elmadağ Kaymakamlığı tarafından anket uygulama izni talep edilmektedir.

Gereğinin yapılmasını arz ederim.

06.04.2022

Sinem BAŞ

ELMADAĞ KAYMAKAMLIĞI YAZI İŞLERİ MÜDÜRLÜĞÜ	
SAYI	723
TARİH	08.04.2022
HAVALE	1/6 Em. Md.

Güv. B. 1
286
13.04.22
A. 17

EK3. Hasanoğlan'da Anket Uygulanan Hanelerin Listesi**1-) İSTASYON MAHALLESİ (7 HANE)**

1- 2/8
2- 3
3- 5/A
4- 5/1
5- 15
6- 40
7- 72/3

2-) ŞEHİTLİK MAHALLESİ (10 HANE)

1- 1
2- 2
3- 3/3
4- 9
5- 10
6- 10/7
7- 13
8- 19
9- 26
10- 43/B

3-) FATİH MAHALLESİ (17 HANE)

1- 1
2- 5
3- 8
4- 13
5- 15
6- 23
7- 32
8- 34
9- 34/4
10- 38
11- 40
12- 41/1
13- 51
14- 53
15- 66
16- 91/3
17- 120/4

4-) MUZAFFER EKŞİ MAHALLESİ (19 HANE)

1- 1

2- 2/1
3- 3
4- 3/A
5- 5
6- 6 (A SOKAĞI)
7- 6 (B SOKAĞI)
8- 6/1
9- 6/2
10- 8
11- 10
12- 10/2
13- 12 (A SOKAĞI)
14- 12 (B SOKAĞI)
15- 12P/9
16- 12P/10
17- 13
18- 24
19- 28/A

5-) HAVUZBAŞI MAHALLESİ (22 HANE)

1- 1
2- 1/10
3- 3/1
4- 3/3
5- 4 (A CADDESİ)
6- 4 (B SOKAK)
7- 6
8- 6/1
9- 8
10- 9/2
11- 10
12- 10/2
13- 11
14- 11/1
15- 11/2
16- 12
17- 15 (A SOKAĞI)
18- 15 (B SOKAĞI)
19- 19/2
20- 32
21- 35
22- 84/4

6-) BAĞCELİEVLER MAHALLESİ (112 HANE)

1- 1 (A SOKAĞI)
2- 1/1 DAİRE: 14
3- 1/2
4- 1/4 (A SOKAĞI)
5- 1/5 (ASOKAĞI)
6- 1/7
7- 1/10
8- 1/22 (A SOKAĞI)
9- 1/27 (A SOKAĞI)
10- 2 (A CADDESİ)
11- 2A/16
12- 2B/3
13- 2/3
14- 2/7
15- 3 (A SOKAĞI)
16- 3- 1B/1 (A CADDESİ)
17- 3/1 (B SOKAĞI)
18- 3/2
19- 3/38
20- 4A/1
21- 4/1 (A SOKAĞI)
22- 4/1 (B SOKAĞI)
23- 4/2
24- 4/8
25- 4/10
26- 5/3
27- 5/4
28- 6 (A SOKAĞI)
29- 6 (B SOKAĞI)
30- 6/1
31- 6/4
32- 7 (A CADDESİ)
33- 7 (B CADDESİ)
34- 7 (C SOKAĞI)
35- 7 (D CADDESİ)
36- 7 (E CADDESİ)
37- 7/1
38- 7/13
39- 7A/7
40- 7/B
41- 8 (A SOKAĞI)
42- 8 (B CADDESİ)
43- 8A/7
44- 8/2
45- 8/11

46- 8/15
47- 9 (A SOKAĞI)
48- 9 (B SOKAĞI)
49- 9 (C SOKAĞI)
50- 11/1
51- 11/2
52- 11/9
53- 11/35
54- 12
55- 13/4
56- 13/8
57- 14 (A SOKAĞI)
58- 14 (B CADDESİ)
59- 14 (C SOKAĞI)
60- 15 (A CADDESİ)
61- 15 (B SOKAĞI)
62- 15/1
63- 16C
64- 17/3
65- 18
66- 19
67- 19/4
68- 20A
69- 20/1
70- 22/3
71- 22/4
72- 24
73- 24/23
74- 24/41
75- 26/8
76- 26/11
77- 27/6
78- 27/18
79- 30
80- 30/15
81- 31/2
82- 38/4
83- 39
84- 42/11
85- 43/11
86- 49/6
87- 51C
88- 51/1
89- 51/9
90- 51/20
91- 51/21

92- 51/28
93- 52
94- 52/19
95- 62/15
96- 70/3
97- 72/12
98- 114/10
99- 142/16
100- 148/4
101- 148/11
102- 153
103- 153/2
104- 169/11
105- 227/1
106- 242/15
107- 302A
108- A BLOK 9 NUMARA (A CADDESİ)
109- A BLOK 10 NUMARA (A CADDESİ)
110- B BLOK 3 NUMARA
111- ?/2 APARTMAN NO BİLİNMİYOR
112- HANE NO YOK İSKANSIZ

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Sinem BAŞ
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	-
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	12/ 05 /2023